

BORGERLYST

Handlekraft i hverdagen

af

Andreas Lloyd og Nadja Pass

INDHOLD

Læseguide	Bogens seks elementer	4
Parlør	En introduktion til det borgerlystne sprog	6
Introduktion	Perspektiv: Borgerlyst	12
	Lynkursus: Fem veje til mere borgerlyst i hverdagen	26
	Eksperiment: Folkets Stemmer	32
	Lynkursus: Find dit afsæt	44
	Projektportræt: Fucking Flink	48
	Fra Tanke Til Handling: Del din begejstring	54
	Lynkursus: Sådan skaber du opmærksomhed om dit projekt	56
Kapitel 1	Perspektiv: Kredsløb	64
	Eftertanker: Nadja – Vinter	76
	Eftertanker: Andreas – Vinter	79
	Projektportræt: Københavns Fødevarefællesskab	82
Kapitel 2	Perspektiv: Nybegyndere	88
	Eksperiment: Træffetid	110
	Lynkursus: Gensidig mesterlære	115
	Fra Tanke Til Handling: Tænk på dit projekt som en træningslejr	118
	Lynkursus: Sådan starter du en bevægelse	120
	Eftertanker: Nadja – Forår	124
	Eftertanker: Andreas – Forår	126
	Fra Tanke Til Handling: Afpres dig selv	128
Kapitel 3	Perspektiv: Samtaler	130
	Eksperiment: Samtalesaloner	142
	Lynkursus: Hold din egen samtalesalon	156
	Projektportræt: Borgerlyst på arbejdet	162

Kapitel 4	Perspektiv: Sammenskud	168
	Eksperiment: Hverdage	182
	Lynkursus: Kunsten at tænke i mikrohandlinger	200
	Fra Tanke Til Handling: Tænk i mikrohandlinger	202
	Lynkursus: Skalérbare arrangementer	204
Kapitel 5	Perspektiv: Regler	208
	Eksperiment: Aktiv Uorganisering	228
	Projektportræt: Better Block	234
	Lynkursus: Kend din kommune	239
	Fra Tanke Til Handling: Spild ikke din gode opstartsenergi på at søge støtte	240
	Lynkursus: Sådan skriver du en god fondsansøgning	242
	Fra Tanke Til Handling: Pas på foreningsfælden	246
	Lynkursus: Socialøkonomiske virksomheder	248
Kapitel 6	Perspektiv: Medudviklere	250
	Lynkursus: Sådan engagerer du andre i dit projekt	270
	Eksperiment: Denne Bog	276
	Lynkursus: Crowdfunding	281
	Projektportræt: TagTomat	286
	Fra Tanke Til Handling: Lad lysten drive værket	290
	Eftertanker: Andreas – Efterår	292
	Eftertanker: Nadja – Efterår	294
Kapitel 7	Perspektiv: Møder	296
	Eksperiment: Sammenskud Live	310
	Lynkursus: Hold bedre møder	317
	Lynkursus: Sådan samarbejder I online	320
Kapitel 8	Perspektiv: Makroskoper	324
	Eksperiment: Folkets Valg	340
	Projektportræt: Brug Folkeskolen	348
	Eftertanker: Nadja – Sommer	351
	Eftertanker: Andreas – Sommer	354
Kapitel 9	Perspektiv: Nybrud	358
Epilog	Fremtiden	376
Tak	Det faglige sammenskudsgilde bag Borgerlyst	382

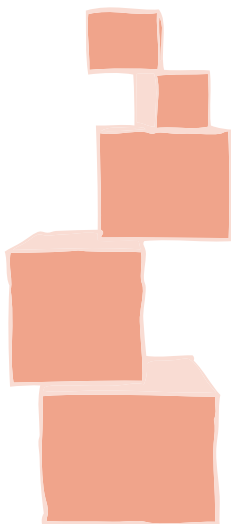
Bogens seks elementer

Denne bog er et patchworktæppe. Vi har sat en masse små elementer sammen, der kan læses sammen eller hver for sig. På hver deres måde fremhæver de nogle erfaringer, tankegange eller anbefalinger – og tilsammen udgør de et sammensat billede af alt det, vi tilsammen kalder borgerlyst.

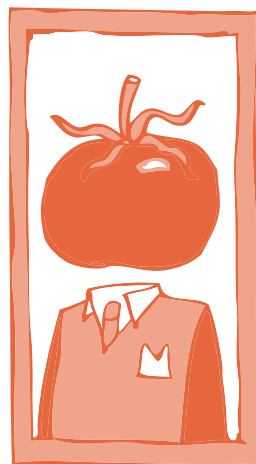
Eksperimenter

Få hele historien om **Folkets Stemmer**, **Samtalesaloner**, **Hverdage**, **Træffetid** og alle vores andre eksperimenter, og hør hvorfor vi satte dem i gang, hvad de går ud på, hvordan de har udviklet sig, og hvad vi lært af dem.

Lynkurser

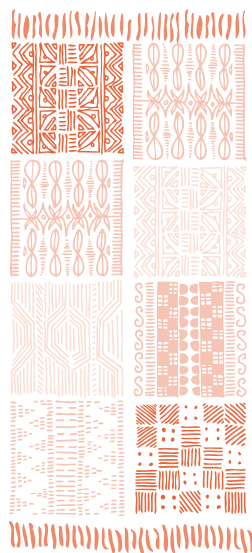
Vi har samlet mange af de gode råd, vi selv har fået undervejs – og videregiver dem, vi tror kan hjælpe dig videre her og nu. Det gælder alt fra at skabe opmærksomhed og økonomi i et projekt til at holde gode møder og organisere arrangementer uden at vide, hvor mange, der dukker op.

Projektportrætter

Mød folkene bag seks meget forskellige borgerlystne projekter. Læs, hvorfor de har startet dem, og hvad de har lært undervejs. De fleste af projekterne er fra København, for det er der, vi selv bor. Men projekterne kunne have været startet hvor som helst i Danmark.

Borgerlysten trives bedst, når vi hver især får mulighed for at deltage og bidrage på den måde, der kan lade sig gøre i netop vores hverdag. Så selvom vi har sammensat dette patchwork på en måde og i en rækkefølge, der giver mening for os, vil vi lade det være op til dig at plukke de dele og kombinere dem på den måde, der tiltaler dig mest.

Fra tanke til handling

Mest af alt er borgerlyst en mental øvelse. I arbejdet med at styrke vores egen handlekraft har vi måttet aflære mange af de ting, vi selv er opdraget med og har lært i skolen. Her fortæller vi om de klassiske faldgruber, og hvordan du kan bedst kan undgå dem.

Eftertanker

Hele vejen igennem har Borgerlyst også præget Nadjas og Andreas' personlige udvikling. Her fortæller vi hver om fire øjeblikke, hvor vi selv har rykket os — gennem omtanke, begejstring, frustration og erkendelse.

Perspektiver

Her kan du udforske det tankegods, vi har indsamlet, diskuteret og ladet os inspirere af under udviklingen af Borgerlyst. Det dækker alt fra økologiske kredsløb og samtalekultur til sociale medier og romerrigets fald.

PARLØR

– en lille introduktion til det borgerlystne sprog

Når du læser denne bog, vil du nok støde på begreber, du ikke har hørt før eller ord, vi bruger på en anden måde, end man egentlig bør. De er udtryk for det fælles sprog, vi har udviklet under arbejdet med Borgerlyst. Her er en kort forklaring på, hvad vi mener.

Beta – Udviklingstilstand. Når man 'er i beta' lever man med, at tingene aldrig bliver klar, men altid er i en 'acceptabel fejltilstand'. Det gør det nemmere at invitere andre med i processen, erkende sin fejl og tilpasse produktet efterhånden, som man bliver klogere. *Læs mere i perspektivet Nybegyndere.*

Borgerlystent projekt / borgerlysten idé – til små forandringer, man selv kan skabe i hverdagen. Det kan være så småt som at smide en frøbombe i en trist vejrabat til at starte en hel bevægelse for at stoppe spild af mad. Borgerlystne projekter tager udgangspunkt i éns egen hverdag og fokuserer på de forandringer, man selv kan skabe. Det kan komme til udtryk på rigtig mange måder.

Læs mere i lynkurset Borgerlyst i Hverdagen

Borgermusklen – Aktivisten Annie Leonards betegnelse for den mentale muskel, vi bruger, når vi handler på vores borgerlyst. Ligesom alle andre muskler skal den trænes og holdes ved lige.

Læs mere i perspektivet Nybegyndere.

Civilsamfundets renaissance – Spirende tendens til, at borgerne selv begynder at tage initiativer til og ansvar for samfundets udvikling. Tendensen er i løbet af de år, vi har arbejdet med Borgerlyst for alvor begyndt at slå igennem i store dele af den vestlige verden. Mange af elementerne trækker på gammelt arvegods – i Danmark for eksempel andelsbevægelsen, højskolebevægelsen og folkeoplysningen – men vender nu tilbage i nye former, ofte godt hjulpet på vej af ny teknologi og de sociale medier. Derfor taler vi om det som en slags 'genfødsel'.

Læs mere i perspektivet Sammensku.

Crowdfunding – Ny måde at finansiere projekter på. I stedet for at søge fonde eller puljer – eller vente på indtjeningen til produktet er klar – inviterer man brugerne til at støtte projektet økonomisk, mens det stadig er under udvikling. På den måde bliver det muligt at finansiere mange projekter, der ellers aldrig ville være blevet til noget. Denne bog er udgivet ved hjælp af crowdfunding.

Læs mere i lynkurset Crowdfunding og eksperimentet om Denne Bog.

Engagementstrappen – Model, der beskriver de forskellige måder, deltagerne engagerer sig i hinandens projekter. Hvad tiltrækker hvilke potentielle deltagere hvornår? Og hvordan?

Læs mere i perspektivet Medudviklere.

Grundlovsdag – Årlig højtid, der burde være demokratiets helt store festdag. Men desværre ofte er en tam affære. Derfor valgte vi Grundlovsdag som Borgerlysts fødselsdag og lancerede i 2010 Borgerlyst på ”årets mest sexede aften”.

Hverdage – Stor procentdel af livet, vi har det med at tage for givet og bare benytter som trædesten mellem ferier og fridage. Men i Borgerlyst-terminologien udgangspunktet for både livet og det lille ekstra overskud, som det meste borgerlyst er gjort af.

Læs mere i eksperimentet Hverdage.

Hverdagsmager – Udtryk introduceret af Eva Sørensen og Henrik Bang. Hverdagsmagere er en form for ’amatorpolitikere’ – borgere, der er aktive medskabere af samfundet, uden at deres politiske engagement bliver omdrejningspunktet i deres liv.

Iltløst hul – Nærmest uundgåelig del af enhver udviklingsproces. Opstår typisk, når man lige har lagt utroligt meget energi i at skulle lancere noget nyt og har levet i undtagelsestilstand lidt for længe. Indtræffer især, når man efter en ellers vellykket lancering møder alle andres konstruktive kritik og udviklingsforslag, mens man stadig er alt for udmattet til at kunne gøre noget ved det. Derfor er det vigtigt at have lagt nogle honningdepoter – i form af nye opgaver, man glæder sig til og velfortjent forkælelse – ud til sig selv på den anden side af en deadline, så man kan trække sig selv op af det iltløse hul igen.

Kopierbart – Mange gode borgerlystne projekter er en videreudvikling af hinanden. Hvis man deler opskriften på sit borgerlystne projekt, bliver det nemmere for andre at kopiere idéen og implementere den i deres eget lokalområde. På en måde, der lader sig gøre i deres egne hverdage.

Krydsbestøvning – Den nye viden, der blandes med alt det, man allerede vidste, så helt nye idéer og muligheder opstår. Trives bedst i mødet mellem mennesker, fagligheder, aldersgrupper, landsdele, køn, politiske overbevisninger og personligheder erfaringer. Som for eksempel ved Samtalesaloner og Udviklingssaloner.

Læs mere i perspektivet Samtaler.

Man / mange danskere – Grove generaliseringer, vi ikke desto mindre tillader os at bruge, fordi vi gennem de fire års arbejde med Borgerlyst har snakket med så mange mennesker om deres demokratisyn, samfundsengagement og borgerlyst, at vi har set mange tydelige mønstre i mangfoldigheden. Vi ved godt, at det hele er mere nuanceret, og det irriterer også os selv at skulle generalisere så ofte. Men hvis vi hver eneste gang skulle skrive alle forbehold ud, ville denne bog være blevet meget længere, end den allerede er, eller vi skulle have udgivet den i en helt anden og langt mere videnskabelig form, end vi havde lyst til. Vi håber, at 'mange læsere' trods alt vil kunne genkende enten sig selv, eller nogen de kender, i vores mere generelle beskrivelser. Og om ikke andet må I tage vores ord for, at det er udtalelser, vi er stødt på virkelig mange gange.

Makroskop – Et instrument, der kan hjælpe os med at se, hvordan den samlede sum af mange små handlinger ser ud. På samme måde som et mikroskop giver os et nyt perspektiv på det uendeligt små, og et teleskop giver os et nyt perspektiv på det uendeligt fjerne, giver et makroskop os et nyt perspektiv på de ting, som ellers er for store, for langsomme eller for komplekse til, at vi kan overskue dem.

Læs mere i perspektivet Makroskoper lynkurset Mesterlære.

Mesterlære – Gensidig udveksling af viden og erfaringer, begge parter kan lære noget af. Mesteren ofte ved at videregive sine erfaringer og lade sig inspirere af spørgerens nybegyndertilgang. Spørgeren ofte ved at sammenstykke et billede af andres erfaringer inden for feltet.

Læs mere i perspektivet Nybegyndere og lynkurset Gensidig Mesterlære.

Mikrohandlinger - Bittesmå handlinger, der for det meste kan klares inden 24 timer. De er nemme at gå til, skarpt afgrænsede, og det er tydeligt at se, hvordan de bidrager til den store helhed. Derfor er de nemme at og inspirerende at påtage sig. Og når man først har foretaget en mikrohandling, er man allerede i gang.

Læs mere i perspektivet Sammenskud og lynkurset Gode Mikrohandlinger.

Nybegynder – Person, der går åbent og frejdigt til tingene. Tør stille de dumme spørgsmål, ikke er bange for at dumme sig, kaster sig ud i tingene, fordi vedkommende endnu ikke ved, hvor svært det kan være og at alle de andre allerede har prøvet tingene før. I voksen

version dog også ofte en person, der er god til alt muligt andet, som vedkommende bringer med sig ind i sig den nye verden. Det sætter også helt nye tanker i gang. Så nybegynderen er også ofte den person, der i sidste ende ender med at få de vigtigste nybrud til at ske.
Læs mere i persoektiverne Nybegyndere og Nybrud.

Open Source – Software, hvor programmører lægger den bagvedliggende kildekode åbent frem, så alle frit kan bygge videre på den. Typisk også en samarbejdsform, hvor programmørerne åbent deler erfaringer, overvejelser og frustrationer online, så andre kan lære af det.

Læs mere i perspektiverne Borgerlyst og Nybegyndere.

Patchwork – Kludetæppe sammensat af mange små tøjlapper. Samtidig Borgerlysts visuelle identitet udviklet af Jan Rasmussen og Kristian Eskild Jensen som et billede på, hvor langt vi kan nå i samfundet, hvis vi alle sammen bidrager med det, vi kan. Hver lille stump gør ikke den store forskel i sig selv. Men når vi samler stumperne og puljer pengene, kompetencerne eller det lille ekstra overskud i hverdagen, kan vi tilsammen gøre en stor forskel.

Pligtvillige – Frivillige, der påtager sig større og længerevarende opgaver i et fællesskab eller sammenskud. Alt det, der skal løses selvom det er knap så sjovt – og som det er vigtigt, at nogen påtager sig i en periode.

Læs mere i perspektivet om Medudviklere.

Rammer – Stadigt vigtigere grundbegreb for os, når vi arbejder med Borgerlyst. Det er de stramme rammer, der gør hele forskellen til Samtalesaloner, til vores møder, hvis Sammenskud skal lykkes og i vores samarbejde. Jo strammere rammerne er, og jo bedre alle kender rammerne, jo friere bliver man til at tænke, handle og bidrage inden for rammerne.

Salonteknikker – Forskellige måder at blande samtalepartnere, der ikke kender hinanden på forhånd og give dem samtalestartere i form af spørgsmål og samtalemenuer, så de får talt om noget, de ellers aldrig ville være kommet ind på.

Læs mere i perspektivet Samtaler og i lynkurset om Samtalesaloner.

Samfundslaboratorium – En legeplads for voksne, et eksperimentarium, en udkigspost, hvor det er helt i orden at være nysgerrig nybegynder, sætte masser af eksperimenter i gang, være nysgerrig og leve i beta.

Læs mere i perspektivet Borgerlyst.

Sammenskud – Samarbejdsform der, ved hjælp af stramme rammer og mikrohandlinger, gør det nemt at pulje kompetencer, tid, energi og erfaringer, så deltagerne i fællesskab kan føre store projekter og visioner ud i livet. I et sammenskud bidrager alle med det, de kan og har mest lyst til at bruge tid på. Og lærer så forhåbentlig også en masse undervejs.
Læs mere i perspektiverne Nybegyndere og Sammenskud.

Samtalesalon – Samtaleformat for mennesker, der gerne vil mødes. Værterne sørger for at blande deltagerne og sætte nye samtaler i gang via samtalestartere og skæve spørgsmål. Opfundet af Borgerlyst og afholdt første gang i efteråret 2010.
Læs mere i eksperimentet Samtalesaloner.

Semi-offentlige samtaler – Samtaler, der på den ene side har den private samtale tryk-
hed og nærvær, og på den anden side rækker langt ud over privatsfæren. Som i et godt
kommentarspor på Facebook, hvor folk, der kun har Facebook-vennen til fælles skaber
en fælles kommentartråd, man andre kan se - eller til Samtalesaloner, hvor man taler med
fremmede om meget personlige overvejelser og erfaringer i en større, fælles kontekst.
Læs mere i perspektivet Samtaler.

Skalérbare arrangementer – Arrangementer, der ikke er afhængige af, hvor mange der
deltager – og hvor der derfor ikke lægges vægt på til- og frameldinger. Gæsterne kommer,
hvis det lige passer. Som vært glæder man sig over dem, der kommer – hvis det er færre
end forventet, glæder mig sig over at have bedre tid til dem. Hvis der kommer mange,
glæder man sig over det store fremmøde.
Læs mere lynkurset om Skalérbare Koncepter.

Socialøkonomiske virksomheder – Virksomhedsform, hvor overskuddet går til den
videre drift og udvikling af borgerlystne tiltag eller sociale indsatser. Mange borgerlystne
projekter er organiseret som socialøkonomiske virksomheder.
Læs mere i lynkurset om Socialøkonomiske Virksomheder.

The long, hard, stupid way – Tilgang til tingene, hvor man undgår de lette løsninger og
i stedet bruger unødigt lang tid på at gøre sig umage, dyrke detaljerne og stille spørgs-
målstegn ved alting. Inspireret af kokken David Chang.
Læs mere i perspektivet Borgerlyst.

Træffetid – Åben kontortid, hvor Nadja og Andreas hver mandag giver spontansparring
på borgerlystne idéer.
Læs mere i eksperimentet Træffetid.

Uartige problemer – Et problem, der er flettet så tæt sammen med andre problemer på en sådan indviklet måde, at de ikke kan skilles ad og løses hver for sig. Oversættelse af udtrykket ‘wicked problems’, opfundet af den tyske design-teoretiker Horst Rittel og den amerikanske byplanlægger Melvin Webber i 1973.

Læs mere i perspektivet Makroskoper.

Udviklingsaloner – Variant af Samtalesaloner, vi har udviklet til ministerier, kommuner, erhvervslivet, organisationer og uddannelsesinstitutioner, der gerne vil bruge Samtalesaloner og Salonteknikker til at skabe nye former for borger- eller brugerinddragelse. Efterhånden også den måde, vi får Borgerlyst til at hænge økonomisk sammen på.

Uhuhuh – Lyd, man udbryder, når man bliver særligt begejstret for en ny borgerlysten idé eller noget, en anden siger. Høres i Samfundslaboratoriet Borgerlyst ofte under udvikling af samtalestartere til Samtalesaloner.

INTRODUKTION

BORGERLYST

—

Vi har skrevet denne bog, fordi vi selv gerne ville deltage mere aktivt i samfundet. Vi følte begge det der lille overskud i hverdagen, som vi ikke vidste, hvad vi skulle gøre med. Vi havde borgerlysten, men vi ville gerne engagere os på vores egne præmisser og ikke på de vilkår, som partierne og de store medlemsorganisationer traditionelt tilbyder. Vi brød os ikke om deres spilleregler. Og derfor besluttede vi os for at opfinde vores egne.

På en reklametavle over en trængt motorvej hænger sloganet: “You’re not stuck in traffic. You are traffic” – hvilket på dansk kan oversættes til “Du sidder ikke fast i en kø. Du er køen”.

Det er en tankevækkende måde at vende vores selvopfattelse på hovedet, for det tvinger os til at forholde os til, hvordan vi selv er en del af årsagen til vores egne problemer. Alle bilerne på motorvejen er en del af køen, men hver bilist oplever, at køen består af alle de andre.

Køen er ikke bare de andres skyld. Vi er selv med til at skabe den. Der os, der er køen. Hver især og tilsammen. På samme måde er vi med til at påvirke eller fastholde samfundets problemer gennem de valg og de handlinger, vi hver især foretager hver eneste dag: Vi kan ikke bare sige, at det er de andres skyld, at der er kø på motorvejen, hvis vi også selv insisterer på at tage bilen på arbejde. Vi kan ikke bare brokke os over den overfladiske mediedækning, hvis vi aldrig selv dykker dybere end overskrifterne. Vi kan ikke bare sige, at nogen burde gøre noget, hvis vi ikke selv er villige til at gøre noget engang imellem.

Samfundet formes af vores handlinger eller mangel på samme. Samfundet bliver det, vi gør det til. Vi *er* samfundet.

Og hvis vi er samfundet, betyder det også, at vi kan være med til at udvikle det samfund, vi gerne vil leve i. Det starter med alle de små overskudshandlinger, der viser, at vi vil hinanden: Det er det lille hensyn. Den overraskende gestus. Den oprigtige kompliment. Den uventede gavmildhed. Det opmuntrende smil. Alt det vi egentlig ikke behøver at gøre. Alt det ingen forventer. Alle de små øjeblikke af nærvær og forståelse, der til sammen får os til at føle os som en del af noget større. Og som smitter os med lysten til også selv at gøre noget, der rækker ud over vores egne umiddelbare behov.

Borgerlyst

Det er denne lyst, vi kalder borgerlyst. *Borgerlyst* er lysten til at gøre mere end sin borgerpligt. Borgerpligt fastholder og forankrer. Borgerlyst begejstrer og udvikler.

Borgerpligt er det, du bør og skal gøre. Når du gør din borgerpligt – ved at stemme til valgene, overholde lovene og betale din skat – er du med til at sikre den fortsatte drift og vedligeholdelse af samfundet. Det er en nødvendighed. Men der er også et andet aspekt af det at være borger i et samfund, som vi alt for sjældent taler om. Nemlig borgerlysten: Borgerlyst er alt det, du selv har mod på og lyst til at kaste dig ud i. Borgerlyst starter i det små. Med en undren, en nysgerrighed, en ny interesse. Det er borgerlyst, du føler, hver gang du ser noget i samfundet omkring dig, som du får lyst til at gøre lidt bedre. Det er det gå-på-mod og blik for forbedringer, der driver samfundets udvikling. Det er det mentale skift, der sker, når vi går fra at tænke “nogen burde gøre noget”, til at tænke “det her vil jeg være med til at gøre bedre”. Det er skiftet fra at være borgere, der sidder tilbagelæ-nede og engang i mellem føler sig forpligtede til at deltage i valg og folkeafstemninger, til at være borgere, der rykker helt frem i stolen og har modet og lysten til at engagere sig og prøve noget nyt – uden at vide, hvad der kommer til at ske. Det er det lille overskud i hverdagen, som let kan vokse og sprede sig, hvis det får lov.

Vi synes, borgerlyst er noget af det allermest grundlæggende i vores samfund. For samfundet er altid i forandring. Og hvis vi kun forlader os på pligten, holder vi op med at se samfundet som noget, vi udvikler sammen. Så nøjes vi med at gøre det, der skal til for at holde hjulene i gang og bevare status. Og så ender det med, at vi læner os tilbage, afgiver vores stemmer en gang hvert fjerde år og håber på, at politikerne kan udvikle samfundet for os.

Men samfundets udvikling er også vores ansvar som borgere. Vi må ikke glemme, at vi kan være med til at påvirke samfundet og skabe forandringer mellem valgene. For hvis vi holder op med at tro på, at vi kan bruge vores borgerlyst til at være med til at gøre samfundet bedre, holder vi i sidste ende også op med at tro på vores egen handlekraft.

Det var denne følelse af uforløst handlekraft, der ledte til, at vi – Nadja Pass og Andreas Lloyd – begyndte at arbejde sammen i slutningen af 2009. På det tidspunkt arbejdede vi begge som konsulenter i et kontorfællesskab på Vesterbro, hvor vi havde nogle gode snakke over frokostbordet. Der havde lige været kommunalvalg, og vi havde begge to dårlig borger-samvittighed. Vi havde stemt. Selvfølgelig havde vi stemt. Men valgkampen havde været underligt fjern og uengageret – præget af verbale boksekampe om sager, der ikke rigtigt vedkom os. Og efter valget skiftede mange kandidater partier og indgik alliancer, der lå fjernt fra det, vælgerne havde forudset. Det føltes ikke så betryggende at have afgivet sin stemme til dem. Og samtidig føltes det så mærkeligt, at der nu var fire år, til vi skulle stemme igen.

Fem minutters engagement en gang hvert fjerde år – var det virkelig alt, hvad der blev forventet af os?

Det vidste vi jo godt, det ikke var. Partierne råbte på medlemmer og foreningerne på frivillige. Men vi havde ikke lyst til at købe hele holdningspakken hos ét bestemt parti. Og vi blev på forhånd helt trætte ved tanken om at forpligte os på at være endnu et tandhjul i et stort foreningsmaskineri.

Vi kunne ikke finde ud af, hvor vi skulle gå hen, hvis vi havde masser af borgerlyst, men ikke ville bruge den på den måde, det blev forventet af os. Vi savnede de helt grundlæggende diskussioner om, hvilket samfund, vi gerne vil skabe sammen. Vi savnede modet til at tro på, at vi sammen kan være med til at gøre det lidt bedre. Vi savnede de faglige sammenskudsgilder, der kunne gøre det nemt for os alle sammen at bidrage med vores lille ekstra overskud i hverdagen. Vi savnede steder, vi kunne mødes og finde sammen om at gøre det. Vi savnede borgerlysten. Og vi savnede nogle rammer, den kunne trives i.

Derfor startede vi Borgerlyst. Borgerlyst med stort B.

Samfundsfundslaboratoriet Borgerlyst

Vi kalder Borgerlyst et **samfundslaboratorium**, fordi det er vores fælles værksted, hvor vi kan eksperimentere og nørde lige så tosset, vi vil. Hvor vi kan sætte en masse forsøg i gang, se hvordan de udvikler sig, snakke om, hvad vi så kan lære af dét – og kan dele vores erfaringer med alle andre borgere, så de kan udvikle videre på dem. På den måde, de har lyst til og som lader sig gøre i deres hverdag.

Da vi lancerede Borgerlyst grundlovsdag 2010, vidste vi endnu ikke rigtigt, hvad det var, vi havde gang i. Vi havde ikke en fastlagt strategi eller nogle konkrete mål. Vi vidste faktisk ikke engang, hvilke initiativer vi helt konkret ville sætte i gang.

Det eneste vi vidste med sikkerhed var, at vi selv havde fornemmet et behov, og at det føltes vigtigt og nødvendigt at gøre noget ved det. Og efterhånden havde vi snakket med så mange andre om det, at vi nu også vidste, at vi langt fra var de eneste, der gik med følelsen af uforløst borgerlyst. At de heller ikke anede, hvad de skulle gøre med den.

Derfor besluttede vi os for at lancere Borgerlyst – med både lille og stort B – med en fest på spillestedet VEGA under overskriften ”Grundlovsdag er årets mest sexede dag”. Vi annoncerede vidt og bredt, at vi ville fejre ‘grundlovsaften’ ved at snakke om, hvordan vi sammen kunne “gøre det mere lystbetonet, nemt, sjovt og spontant at bidrage til at gøre verden til et lidt bedre sted at være”.

Der kom mange vidt forskellige gæster. Og langt de fleste af dem sagde højt og tydeligt, at de ellers aldrig kom til politiske møder eller debataftener – men at det her lød som noget, de godt gad bruge en lørdag aften på. De var nysgerrige og spændte på, hvad vi havde på hjerte og ville sætte i gang.

I løbet af aftenen holdt vi et par korte oplæg om vores tanker bag Borgerlyst. Og efter hvert oplæg bad vi gæsterne om at snakke sammen i tre gange 20 minutter om forskellige aspekter af deres egen borgerlyst. Vi mixede gæsterne ved hjælp af nogle symboler på navneskiltene, så de kom til at tale sammen to og to om de meget konkrete spørgsmål, vi stillede. Så alle fik i aftenens løb mulighed for at tale med tre andre gæster, de ikke kendte

i forvejen. Det fik rummet til at eksplodere af energi og engagement. Deltagerne blev helt røde i kinderne, høje på deres egen borgerlyst. Vi havde ramt en nerve. Et udækket behov. Så var spørgsmålet bare, hvad vi skulle gøre ved det...

Vi var jo netop ikke eksperter. Vi havde ikke læst statskundskab eller været aktive i et politisk parti. Vi havde ikke mange års erfaring som frivillige. Vi var ikke vant til at blande os i den politiske debat. Vores eneste og vigtigste kvalifikation var – og er – at vi selv er borgere. Borgere med hver vores ydmyge og oprigtige blik for, hvordan vi gerne selv ville deltage mere aktivt. Hvordan rammerne skulle være, hvis vores egen borgerlyst skulle kunne trives. Hvordan vi mente, vi kunne bidrage til at gøre samfundet lidt bedre.

Vi gik til opgaven som **nybegyndere**. Og derfor valgte vi fra starten at være så åbne omkring processen som muligt. Vores tanke var, at hvis vi skulle dumme os og begå en masse fejl, så kunne vi lige så godt gøre det i fuld offentlighed, så andre i det mindste kunne lære af det. Vi var meget inspirerede af **open source** software-bevægelsen, hvor programmører deler den kildekode, der ligger til grund for programmerne, så alle frit kan bygge videre på den. Og vi satte os for at dele vores metoder, idéer, erfaringer, forundringer og erkendelser undervejs, så alle interesserede kunne pille dem fra hinanden og afprøve det selv. Og så forhåbentlig dele deres egne erfaringer og opdagelser med os, så vi alle sammen kunne blive klogere. Sammen.

På den måde har Borgerlyst fra starten været et åbent værksted, hvor alt hele tiden er under udvikling. Selv måden, vi definerer og fortæller om Borgerlyst, udvikler sig hele tiden, efterhånden som vi prøver ting af og bliver klogere.

The long, hard, stupid way

Men beslutningen om at arbejde åbent og dele vores resultater havde også den konsekvens, at hver eneste ting vi gjorde, blev en anledning til at udfordre den vante måde at gøre tingene på.

Mens vi arbejdede på denne bog hørte vi om den amerikanske stjernekok David Chang, der fangede en af sine ansatte i at skyde genvej i en lang opskrift. Det kunne være, at han havde brugt gårsdagens brød i stedet for at bage noget nyt, eller at han havde brugt bouillon i stedet for at lave en fond fra bunden. Chang lægger stor vægt på omhu, omsorg og omtanke i alt, hvad der blev serveret i hans restaurant, så derfor irettesatte han ham prompte: “That’s not how we work here. We do things the long, hard, stupid way!”

Vi grinede meget, da vi hørte den historie. For den beskriver meget præcist den måde, vi arbejder med Borgerlyst på. Vi ender ofte med at gøre tingene på den lange, hårde, dumme måde, selvom det kunne sagtens gøres hurtigere, lettere og smartere. The long, hard, stupid way beskriver meget præcist dén éne ting, vi virkelig har til fælles. Vi er nemlig på mange måder utroligt forskellige. Mange ville sige, at vi er som nat og dag. Men det, der binder os sammen, er – udover vores fælles længsel efter et mere borgerlystent samfund – at vi begge foretrækker at gøre tingene på den lange, hårde, dumme måde (at vi så gør det på hver vores lange, hårde, dumme måde gør det bestemt ikke hurtigere, lettere eller smartere for os at arbejde sammen!).

Det er denne fælles omhu og stædighed, der gør, at vi næsten altid fravælger at nå hurtigt i mål ved at vælge de bekvemme løsninger. Vi foretrækker at prøve noget nyt fra bunden for virkelig at kunne lære, hvordan det fungerer, så vi kan dele vores erfaringer bagefter. Vi venter med at starte en virksomhed eller stifte en forening, fordi vi synes, det er sjovt at se, hvor langt vi kan nå uden. Vi søger ikke støtte, men prøver at se, hvor meget vi kan få til at ske uden en krone på lommen. Vi får ikke et forlag til at udgive vores bog, men prøver kræfter med crowdfunding og eksperimenterer med redaktionsprocessen. Vi tænker ikke i målgrupper, men skriver den bog, vi selv gerne ville læse. Der er ingen genveje, når man vil gøre det hele selv.

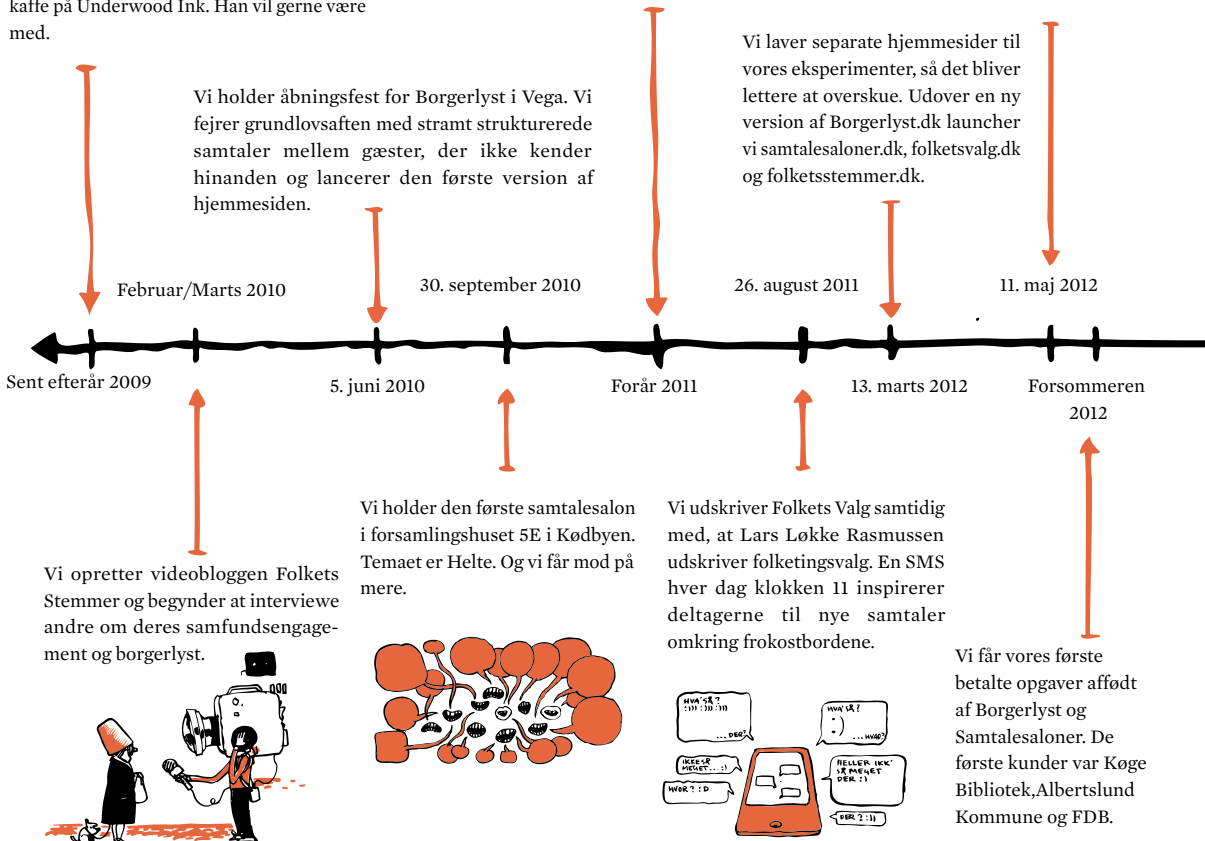
Borgerlysts første fire år

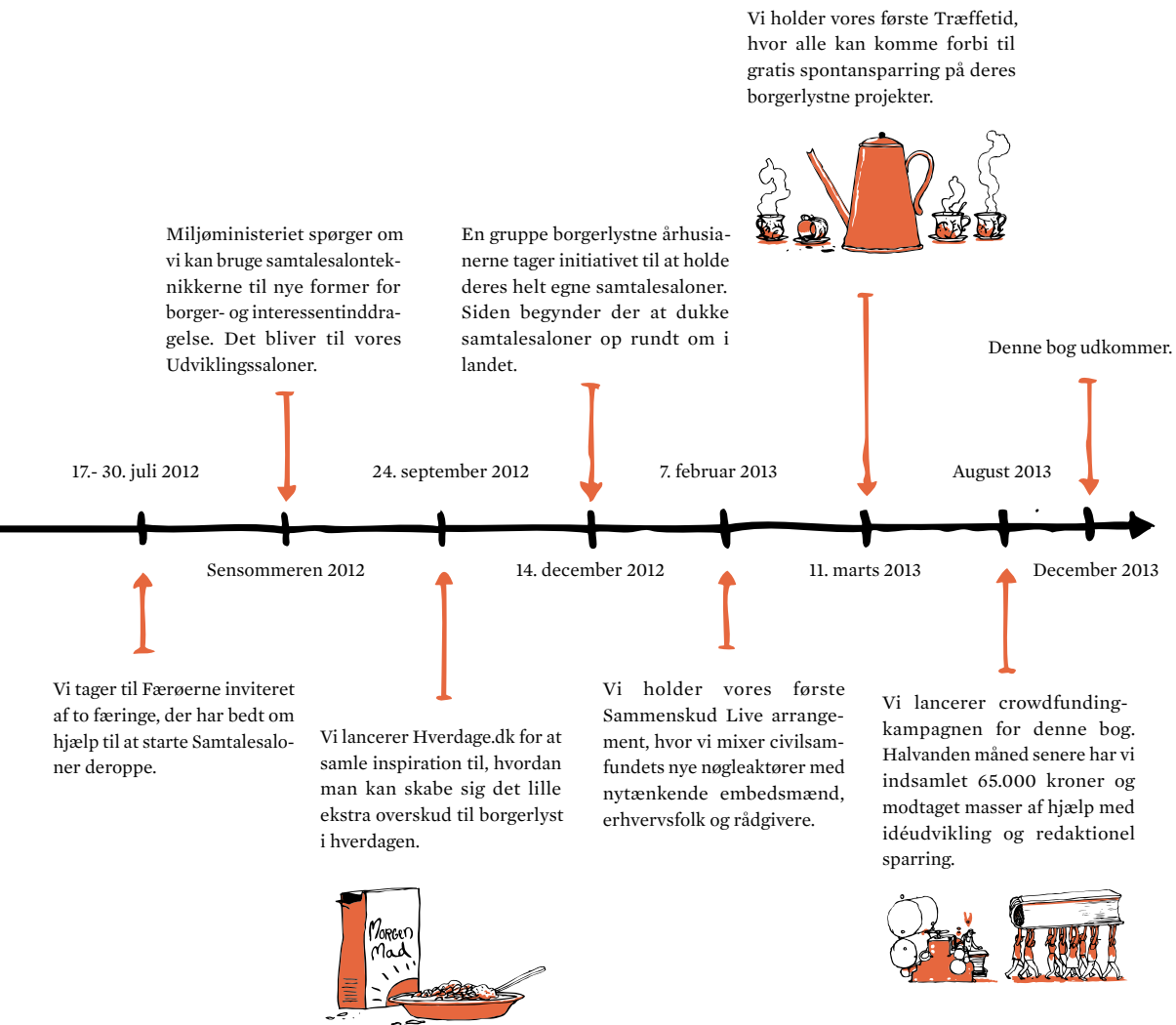
Vi lancerer sammenskud.dk og holder fredagsbar med en menneskelig opslagstavle.

Nadja begynder at snakke med folk om en demokrati-tænketank. Ved kommunalvalget bliver hun så frustreret og inspireret, at hun for alvor beslutter at gå videre med det. 11/11 fortæller hun Andreas om det over en kop kaffe på Underwood Ink. Han vil gerne være med.

Andreas kobler ud i 3 måneder

Denne bog er en opsamling af alle de erfaringer, vi har gjort os gennem de sidste fire års lange, hårde, dumme – men mest af alt inspirerende, alsidige og sjove – arbejde med Borgerlyst. Vi giver de bedste råd, vi selv har fået, videre. Vi samler op på alt det, vi har læst, diskuteret, ladet os inspirere af og som har givet os selv de største aha-oplevelser undervejs. Og vi beskriver opstarten og udviklingen af alle de eksperimenter, vi har iværksat gennem de sidste fire år.

Hvert eksperiment er et selvstændigt forsøg på at skabe nye rammer for borgerlyst. De har taget meget forskellig form: Arrangementsformer og mødeformater som **Samtalesaloner**, **Udviklingssaloner** og **Sammenskud Live**, der styrker samtalekulturen og gør det nemmere at finde ligesindende, slå pjalterne sammen og udvikle nye løsninger. Spontansparringskonceptet **Træffetid**, hvor alle borgerlystne kan få hjælp til at komme videre med deres projekter. Sociale medie-koncepter som **Hverdage** og **Folkets Stemmer**, hvor alle dele kan deres tanker og hverdagerfaringer, så alle andre kan lade sig inspirere og bygge videre på dem. Og afgrænsede kampagner som **Folkets Valg** og crowdfundingen af **denne bog**, hvor fokus har været på alle de små anledninger, vi hver dag har til at vælge, handle og gøre det hele lidt bedre.

Fælles for eksperimenterne er, at de har fokuseret på at udvikle nye formater for moderne samfundsengagement, der kan gøre det nemmere at bruge det lille ekstra overskud i hverdagen.

Vi ved godt, at det langt fra er alle, der føler dette overskud. Og vi ved også, at rigtigt mange danskere allerede lægger masser af overskud og borgerlyst i deres arbejde, i foreningslivet og i de politiske partier. Og trives rigtig godt med det. Det håber vi meget, de bliver ved med. For det er en vigtig del af samfundets sammenhængskraft og udviklingspotentiale. Men vi tror, der er rigtigt mange andre, der ligesom os ville trives bedre med at kunne deltage på nogle andre præmisser. Og at der ligger et kolossalt uudnyttet potentiale i at skabe nogle nye former for engagement og deltagelse, der gør det nemmere for dem at være med.

Alle dem, der brænder for en sag og gerne vil bidrage – men som kun kan gøre det, hvis rammerne er tilpas spontane og fleksible til, at de kan gøre det i en travl hverdag. Alle dem, der gerne vil engagere sig, men ikke kan overskue de langtrukne møder, uoverskuelige mail-korrespondenser, uklare forventninger og regelrytteri, der desværre alt for ofte følger med. Alle dem, der bare har lyst til at plante nogle blomster, læse lektier med nogle børn eller give en hjælpende hånd i ny og næ.

Vi tror, at selv helt små borgerlystne handlinger kan være med til at gøre en stor forskel. Det starter næsten altid i det små: Man falder i snak med en fremmed, roser et initiativ, spørger om man lige kan give en hånd – og opdager, at det ikke alene glædede andre. Man opdager, hvor glad man også selv bliver. Hvor godt det føles. Og lige så stille får man mod på mere.

Rammerne for borgerlyst

Der er ikke noget entydigt svar på, hvordan de optimale rammer for borgerlyst ser ud. For borgerlyst føles forskelligt og kommer forskelligt til udtryk fra gang til gang, person til person. Det, der virkelig adskiller borgerlyst fra borgerpligt er, at hvor borgerpligt er præget af faste systemer og måder at gøre tingene på, så opstår borgerlyst hos den enkelte og fungerer bedst, når man selv får mulighed for at påvirke rammerne, så man kan være med på deres egne præmisser. Det er en vigtig del af løsningen og rammerne – så u håndgribelig den indsigt end måtte være.

Men vi har alligevel fundet tre helt grundlæggende forudsætninger for borgerlyst, som vi ser gå igen i alt, hvad vi har undersøgt, bygget og afprøvet. Det er disse tre forudsætninger, vi derfor fokuserer på udvikle og styrke:

Bedre samtaler

Gode samtaler er roden til alt godt. Når vi snakker med hinanden, forstår vi bedre, hvorfor andre tænker, reagerer, handler og stemmer, som de gør. Men vi er ikke altid så gode til at snakke med dem, vi ikke allerede kender – og selv med vores bedste venner kan det være svært at få de rigtig gode samtaler i gang.

Derfor arbejder Borgerlyst for at skabe **bedre samtaler**. Vi vil skabe flere anledninger, hvor vi som borgere kan snakke med folk med andre perspektiver, baggrund og viden. Vi mener, at bedre samtaler skaber bedre forståelse for vores indbyrdes forskellighed, og de fælles udfordringer, vi står overfor.

Fri krydsbestøvning

Vi kan lære så meget af hinanden. Men alt for ofte ender vi med at spørge de samme gamle hoveder. Det sker både i vores egne liv, men også i offentlige, private og frivillige organisationer, hvor mange samfundsudviklende initiativer bremses af, at de ikke passer ind i de vante kasser – eller, at dem vi spørger og lytter til, hviler så trygt i alle de vante tankegange og kompetencer, der bragte dem dertil, hvor de er i dag, at de føler sig mere trygge ved at afvise det nye og sige, at det ikke lader sig gøre.

Derfor arbejder vi for at skabe **fri krydsbestøvning**. Vi vil gøre det lettere at finde sammen med andre, der kan noget andet end os selv – og som har lyst til at skabe forandringer sammen med os. Sammen kan vi holde faglige sammenskudsgilder på tværs af siloer, brancher, styrelser, sektorer, afdelinger, politiske holdninger, landsdele og aldersgrupper og iværksætte initiativer, som ingen af os ville kunne have løftet alene. På den måde kan vi ikke alene lære gode nye folk at kende, men også få mulighed for at udvikle nye kompetencer eller afprøve noget i praksis, vi altid har haft lyst til at prøve.

Mod på forandring

Vores samfund er i konstant forandring. Vores behov, vores forventninger og vores omgivelser ændrer sig hele tiden. Det kan lyde skræmmende og utrygt, men det er også en spændende mulighed. For det betyder, at vi er med til at skabe denne forandring. Vi er med til at forme fremtiden. Vi kan lære af fortidens fejl og rette dem. Men det forudsætter, at vi er villige til at udfordre det vante. At vi har lyst til at eksperimentere.

Derfor arbejder Borgerlyst for at skabe **mod på forandring**. Det er troen på, at summen af de mange små og store handlinger, vi foretager os hver dag, definerer og forandrer vores samfund. Det er troen på, at vores gode handlinger smitter. At hver enkelt handling kan være med til at sætte lignende handlinger i gang. Det er troen på, at det gode eksempel

kan inspirere hundrede andre gode tiltag. Det er troen på, at jo flere, der gør det – jo større forskel gør det. Det er troen på, at det nytter.

Bedre samtaler, fri krydsbestøvning og mod på forandring er vores tre pejlemærker. Det er variationer over og kombinationer af de tre temaer, der går igen i alt vores arbejde med Borgerlyst. Vi sætter fokus på, hvordan vi alle sammen kan være med til at udvikle samfundet på vores egne præmisser i vores egen hverdag. Og det er også det, denne bog handler om.

Læs mere

- Billedet med “You’re not stuck in traffic, you are traffic” stammer fra Eric Liu og Nick Hanauers bog *Gardens of Democracy* (Sasquatch Books, 2011)
- Historien om “The Long, Hard, Stupid Way” fandt vi i Frank Chimero’s præsentation *Do Things The Long, Hard, Stupid Way*: <http://dolectures.com/lectures/do-things-the-long-hard-stupid-way/>
- Andreas har skrevet meget mere udførligt om open source software i sit speciale fra 2007, som kan findes her: <http://andreaslloyd.dk/writings/thesis/>
- Nadja har skrevet udførligt om at vække samfundsengagement i sit speciale fra 2001 om motivationsretorik, som kan findes her: <http://www.kommunikationsforum.dk/artikler/motivationsretorikken>

Fem veje til borgerlyst i hverdagen

Folk spørger os så tit, hvad vi egentlig mener, når vi taler om **borgerlystent projekt** eller **borgerlystne idéer**. Det er et godt spørgsmål, der er meget svært at besvare entydigt – for pointen er jo netop, at vi gerne vil inspirere andre til at handle på deres borgerlyst lige præcis dér, hvor de ser sprækkerne og udviklingspotentialerne. Der hvor de ser noget omkring dem, der kunne blive bedre – og som de selv kan være med til at forandre i lige præcis det omfang og på den måde, der lader sig gøre i deres hverdag. Så alle gør det præcis på deres egen måde.

Men der er alligevel nogle mønstre, der går igen og igen, og ser ud til at virke rigtig godt. Her er fem veje du kan følge til mere borgerlyst i hverdagen.

1. Udnyt sprækkerne, når du føler et lille ekstra overskud i hverdagen

Alt det, der starter i det hele små. Og de fleste borgerlystne handlinger kræver virkelig ikke så meget. Spring til, når nogen spørger om en lille tjeneste. Hæng deres opslagstavler op, pas deres børn, mal deres stue. Det er konkret, synligt og sjovt. Smid en frøbombe i en trist vejrabat og glæd dig over de smukke blomster, der senere spirer frem. Gør lidt ekstra, når du alligevel er i gang: Klip naboens hæk, når du alligevel skal ordne din egen. Skovl sneen fra naboens fortov, når du alligevel ude med skovlen. Spørg naboen om de mangler noget fra supermarkedet, hvis du alligevel er på vej derned.

Det er alt sammen bitte små borgerlystne handlinger, du kan vælge at gøre, når du ser dit snit til det. Jo mere vi alle sammen gør den slags engang i mellem, jo lettere begynder hverdagene omkring os at glide. Det er fint. Mere behøver det ikke at være. Men hvis du får blod på tanden, er det nemt at udvikle de små hverdagshandlinger til lidt større borgerlystne tiltag.

- Hvis du ikke synes, det er nok at smide frøbomber, så start en byhave eller begynd at plante **Tagtomater**.
- Hvis du er tryk ved at tage blaffere op, så bliv ved med at gøre det spontant, men tænk også over, om du skal begynde skrive på *Turen.dk* eller *Gomore*, når du skal køre langt alene. Du sparer benzin, halverer broafgiften, hjælper miljøet og får muligheden for en god snak.
- Hvis du godt kan lide tilfældige møder, så hold dine egne **samtalosaloner** eller start en pop-up-kulturklub ved at købe et par ekstra billetter til et spændende kulturarrangement og spørge åbent ud på Facebook, hvem der vil med. Det er sjovt at være afsted med en gruppe, man ikke kender.
- Hvis du ved en masse om et særligt emne, så inviter dine bekendte til at spontant minikursus, og lær det fra dig på din egen måde. De fleste voksne bliver vildt inspirerede af at få indblik i noget helt andet end det, de ellers selv ville opsøge.
- Hvis du alligevel laver simreretter, så lav en kæmpe portion og inviter de travle børnefamilier i opgangen på en gang hverdagsmad. Hvis ingen kan komme kan du bare fryse det ned.

2. Gør det, du kan – når du kan

I de senere år er det blevet nemmere og nemmere at pulje sin tid, sine ting, sine penge, sine idéer, sine kompetencer sammen med andre i forskellige former for **sammenskud**. Det svarer til at invitere til sammenskudsgilder. Hvis vi selv skal stå for at stable en hel fest på benene, bliver det hurtigt helt uoverskueligt, men hvis alle gæsterne hjælpes ad og tager lidt mad eller drikkevarer eller musik med, skal der nok blive fest. Alle giver lidt – og får meget mere tilbage. Det er selvfølgelig dejligt og vigtigt, når nogen tager initiativet og skaber rammerne for gode sammenskud – men det behøver ikke være dig. Det er helt ok at overlade de store linjer til dem, der har valgt at bruge rigtig meget tid og energi på selv at starte projekter og sammenskud. Du gør mindst lige så meget gavn ved at hjælpe dem med at føre deres idéer og projekter ud i livet.

En borgerlysten projektmagers vigtigste rolle er at skabe disse rammer og knække opgaverne ned på velafgrænsede **mikrohandlinger**, der er nemme for alle andre at påtage sig. Og det bedste du kan gøre er så at springe til, når du ser dit snit til det – og måske oven i købet benytte dig af lejligheden til at lære noget nyt, nørde igennem eller møde nye mennesker undervejs. **Københavns Fødevarerfællesskab** er et godt eksempel på en sammenskud, hvor medlemmerne hver bidrager med tre timers arbejde om måneden – enten med de basale opgaver som at pakke grøntsager eller ved at sætte nye projekter, hvor de kan opdyrke nye idéer og koncepter, inden for fællesskabets rammer. Her er alle medlemmerne sammen om at løfte den store, fælles vision.

- Hjælp med at føre andres projekter ud i livet. Sig ja, når nogen beder om din sparring. Du er ikke forpligtet til andet end at øse af dit vid over en kop kaffe – og ofte ender det med at blive mindst lige så inspirerende for dig.
- Vær med til at **crowdfunde** andres projekter. Hvis du ikke har råd til at støtte med penge, så støt med et par timers hjælp, ved at sprede budskabet eller ved at sende en opmuntrende hilsen til initiativtagerne. Du kan også smide noget andet i puljen, initiativtagerne ikke har efterspurgt, men som du tænker, de har brug for. Bag en kage, hjælp med at male kontoret, tag deres børn med i biffen.
- Benyt dig af lejligheden til opdyrke og udvikle dine egne sideprojekter, mens du hjælper andre. Det er anledninger til at gøre alle de sjove og skæve ting, du aldrig ville slippe af sted med på arbejdet. Find tilbage til din faglighed, dyrk din indre nørd, eksperimenter vildt og blodigt.
- Se om det, du allerede gør, kan bidrage til et større sammenskud. Tag for eksempel de ting, du alligevel ville have sendt videre i cirkulation med til et byttemarked. Ikke alene kan du finde nye spændende ting, men du hjælper også initiativtagerne til byttemarkederne med at sprede idéen længere og længere ud i verden.

3. Start i det små og i det nære

Mange borgerlystne projekter starter i det små. Som da Mads fra **Tagtomat** begyndte at dyrke tomatplanter på et skraldeskur i baggården, og endte med at have involveret hele boligforeningen i at skabe deres egen byhave. Den slags 'baggårdsprojekter' kan også starte i en kælder, hvor en opgang beslutter at lave et fælles værksted, hvor de kan samle deres værktøj, så alle ikke behøver have hver deres boremaskine og stiksav. Eller i et fælleslokale, hvor nogen tager initiativet til at arrangere fællesspisning.

- Mange af de mest vellykkede baggårdsprojekter er inspireret af, hvad andre har gjort i deres baggård. Du behøver ikke selv opfinde en unik idé – det er fint at kopiere andre og føre deres tanke videre ud i livet. Du kan finde inspiration og opskrifter på baggårdsprojekter på hjemmesider som *TagDel.dk* og *Voresomstilling.dk*.
- Start baggårdsprojektet der, hvor du allerede er. Chancen for succes er langt større, hvis det er nemt for dig at passe ind i hverdagen – og chancen for at få flere med er større, hvis du gør det et sted, hvor folk allerede kender dig.
- Start i det små. Find ud af, hvordan en miniversion af projektet kan fungere optimalt. Så kan du altid dele opskriften bagefter, så det bliver nemmere for dem selv at komme i gang.
- Kig forbi til vores Træffetid og få spontansparring på projektet, hvis du er nået dertil, hvor din gode idé er ved at udvikle sig til at større projekt.

4. Udlev din borgerlyst på arbejdet

Mange af de mest borgerlystne mennesker, vi kender, udlever især deres **borgerlyst gennem deres arbejde**. Det kommer til udtryk på så mange måder, at vi slet ikke vil prøve at opremse dem her. Du ved selv, hvis det er sådan, du har det – og så vil portrættet af Mette, der er direktør for Dagbladet Information, nok vække genklang hos dig, fordi det viser, hvor mange forskellige planer borgerlysten kan komme til udtryk på i dagligdagen.

- Hvis du allerede er godt i gang med at dyrke din borgerlyst gennem dit arbejde, vil det største udviklingspotentiale ofte ligge i at se, om ikke du kan gøre endnu mere af det gode dér, hvor du allerede er og kender systemet indefra – og se, om ikke du kan nå endnu længere ud med dine idéer og tiltag.
- Prøv at gøre møderne, arrangementerne og konferencerne mere vedkommende og interessante, for eksempel ved hjælp af de salonteknikker, vi har udviklet gennem vores Samtalesaloner, og som ligger til fri afbenyttelse på *Samtalesaloner.dk*.
- Hvis du har brug for inspiration til, hvordan du kommer videre med en konkret idé, kan du kigge forbi til spontansparring, når vi holder **Træffetid**.
- Hvis du føler dig lidt alene på arbejdspladsen med alle dine borgerlystne tanker, kan du komme til vores **Sammenskud Live**-arrangementer, hvor vi samler borgerlystne mennesker fra mange brancher, nytænkende rådgivere og civilsamfundets nye nøgleaktører til gensidig sparring og inspiration.
- Hvis du ikke lige kan komme til København, kan du sagtens selv tage initiativ til lignende faglige sammenskudsgilder. Det vigtigste er at blande gode folk fra mange sektorer, så I sammen kan blive klogere på, hvor de fælles udfordringer og udviklingspotentialer gemmer sig. Du kan også holde din egen **Træffetid**, hvor alle kan komme forbi og vende deres tanker med dig. Det er en meget inspirerende måde at få indblik i brugernes, kundernes eller borgernes virkelighed. Det er en god lejlighed for dig selv og dine kolleger at få vendt jeres idéer og genopdage gammelt tankegods.

5. Gør din borgerlyst til dit arbejde

Mange af de borgerlystne projekter, vi kender, har udviklet sig fra at være sjove, frivillige initiativer til at blive initiativtagernes fuldtidsjob. Tag for eksempel Lars fra **Fucking Flink**. Han startede med at undre sig over, hvorfor danskerne egentlig ikke var flinkere – og tre år senere står han nu i spidsen for en lille virksomhed, hvor han sammen med otte andre arbejder med at gøre danskerne mere flinke. Det er efterhånden også sket for os selv. Da vi startede Borgerlyst og **Samtalesaloner** havde vi slet ikke tænkt på, at vi samtidig uddannede os selv til eksperter i nye former for borgerinddragelse, frivillighed og nye mødeformater. Men der har vist sig at være en kolossal efterspørgsel på det – og nu er vi begyndt at kunne leve af det, vi brænder for.

Hvis dit lille frivillige sideprojekt begynder at vokse sig stort – og du har lyst til at prøve at leve af det, så er der forskellige muligheder for det. Men det er værd at bemærke, at de mest succesrige eksempler vi kender, slet ikke startede med en ambition om at tjene mange penge på det. Hvis de havde startet ud med en alt for forkromet forretningsplan, er det ikke sikkert, at deres projekter ville have udviklet sig til lige så interessante – og dermed i sidste ende også indbringende – forretninger. Så lad det starte i det små og udvikle sig organisk. Så kan du leve af noget andet i mellemtiden og vente med at tage de næste skridt, til du bedre kender potentialet:

- Bliv selvstændig konsulent. Når du bruger så meget tid og energi på projektet, udvikler du dig samtidig lige så stille til at være ekspert på området. Ingen andre har mulighed for at nørde så meget igennem, læse så meget på feltet, snakke med så mange om det, afprøve at mange idéer i praksis. Så på få år kan du selv udvikle dig til den ekspert alle andre gerne vil lytte til og lære af. Den ekspertise er gode penge værd. Det kan gøre dit projekt økonomisk bæredygtigt, fordi du så kan vælge af 'frikøbe' dig tiden til at videreudvikle projektet og fortsætte med at bruge så megen tid og energi på dit frivillige arbejde.
- Søg penge til et sekretariat. Hvis projektet viser sig at være for stort til at løse gennem frivilligt arbejde – eller der opstår alt for mange af de administrative opgaver til, at nogen kan påtage sig dem frivilligt eller pligtvilligt i det lange løb, kan det være en mulighed at søge penge til et sekretariat, som Mette fra **Brug Folkeskolen** gjorde.
- Start en **socialøkonomisk virksomhed**. Mange borgerlystne projekter er struktureret som socialøkonomiske virksomheder, der fungerer på markedsvilkår, men bruger overskuddet til at skabe positive samfundsforandringer og sikre projektets videre drift.

Folkets Stemmer

Hvad: En videoblog med små video-interviews med venner og bekendte, der svarede på de samme 15 spørgsmål om demokrati, samfundssind og samtalekultur.

Hvornår: Vores første rigtige eksperiment, der har dannet grundlaget for rigtig meget af vores videre idéudvikling. Påbegyndt i november 2009.

Hvorfor: Vi ville gerne bringe folkets stemmer tydeligere frem i debatten, så det ikke kun var politikerne, spindoktorerne og de professionelle debattører, der kom til orde. Samtidig ville vi gerne undersøge, hvordan det egentlig stod med demokratiet, samfundssindet og borgerlysten set fra borgernes perspektiv.

Idéen til det, der senere udviklede sig til Borgerlyst, opstod, da Nadja ved kommunalvalget i 2009 fik en meget omkalfatrende erkendelse af, at der var noget helt galt med begrebet at 'afgive sin stemme' i det moderne danske demokrati. Det føltes som om man udliciterede al sin handlekraft til politikerne, og så trygt kunne lade være med at engagere sig og handle i de fire år, der lå mellem valg og folkeafstemninger. Men efterhånden som politikerleden spredte sig i befolkningen, føltes det vigtigere end nogen sinde, at folket beholdt deres egne stemmer, blandede sig debatten og benyttede sig af deres egen handlekraft i hverdagen.

Det var en stor mundfuld at ville gøre noget ved. Så Nadja besluttede sig for at gå i gang på den måde, der falder hende mest naturlig. Hun har nemlig to helt faste mønstre, når hun har fået en idé til et projekt: Hun køber internetdomænenavne – for når projektet har et navn, føles det allerede, som om det findes lidt. Og hun snakker med så mange og så forskellige mennesker om idéen som muligt, fordi deres reaktioner, kommentarer og vinkler hjælper med at skærpe hendes idéer. Kombinationen af disse to mønstre var udgangspunktet for det allerførste Borgerlyst-eksperiment – Folkets Stemmer.

Men i dette tilfælde gjorde Nadja også noget, hun ikke plejede at gøre: Hun oprettede en videoblog og tog sit lille, billige videokamera med, når hun besøgte venner, bekendte og samarbejdspartnere. Desuden lagde hun en fast og genkendelig ramme ned over alle samtalerne, så det ikke bare var en løs snak. For hun stillede dem alle sammen de samme 15 spørgsmål:

- *Hvordan har du det, når du afgiver din stemme?*
- *Hvordan har demokratiet det?*
- *Fortæl en historie fra din barndom, hvor du havde en oplevelse af, at du blev 'demokratisk dannet'.*
- *Hvornår har du sidst tænkt: Nogen bør gøre noget?*
- *Hvem eller hvad har vækket dine tanker for nylig?*
- *Hvad er din mærkesag?*
- *Hvornår har du egentlig tænkt dig at rykke?*
- *Hvad er borgerlyst?*

- *Bekymrer du dig virkelig om, hvordan det går for andre end dig selv og dine nærmeste?*
- *Hvorfor er du bange for det banale?*
- *Hvad er den seneste uselviske gode gerning, du har gjort?*
- *Hvad er det bedste, man kunne gøre for demokratiet set fra din faglige synsvinkel?*
- *Hvad vil du gerne være med til at gøre lidt bedre?*
- *Hvornår har du sidst haft en god snak med en fremmed?*
- *Er der et spørgsmål, du godt kunne tænke dig at stille mig?*

Måden at stille spørgsmålene på er inspireret af den schweiziske forfatter Max Frisch, der i sin lille bog *Spørgeskemaer* har formuleret en masse spidsfindige spørgsmål inden for nogle af livets store emner så som venner, parforhold, penge og døden. Men Frisch stiller ofte sine spørgsmål ved hjælp af 'præsuppositioner', hvor han forudsætter en masse ting om folk, som han slet ikke kan vide. Hvilket er ret provokerende og derfor næsten automatisk sætter gang i en interessant samtale. For den der svarer kan umuligt snige sig udenom – til gengæld er vedkommende nødt til at formulere noget nyt for allerførste gang. Og det skaber en fascinerende samtale både for den, der lytter og den, der svarer.

Rent teknisk var konceptet bag Folkets Stemmer meget håndholdt. Det gjaldt egentlig bare om at ringe til interviewpersonerne, spørge om de havde tid til en times interview, sætte kameraet op og stille de samme 15 spørgsmål. For at gøre det tekniske så nemt for sig selv som muligt, tændte og slukkede Nadja kameraet efter hvert spørgsmål. På den måde blev hvert svar til et lille uredigeret videoklip på 3-5 minutter, som ikke skulle andet end uploades, før de var klar. Kvaliteten kunne være blevet meget bedre, hvis hun havde klippet filmene til og klippet dem sammen – men det ville også have været et kæmpe arbejde. Og meningen med eksperimentet var jo ikke at producere gode film – det var at blive klogere på demokratiet og civilsamfundet anno 2013.

Det gode ved Folkets Stemmer var, at det var så enkelt og konkret, at det var meget let at sætte i gang. Pludselig blev alle Nadjas mange strøtanker, frustrationer, store idéer og lange samtaler krystalliseret i ét konkret initiativ, med ét bestemt navn og én bestemt form, der fungerede på én bestemt måde, der var let at dele med andre.

Undervejs blev Nadja ekstremt meget klogere på, hvor den demokratiske sko trykkede. Hun opdagede, at hun langt fra var den eneste, der syntes, det danske demokrati ikke fungerede helt optimalt i en moderne hverdag. At der var mange andre, der heller følte sig hjemme i de klassiske foreninger eller partier. Men hun opdagede også, at de samtidig følte en spirende borgerlyst, men bare ikke anede, hvor de skulle gøre af den. At der var rigtig mange andre derude, der også havde haft oplevelsen af at se noget i samfundet, de gerne ville forandre, men som gik i stå, fordi de ikke vidste, hvor de skulle tage fat.

Hvor Nadja oprindeligt havde forestillet sig at skulle bruge en masse energi på at overbevise alle andre danskere om, at demokratiet godt kunne trænge til et serviceeftersyn, stod det pludselig klart, at langt de fleste allerede var enige og mest af alt savnede nye måder at engagere sig på. Og det gik op for Nadja, at det faktiske behov handlede langt mere om at udvikle redskaber, rammer og nye former for fællesskaber, der gjorde det nemmere, sjovere og mere spontant for folk at handle på deres gode idéer.

Et andet mønster, der kom til udtryk i de mange interviews var, at interviewpersonerne ofte kom videre med deres tanker og idéer, når de snakkede med fremmede. De følte sig mere åbne og umiddelbare, når samtaleparterne ikke kendte deres baggrund og dermed heller ikke havde sat dem i bås. De blev udfordret og inspireret af at blive spurgt på nye måder. De fik nye perspektiver af at høre om andre faglige tilgange eller personlige erfaringer. Det skete bare meget sjældent. Og når de endelig faldt i snak med spændende fremmede, var det svært at få hul på de rigtig gode samtaler, fordi man altid startede med ”nå, hvad laver du så” – og dermed røg direkte tilbage i båsen.

Dette mønster blev yderligere understreget af, at interviewpersonerne tydeligt fik en masse nye erkendelser og idéer undervejs i samtalen – alene fordi Nadja stillede dem nogle helt uventede spørgsmål, som de aldrig havde formuleret svaret på før. Den erkendelse var senere en af de helt konkrete inspirationskilder, da vi senere begyndte at eksperimentere med **Samtalesaloner**. Vi var snublet over behovet for nye mødesteder, hvor det var nemt, uproblematisk og sjovt at møde fremmede – og hvor man automatisk ville komme til at starte samtalerne nogle uvante steder.

DET ER DET ENESTE,
JEG KAN GØRE. OG SÅ SKAL
DET FANME IKKE VÆRE FORDI
JEG IKKE GØR DET

DET ER NOGET
INDGRØET.
SELV FØLGELIG
- SELV FØLGELIG
- STEMMER
MAN

JEG FØLER DET SOM
EN MORALSK PLIGT AT
AFGIVE SIN STEMME

JEG ER MEGET RØRT
OG TAKNEMMELIG...

NÅR JEG GØR DET,
SÅ SYNES JEG HELT KLART,
AT DET ER DET VÆRD

HVORDAN HAR DU DET, NÅR DU AFGIVER DIN

MIN
MAND
SIGER NOGEN
GANGE, AT DET
GIDER HAN IKKE,
OG SÅ KAN JEG
BLIVE HELT
FORARGET

JEG ER FAKTISK STOLT.
JEG SYNES, AT DET ER ET
MEGET HØJTIDELIGT
ØJEBLIK

VI ER I
DET HER
SAMMEN
OG HVOR ER
DET GODT
AT VI GØR DET
HER

JEG KUNNE ALDRIG FINDE PÅ
AT BLIVE VÆK, JEG SKULLE
VIRKELIG VÆRE DØDSYG HVIS
JEG SKULLE LADE VÆRE MED
AT STEMME

JEG HAR PRØVET NOGLE
GANGE IKKE AT NÅ DET.
OG HÅ' DET DÅRLIGT FLERE DAGE MED
DET. OG HÅ' SVÆRT VED AT SE
VALGRESULTATER, FORDI JEG VED,
AT JEG IKKE VAR EN AF DEM, DER TALLE

DET ER EN HELT
SPECIEL STEMNING
JEG HAR OPLEVET DEN
SOM LIDT...
HØJTIDELIG

HELE DANMARK GÅR I
PRINCIPPET HEN OG STEMMER
SAMME DAG, FORDI NU BESTEMMER
VI, HVORDAN VI ØNSKER VORES
LAND SKAL VÆRE

JEG ER ALTID I TVIVL.
SJOVT NOK. FOR JEG ER
IKKE I TVIVL OM, HVAD JEG
MENER. MEN JEG SYNES
IKKE, AT NOGEN PARTIER
REPRÆSENTERER
MIG

NÅR JEG SÆTTER
DET HER KRYDS, SÅ
BEDER JEG DENNE HER
PERSON OM AT LØSE DET
HER FOR MIG, HAR JEG
GJORT MIG KLART, HVAD
JEG EGENTLIG GERNE VIL
HA?!

JEG HAVDE LYST TIL
AT STÅ DERINDE MEGET
LÆNGE. FOR JEG TÆNKTE:
HVAD ER DET EGENTLIG
DET HER HANDLER
OM?!

SOM SYMBOLISK HANDLING
SYNES JEG, AT DET ER
MEGET, MEGET KRAFTFULDT

STEMME ?

HVER GANG MAN SÆTTER SIT
KRYDS, SÅ TÆNKER MAN
'NU ER DET FORHÅBENTLIG NU.
NU ER DET NU, DE LYTTETIL
MIG!'

JEG SYNES, AT
DET ER LIOT FOR
KORT EN FORNØJELSE.
DET GÅR ALT FOR
HURTIGT. OGSÅ SKAL
MAN VENTE FIRE
ÅR TIL

JEG FØLER
MIG SOM EN
STATISTISK
ENHED

DET VAR SÅ
EET PAPIR BLANDT
MANGE MILLIONER OG
GAD VIDE, HVAD DET
EGENTLIG GØR AF
FORSKEL MIT LILLE
KRYDS

DET ER NEMT AT TÆNKE
'NÅ JA, DET ER JO KUN EEN
STEMME, OG DET GØR IKKE
DEN STORE FØRSKEL'
MEN SAGEN ER JO BARE AT
HVIS ALLE TÆNKTE SÅDAN,
SÅ GØR DET LIGE PLUDSELIG
EN KÆMPE FØRSKEL

Faktisk var det også Folkets Stemmer, der ledte til Borgerlysts navn og visuelle udtryk. For egentlig var spørgsmålet ”Hvad er borgerlyst?” bare med på Nadjas spørgeliste, fordi hun syntes, det var meget Max Frisch-agtigt at bede folk om at forklare et ord, der ikke fandtes – og se, hvordan de reagerede. Det var først langt senere, at vi fandt på at kalde selve Borgerlyst for Borgerlyst. I begyndelsen kørte vi især med arbejdstitler som ‘Reagens’ og ‘Ansats’ uden helt at synes, de fungerede. Og en dag, mens vi gik tur på Kastellet og atter kom ind på det med navnet, sagde Andreas pludselig: ”Hvad med det der borgerlyst, du går og spørger alle om?”

Og sådan blev det. For selvom det langt fra var alle interviewpersonerne, der brød sig om ordet borgerlyst, var det generelle indtryk, at det både bragte smilet frem, tændte folks nysgerrighed og rev deres tanker ud af de vante gænger. Jo, det var også masser af associationer i retning af vellystighed, borgerskab, Søpavillonen, dansebalustrader, kolonihavehuse og sugar-coatede udfordringer. Men rigtig mange formulerede også meget præcist dét, vi rigtig gerne ville med det: ”Borgerlyst: Det er jo lysten til at være borger. Lysten til at gøre alt muligt, der rækker udover én selv og gør en forskel. Ikke af pligt og fordi, man skal – men fordi man faktisk har lyst til at bidrage til samfundet omkring sig.” På den måde dækkede borgerlyst præcis det, som vi gerne ville skabe, selvom ordet endnu ikke fandtes. Det tog os bare en del omveje at opdage det.

I alt endte Folkets Stemmer med at rumme omkring 400 videoklip, der fire år efter er set ca. 50.000 gange. På videobloggen blev alle videoer sorteret, så man enten kunne søge efter alle svar på det samme spørgsmål og se, hvad alle deltagerne havde svaret på det samme spørgsmål – eller søge efter alle klip med den samme person og høre, hvad vedkommende havde svaret på alle spørgsmålene. Det var et meget enkelt koncept, der alligevel blev til et kolossalt stort og komplekst patchworktæppe af videoklip og stemmer, der var blandt inspirationskilderne til det, der nogen lunde på samme tid blev til vores grafiske identitet i form af patchworktæppe.

Samtidig snakkede vi meget med vores grafiker, Jan Rasmussen, om, hvordan Borgerlysts visuelle udtryk så skulle være. Og han fortæller, hvordan han i sidste ende nåede frem til at designe vores smukke patchworktæppe: ”Patchworkidéen er inspireret af Amish-folket,

der laver tæpper til hinanden, syet af stof fra de forskellige hjem. Til et Amish-bryllup får brudeparret et tæppe, der er syet af vennernes skjorter, sokker eller hestedækkener. Så det tæppe, man varmer sig med om vinteren, har lidt fra alle dem, man kender. Og jo større og jo mere farvestrålende et tæppe du har, jo flere venner har du. Og jo smukkere er tanken bag det. Det er det samme med borgerlyst. Dybest set handler det om, at vi har hver vores lille lap af viden og tid og ting, vi er gode til – og jo bedre vi er til at slå pjalterne sammen, jo større og smukkere bliver tæppet.”

Alle de mange interviews fra Folkets Stemmer gjorde, at vi allerede havde masser af indhold, da vi 5. juni 2010 lancerede den første version af Borgerlysts hjemmeside. På det tidspunkt lå der allerede flere hundrede videoklip på siden. Det viste, at vi ikke bare var et par tosser med en fiffig idé, men at vi faktisk allerede havde lagt et stort arbejde i det. Og at Borgerlyst ikke bare var tænkt som Nadjas og Andreas’ talerstol, men at vi søgte at skabe nogle rammer, hvor mange stemmer, erfaringer og perspektiver kunne komme til orde.

Kort fortalt er Folkets Stemmer et eksempel på, hvor meget der kan komme ud af en meget enkel idé, der ikke krævede andre investeringer end et videokamera til under 1000 kroner.

På mange måder var det et vellykket eksperiment, der viste sig at være ansatsen til meget mere. Men der er selvfølgelig en masse ting, der kunne have været meget bedre. Den håndholdte teknik var temmelig mangelfuld, og især lyden på en del af videoklippene var elendig. Det kunne vi godt leve med, fordi det understregede vores pointe om, at man bare skal i gang, selv om det ikke bliver perfekt. Kønt var det ikke. Men som rå dokumentation af vores researchproces er det godt nok. Det var i **beta**.

Værre er det, at langt de fleste interviewpersoner er Nadjas gode venner eller nære samarbejdspartnere – og derfor giver deres udtalelser selvfølgelig ikke på nogen måde et repræsentativt indtryk af, hvad danskerne i al deres mangfoldighed tænker om borgerlyst, samtalekulturen eller demokratiet. Det var aldrig meningen, at Folkets Stemmer kun skulle bestå af vores venner og bekendte. I stedet var tanken, at alle klippene på

SÅDAN ET GODT
GAMMELDAGS TEATER

En kombi
af Grundtvig og
Socialdemokratiet

DET ER SÅDAN
LIDT 70'ER, HVOR
DE MALEDE GRØDEN
OG BYGGEDE CYKEL-
KÆLDEREN
SAMMEN

BORGERLYST
ÅBNER OP IMOD AT VÆRE
AKTIV - I SAMFUNDET,
DEMOKRATIET, I DEBAT,
TEN OG BIDRAGE
MED NOGET. OG VIDE
OG HAVE LYST TIL, AT
DET NYTTER NOGET

NOGET MED
BLOMSTER
RANKER OG
RØDE FANER

BORGERLYST!
LYSTEN TIL AT VÆRE BORGER!

HVAD ER

NOGET
MED FOLKEFESTER
OG HARMONIKASPIL
OG FOLK, DER STÅR
I RING OG DRIKKER
BAJERE OG DANSER

DET LYDER SOM
GAMLE MENNESKER
DER KVALDER

En lyst
til at deltage
og være en del
af det, man
lever i

JEG HAR
LYST TIL AT
VÆRE EN DEL
AF DET HER
STØRRE
SAMFUND

Det trækker i
to retninger
inden i mig. Fordi
med 'borger' så bliver
det sådan lidt
borgerligt, og lidt
kedeligt og lidt
konformt. Og med
lyst trækker det i
en anden retning som noget frit
og noget lystbetonet og noget fri-
villigt og mindre konformt

Noget der ikke lyder særligt tiltrækkende. Det lyder som noget, der er opfundet af nogen, der vil høre mig til at gøre noget

AT MAN SOM BØRGER, VED AT MAN KAN GØRE EN FORSKEL AT MAN IKKE BARE ER SAT I NOGLE RAMMER, SOM MAN IKKE KAN ÆNDRE PÅ

JEG HAR SÅ MEGET, SOM JEG SKYNS, JEG KAN BYDE PÅ, SÅ JEG HAR LYST TIL AT VÆRE MED

AT MAN HELT AF EGEN KRAFT FÅR LYST TIL AT GØRE TING

LIDT LIGESOM VIRKELYST. EN LYST TIL AT TAGE DEL

Jeg kommer ikke til at høre mere, hvis du fortæller mig, at det er min borgerpligt. Så ~~hør~~ jeg da meget mere til BØRGERLYST

BØRGER LYST ?

JO. MAN GØR NOGET FOR NOGEN ANDRE, MEN MAN GØR DET OGSÅ FOR SIN EGEN SKYLD

LIDT KOLONI-HAVE - AGTIGT

DU GØR DET IKKE, FORDI DU SKAL, ELLER FORDI DU MÅ, MEN FORDI DU GERNE VIL

JEG TROR IKKE PÅ AT ÆNDRE ORD FOR AT GIVE DEM EN ANDEN KLANG. SELVOM DET SKAL BETYDE DET SAMME, OG VÆRE MERE TILTALENDE. JEG GÅR MERE IND FOR PLIGT. DET NYTTER IKKE NOGET AT GLIDE AF PÅ DE TING, MAN IKKE BRYDER SIG OM OG LADE VÆRE MED AT SVARKE OM DET. TVÆRTIMOD

siden skulle fungere som inspiration, så alle andre borgere ville begynde at stille hinanden de samme spørgsmål. Optimalt kunne de så optage svarene med deres smartphone eller med det indbyggede webcam i deres laptop, og uploade dem til vores hjemmeside. På den måde ville patchworket af ansigter og stemmer vokse sig stadigt større og mere repræsentativt med tiden.

Det var desværre bare ikke nogen, der gjorde. Og derfor er sidens navn i dag faktisk ret misvisende. For der er i langt højere grad tale om en side, der viser ”Nadjas venners stemmer” end ”Folkets Stemmer”.

Det skyldes dels, at Borgerlyst stadig var alt for ukendt, da vi inviterede andre til at dele deres stemmer på siden. Så ingen vidste helt, hvad det gik ud på endnu. Men mest af alt er der bare meget lang vej fra at give folk muligheden for at dele tanker og idéer til, at de gør det i praksis. Det har vi også måttet sande med senere eksperimenter som **Hverdage** og **Sammenskud**. De følger hellere end gerne med. Ofte meget tæt. Læser og ser alt, hvad vi lægger ud. Skriver til os, hvor stor inspiration de finder i at læse om eller lytte til andres tanker. Men de skal virkelig opfordres mange gange, før de deltager selv. Så selvom muligheden for frit at dele sine idéer foreligger, har vi efterhånden lært, at vi som initiativtagere må belave os på selv at bruge rigtig meget tid og energi på at udvikle og dele indhold.

Dermed ikke være sagt, at vi ikke kunne finde på at relancere Folkets Stemmer en dag. For i dag er Borgerlyst et meget mere modent projekt, og vi ville have meget nemmere ved at få masser af borgerlystne mennesker og tidligere samtalsalondeltagere til at interviewe sig selv og hinanden derinde. Men det var Folkets Stemmer bare ikke modent til, da vi prøvede første gang.

Læs mere

- Se de mange videoklip på <http://folketsstemmer.dk> – du kan enten vælge at se, hvad alle deltagere har svaret på det samme spørgsmål eller følge en bestemt person, der svarer på alle spørgsmål.
- Mange af spørgsmålene i Folkets Stemmer er inspirerede af Max Frischs lille bog *Spørgeskemaer* (Forlaget Basilisk, 2007)

Prøv det selv

Stil dine venner og familie de samme 15 spørgsmål, og få nogle gode samtaler ud af det.

- *Hvordan har du det, når du afgiver din stemme?*
- *Hvordan har demokratiet det?*
- *Fortæl en historie fra din barndom, hvor du havde en oplevelse af, at du blev 'demokratisk dannet'.*
- *Hvornår har du sidst tænkt: Nogen bør gøre noget?*
- *Hvem eller hvad har vækket dine tanker for nylig?*
- *Hvad er din mærkesag?*
- *Hvornår har du egentlig tænkt dig at rykke?*
- *Hvad er borgerlyst?*
- *Bekymrer du dig virkelig om, hvordan det går for andre end dig selv og dine nærmeste?*
- *Hvorfor er du bange for det banale?*
- *Hvad er den seneste uselviske gode gerning, du har gjort?*
- *Hvad er det bedste, man kunne gøre for demokratiet set fra din faglige synsvinkel?*
- *Hvad vil du gerne være med til at gøre lidt bedre?*
- *Hvornår har du sidst haft en god snak med en fremmed?*
- *Er der et spørgsmål, du godt kunne tænke dig at stille mig?*

Find dit afsæt

Nu sidder du måske og tænker: “Hvad nu, hvis jeg slet ikke har en god idé, som jeg lige skal være klar til? Jeg synes faktisk, det er ret svært overhovedet at finde ud af, hvad jeg kan gøre. Og hvorfor det lige er dét, som jeg bør gøre, frem for alle mulige andre ting. Alle siger, at jeg skal finde ud af, hvad jeg brænder for – men det er lige præcis det, jeg ikke kan finde ud af. Hvad gør jeg så? Hvor starter man? Hvor starter jeg?”

Det kan vi ikke give dig et entydigt svar på. Det kan være frustrerende svært at finde ud af, hvad man egentlig brænder for, og det bliver kun værre og værre, jo mere alle andre taler om gejst, passion og lyst. Der er en ærgerlig tendens til at tro, at vi alle sammen skal være superpassionerede i alt, hvad vi foretager os. Men den form for passion, der gør en helt afklaret og målrettet, er en sjældenhed. De fleste idéer starter med en lille smule nysgerrighed eller forundring: Man undrer sig over, hvorfor alle gør tingene på en bestemt måde, når det kunne gøres meget smartere. Man får en ny arbejdsopgave, der inspirerer en til at gøre tingene anderledes. Man lærer nye mennesker at kende, der åbner ens blik for nye perspektiver på verden. Efterhånden som man afprøver og undersøger det, der pirrer ens nysgerrighed, jo mere begejstret bliver man og tager de første små skridt i forandringsprocessen. Og så begynder man ofte at brænde for at føre den idéen videre ud i verden. Lige så stille. Men har du ikke tålmodighed til at vente på, at du falder over noget, der vækker din interesse, så prøv at kickstarte dig selv og din idérigdom med et af følgende afsæt.

Hvis ingen af dem passer, så læs videre. Måske kommer du på nogle bedre svar hen ad vejen. Måske inspirerer nogle af projektportrætte dig. Måske tænder et af vores ord en gnist. Måske bliver du så uenig med os, at du begynder at brænde for at gøre tingene på en helt anden måde, end vi gør. Uanset, hvad der begynder at trigge din lyst til at gøre noget, må du meget gerne dele det med os, så vi kan tage det med i den næste version af denne bog. For ligesom Borgerlyst er denne bog også i **beta**...

Fem gode afsæt

Her er fem steder, du kan starte. Uanset hvilket af disse afsæt, du vælger, så gør en dyd ud af at komme hurtigt i gang og starte i det små. Spørg dig selv: Hvad kan jeg gøre for at gå i gang inden for de næste 24 timer? For gør du det, så er du faktisk allerede i gang...

Afsæt 1: Start med hvorfor

Lyst giver ikke altid mening, og det gør borgerlyst heller ikke. Nogen gange kan man bare ikke forklare, hvorfor noget føles rigtigt, og andet ikke gør. Derfor er det vigtigt at prøve sig frem og mærke efter undervejs. Du skal ikke gøre det, fordi andre synes, du skal, eller fordi det er hipt. Du skal gøre det, fordi det føles rigtigt. Fordi du tror på, at det er det rigtige at gøre. Fordi du har *lyst* til at gøre det. Så kommer forklaringen måske senere.

Lyst kan udspringe af mange forskellige ting: Indignation, inspiration, håb eller kærlighed. Men oftest udspringer lyst af det, som gør dig glad. Prøv at tænke over andre ting, som du har gjort tidligere, hvor du virkelig følte dig i live og til stede. Det kunne for eksempel være at dyrke dine egne grøntsager. Prøv så at analysere, hvad det er ved at dyrke grøntsager, du rigtig godt kan lide. Er det at have jord under neglene? Er det at være udendørs? Er det at se noget gro? Er det, fordi dine egne rodfrugter smager bedst? Er det, fordi du gerne vil spise mere lokalt, – og intet bliver mere lokalt end det, du selv har dyrket? Har du gode minder fra din mormors kolonihavehus? Eller er det netop, fordi du forbinder det at dyrke grøntsager med at være sammen med andre? Når du har fundet ud af, hvad det er, du godt kan lide, så spørg dig selv, *hvorfor* du godt kan lide det. Bliv ved med at spørge hvorfor, indtil du når den grundlæggende, bagvedliggende grund: Det, som giver dig den ultimative tilfredsstillelse. I praksis kunne øvelsen se sådan her ud:

Hvad kan du lide? At dyrke grøntsager.

Hvorfor? Fordi jeg godt kan lide at lave noget fysisk.

Hvorfor? Fordi jeg bruger mit hoved så meget resten af dagen.

Hvorfor? Fordi jeg savner kontakt mellem hoved og krop.

Eller måske:

Hvad kan du lide? At dyrke grøntsager.

Hvorfor? Fordi jeg godt kan lide at skabe noget sammen med andre og se det spire og gro.

Hvorfor? Fordi det er kedeligt at dyrke grøntsager alene, men fedt at dele det med andre.

Hvorfor? Fordi jeg gerne vil lære mere om at dyrke grønt, og jeg lærer bedst sammen med andre.

Når du har lavet øvelsen, kan du prøve at spørge dig selv, hvilke andre ting du kunne gøre, som kunne lede til samme form for tilfredsstillelse. Måske kan du plante dine egne tomater i baggården, være med til at starte en byhave, blive 'guerilla gardener' eller hjælpe til i en skolehave. Men forhåbentlig vil det være nemmere for dig at finde ud af, når du ved, hvad der føles rigtigt for dig.

Afsæt 2: Start, hvor du er

Fokusér på ting, som gør en forskel i din egen hverdag. Som gør dig glad og giver dig mod på mere. Jo bedre du kender udfordringen, jo nemmere finder du løsningen. Jo mere realistisk er det, at du kan gøre en reel forskel her og nu. Og jo gladere vil du være for løsningen bagefter. Du kommer jo til at bruge den hver dag i din egen hverdag.

Afsæt 3: Start i det små

Det er vigtigere at komme i gang og lære undervejs, end at begynde på et stort projekt, der aldrig bliver til noget. Start i det små og overskuelige: Påtag dig en lille konkret opgave, som du er sikker på at kunne løfte. Sig til dig selv, at det er et forsøg, og giv dig selv lov til at begå fejl undervejs. Øv dig på de små ting, for så kan du altid påtage dig større opgaver, når du har mod på mere.

Afsæt 4: Start med at dele dine tanker

Fortæl andre om dine tanker. Folk er ofte mere positive, end du tror. Hvis først du deler din begejstring, vil du blive overrasket over, hvor lydhøre folk omkring dig vil være. Som oftest ville de ønske, at de selv var lige så modige som dig og turde fortælle om deres egne tanker og dele deres begejstring. Ofte vil de også gerne hjælpe og give gode råd og støtte.

Men pas på med at fortælle om dine tanker bare for at få ros og anerkendelse, for så er du så meget mere sårbar overfor at blive pillet ned, hvis der viser sig at være nogen, der finder din idé dårlig. Husk, at det er din idé, det handler om. Ikke dig selv. Og idéen er i **beta** og kan altid blive bedre. “Den bedste måde at få anerkendelse på er ved ikke at have brug for det,” siger forfatteren Hugh MacLeod, “det gælder både når det kommer til kunst og til forretninger. Og til kærlighed. Og sex. Og stort set alt andet, der er værd at have.” Det gælder også, når det kommer til borgerlyst.

Afsæt 5: Start med alt andet end at prøve at forandre hele verden på én gang

Store idéer og visioner er gode, men konkrete handlinger er langt mere overbevisende. Lad være med at lede efter et projekt, der kan være DIT STORE LIVSPROJEKT, der skal redde hele verden. Prøv i stedet at finde ud af, om der allerede findes projekter, der matcher det, som du brænder for. Allerede-eksisterende projekter kan ofte vise sig at være frugtbar jord, hvor dine idéer kan vokse og udvikle sig. Er nogen allerede i gang med at løse udfordringen, har du et meget bedre udgangspunkt for at fokusere på den lille del af udfordringen, du brænder allermost for og kan gøre allermost ved.

Husk, at du kun skal leve op til dine egne forventninger. Vi skal alle sammen øve os på at rykke på vores borgerlyst. Ifølge den amerikanske aktivist Annie Leonard har vi alle en borger-muskel, og den skal trænes, ligesom alle de andre muskler. Hvis du starter med at prøve at løfte mere, end du kan klare, så forstrækker du din borger-muskel, og så ender du med at blive opgivende, træt og udbrændt. Tag i stedet og træn dig selv og din borgermuskel op stille og roligt. Lav dit eget borger-fitness-program. Husk, at hvis bare du har det sjovt med det og lærer af det, så er du allerede i gang med at gøre en forskel.

FUCKING FLINK

Det startede med bogen *Fucking Flink*, hvor Lars AP i 2010 opfordrede danskerne til at deltage i en national flinkhedsrevolution. Og det gjorde han med så meget glimt i øjet, velfunderet research, konkrete 'how-to-eksempler' og pudsige events, at *Fucking Flink* på få år har udviklet sig til en massiv bevægelse, hvor over 160.000 danskere i fællesskab prøver at besvare spørgsmålet: "Hvordan bliver verdens lykkeligste folk også verdens fucking flinkeste?"

Både bogen og Facebook-siden er fulde af tankevækkende, konkrete historier og eksempler på, hvordan man med små, flinke mikrohandlinger kan gøre hverdagen lidt lettere og meget bedre for folk, man ikke kender. Det kan være alt fra at tage to numre i en lang posthuskø, så man kan give et ældre menneske eller en travl børnefamilie en 'forlomme' til at flytte en bænk ud på villavejen, så man kan drikke kaffe med naboerne, mens ungerne lærer at cykle. Lars går forrest med at foretage og fortælle om flinke

handlinger, og ind i mellem laver han opsigtsvækkende events. Men meningen er, at alle andre også kan fortælle om flinke ideer eller flinke handlinger, de har overværet eller er blevet udsat for i hverdagen. Det har efterhånden spredt sig i en grad, så der er opstået et helt nyt begreb: At 'flinke' og at 'blive flinket'.

Lars startede *Fucking Flink* nogenlunde samtidig med, at vi startede Borgerlyst. Siden da har Borgerlyst og *Fucking Flink* været hinandens bedste venner – og vi har delt mange tanker undervejs. Derfor tog Nadja ud til Lars for at høre hans version af opstarten af *Fucking Flink*:

“Jeg er dansk-amerikaner, så da jeg voksede op, snakkede vi to sprog henover spisebordet. Og jeg har altid følt, at jeg er en lille smule mere åben og nysgerrig og snakker med flere fremmede, når jeg taler engelsk. Når jeg taler dansk, er jeg en lille smule mere lukket, lidt mere genert.

En dag hørte jeg, at danskerne var blevet udråbt til at være verdens lykkeligste folk i en stor undersøgelse om ‘World Happiness’. Og det var ikke første gang. Det har vi åbenbart været i ret mange år. Siden 1972 har vi – med undtagelse af to år – toppet på Europa-barometeret som Europas lykkeligste folk. Men det kunne jeg ikke helt forstå. For min oplevelse er, at jeg er gladere, når jeg taler engelsk! Hvordan kan det være, når jeg nu bor i verdens lykkeligste land og har mulighed for at tale det sprog, man så må formode er verdens lykkeligste?

Så der var noget, der ikke stemte i min oplevelse af at være dansk – og det var jeg nødt til at undersøge.

Jeg tog udgangspunkt i det afsavn jeg altid har haft i Danmark i forhold til andre lande. Man kunne kalde det en slags navlepilleri – jeg brugte virkelig meget tid på at undersøge min egen undren. For jeg undrede mig virkelig over, at vi ikke kommer hinanden særligt meget ved. Jo, vi er skidegode til at tage os af vores venner. Det er ikke fordi, vi er uflinke. Vi er enormt flinke overfor dem, der allerede er i vores inderkreds. Men dem, vi ikke kender og møder i det offentlige rum – dem er vi ikke særligt gode til at komme ved.

Danskere har fundamentalt svært ved at smalltalke. Og jeg er heller ikke selv vild med at smalltalke. Men smalltalk skaber nogle muligheder for at interagere med folk, man ikke kender. Og det kan være enormt vigtigt på hverdagsplan. Så jeg satte mig for at undersøge det nærmere, og jeg startede med at tage rundt til en masse forskellige eksperter. Der var ikke nogen, der decideret var eksperter i flinkhed, men jeg snakkede for eksempel med en meteorolog om, hvordan vejret påvirker vores måde at omgås på – og en lykkeforsker om, hvad flinkhed og omgangsformer betyder for lykken. På den baggrund skrev jeg en bog, hvor jeg prøvede at finde mønstre i eksperternes pointer og udviklede forskellige redskaber til, hvordan danskerne kunne blive mere flinke.

Min arbejdstitel på bogen var egentlig bare Flink. Men en af mine kolleger sagde, at det blev lidt for tamt og feel-good-agtigt og sagde: ”Hvorfor kalder du den ikke Fucking Flink?”

Det var en vigtig projekteksplosion, for det har vist sig at være altafgørende for projektet, at vi altid giver tingene den der lille skævhed. For når folk hørte om Fucking Flink i starten, sagde de ofte: ”Nå! Det er om høflighed! Det er sådan lidt Emma Gad!” Men nej: Emma gad! Vi gider ikke! Så vi er nødt til at finde måder, der er appellerende for os i dag. Hvis man skal fange vores generation, skal det være lystfyldt. Og der skal være spræl i det.

Fucking Flink handler ikke om, at man bør være eller opføre sig på en bestemt måde. Man skal forsøge at være flink de dage, hvor man har overskuddet til det.

Fucking Flink handler ikke om, at man bør være eller opføre sig på en bestemt måde. Man skal forsøge at være flink de dage, hvor man har overskuddet til det. Og så til gengæld være flink med fuld skrue – og gøre nogle ting, der er helt vildt overskudsagtige. Det bliver også sjovere for dig selv, hvis du laver en hverdagshappening ud af det.

Den næste projekteksplosion kom, da det viste sig, at der var alle mulige andre, der også havde tænkt det samme som mig. Mit eget navlepilleri viste sig at være kollektivt

anvendeligt navlepilleri. Jeg havde sat ord på noget, mange havde tænkt, men aldrig rigtig gjort noget ved. Og sådan tror jeg egentlig mange projekter og meget borgerlyst starter: Man starter egentlig meget egoistisk med sin egen undren. Og så pludselig viser det sig at være vigtigt i et større perspektiv. Men der er ikke en glorie tændt over projektet fra starten.

For mit eget vedkommende, er det jo heller ikke fordi, jeg er topfrisk hele tiden. Jeg kan have lige så dårlige dage som alle andre. Så nogle gange skal jeg også lige selv mande mig op til at gøre det. Men når jeg kommer af sted, bliver jeg altid glad. For jeg får så mega-meget ud af det! For reaktionerne er virkelig skønne, fordi der pludselig opstår en social interaktion, ingen af os forventede. Og så bliver der skabt et lille eventyr i hverdagen.

Det er lidt ligesom at løbe en tur. Selvom det er forbundet med et vist ubehag, og jeg ikke rigtigt orker, kommer jeg af sted, fordi jeg ved, hvor fedt det bliver, når jeg først er i gang. Men det kræver lige, at jeg tager mig sammen. På samme måde udløser det lykkehormonet oxytocin at indgå i overraskende sociale interaktioner. Jeg lærer nogle mennesker at kende på nogle andre måder, og der sker noget sjovt i gaden, når jeg gør det her! Når man har oplevet det nogle gange, ved man godt, hvor fedt man får det. Så det gælder bare om at komme ind i en god rytme.

Jeg lavede for eksempel et stunt, hvor jeg klædte mig ud som parkeringsvagt og gav folk parkeringsbøder. Men det var slet ikke parkeringsbøder. Jeg havde omskrevet bøden, så der ikke stod "Tid overskredet", men "Flot parkering" eller "Lækker metallak". Så det var en kompliment i stedet for en reprimande. Og så – bare for at give den fuld skrue – lagde jeg en hundrede-krone-seddel ind mellem girokortet og 'bøden'.

Folk troede jo, at jeg var en rigtig parkeringsvagt, så når de spurgte: "Må jeg godt parkere her?" sagde jeg: "Ja, den er god nok. Jeg skal nok holde øje med bilen." Og når de så var gået, lagde jeg 'bøden' til dem. Når de kom tilbage, blev de først helt chokerede over at have fået en bøde, selvom de havde spurgt parkeringsvagten. Og når de så opdagede, at det var en kompliment med en 100-kroneseddel som præmie, blev de selvfølgelig overdrevet glade. Inden jeg skulle i gang med det stunt, var der alt muligt bøvl med at låne dragten

fra Københavns Parkering, og jeg var meget i tvivl, om jeg overhovedet måtte det her, og tænkte over alt det, der kunne gå galt. Jeg var 2 millimeter fra at lægge det ned, fordi jeg tænkte "Ej, det orker jeg altså ikke det her. Og jeg kommer da også til at se fjollet ud i den dragt. Åh nej, skal jeg nu også have tilladelse? Det kan jeg ikke finde ud af!"

Men da jeg så havde lavet det, var det jo OPTURSFEDT! Jeg havde virkelig nogle gode oplevelser med det. Og her snakker vi jo om en event, der egentlig krævede meget mere, end det, jeg lægger op til med Fucking Flink. Det behøver slet ikke være så stort eller besværligt. Det kan være meget små ting, der kan gøre en kæmpestor forskel. Men man skal næsten altid lige tage sig sammen til at komme i gang.

I dag har noget, der startede som en bog og et lille sideprojekt jeg lavede ved siden af mit arbejde, udviklet sig til at være mit fuldtidsarbejde, og i dag er vi otte personer, der alle sammen arbejder med Flink. Mest som konsulenter, hvor vi hjælper virksomheder, afdelinger eller brands med at blive mere flinke.

Det er spændende og sjovt at bruge idéerne og erfaringerne i nogle helt andre sammenhænge. Men det er også virkelig vigtigt for os at blive ved med at udvikle Fucking Flink og være ude og flinke verden. Så selv om det stadig kan være lidt svært for os at få tid til det og få taget os sammen, har vi besluttet, at vi SKAL lave mindst én stor Fucking Flink-event om måneden. Det passer ikke altid lige godt. Men vi er nødt til at holde fast i det for at holde os selv i gang. Men altså – dén hverdag havde jeg jo på ingen måde set komme, da jeg begyndte at skrive bogen for 4 år siden.

*Hvornår har du sidst delt
din begejstring med andre?*

Fra Samtalesalon om GØDNING, find hele samtalemenuen på samtalosaloner.dk

Del din begejstring

PAS PÅ: At holde for længe på din idé

Det er en sårbar ting at sætte et nyt projekt i søen. Det kan føles uoverskueligt og farligt, for pludselig tager du et standpunkt. Når du lancerer et projekt, melder du ikke alene et standpunkt ud – du giver også udtryk for, hvad du mener kan blive bedre, og hvad du tror på. Og du blottes dig for andres kritik. Derfor kan være svært at turde stå ved sine idéer. Dels af frygt for ikke at blive taget alvorligt. Men også af frygt for folks “hvad sagde jeg”, hvis din idé alligevel ikke holder.

Men tro os – selvom det falder de fleste danskere meget nemmere at kritisere, kommer du OGSÅ til at møde en hel masse medvind, hjælp og inspiration. Og der skal ikke særligt meget af den slags til, før du glemmer de kritiske røster.

PRØV I STEDET: At fortælle andre om dine idéer

Folk er altid mere positive, end du tror. Hvis først du deler din begejstring, vil du blive overrasket over, hvor lydhøre folk omkring dig vil være. Som oftest ville de ønske, at de selv var lige så modige som dig og turde fortælle om deres egne idéer og dele deres egen begejstring. Og de vil som oftest også gerne hjælpe og komme med gode råd og støtte.

Da vi først begyndte at fortælle om vores idéer med Borgerlyst, var de fleste meget mere positive, end vi havde forestillet os. Vi troede, at vi skulle bruge en masse energi på at forklare, at der er masser af plads til forbedring i det danske demokrati. Men så snart vi

sagde ordet 'borgerlyst', var der rigtig mange, der udbød: "JA, sådan har jeg også haft det rigtig længe. Endelig er der nogen, der siger det – hvordan kan jeg være med?!"

Der var selvfølgelig også mange, der var skeptiske, og mange som ikke helt forstod, hvad vores projekt egentlig gik ud på. Men deres kritiske spørgsmål og overvejelser var også med til at skærpe og udvikle vores tanker og idéer. For efterhånden som vi hørte, hvordan flere og flere forstod – eller misforstod – vores idé, hjalp det os meget med selv at blive klarere på, hvad det egentlig var, vi ville – og hvordan vi skulle fortælle om det.

Så del dine projekter. Lær at stå ved dem. Voks med dem. De vil udvikle sig efterhånden, som du fortæller om dem og hører folks reaktioner. Du vil blive overrasket over, hvad det kan føre med sig.

Og hvis du ikke lige selv går med et projekt nu og her, kan du altid hjælpe andre borgerlystne på vej. Hvis du finder noget eller nogen, der inspirerer dig – så send dem en mail og sig, at du værdsætter deres arbejde. Det betyder meget mere, end du tror. Også for dem, du tror, bliver rost og feteret hele tiden. Rigtigt ofte får dem, der har mest brug for det, aldrig at vide, at det, de laver, er fedt. Og selv, hvis de gør, kan din ros eller kommentar falde på et tørt sted, og være lige præcis det, der gør, at de får ny energi til at komme videre med projektet.

Sådan skaber du opmærksomhed om dit projekt

En af de største udfordringer ved at starte et borgerlystent projekt er at sprede budskabet og nå ud til alle de mennesker, der kunne være interesserede i at høre om det og engagere sig i det. Det giver meget ny energi og gå på mod til de fleste projekter, når flere og flere begynder at følge med, bakke op og fortælle om projektet.

Tidligere var medierne den eneste vej til at skabe opmærksomhed om et projekt, og det kunne ofte være svært at fange journalisternes interesse, hvis projektet ikke allerede var en succes. Men internettet har gjort det utroligt meget nemmere selv at skabe opmærksomhed omkring sit projekt og komme i kontakt med sine ligesindede. Sociale medier som blogs, video-sites og Facebook-sider har gjort det let at komme hurtigt og effektivt i gang uden at skulle bruge mange penge fra starten. Ikke alene egner de sig utroligt godt til at formidle dine tanker, opsamle dit researcharbejde og dokumentere projektets udvikling, de kan også gøre det let for andre at få et indtryk af projektet og se eksempler på, hvad du allerede gør. På den måde bliver det nemmere for dem at kontakte dig med idéer, reaktioner og forslag til, hvordan I kan samarbejde.

Derfor egner sociale medier sig vældig godt til 'markedsføring' af projekter i beta. Når du begynder at dele små snapshots fra projektet i både ord, videoklip og billeder på en blog eller Facebook-side, er dit projekt faktisk allerede i gang, og alle andre får et indblik i projektet og får mulighed for at forholde sig til det. Læs for eksempel, hvordan eksperimenter som **Folkets Stemmer** og **Hverdage** hjalp os til at komme videre med vores projekter. Men når dét er sagt, skal du bestemt ikke undervurdere, hvor meget omtale i mere traditionelle medier kan gøre for projektet. En avisartikel, et radioprogram eller en tv-optræden når ud til alle mulige andre end dem, du selv kan nå gennem dit eget netværk – og dine venners og bekendtes netværk. Og det bliver stadig betragtet som en blåstempling, når de etablerede medier fremhæver et projekt. Desuden er det spændende og lærerigt at opdage, hvilke dele af projektet journalisterne fokuserer på at fortælle om, og hvordan de beskriver det. Journalister har et helt andet blik for, hvad der er interessant og en god historie, end du sikkert selv har, og fremhæver nok også nogle helt andre sider af projektet, end dem du selv tænder mest på.

Heldigvis er den sociale medieindsats i sig selv også ofte med til at vække journalisternes interesse. For Facebook, blogs, google og personlige anbefalinger er vigtige kilder i journalisternes research. Hvis de undervejs i arbejdet falder over en blog eller Facebook-side, der er så fyldig og velfungerende, at det er tydeligt, at du har lagt en masse arbejde i det og mener det seriøst, kan det i sig selv give anledning til, at de kontakter dig. Og når dit projekt først én gang er blevet omtalt i medierne, sætter det ofte gang i en positiv spiral, fordi journalisterne ofte finder nye historier hos andre medier, men også fordi flere og flere bliver opmærksomme på projektet og nævner det, når nogen efterlyser et godt eksempel eller en god case.

Her er 10 råd til, hvordan du kan skabe opmærksomhed omkring dit projekt:

1) Svar på de basale spørgsmål

Det er altid en sund øvelse at stille sig selv de helt grundlæggende spørgsmål om, hvad projektet går ud på. Det hjælper dig både, hvis du arbejder sammen med andre og skal afklare, om I er enige om projektet, hvis du skal skrive fondsansøgninger, og hvis du vil i kontakt med journalister.

Så prøv at svare på:

Hvad er det – en bevægelse, en tænketank, en køkkenhave, en madklub? Hvad kommer der ud af det, hvis det lykkes? Hvad sker der helt konkret som en del af projektet? Hvad er det bedste, der kan komme ud af projektet på længere sigt? Hvad er de næste skridt?

Hvorfor laver du projektet? Hvorfor er det vigtigt? Hvorfor har netop du kastet dig over det?

Hvem står bag projektet? Hvem henvender projektet sig til? Hvem kan være med?

Hvordan foregår projektet helt konkret? Hvordan har du fået det til at ske? Hvordan er det finansieret? Hvordan har du løst de udfordringer, du har mødt på din vej?

Hvornår startede projektet? Hvornår har projektet rykket sig eller udviklet sig? Hvornår sker der næste gang noget nyt, der er værd at bemærke? Hvornår kan projektet betragtes som en succes?

Svarene fylder sikkert meget mere end det, der i sidste ende skal stå på din hjemmeside. Men når du først har været omkring disse spørgsmål, vil du være i stand til at skære dem ned til essensen af det, projektet kan, skal og gør. Så er du et vigtigt skridt længere i idéudviklingen – og langt bedre i stand til at fortælle andre om projektet.

2) Klæd projektet på

En vigtig del af idéudviklingsprocessen er at finde ud af, hvad projektet skal hedde. Det tager ofte sin tid og utallige prøvesmagninger på forskellige forslag, før man finder frem til et navn, der fanger projektets essens i både indhold og signalværdi. Det samme gælder projektets visuelle udtryk. Det behøver ikke at være færdigt og fintunet fra starten. Det er jo i **beta**, så det er ok, at det er foreløbigt,

men det skal være fængende nok til at skabe opmærksomhed og vække genkendelighed, så det springer i øjnene i folks Facebook-strømme. Du kan læse mere om, hvordan vi klædte Borgerlyst på og fandt frem til vores navn og visuelle udtryk i eksperimentet **Folkets Stemmer**.

3) Giv det lidt kant

Jo mere dit projekt skiller sig ud fra mængden, jo mere nysgerrighed og opmærksomhed vil det vække. Jo sjovere, mere overraskende eller kantet du fortæller om dit projekt, jo lettere vil andre kunne huske det og blive inspireret af det. Sæt skru på bolden og vis det uventede og vilde potentiale, som jeres projekt rummer. Det gjorde Lars AP, der står bag **Fucking Flink** for eksempel ved at sætte et 'Fucking' foran 'Flink', så det ikke lød alt for tamt og politisk korrekt. Det samme gjorde den aarhusianske kulturorganisation *Frontløberne* tilbage i 1980'erne, da de startede en akrobat-trup for arbejdsløse unge under navnet 'De Flyvende Pisbønner'. Da vi skulle invitere til vores første Borgerlyst-arrangement gav vi det også lidt 'skru' ved at skrive i invitationen, at "Grundlovsdag er årets mest sexede dag". Sådant var der ikke mange, der havde tænkt på Grundlovsdag før, så i kombination med det nyopfundne ord 'borgerlyst' og invitationen til 'demokratisk dating' skabte det også en masse nysgerrighed.

4) Del dig selv

Det er ikke altid lige sjovt at starte et borgerlystent projekt op, men det er ofte spændende for andre at følge med i din udvikling undervejs. Det er som et gammeldags eventyr at læse om en tosse (eller flere!), der sætter sig for at skabe noget nyt og spændende, og som kæmper bravt for at nå målet. Noget af det bedste stof på sociale medier er snapshots, der dokumenterer de mange skridt på vejen. Det er meget lettere at forholde sig til dit arbejde med projektet, hvis du giver andre lov

til at følge med i din kamp, dine erkendelser, opdagelser og frustrationer undervejs, end hvis du kun fortæller om alle succeserne i et forkromet resumé. Ikke alene kan det give mange andre lyst til at hjælpe dig, men der er også mange, der vil blive inspirerede af dit projekt og dit arbejde, og som måske begynder at tænke over, hvordan de selv kan lave lignende projekter.

5) Gør det 'snacksized'

De fleste brugere 'snacker' sig gennem sociale medier. Deres øjne fanger nogle appetitlige små hapsere i den store, uoverskuelige strøm, og hvis man er heldig, lader de sig inspirere et kort øjeblik, før de er videre. Hvis man er endnu mere heldig – eller har lagt noget ud, der er tilstrækkeligt interessant, tankevækkende eller opmærksomhedskrævende, kan det være, de stopper op et øjeblik eller måske ligefrem klikker på linket for at se mere. At de 'liker' det, man har lagt ud, eller ligefrem tager sig tid til at kommentere. Det er utroligt tilfældigt, hvad de lige ser, og hvornår det lige sker. Så det vigtigste er, at man på de sociale medier drypper mange små elementer ud i strømmen på forskellige tidspunkter og på forskellige måder. Det øger markant chancen for, at ét af tidspunkterne lige passer, og at én af måderne lige fænger. I stedet for at formulere store, tunge indholdselementer, som man fyrer af med et stort brag, gælder det på de sociale medier derfor om at knække sine pointer op i mange små elementer, som man konstant kan dryppe ud i strømmen. Små bidder, der ikke tager mere end et par minutter at spise. Og jo mere, du kan veksle mellem blogindlæg, videoer, spørgsmål, undersøgelser, citater og links til ligesindede projekter, jo bedre.

6) Tænk i enkle, stramme formater

Tænk i enkle, genkendelige indholdsformater, der gør det nemt for dig at producere meget kvalitetsindhold på kort tid, og som samtidig gør det nemt for folk at følge med i det omfang, det passer dem. Du kan lade dig inspirere af de formater, vi arbejdede med i vores eksperimenter:

Små videointerviews, som i **Folkets Stemmer**. Blogstafetten **Hverdage**. Dagens eller ugens spørgsmål eller erkendelse, som vi gjorde det med **Folkets Valg**. Det er selvfølgelig ikke noget krav, at du holder dig inden for et stramt koncept, men effekten af dit samlede indhold bliver langt større, hvis du gør det, for så bidrager hvert lille element til den støt voksende samling. Og med hvert element bliver dit projekt lidt mere veletableret.

7) Start fælles 'skattejagter'

En god måde at engagere andre på er ved at introducere en ny optik, som alle, der følger med, pludselig bliver opmærksomme på. På Facebook-siden *Fucking Flink* deler brugerne historier fra hverdagen, hvor de er blevet 'flinket' af andre i det offentlige rum. Det gør, at alle, der læser med på siden, bliver 'omprogrammeret' til at være lille smule mere opmærksomme på flinke handlinger i hverdagen. Det er i sig selv med til at gøre danskerne lidt flinkere, hvilket jo netop er det overordnede mål med *Fucking Flink*. Det kan du læse om i vores portræt af projektet. Tilsvarende er Roskilde Festivalens rebelske innovationsafdeling *Orange Innovation* altid på jagt efter 'the orange feeling.' Ikke alene har de altid deres eget orange toiletpapir med, når de holder arrangementer, men de tager også billeder af alle de orange ting, de ser i deres hverdag – biler, stole, lamper, appelsiner – og deler dem på Facebook. På den måde får alle deres læsere en glimtvis 'orange feeling', hver gang de selv ser noget orange. Hverdagen og det, vi alle sammen ser, er det samme. Men hvis man følger med i *Fucking Flink* eller *Orange Innovation*, er det som om, man er med i en fælles skattejagt, der gør det hele lidt flinkere og mere orange.

8) Bland dig i og hjælp andre projekter

En ting er alt det, du selv siger og deler om dit eget projekt. Men det er mindst lige så vigtigt, at du også bidrager til andres projekter ved at kommentere på det, de deler, og hjælpe dem ved at dele dine erfaringer og sprede deres budskaber.

Borgerlystne projekter er ikke hinandens konkurrenter. Tværtimod. De er hinandens 'bedste venner' og kolleger. For når det går godt for det ene projekt, smitter det positivt af på den samlede samfundsbevægelse, vi alle sammen arbejder for at skabe. Så vær generøs og giv lidt af dig selv og din viden til de andre. Når du gør det på de sociale medier, modtager du så oven i købet den sidegevinst, at dem, der følger de andre projekter og synes, du bidrager med noget fornuftigt, får kendskab til dig og dit projekt. Og så kan det være, at de også begynder at følge med og bidrage til at gøre dit projekt endnu stærkere.

9) Find de journalister, der tænder på projektet

Hvis du gerne vil være mere opsøgende i forhold til pressen, er det en god idé selv at lave lidt research. Undersøg hvilke medier, der kunne være interesserede i projektet. Kig i tidligere udgaver af mediet og se hvilke journalister, der tidligere har lavet lignende historier. Det kan være historier fra samme lokalområde, historier om lignende projekter, historier om beslægtede temaer eller en særlig tone i journalistens arbejde, der vækker genklang hos dig. Hvis du kontakter en journalist så husk, at de har travlt og modtager rigtig, rigtig mange henvendelser. Formulér dig kort og fyndigt, og forklar, hvorfor dit projekt er vigtigt. Kernen i de fleste journalisters arbejde er at fortælle nyheder, så det er en god idé at fremhæve alt, hvad der er nyt ved projektet – nye måder at gøre tingene på, nye metoder, nye arrangementer, nye steder, nye samarbejder. Hvis dit projekt gør en forskel i lokalsamfundet, kan du også med fordel tage kontakt til de lokale medier, hvis du sørger for at fremhæve det lokale aspekt. Det vigtigste er, at henvendelsen skal inspirere journalisten til at gøre sig sine egne tanker og have lyst til at forfølge historien. Og så er det vigtigt, at du skriver dit telefonnummer og er klar til at tage telefonen, hvis de kontakter dig for at høre nærmere. Vær også opmærksom på, at en del journalister ringer fra skjult nummer, så det, du måske tror, er endnu et telemarketing-opkald, kan faktisk sagtens vise sig at være en journalist, der gerne vil snakke med dig om dit projekt. Så tag hellere telefonen en gang for meget end en gang for lidt.

10) Vær forberedt på, at det er overraskende dele af projektet, der fænger

Som projektmager har man selv en masse tanker om projektet og en historie, man næsten altid selv fortæller om det. Men man er tit selv alt for sølet ind i det til helt at have øje for de bedste historier. Så nogle gange kan man godt blive overrasket over at se, hvad journalisterne fremhæver eller andre siger, når de skal forklare, hvad man har gang i. Det er ofte meget lærerigt. Vi har for eksempel selv opdaget, at **Samtalesaloner** er meget nemmere for de fleste at forstå og forholde sig til end Borgerlyst. Vi synes stadig selv, at samtalsaloner mest er interessante som en del

af vores samlede arbejde med Borgerlyst og vores ambition om at styrke den danske samtalekultur. Men det er også en kompliceret størrelse og en stor mundfuld at forholde sig til, hvis man egentlig bare tænder på tanken om at snakke med fremmede. Så de fleste, der kommer til **Samtalesaloner**, er ligeglade med Borgerlystbaggrunden. De vil bare gerne snakke sammen på en ny måde. Og det er jo præcis det, vi gerne ville med Samtalesalonerne. Så er den store, komplicerede baggrundshistorie mindre vigtig at fortælle.

KREDSLØB

—

Borgerlyst har det med at følge nogle faste mønstre. Ligesom med forelskelser eller finansbobler er der en slags cyklus for, hvornår man har overskud til og mod på at sætte ting i gang. Og hvornår man mere har brug for at samle ny energi og tænke sig om.

Læs om borgerlystens forskellige faser

– og hvordan du kan bruge resten af bogen til at komme videre.

Gennem de fire år, der er gået, siden vi startede Borgerlyst, har vi prøvet en masse ting af. Vi har startet en masse projekter. Arbejdet sammen med en masse forskellige mennesker. Snakket med en masse sjove folk. Tænkt en masse. Skrevet en masse artikler og blogindlæg. Vi har begået en masse fejl undervejs. Vi har lært en masse. Og vi har gjort det alt sammen som en del af vores egen hverdag – ulønnet og på eget initiativ. Vi har gjort det, fordi vi havde lyst. Borgerlyst.

Undervejs har vi fundet ud af, at det samme faste mønster går igen, når det kommer til at udleve sin borgerlyst i hverdagen. Et kredsløb. En cyklus.

De fleste ting her i livet følger en eller anden form for cyklus. Økosystemer har deres cyklusser. Virksomheder og aktiemarkeder har deres cyklusser. Som alle andre pattedyr følger vi også en livscyklus: Vi fødes, vi vokser op, vi får børn, vi bliver gamle, og vi dør. Selv Jorden har sin cyklus i dens kredsen om Solen. Det, der kendetegner alle disse cyklusser er, at de består af forskellige faser.

Nogle gange forandrer tingene sig hurtigt, andre gange langsomt. I økonomien er der fremgangstider og krisetider. I vores liv er der perioder med dramatisk forandring – som når vores parforhold forliser, vi mister vores job, eller vi bliver forældre – og der er perioder med tilsyneladende uforanderlighed og ro, hvor hverdagen fungerer, og dagene flyder sammen på en måde, der både kan være lykkelig og ulykkelig.

Selvom disse cyklusser og faser umiddelbart ser meget forskellige ud, har de meget mere til fælles, end man umiddelbart skulle tro. Ved at studere livets cyklusser i økosystemer over hele verden har økologerne C.S. Kolling og Lance Gunderson fundet ud af, at de fleste økosystemer almindeligvis gennemgår de samme fire tilbagevendende faser: Hurtig vækst, bevaring, frigivelse og omorganisering. Fælles for alle økosystemer er, at de opfører sig mærkbart forskelligt, alt efter hvilken fase de befinder sig i. Økologer kalder denne cyklus for tilpasningscyklussen. Livet tilpasser sig løbende de ydre omstændigheder omkring det. Og det er overraskende let at overføre disse fire faser til mange andre kredsløb og cyklusser, vi mennesker indgår i i løbet af vores liv.

Den nemmeste måde at beskrive de fire faser på er ved at sammenligne dem med en cyklus, vi alle kender: De fire årstider.

Foråret er kendetegnet ved hurtig vækst: Alting spirer og tager næring til sig, så hurtigt det kan for at nå en størrelse, hvor det bedst muligt kan udnytte de muligheder og ressourcer, det har omkring sig. For planter og dyr handler det om hurtigt at finde en økologisk niche med masser af næring – gødning, energi – og muligheder, der kan understøtte denne vækst. I denne fase er de enkelte arter løst koblet og uafhængige og er fulde af en hektisk aktivitet for at skaffe den fornødne energi til at holde væksten i gang.

Sommeren er kendetegnet ved bevaring: Al den energi, der blev skaffet for at skabe vækst i løbet af foråret, bliver nu langsomt lagret og opmagasineret. Nu handler det om at udfylde den økologiske niche, man har indtaget. Overgangen fra forår til sommer sker gradvist. Dyr og planter specialiserer sig og knytter sig tættere til hinanden i forskellige alliancer. De bliver mere og mere effektive og bedre til at udnytte de forhåndenværende ressourcer, og udkonkurrerer de mindre effektive arter. Men effektiviteten kommer på bekostning af fleksibilitet. Jo mere energi, der bliver lagret i mere kropsfedt, større løvfang, større frugter, jo mere låste bliver økosystemerne i deres form. Og des mindre energi er der til at påbegynde noget nyt. Det betyder, at der ikke længere kommer så mange nye dyr og planter til, for der er ikke længere ledige ressourcer, de kan benytte. Vækstraten bliver langsommere og langsommere, og økosystemets netværk af dominerende og overlevende arter bliver mere og mere sårbare over for uventede forstyrrelser og forandringer.

Efteråret er kendetegnet af frigivelse: Krisen kommer. Det kan ske meget pludseligt. Al den selvforstærkende effektivitet, der gjorde det muligt for alle dyrene og planterne at opbygge disse store lagre af energi, bliver pludselig deres akilleshæl. Jo længere sommeren varer, des mindre en forstyrrelse skal der til for at afslutte den. Og det kan forårsage en krise, der flår økosystemets netværk fra hinanden. En sommertør skov kan forstyrres af en brand, der antænder al den ophobede biomasse og forandrer landskabet fuldstændigt. En efterårsstorm kan ryste blade og frugter af træerne. Uanset hvad, der forårsager krisen, er resultatet det samme: Store mængder oplagret energi frigives pludselig i et uforudsigeligt kaos, der giver plads til nye muligheder. I naturen er efteråret

altid en krise, for det er en tid, hvor dyr og planters livsvilkår dramatisk ændres til det værre. Men det er i det mindste en krise, de er forberedt på.

Vinteren er kendetegnet af omorganisering: Efterårets krise og kaos efterlader økosystemet bart og råt. Alle muligheder er atter åbne. Der er plads til, at nye relationer kan opstå. Fremtiden skal defineres på ny. I den afbrændte skov er der nu plads til, at nye dyr og planter skaber sig et liv. Men det er endnu for tidligt at sige, om de samme arter, som dominerede sidste forår, genopstår — eller om det vil være nogle nye og endnu ukendte. Det eneste, der er sikkert er, at en ny periode med hurtig vækst vil finde sted, hvor nye relationer og arter kan blive de bærende.

Velkendte mønstre

Det lyder måske lidt abstrakt med al den snak om økosystemer, kredsløb og cyklusser. Men mønsteret går igen i mange sammenhænge.

Tænk for eksempel på den eksplosive udvikling, mobilmarkedet har gennemgået de senere år: Først opstår et nyt marked. I starten er der mange nye virksomheder, der begynder at designe og sælge mobiltelefoner. Nogle satser mest på pris, nogle på design, andre på batteritid. Efterhånden begynder enkelte virksomheder som Nokia og Sony Ericsson at dominere markedet. De opkøber eller udkonkurrerer de andre firmaer og specialiserer sig inden for hver deres niche: Dyre telefoner, der kan gå på nettet, til forretningsfolk; lavpristelefoner til udviklingslandene; designertelefoner til modebevidste unge. Efterhånden som virksomhederne vokser, begynder flere og flere aktionærer at investere i dem, fordi der tydeligvis er gode penge at tjene. Men samtidig låser disse virksomheder sig mere og mere. De indgår partnerskaber og giver sponsorater. De sidder sikkert i det, og gør det meget svært for nye virksomheder at komme ind på mobilmarkedet. Og pludselig en dag kommer krisen. Måske er det et bankkrak eller en uventet teknologisk innovation, der udfordrer hele markedet.

For mobiltelefonerne opstod sådan en krise, da Apple lancerede sin iPhone og ændrede vores opfattelse af, hvad en mobiltelefon kunne være. I løbet af få år brasede det hele sammen om ørerne på de gamle giganter, og nye virksomheder med friske idéer fik plads

til at genopfinde telefonen og dermed markedet. Og så starter det hele forfra, men nu er omdrejningspunktet ikke længere en mobiltelefon, men en smartphone.

Den samme cyklus går igen i parforhold: Du møder en spændende ny person, og I indleder et romantisk forhold. I starten er alt spændende og nyt, og der er god energi. Alt ved denne person er så godt og charmerende. I ser mere og mere til hinanden og bliver en større del af hinandens liv. På et tidspunkt beslutter I jer at gå endnu videre: I flytter sammen. Bliver gift. Får et barn. Jo flere valg I træffer sammen, jo mere bliver I flettet ind i hinandens liv, jo mere afhængige bliver I af hinanden. Og jo mindre fleksible bliver I. En dag kommer der en krise. Måske har en af jer haft en affære. Eller vil ha' et job i udlandet. Eller er træt af, at I ikke deles om de huslige opgaver. Eller synes ikke, at I kan snakke sammen om tingene længere. Alt det vante er lige pludselig svært. Ingen af de gamle løsninger duer, og I skal til at genopfinde jeres forhold. Men det er for svært for jer, og jeres forhold går i stykker. I går fra hinanden med knuste hjerter og bristede drømme. I genovervejer jeres liv og den kurs, som I hver især er slået ind på. Men som tiden går, begynder I langsomt hver især at få modet tilbage. Du begynder at lægge mærke til alle de søde og spændende personer, der er derude, hvis blikke let fanger dit. Og så starter det hele forfra.

Det er vigtigt at bemærke, at faserne i disse eksempler ikke nødvendigvis er låst fast. Hvis en af mobiltelefonproducenterne havde været fremsynet og dygtig, kunne de have omstillet deres virksomhed til at imødegå den forestående krise ved at lancere deres egen smartphone, og på den måde gå direkte fra bevaring til omorganisering eller hurtig vækst. Tilsvarende er bruddet på ingen måde uundgåeligt i parforholdet, hvis parterne er empatiske, forandringsvillige og gode til at snakke sammen undervejs. Men når først krisen er indtruffet, er der ingen vej uden om en omorganisering.

Borgerlystens fire årstider

Hvad er det så, vi gerne vil sige med al denne snak om kredsløb?

Jo, altså: Det er vores erfaring, at borgerlyst og handlekraft også har sit eget kredsløb. Og at dette kredsløb består af de samme fire faser: Vækst, bevaring, frigivelse og omorganisering. Forår, sommer, efterår og vinter.

Her i bogen har vi begge lavet et enkelt nedslag i hver af de fire årstider, vi har været igennem under arbejdet med Borgerlyst. Mange af årstiderne har vi allerede oplevet flere gange – ofte forskudt af hinanden: Mens den ene har følt vild, sprudlende forårsenergi, har den anden set efterårsbladene falde af træerne. Andre gange har selve Borgerlyst været inde i en herlig sommertid, hvor alt er gledet let – mens vores andre eksperimenter har været under opstart, eller vi har måttet lægge dem lidt i vinterdvale for at se, om der spirede noget nyt ud af dem. Og mens Borgerlyst og alle de forskellige eksperimenter har fulgt hver deres kredsløb, har vi jo også selv fulgt vores personlige kredsløb. Forelsket os, haft kærestesorger, modtaget fristende jobtilbud, haft travlt med alt muligt andet end Borgerlyst. Ligesom verden og samfundet omkring os også har skiftet årstid fra total krisestemning til spirende nybrud.

For uanset hvor meget, man kunne ønske sig evigt forår eller sommer, bliver ens egne kredsløb påvirket af alle mulige andre kredsløb, der ligger udenfor éns kontrol. Og, nå ja, om ikke andet, så af årstiderne og vejret udenfor. Det er ikke tilfældigt, at en af de aftener i Borgerlysts udviklingshistorie, vi begge tænker tilbage på med gru, faldt på en regnfuld oktoberaften.

Det vigtige er at forstå og acceptere, at alle dele af kredsløbet er vigtige, brugbare og nødvendige. Der er en indbygget **long, hard, stupid way** i alle kredsløb. Man kan aldrig bare springe fra forår til sommer til forår til sommer, uden at være eftertænksom og lidt melankolsk engang imellem. Det er helt naturligt.

Du kender det sikkert også godt selv. Derfor har vi sammensat denne bog, så den forhåbentlig kan hjælpe dig videre gennem hver af de fire årstider.

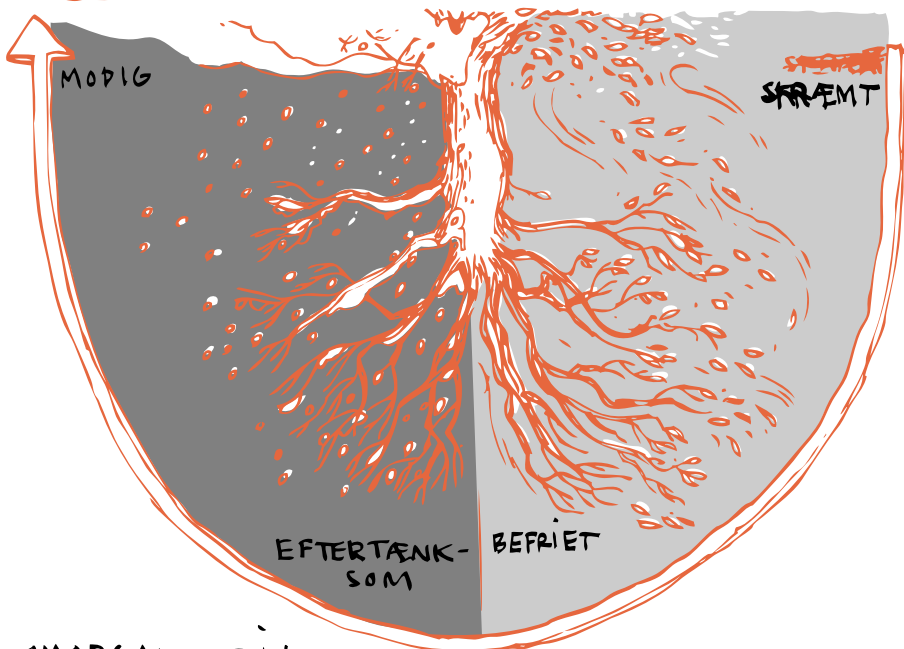
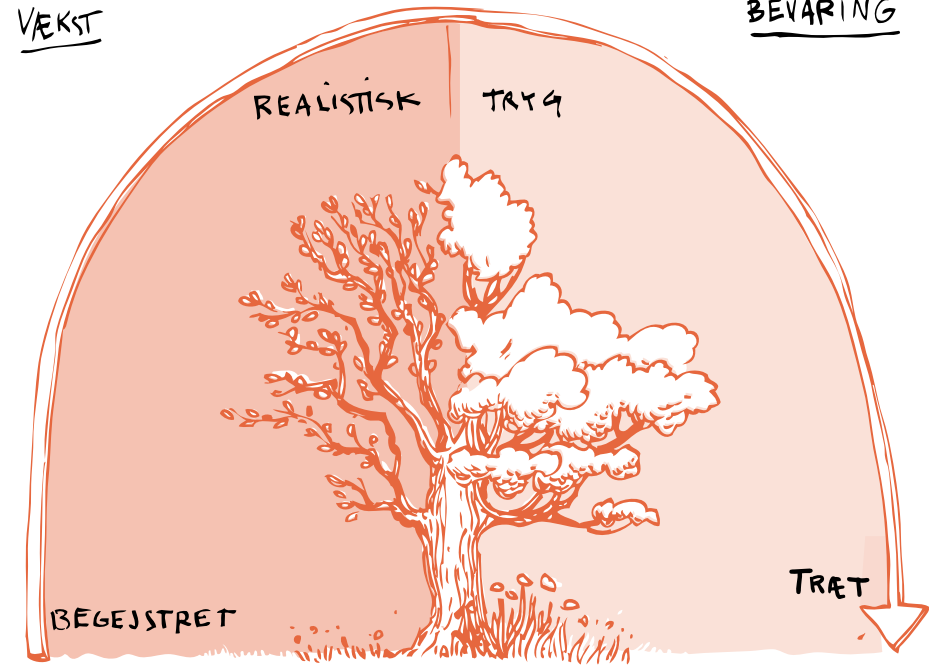
Prøv at mærke efter. Hvilke årstider befinder du dig i lige nu? Med projekter, jobs eller livet sådan helt generelt?

Hvor har du lyst til at tage fat?

På de følgende sider kan du se hvilke afsnit, der passer til de enkelte årstider. Spring bare direkte derhen med det samme. Så kan du altid læse alt det andet, når du når dertil...

FORÅR
VÆKST

SOMMER
BEVARING

OMORGANISERING
VINTER

FRIGIVELSE
EFTERÅR

Forår

Nu skal det ske! Du har taget beslutningen, og du er gået i gang med et nyt projekt. Det hele er nyt og virker ret ligetil. Der er en masse arbejde, der skal laves, men det skal nok gå alt sammen. Og potentialet er enormt. Forår er kendetegnet ved opstart, begejstring og vækst. Men efterhånden som du arbejder med dit projekt, opdager du, at folk måske nok er positive over for dit projekt, men at de ikke helt deler din entusiasme. De kan ikke se, hvor banebrydende det er. Og efterhånden bliver du lidt mere realistisk om, hvad du vil opnå med projektet. Mange projekter går i stå her, når den første berusende forelskelse har lagt sig, og hverdagens udfordringer begynder at melde sig. Men det er bare tegn på, at du begynder at have sat dig mere ind i tingene. Du opdager alle de andre lignende tiltag, der allerede er godt i gang og begynder at skære dit projekt til, så det bliver mere realistisk og bæredygtigt. Det er nu, det er vigtigt at holde fast, selvom det føles sværere. Ellers bliver projektet ved med bare at være en drøm.

I forårsfasen handler det om at gå fra tanke til handling:

- Hvis du har et projekt, men er usikker på det, står alene med det eller mangler sparring og input, så start med at læse perspektivet **Nybegyndere** for at vænne dig til tanken om, at du i de kommende måneder kommer til at føle dig som en nybegynder igen – og kommer til at begå en masse fejl. Men faktisk er det ofte det, der er det sjove og lærerige ved at starte et projekt. Man skal bare lige huske at glæde sig over det.
- De mange opslag om at komme **Fra tanke til handling** er også et godt sted at starte. Her fortæller vi, hvordan du kan undgå at falde i de klassiske forårsfælder – og kommer videre på en måde, der bevarer den eksplosive forårsenergi et stykke tid endnu.
- De seks **projektportrætter** fokuserer alle på opstartsfasen af meget forskellige projekter. Her kan du finde inspiration i, hvordan andre kom i gang – og blive bekræftet i, at selv de mest succesfulde projektmagere også var meget usikre på det hele i starten.
- Lynkurserne **Find dit afsæt** og borgerlyst i hverdgaen, kan også hjælpe dig hurtigt i gang.
- Hvis du fokuserer meget på, om du nu også må alt det, du går og drømmer om eller bruger meget tid og energi på undersøge regler, organisationsformer og muligheder for fondsstøtte, så spring direkte til perspektivet om **Regler** om at det afmystificeret med det samme.
- Hvis du vil læse vores egne **Eftertanker** om forår, Her fortæller Nadja, hvordan hun ved Kommunalvalget i 2009 for alvor blev ramt af borgerlysten og Andreas slår ned på den første gang, han oplevede samtalsalonerne potentiale på egen krop.

Sommer

Projektet er en succes. Folk er med og forstår det. Det er stadig rodet og utjekket til tider, men det kan du få fixet løbende hen ad vejen. Måske finder du nogle gode samarbejdspartnere, der kan være med til at få det til at udvikle sig. I fastlægger procedurer og regler. Holder møder og organiserer. Det hele begynder at virke efter hensigten. Det er trygt. Det er rart. Men efterhånden kan det også begynde at føles lidt fastlåst. Skal man virkelig holde så mange møder om alle den slags detaljer? Og dem af jer, der elskede den del af opstarten begynder så småt at savne den vilde energi, der var i starten, hvor man fik en idé og bare handlede uden at spørge om lov. Nu er der procedurer for den slags. Der skal stadig lægges kolossalt meget energi i at få det hele til at fungere, og ambitionerne er jo ikke blevet mindre. Der er bare så meget af det kedelige, der tager din tid nu. Det er som om, du skal løbe hurtigere og hurtigere bare for at følge med. Du begynder at være bange for at brænde helt ud. Nu hvor den første begejstring er væk, handler det om at fastholde energien og samtidigt få det hele til at fungere. Det er nu, du skal holde fast, selvom nye sjove idéer måske begynder at fange din opmærksomhed.

Sommer-fasen handler om at finde en bæredygtig balance:

- Måske kan du dyrke din borgerlyst som en del af det, du allerede gør. Gennem dit arbejde, dit engagement i børnenes institution eller ved at dyrke tomater i din baggård. Det behøver ikke at være stort og uoverskueligt. Start med at læse **projektportrætterne** for at se forskellige eksempler på, hvordan andre projektmagere har integreret deres borgerlyst i hverdagen.
- Prøv at strukturere dit borgerlystne projekt som et sammenskud, hvor du gør det nemt for mange mennesker at pulje deres tid, energi, penge eller lille ekstra overskud i hverdagen, så I sammen kan udvikle nogle bedre løsninger. Det kan du finde inspiration til i perspektiverne om **Sammenskud** og **Medudviklere**.
- Hvis du er ved at have brug for penge til at føre projekterne ud i livet, kan du finde gode råd i lynkurserne om **Crowdfunding** og **Sådan kontakter du en fond**.
- Hvis din hverdag allerede føles tæt pakket eller overfyldt, kan du finde inspiration til, hvordan du kan indrette dine hverdage på nye måder i vores eksperiment **Hverdage**.
- Hvis din borgerlyst ender med at gå med administration og møder, er det en god idé at læse perspektiverne om **Regler** og **Møder** og lynkurset i, hvordan du holder bedre møder.
- Vores egne eftertanker om sommer fortæller Andreas om en tur til Faxe Ladeplads, hvor den tilgang og de metoder, vi havde udviklet gennem Borgerlyst for alvor viste sig at fungere, og Nadja fortæller, hvordan hun stablede en fuld skoledag for 15 børn på benene, under lærerlockouten i foråret 2013.

Efterår

Efterår er kendetegnet af krise, forandring og pludselig frigivelse. Ligesom man altid håber, at sommeren aldrig slutter, så har efterårstegnene nok i virkeligheden været der længe. Lidt for længe har du sagt, at det nok skulle gå, og du bare lige skulle holde fast for at komme igennem. Men pludselig får en eller anden tilfældig dråbe bægeret til at flyde over. Nu kan det være nok! En eller anden detalje smutter for dig, og vokser sig enormt stor og truer pludselig med at vælte hele projektet. Det er skræmmende. Du føler, at du står helt alene med det, og det virker totalt uoverskueligt. Hvordan er du dog nogensinde endt i denne situation? Var det virkelig dét hér, du kæmpede så hårdt for? Var det dét, der var drømmen? Hvordan kunne det komme så vidt? Hvad var det dog ved alt det her, der var så vigtigt? Er det overhovedet alt det besvær, den stress og den smerte værd? Næppe. Du må slippe tøjlerne. Det er hårdt at erkende, og der ikke megen tid til at omstille sig. For nu er krisen indtruffet, og man kan ikke gøre andet end at reagere bedst muligt. Det virker helt vildt at slippe noget, du har arbejdet så hårdt for at gøre til virkelighed. Men når først beslutningen er taget, og du har sundet dig lidt, rammer følelsen dig. Lettelse. Som om du er blevet befriet for en stor byrde. Og når man først har accepteret det, så kan det i sig selv være en stor lettelse. For det åbner op for mange nye muligheder...

I efterårsfasen handler det om at give slip og give plads

- Hvis du er kørt sur i projektet, ikke længere kan skelne mellem pligt og lyst og til tider føler, at du står alene med for meget ansvar, så læs – eller genlæs – perspektivet om **Medudviklere**. Der er også nyttige råd til, hvordan du kan involvere andre, og mindske dit eget engagement på en måde, der kan styrke snarere end at svække projektet. Det er pointer, du måske sprang let hen over, da du læste afsnittet første gang for at finde ud af, hvordan du fik flere med i projektet.
- Hvis dit projekt eller din organisation står i en krise, hvor udfordringerne hober sig op og der ikke lader til at være nogen lette udveje, så læs perspektivet om **Nybrud**, der sætter kriser i et friskt perspektiv og giver inspiration til, hvordan du kan komme godt ud på den anden side.
- Læs også vores egne eksperimenter. De fleste af dem har nået at tabe bladene mange gange undervejs og har fået lov at ligge lidt i dvale. Og de fleste af dem er genopstået på ny.
- Vores egne eftertanker om efterår finder for at tage til Mellemøsten i nogle måneder, efter en uventet efterårskrise havde sneget sig ind på ham. Og dén beslutning forårsagede så også et akut efterår hos Nadja, selvom hun egentlig stadig var i højsommerstemning.

Vinter

Vinter er kendetegnet af omorganisering, eftertænkning og analyse. Det er tiden mellem projekter. Det vinterhi, hvor vi genvinder vores kræfter og overvejer fremtiden. I begyndelsen er vinterens mørke en hyggelig afveksling. Et kærligt afbræk, hvor man kan lade op og har tid til at tænke tingene igennem. Men efterhånden, som vinteren skrider frem, kan den let føles lang og mørk. Man bliver rastløs. Hvad nu? Du er pludselig koblet fri for projekter og forpligtelser og svæver over vandene. Mens stressen og jaget fra projektets maskinrum langsomt fortager sig, begynder du så småt at overveje, hvad der skal ske nu. Et nyt projekt? Nej, ellers tak! Det er helt uoverskueligt. Nu skal du bare holde fri og slappe af. Men tankerne holder ikke fri. Nye idéer lurder under overfladen. Ved et tilfælde møder du et par andre, der går med lignende tanker. Og pludselig virker det slet ikke så langt ude. Det kunne faktisk være meget sjovt. Og nu har du jo en masse erfaringer at trække på. Du ved i hvert fald, hvad du vil undgå, og som aldrig skal være sådan igen. Men der er også en masse, der var godt og sjovt og fantastisk, når det kom til stykket. Dette nye projekt er bare så fedt og spændende og relevant. Selvfølgelig skal det ske. Det kræver bare lige, at vi alle har mod på det ...

I vinter-fasen er tiden, hvor alle muligheder er åbne:

- Hvis du står og har svært ved at finde ud af, hvordan du skal komme igang, og mangler en god idé til et projekt, så start med at læse lynkurset **Sådan finder du dit afsæt**.
- Hvis du har en god idé til et projekt, men ikke helt føler, at du ved nok eller er klar nok til at gå i gang, så start med at læse perspektivet om **Nybegyndere**.
- Hvis du ikke har 'den store idé', så husk, at du ikke selv behøver være den, der får idéen og trækker det store læs. Der er masser af idé- og projektmagere derude, der har brug for din hjælp. Læs mere om, hvordan du kan støtte andres gode idéer i perspektiverne **Samtaler** og **Sammenskab**.
- Du kan også prøve at kopiere eller skalere andres projekter. Både **Københavns Fødevarefælleskab** og **Borgerlysts Samtalesaloner** er eksempler på idéer, det ligger dig frit for at prøve kræfter med og gøre til dine egne. Du kan for eksempel starte med at læse lynkurset om, hvordan du kan **holde dine egne samtalesaloner**.
- Hvis du har svært ved at se, hvordan du kan gøre en forskel, der batter i den store sammenhæng, så læs perspektivet om **Makroskopet**. Her kan du træne dit blik for sammenhænge mellem vores egne små hverdagshandlinger og samfundet som helhed.

Vinter: Giv tid, giv slip

Da vi startede Borgerlyst, havde jeg sliktet sår i nogle år. Nogle år tidligere havde jeg endegyldigt måttet acceptere, at jeg ikke kunne blive ved med at holde liv i mit første store iværksætterprojekt – Magasinet Reflexioner, der var en blanding af tværvideenskabeligt tidsskrift, kunstbog og livsstilsmagasin. Jeg havde ellers holdt krampagtigt fast i drømmen i årevis og sat hele min økonomi, al min tid og al min energi ind i det – og det var faktisk et alvorligt knæk for min retfærdighedssans, at det ikke lykkedes. Jeg bevarede virkelig længe troen på, at jeg bare skulle så grueligt meget igennem – så skulle det nok lykkes. Så det var en stor sorg, da jeg til sidst måtte acceptere, at det bare ikke blive lod sig gøre.

Dén sorg blev så toppet op med en langt større sorg. Ikke alene var min elskede mormor lige død. Halvandet år efter døde min mor også meget pludseligt – kun 62 år gammel. Ganske kort tid forinden havde jeg haft to stolte, stærke støtter, der altid havde grebet mig og elsket mig uanset, hvor tosset jeg opførte mig. Pludselig var jeg den eneste tilbage i matriarkatet. Og dén slags giver jo altid grund til en masse overvejelser om, hvad der er meningen med livet helt generelt – og meningen med éns eget liv sådan mere specifikt.

Jeg besluttede, at noget af det, der skulle være meningen med mit liv skulle være at tage alle de bedste idéer fra Reflexioner-initiativet og gøre det internationalt, mixe det trykte magasin med en masse online tiltag og spændende salon-arrangementer. Og derfor tog jeg til New York i tre måneder for at fokusere på projektet og opdyrke det netværk, der skulle til for at føre den idé ud i livet.

Jeg havde det herligt derovre. Nød livet, blomstrede, trak vejret i fulde drag. Men jeg arbejdede bare overhovedet ikke på Reflexioner-projektet, da det kom til stykket. Og en dag, da jeg kørte ned ad en lang, stejl rulletrappe slog det mig med fuld kraft: ”Jeg er nødt til at slippe Reflexioner.” Det havde mange af mine mentorer sagt længe: ”Du er nødt til at slippe det, det tynger dig for meget”. ”De én gang afholdte investeringer er ligegyldige. Slå en streg over alle de penge du har tabt. Der er kommet så meget andet godt ud af det. Du har i dén grad bevist dig værd. Slip det nu. Det var ikke en fiasko. Se på det som en investering.”

Men indtil den dag jeg stod på den rulletrappe, havde jeg ikke kunnet give slip. Nu skete det til gengæld endegyldigt, for inden jeg nåede foden af rulletrappen, havde jeg rystet Reflexioner af mig. Jeg var ufatteligt lettet. Og resten af min tid i New York fortsatte jeg med bare at nyde livet, blomstre og trække vejret i fulde drag.

Men da jeg kom hjem til min tilværelse som selvstændig konsulent kunne jeg godt mærke, at jeg manglede noget. Jeg havde nogle virkelig spændende opgaver for store, vigtige kunder – men jeg savnede at have mit eget projekt. Noget, jeg selv kunne så, gøde og udvikle. Det har altid været min primære grund til at være selvstændig, at jeg kunne bevare fleksibiliteten til at lave mine egne projekter meget af tiden – og finansiere det ved at tjene gode konsulenthonorarer på ret få arbejdsdage. Men uden et projekt gav den model ikke rigtigt mening. Jeg kunne bare ikke finde ud af, hvad det var, jeg skulle kaste mig over.

Sådan gik der et par år. Og en dag gik jeg en tur med min ven Thomas, der også er en af dem, der plejer at udfordre mig mest og har størst ambitioner på mine vegne. Han havde været med ude og høre et foredrag, jeg holdt om en stor undersøgelse, jeg på det tidspunkt lige havde lavet for Beskæftigelsesministeriet og Protocol om kvinders vej mod toppen i det danske erhvervsliv. Og mens vi fulgtes hjem over Langebro, sagde han, at det undrede ham så meget, at der ikke var flere kvindelige iværksættere, der virkelig turde sætte store, nye ambitiøse projekter i gang. ”Ikke engang dig kan man regne med længere, Nadja,” sagde han. Og dén sved. For han havde jo ret.

Nok kørte jeg en velfungerende konsulentvirksomhed og lavede nogle spændende store forandringsprojekter . Men det var intet imod de tårnhøje ambitioner, jeg havde haft for Reflexioner.

Den nat blev jeg syg. Virkelig sådan ynkeligt syg. Og mens jeg lå og vred mig i min febervildelse, tænkte jeg, at det fandme skulle være løgn. Og da jeg fik det lidt bedre, havde jeg en lang chat med Thomas, der gentog det efterhånden velkendte mantra: ”Hold nu op med at se Reflexioner som en fiasko. Det var en succes. Kom nu. Slip det. Gå i gang med noget nyt. Du kan godt... Kom nu igen, Nadja.”

Undervejs i den chat faldt en hel masse brikker, erfaringer, interesser, kæpheste og muligheder på plads oppe i hovedet på den dér nærmest tandhjuls-agtige måde, hvor man nærmest fysisk kan føle det hele falde i hak og glide ubesværet videre derfra. Dét var den dag, jeg begyndte at skrive de allerførste skitser til dét, der senere udviklede sig til Borgerlyst.

Vinter: Humlebiens flugt

Foråret 2009 var en frustrerende tid for mig. Jeg var blevet færdig på universitetet halvandet år før, og det sidste år havde jeg arbejdet fuld tid på mit første rigtige voksen-arbejde. Det var hos et lille konsulentbureau, der rådgav organisationer om de nye muligheder for kommunikation, koordinering og organisering, som internettet har åbnet.

På universitetet havde jeg skrevet speciale om open source software. Om hvordan en løst koblet gruppe nørder sad rundt om i verden og og arbejdede sammen om at udvikle software, der kunne konkurrere med verdens største, rigeste og mest professionaliserede organisationer. Og om det voldsomme og innovative nybrud, som dette havde medført inden for software-industrien.

Jeg så mit nye konsulent-arbejde som en naturlig fortsættelse af dette. Jeg skulle hjælpe andre organisationer og andre brancher med at gennemgå et lignende nybrud, så de også kunne blive åbne, gennemsigtige og innovative, som det var sket med open source software. I starten havde arbejdet været spændende og utroligt lærerigt, men efter et år var glansen begyndt at gå af det.

Det viste sig, at meget af mit arbejde bestod i at hjælpe vores kunder med at håndtere dårlig omtale på det, der kom til at blive kendt som 'de sociale medier' snarere end at hjælpe dem med at genopfinde deres arbejdsgange og interne kommunikationsformer. Jo mere nytænkende og inspirerende løsninger, som vi udviklede til dem, jo mere strittede de imod. Jeg lærte hurtigt, at det er svært at forandre organisationer, der ikke vil forandres. Jeg var dybt skuffet over, hvor uambitiøse de fleste store organisationer er. Og det gjorde,

at mit arbejde med at rådgive dem også føltes skuffende og perspektivløst. Jeg stemplede mentalt ud af mit job, og gik for mig selv og ledte efter et projekt, hvor der var mulighed for at vise, at erfaringerne fra open source også kunne bruges i andre brancher og andre sammenhænge.

Det var omkring april 2009, at jeg ad omveje blev introduceret for Københavns Fødevarerfællesskab. Det lød som en fantastisk idé: Et medlemsejet og -drevet supermarked! Jeg blev hurtigt involveret, og opdagede til min begejstring, at her var en organisation, der kunne rykke på alle de ting, som alle vores konsulent-kunder ikke havde modet til at afprøve.

Henover sensommeren og efteråret 2009 brugte jeg rigtig meget tid på at arbejde i fødevarerfællesskabet. Vi gik fra 30 medlemmer til flere hundrede. Vi fik opbygget en hjemmeside og mailing-lister og andre online-samarbejdsredskaber, der gjorde at vi ikke var afhængige af at mødes hele tiden for at koordinere opgaver og vagter i butikken. Jeg fik lejlighed til at sætte alle de erfaringer, jeg havde gjort mig fra mit speciale og mit konsulent-arbejde, i spil ved at være amatør-grøntsags-aktivist.

Det var en ret magisk tid, for der var ingen af os, der havde overblik eller kunne sige, om det ville lykkes. Da vi startede, var der ingen af os, der vidste noget om økologi eller om grøntsager, men alligevel flaskede det sig. Der dukkede altid nogen op, som lige havde den fornødne viden og erfaring til at hjælpe os videre. Vi var som humlebien, der fløj, fordi den ikke havde fået at vide, at den ikke kunne. Når jeg tænker tilbage på det nu, så føltes det som om, at alt kunne lade sig gøre.

Det var på det tidspunkt, at Nadja begyndte at lufte sine tanker om en demokratitænk tank. Vi kendte ikke hinanden så godt, selvom vi havde delt kontor i et års tid. Men vi havde haft nogle gode snakke over frokost, og jeg var nysgerrig på at høre mere. Så vi mødtes til en kop kaffe og snakkede om, hvordan sådan en tænketank kunne se ud. Hun fortalte ret løst om, hvordan hun kunne forestille sig, at det kunne se ud, og hvad det gik ud på. Jeg ved ikke helt hvordan, men jeg tror, at det var humlebiens uvidende dumdristighed, der smittede af. I hvert fald sagde jeg, at jeg gerne ville være med. Ikke bare lidt eller uforpligtende, men helt inde i kernen.

Nadjas idé om en demokrati-tænk tank gav mig en forhåbning om, at det kunne blive et sted, hvor jeg kunne sætte min viden og erfaringer om open source organisering i en endnu større, samfundsmæssig ramme. Jeg ønskede at sætte fokus på, hvordan vi lærer at engagere os. Hvordan vi lærer at bruge vores egen handlekraft. Det gik op for mig, at noget af det, der gjorde, at fødevarefællesskabet havde påvirket mig så stærkt, var, at det opfordrede alle til at deltage og handle og få indflydelse på deres egne præmisser. Tænk, hvis jeg kunne være med til at sprede denne læringsproces til endnu flere...

KØBENHAVNS FØDEVAREFÆLLESSKAB

Ved siden af Borgerlyst har Andreas også været meget engageret i opstarten af **Københavns Fødevarefællesskab** – KBHFF. Kort fortalt er KBHFF en økologisk indkøbsforening, hvor medlemmerne ikke bare er kunder, men også medarbejdere og medejere.

Forbilledet for KBHFF er det medlemsdrevne supermarked *Park Slope Food Coop* i New York, hvor medlemmerne hver måned selv lægger et par timers arbejde, så supermarkedet sparer omkostninger til løn og håndtering, så medlemmerne kan få økologiske fødevarer til en lavere pris end i de almindelige supermarkeder. Som medejere af virksomheden kan medlemmerne gøre deres indflydelse gældende på andre måder end ved at vælge mellem forskellige varer på hylderne – de har også direkte indflydelse på hele butikkens indkøbspolitik.

Siden KBHFF startede op for alvor på Nørrebro i august 2009, er det blevet til meget mere end en købmandsbutik med en pudsig ejerstruktur. Det er blevet et stort eksperiment.

Det er et læringsrum, hvor medlemmerne ikke bare arbejder sammen om at levere frisk frugt og grønt hver uge, men hvor de sammen prøver at finde ud af, hvordan de kan skabe en organisation, der er bæredygtig i alle henseender.

I løbet af bogen støder du ofte på eksempler og erfaringer fra KBHFF, fordi det er sådan et dejligt og konkret eksempel på mange af de ting, vi skriver om. Så for at du helt kan forstå, hvad det handler om, kommer her et uddrag af en længere artikel, som Andreas sammen med to af sine fødevarefæller, Mette Hansen og Carsten Lunding, har skrevet om de erfaringer, de har gjort sig i KBHFF:

Det er værd at tænke positivt

I KBHFF's formålsparagraf står der, at fødevarefællesskabet vil være en del af en bæredygtig fremtid. For os har det fra starten været vigtigt, at KBHFF er bygget på positive værdier og visioner snarere end negative. Vi vil ikke lave noget på trods.

Det er for nemt at pege fingre af, hvad de store supermarkedskæder og de konventionelle landbrug gør forkert. Vi tror på eksemplets magt. Vi vil hellere fokusere på at arbejde sammen om at skabe et alternativ, der stemmer overens med den fremtid, vi ønsker at leve i. Det giver energi og mod at definere vores værdier så klart. Der er en renhed og klarhed, som mange finder utroligt tiltrækkende. Men det er også svært, for vi vil ikke gå på kompromis med vores værdier.

Vi vil have hele pakken: Lokalt producerede, bæredygtige, økologiske fødevarer i et sæsonbaseret udvalg til en fair pris distribueret af et arbejdende fællesskab på en åben og gennemsigtig måde. Og så må vi finde ud af, hvordan vi kan få det til at ske.

Fælles handling skaber fællesskab

KBHFF er bygget på den grundlæggende sandhed, at fællesskaber bygges på fælles handling. Vores fællesskab er meget driftsorienteret – der skal grøntsagsposer ud hver onsdag. Og det gør, at vi altid har nogle konkrete opgaver, som vi skal løse sammen. Dette er både en styrke og en svaghed.

Styrken er, at vi er fælles om onsdagen: Der er nogle praktiske opgaver, der skal løses hver uge, og det holder os sammen og engagerede. Den gode stemning i butikken og den ugentlige levering af fødevarer giver et umiddelbart payoff, der gør det let for os alle at pege på, hvorfor det er fedt at være med i KBHFF.

Svagheden er, at vores organisation stadig er så ung, løs og lystbetonet, at mange onsdage ender som små brandslukningsøvelser, hvor kun det rent og skært nødvendige bliver gjort, og mange ender med at stå frustrerede efter en dårlig oplevelse med at tage en vagt, som de ikke følte sig ordentlig forberedt på. Og dette gør det kun sværere at løfte blikket og arbejde med at udvikle KBHFF's organisation til at løse disse problemer.

Vi bygger jumbojetten, mens vi flyver

Selvom vi har klare værdier, så har vi ingen klar strategi. Vi afstår fra at formulere store visioner og strategier. Vi ved ikke, hvor vi er om fem år. Så længe vi udlever vores formål gennem det, vi gør hver onsdag, er vi på rette spor.

Der skal være plads til, at alle kan involvere sig og være med til at forme fællesskabet, og så må organisationen vokse organisk derfra. Vi vokser i små knopskydninger. Vi begår fejl og retter til undervejs. Derfor har KBHFF fået en distribueret organisation med mange små lokalafdelinger over hele København fremfor én stor butik. Denne tilgang har fået os til at genoverveje, om det overhovedet skal være vores mål at lave et stort supermarked. For supermarkeder er i udgangspunktet meget lidt bæredygtige.

Men denne slags vokseværk giver dog udfordringer: Det er meget sværere at holde styr på mange små, selvstændige afdelinger end én stor, og det er tilsvarende sværere at sikre, at alle medlemmer på tværs af alle afdelinger forstår, hvad fødevarerefællesskabet går ud på. Og det betyder, at succeskriteriet i højere grad bliver at holde jumbojetten i luften end at bekymre sig alt for meget om, hvor vi flyver hen.

Vi kan ikke undgå fejl

Vi er fuldt bevidste om, at vi begår fejl hele tiden. Og der er ingen måde, hvorpå vi kan undgå dem. Det gælder især, når det kommer til meningsforskelle. Vi kan ikke vide, hvilke problemstillinger folk føler stærkt for. Vi prøver meget pragmatisk at tage stilling til disse ting, efterhånden som de bliver relevante for os.

Det kan betyde, at vi først kommer til at tage stilling til, om vi skal købe avocadoer fra Israel eller aftage ærtetoppe fra et fængselsgartneri, når vi allerede har købt dem. Fred være med det. Vi kan ikke tage stilling til alle sådanne spørgsmål på forhånd, for så ville vi aldrig komme nogen vegne. Til gengæld må vi så være gode til at snakke om det, når diskussionen opstår.

Forskellighed skaber tilgængelighed

KBHFF er en meget blandet forsamling. Det er et fællesskab, der bygger bro over en lang række skel: køn, alder, sprog, uddannelse, social baggrund. Vi har et fælles ønske om bedre og mere bæredygtige fødevarer, men derudover er der mange forskellige grunde til, at vi er blevet medlemmer. For eksempel har vi nogle medlemmer, der næsten aldrig køber grøntsager, men som nyder at engagere sig i et lokalt fællesskab. Et fællestræk for os som medlemmer er måske, at vi generelt har mere tid end penge (uden at det på nogen måde gælder alle), og at vi foretager et livsstilsvalg om at bruge vores tid sammen i et fællesskab frem for at arbejde mere og købe vores fødevarer i et konventionelt supermarked.

Af og til giver vores indbyrdes forskelligheder anledning til konflikter, eksempelvis om avocadoer og ærtetoppe. Men vi løser som oftest disse konflikter ved at være så inkluderende som muligt. Det er med til at sikre, at vi ikke bliver indadvendte og sekteriske, fordi vi hele tiden bliver mindet om, hvor forskellige vi er.

Vi behøver ikke tage stilling til alt

Tilsvarende er det meget vigtigt for os, at man kan være medlem af KBHFF uden at skulle tvinges til at abonnere på alle mulige holdninger, der ikke har noget med fødevarer at gøre. Derfor er KBHFF ikke et politisk foretagende i traditionel forstand. Det er heller ikke et venstreorienteret projekt. Vores formål og arbejde går på tværs af partipolitiske skel.

Derfor afstår vi fra at støtte politiske kampagner, lovforslag eller andet – også selvom det umiddelbart lader til at være på linje med vores grundprincipper. Det gør os ofte svære at arbejde sammen med. Det er et grundvilkår, vi har valgt acceptere for at kunne gøre tingene, som vi selv helst vil, og dermed forblive åbne og tilgængelige for så mange forskellige mennesker som muligt.

Det er skole for os alle

Det er nyt og svært for os alle at arbejde sammen i en organisation som KBHFF. For der er ingen svar, der er givet på forhånd, og vi har alle muligheden for at skabe organisationen sammen. Vi hylder initiativet og mener, at det er nemmere at få tilgivelse snarere end tilladelse. Og vi sætter barren højt for os selv: Vi prøver hele tiden at skabe en tryk ramme, hvor alle kan tage initiativ og tage ansvar for de ting, som de ønsker at gøre bedre.

Vores distribuerede og løse struktur giver medlemmer og lokalafdelinger rig mulighed for selv at bestemme, hvordan de vil organisere sig. Og vi arbejder med at tage beslutninger ved hjælp af en faciliteret konsensus-proces, hvor beslutningerne bliver taget så tæt som muligt på dem, de vedrører.

Det er en stor udfordring at gøre en stor, driftspræget og frivilligt båret organisation som KBHFF bæredygtig på de præmisser. Mange har svært ved at finde sig til rette i en organisation uden en klar hierarkisk struktur, der dikterer, hvad de skal gøre, og hvem der bestemmer.

Det er svært at tage ansvar. Det er svært at fordele opgaver. Og det er svært at hjælpe andre med at tage ansvar. Det er svært at skabe en form for lederskab, hvor ingen brænder ud, og hvor alle føler sig myndige til at handle.

På den måde er KBHFF en skole for os alle. Et fælles læringsrum for handlekraft, initiativ og selvbestemmelse. Og vi lærer hele tiden ved at være med i den. Ja, det er ofte svært, men den eneste måde, vi kan blive bedre til det, er ved at gøre det.

*“Vi bygger jumbojetten,
mens vi flyver”*

Københavns Fødevarefællesskab

NYBEGYNDERE

—

Vi har alle sammen et naturtalent for at være borgerlystne, men mange af os er ude af træning. Derfor kan det føles akavet, de første gange man deler sine spirende idéer eller tager hul på sine første små initiativer. Det er helt naturligt, man skal lige have lov at øve sig, og man er nødt til at forsøge sig frem. Men det kan hjælpe meget på selvtilliden, hvis man aftaler med sig selv, at det er ok at være nybegynder.

Som børn er vi så åbne overfor at lære nyt, lytte til andre, kaste os ud på det dybe. Vi tror selv på, at vi er verdensmestre til at bage boller, klippeklistre, spille fodbold, synge eller skrive digte – eller i hvert fald, at vi har så stort talent, at vi nok skal blive det om føje år. Vores forældre hjælper os til at udvikle vores talenter ved at hente og bringe os til – og betale for – masser af fritidsaktiviteter. Kommunerne, museerne og organisationerne udbyder masser af muligheder for at udvikle de unge talenter. De mest talentfulde og/eller stædigste af øver og øver og opsøger dem, der kan lære dem at blive endnu bedre.

Og undervejs i den proces er det helt ok at fejle, fordi alle er enige om, at det er en del af træningsprocessen og enhver ved, at et barn ikke kan gøre det perfekt fra start. Man skal krybe, før man går. Øvelse gør mester. What doesn't kill you makes you stronger... bare klø på...

Så bliver vi ældre. Og pludselig sker præcis det modsatte. Vi holder op med at kaste os ud i noget nyt. Vi opgiver på forhånd, fordi vi efterhånden har lært, hvor meget slid og energi, det kræver at blive rigtig god til noget – og som voksne har de fleste af os vænnet os til, at vi faktisk er ret gode til de ting, vi gør – og dem, vi ikke er så gode til, har vi efterhånden lært at snige os udenom eller købe os fra. Så som voksen kan det føles akavet, hvis man pludselig skal til at være nybegynder igen.

Man bliver smerteligt bevidst om, hvor god man kunne være blevet, hvis bare man var kommet i gang med (eller blot havde holdt fast i) at træne intensivt nok længe nok tidligt nok. Og det forekommer helt uoverskueligt at tage de første skridt, fordi der er så lang vej igen, før det begynder at ligne, lyde af eller kunne noget som helst.

Nu er det jo ikke fordi, alle skal interessere sig for eller kunne alt. Men de fleste af os har en masse ting, vi godt kunne have lyst til at være bedre til – og som vi måske oven i købet havde talent for. Vi fik bare aldrig rigtig opdyrket det, fordi vi havde travlt med så meget andet. Men det er jo ikke ensbetydende med, at vi ikke kan tage fat på det sent i livet og træne os selv til i det mindste at blive meget bedre, end vi som udgangspunkt var: At lave mad, blive en bedre leder, lære et nyt computerprogram, få styr på økonomien, føre en supertjekket husholdning, spille klaver, skrive en bog, bygge et plankeværk...

*Hvornår har du sidst følt
dig som en nybegynder?*

Fra Samtalesalon om MESTERLÆRE, find hele samtalemenuen på samtalesaloner.dk

Det er vidt forskellige flanker, vi hver især kan have lyst til at styrke og udvikle. Men udfordringen er som regel den samme: Det forekommer helt uoverskueligt at finde tid, energi og måske også penge nok til at prioritere det lige nu. Så derfor vil vi hellere vente til vi får lidt mere overskud i hverdagen – og indtil da lader vi udviklingspotentialerne ligge og koncentrerer os i stedet om alt det, vi allerede er gode til og føler os trygge ved. Men det er synd. For på de fleste punkter kan man nå rigtig langt ved at starte i det små.

Man er nødt til at acceptere, at det selvfølgelig vil være lidt kikset og føles lidt akavet de første gange, vi prøver noget helt nyt. Men det er ikke ensbetydende med, at man ikke skal gå i gang. Øve sig.

Det starter i det små. Hvis man er bange for at fejle, blotte sig og kikse, bliver man aldrig rigtigt god. Det er jo også noget af det, der gør det sjovt – at man faktisk ikke bare sådan lige kan gå ud og gøre det. Det er det, der skiller fårene fra bukkene. Man SKAL krybe, før man går. Og sådan er det også med borgerlyst.

Borgermusklen skal også trænes

Ligesom med alle de andre færdigheder kan det også kræve lidt øvelse at rykke på sin borgerlyst. Aktivisten Annie Leonard plejer at sige, at vi har en borger-muskel, og at den skal trænes ligesom alle de andre muskler. Og som Lars AP fortæller i projektportrættet om bevægelsen **Fucking Flink**, kræver det altid lidt overvindelse at få gang i borger-musklen, når han skal ud og 'flinke' andre – på samme måde som man lige skal tage sig sammen for at komme ud og løbe en tur. Men man gør det, fordi man ved, hvor fedt det bliver, når man først er i gang.

Det heldige med borgerlyst og borger-musklen er, at det i virkeligheden falder de fleste af os meget naturligt at bruge den. Vi er fra naturens hånd gode til at vise omsorg, opmærksomhed og omtanke overfor andre. Som forfatteren Tor Nørretranders skriver i sin bog *Vær Nær*, så bliver vi glade af at gøre andre glade. Så på den måde er man faktisk lidt af en 'amatør-egoist', hvis man kun tænker på sig selv.

Men desværre udnytter vi alt for sjældent de små sprækker i dagligdagen, hvor vi hver især har mulighed for at træne vores borgermuskel. For selv hvis vi kan se sprækkerne, kræver det også lidt mod og træning at handle på dem.

Det er en ting er at gå på gaden og bemærke den ældre dame, der der slæber på to tunge malerdunke, som må sætte sig på en trappesten for at hvile sig undervejs. En anden ting er at turde spørge, om man ikke lige skal hjælpe hende med at bære dem. En tredje ting er at få spurgt på en måde, der ikke skræmmer hende og helt klart afstemmer hendes forventninger til noget, man selv magte – så som at tilbudet gælder så længe, I skal samme vej. Og en fjerde ting er at få sagt pænt farvel og bevæge sig videre ud i hverdagen. Det er egentlig så enkelt og så helt utroligt naturligt, men i det moderne samfund også en så forholdsvis uvant gestus, at det godt kan føles lidt akavet i starten. Så det ofte føles nemmere at lade være.

Men hver eneste gang, man lader være, går man glip af en oplagt chance for at træne sin borger-muskel. For jo flere gange man gør det, jo mindre akavet føles det. Jo mere naturligt bliver det. Til sidst føles det unaturligt at lade være. Og så er man allerede ved at være i god borger-form.

Man bliver aldrig rigtigt klar

Sagen er bare, at det ikke er så mange af os, der starter vores projekter, drømme og idéer i det små og lader dem udvikle sig lige så stille, mens vi selv får en chance for at øve os samtidig. Tværtimod kan vi efterhånden forstå på alle dem, vi har snakket borgerlyst og handlekraft med gennem tiden, at det meget almindeligt at tænke meget stort og ambitiøst fra starten. Og så går man dér og pusler med det og venter på, at man bliver rigtigt klar til at dele det med omverdenen. Problemet er bare, at man aldrig bliver rigtigt klar. Den eneste måde at komme ud af starthullerne på er at være tosset nok til bare at gå i gang. Starte i det små. Øve sig lidt efter lidt. Så skal man nok blive klogere på projektet, finde samarbejdspartnere og komme til at føle sig mere klar undervejs.

Det gik for alvor op for Nadja, da hun i 2010 lavede en undersøgelse for Beskæftigelsesministeriet og Protocol om. Hun undersøgte, hvad der afgør, om medarbejdere i store

virksomheder når de sidste skridt op ad karrierestigen, eller om de går i stå på vejen op – hvis de vel at mærke gerne vil nå toppen og undrer sig over, at det ikke lykkes. Hun interviewede en masse ledere og medarbejdere – af begge køn, mange fagligheder og på mange forskellige niveauer i seks af landets største virksomheder.

Og meget groft generaliseret kunne man opdele interviewpersonerne i to hovedgrupper:

1. Dem, der syntes, det hele gik lidt trægt

De undrede sig over, at det ikke gik hurtigere eller lettere for dem, når de nu sled så hårdt i det. Især fordi de så, hvordan kollegerne omkring dem bare strøg igennem og videre opad, selvom de ofte arbejdede meget mindre og var mindre kvalificerede end dem selv. Når denne gruppe interviewpersoner snakkede om deres store drømme og visioner, var der en sætning, der vendte tilbage igen og igen: “Jeg skal bare lige være helt klar.”

Helt klar til at pitche deres store idé til direktøren. Helt klar til at dele visionerne med bestyrelsen. Helt klar til at bede om lønforhøjelse, nye ansvarsområder eller flottere titler.

Helt klar til at spørge deres netværk om hjælp. Helt klar til at skifte job. Eller for den sags skyld helt klar til at sige op, springe ud i noget nyt og realisere andre store livsdrømme. Problemet var bare, at de stillede så store krav til sig selv, og hvad det ville sige at være ‘klar’, at de aldrig ville komme til at føle sig ‘rigtigt klar’ – og derfor aldrig rigtig fik gjort noget ved deres planer. Selvom de i princippet havde været mere end ‘klar nok’ i årevis. Så de fik aldrig fortalt andre om deres ideer; aldrig fortalt deres ledere, at de egentlig var klar til nye ansvarsområder; aldrig gjort noget ved alt det, de drømte om.

2. Dem, der så arbejdslivet som en ‘leg for voksne’

Den anden gruppe var dem, der mest kastede sig ud i udfordringerne, fordi det var sjovt. Velvidende, at de ville komme til at begå en masse fejltagelser undervejs – men også med optimismen i behold og troen på, at man jo altid kunne lære noget af fejltagelserne, og at “what doesn’t kill you makes you stronger”. De fortalte glade, gerne og nærmest konstant deres ledere og netværk om alle deres gode ideer og de projekter, de havde i støbeskeen. Små ideer, store visioner. Petitesser og hjertebørn. De satte masser af skibe i søen.

De tog det ikke så alvorligt. De så bare, hvilke af ideerne, der vakte genklang, hvad netop denne samtalepartner kunne hjælpe dem med, og hvad de selv lige var mest i humør til at snakke om. Og så snakkede de mest om det.

I deres verden var det at give idéerne en chance – vove forsøget, tage springet – i sig selv næsten vigtigere, end hvad resultatet blev i sidste ende. Det interessante var, at rigtig mange af deres idéer og projekter faktisk blev til noget. For mange af cheferne var selv kommet til tops ved at udvise det samme gåpåmod, da de var yngre. Så de genkendte dén form for drive hos de yngre talenter, når de slyngede om sig med idéer og ambitiøse projekter. De fik lyst til at give dem de samme chancer og muligheder, som de selv havde fået, da de var yngre. Så det faldt lederne naturligt at koble disse talenter op med dem, der ville kunne hjælpe dem videre. De andre medarbejdere kunne ville det nok så meget – de sendte bare ikke de signaler, lederne genkendte.

Desuden øgede det chancen for, at idéerne blev ført ud i livet markant, hvis lederne eller andre relevante sparringspartnere fra organisationen blev koblet på idéudviklingen tidligt i processen, så de kunne give deres input til, hvordan idéen bedst kunne passede ind i organisationens overordnede strategi. Så jo mindre 'klar' idéen var, når de hørte om den, jo større var chancen for at udvikle den i den rigtige retning, og at idéen fik mange ambassadører bag sig. Interessant nok var det ikke alene disse medarbejdere, der strøg hurtigst og mest ubesværet til tops. De havde det oven i købet virkelig sjovt, mens de gjorde det. For de gik lidt til arbejdslivet, som spillede de fodbold med gutterne eller sad foran computerspillet derhjemme.

Det vigtige her er, at de medarbejdere, der gerne lige ville 'være klar', havde mindst lige så gode, store, vigtige og ambitiøse idéer som dem, der fortalte om alle deres idéer til gud og hver mand. Det var ikke idéernes kvalitet, der afgjorde, om de blev ført ud i livet. Det afgørende var, om man sørgede for at få fortalt om sine idéer, ønsker og drømme til dem, der kunne være med til at føre dem ud i livet – og var villig til at lade andre være med til idéudviklingen tidligt i processen.

Den eneste måde at blive 'klar' er at gå i gang med det samme

Selvom Nadjas undersøgelse handler om toppen af det 'blå erhvervsliv', går mange af de samme mønstre igen, hver gang vi gerne vil føre vores drømme og planer ud i livet.

Der er så mange situationer, hvor det er fristende at vente på et gyldent øjeblik af fuldstændigt overskud, overblik og klarsyn, før vi får gjort noget ved det, vi har allermost lyst til. Skrevet på dén bog, der ligger og rumsterer i baghovedet. Dyrket vores maleri, klaverspil, vandre-glæde, grønne fingre, mekaniker-lyster eller yogapositioner meget mere. Tabt 10 kilo, holdt op med ryge, drukket mindre kaffe og alkohol, spist sundere, grovere, grønnere, skønnere. Dyrket mere sex, forelsket os hovedkuls eller taget os sammen til at blive skilt, hvis det er det, der skal til. Set vores venner mere, gået til flere koncerter, lavet flere avishatte med ungerne, inviteret til spontane gilder... vi skal altid bare lige have styr på økonomien, ryddet op, over på den anden side af en stor deadline, over i den næste uge, måned eller nye år, lige have styr på flankerne, men SÅ skal den også have fuld skrue på alt det, vi har så meget lyst til. Det, der skulle være livet.

Men hvis vi bare venter og venter, til vi selv tror, vi er helt klar, bliver vi aldrig klar. For vi vil altid føle, at vi kan blive lidt mere klar, eller at timingen kunne blive lidt bedre. Det er så let at give efter for den der perfektionistiske trang til at holde på sine tanker, indtil de er modnet. Altid lige at synes, man kan forberede sig LIDT bedre, læse LIDT mere, tænke LIDT mere over det, have sparet LIDT mere sammen, inden man kaster sig ud i noget nyt. Men hver gang vi beslutter os for at vente LIDT, glemmer vi, at der givetvis tårner sig en ny deadline, børnesygdom, uventet udgift eller sur stabel sokker op i horisonten, som vi så bare LIGE skal klare, før vi er klar til at gøre noget ved drømmene.

På den måde risikerer vi at bruge al vores energi på at blive klar. Og det er ofte selvforstærkende, fordi beslutningen om at gå i gang kan føles større og større og vigtigere og vigtigere, jo længere tid, der går. Og dermed bliver den også sværere og sværere at tage...

Vi bliver nødt til at lære at handle på vores drømme og føre dem ud i livet, selvom situationen omkring os ikke er optimal. For det bliver den aldrig. Derfor bliver vi nødt til at lære at handle midt i kaos, udfordringer og omstændigheder, der er alt andet end optimale.

Om at være 'i beta'

Her kan vi lære rigtig meget af arbejdsprocesserne inden for softwareudvikling. Her arbejder man med tre betegnelser, der beskriver, hvor færdigt et stykke software er.

- 1. 'Alfa' er den tilstand, hvor softwaren ikke kan det, den skal endnu.** Den fungerer ikke godt nok. Denne tilstand er det typisk kun programmørerne selv, der får at se. Hvis du forestiller dig en bil i alfa-tilstand, vil du dårligt være i stand til at genkende den, fordi selve de væsentlige dele, der gør det til en bil – som hjul, rat eller motor – endnu er under udvikling.
- 2. 'Beta' er den tilstand, hvor softwaren faktisk kan det, den skal kunne.** Den fungerer godt nok til, at almindelige brugere kan begynde at teste den. Den virker, men virker ikke godt nok endnu til, at man ville kalde den færdig. Den er ikke perfekt. Software i beta bliver testet af brugere udefra for at afprøve alle dele af systemet og finde alle de basale fejl, man støder på, så snart man begynder at bruge systemet i praksis. 'Betatesterne' rapporterer fejlene tilbage til udviklerne, der løbende udbedrer fejlene og udvikler nye dele af systemet, så det hele tiden bliver mere og mere færdigt. Bedre og bedre. Tættere og tættere på at kunne udgives. Hvis du forestiller dig en bil i beta-tilstand, vil den have alle de fornødne dele på plads, og vil køre fint nok. Men den vil mangle finish: Motoren er til frit skue, for man skal hele tiden ind og skrue på den, hjulene har ingen fine fælge, og de ydre dele er hverken malede eller polerede.
- 3. Endelig er der 'Version 1.0'.** Version 1.0 er den version af produktet, der er god nok til at blive udgivet og solgt. Det betyder egentlig ikke, at softwaren nu er perfekt. Men udviklerne vurderer, at den er tilpas fejlfri til at blive udgivet, eller at udviklingsomkostningerne nu er blevet så store, at softwaren skal udgives for at tjene pengene ind igen. Det er en acceptabel fejltilstand, som nu kan sælges som nærmest perfekt. Hvis du forestiller dig en bil i udgivet tilstand, skal du blot tænke på en bil-reklame: Flotte, blank-polerede biler, der hyldes som nye vidundre af finmekanisk præcision og industriel perfektion til lyden af svulmende rock-musik. Marketing-kampagnerne dækker for de tilbageværende fejl og beskriver i stedet det endelige produkt som enestående fejlfrit.

Når softwaren så er udgivet, er der pludselig mange flere mennesker, end de oprindelige betatestere, der begynder at bruge den til alt muligt forskelligt. Mens de bruger systemet opdager de en masse fejl og mangler af den slags, der først dukker op, når tilstrækkeligt mange mennesker er begyndt at bruge systemet i praksis. Det giver anledning til en lang række softwareopdateringer hen ad vejen.

Men samtidig viser det sig måske, at folk bruger softwaren på en helt anden måde, end udviklerne havde forestillet sig – hvilket giver udviklerne nye idéer til, hvad den næste version af softwaren også gerne skulle kunne. Jo mere aktivt brugerne rapporterer tilbage til producenten om fejl og udviklingsmuligheder, jo klogere bliver udviklerne på, hvordan de nye løsninger kunne se ud. Optimalt bliver udviklingsprocessen til et samarbejde mellem producenten, udviklerne og brugerne.

Alt er i beta

Flere og flere softwareudviklere, blandt andet Google, er begyndt at udgive deres software 'i beta'. Når de lancerer et nyt produkt, markedsfører de det ikke som den perfekte løsning. I stedet siger de åbent: "Dette er ikke perfekt. Selvfølgelig er det godt, men det kan helt sikkert blive bedre."

Når du udgiver noget 'i beta', ved du, at det er så godt, som du kan gøre det nu, men at det ikke er perfekt. Så er du selv bedre i stand til at tage imod forbedringer, forslag og idéer fra andre omkring dig. Og samtidig bliver det nemmere for andre at turde kritisere produktet, fordi det ikke er nær så sårbart, når de blot kommenterer på en version, der er under udvikling og forbedring. Det er meget nemmere for alle parter at arbejde sammen om noget, der ikke allerede er erklæret perfekt. Hvis det stadig er i beta, er opgaven jo netop at hjælpe hinanden til at gøre løsningen endnu bedre.

At 'være i beta' er en grundlæggende erkendelse af, at der altid er plads til forbedring. Jo, i den bedste af alle verdener ville alting selvfølgelig være stort anlagt, lækkert og velfungerende fra starten. Men dér er der ingen, der starter. Selv dem, der markedsfører deres produkter som perfekte, færdige og uangribelige ved godt, at de har sårbare flan-

ker. Så egentlig er det ofte lidt af en falliterklæring, hvis man udråber noget til at være perfekt og færdigt. For dybest set svarer det til at sige, at udviklingsprocessen er gået i stå – at man er holdt op med at forbedre på tingene. At leve og arbejde i beta handler om at acceptere, at vi ikke lever i den bedste af alle verdener – og at vi aldrig får gjort noget ved noget, hvis ikke vi bare går i gang. At være i beta er et liv i konstant udvikling. Ind i mellem må man tage et snapshot af processen, trække en streg i sandet og offentliggøre de resultater, man er nået frem til indtil videre, også selvom det ikke er helt så optimalt, som man kunne have ønsket sig. For man bliver kun klogere på, om det virker, og hvor det største udviklingspotentiale ligger, når man ind i mellem inviterer andre til at teste en 'acceptabel fejltilstand'.

Men så længe man ved med sig selv, at deres tilbagemeldinger om fejl, mangler og udviklingspotentialer er en helt naturlig del af processen, er det langt lettere at leve med. For hver lille ting, man forbedrer, giver i sig selv en tilfredsstillende og styrker modet og lysten til at gå videre. Slagordet for alle, der arbejder i beta er "release early, release often". Sæt mange skibe i søen, og gør det tidligt i processen, så det føles mindre farligt – og føles mindre som et nederlag, hvis det ikke lige flasker sig.

Borgerlyst for begyndere

For vores eget vedkommende ville vi aldrig have startet Borgerlyst, hvis vi ikke begge to fra starten havde været indstillede på at 'være i beta'. Grundvilkårene for vores arbejde med Borgerlyst har hele tiden været, at vi selv er helt almindelige borgere, der gør det hele af lyst, i vores fritid, fordi vi ikke kan lade være. Vi er ikke eksperter, og vi kan lige så godt acceptere, at vi alligevel aldrig kommer til at vide og have læst alt, der kunne være relevant for projektet. Vi får ingen støtte udefra, så vi har ingen penge til at gøre noget som helst for. Så vi bliver sgu da aldrig 'rigtigt klar'.

Så for at komme i gang besluttede vi os bare for, at vi var klar nok. Klar nok til at sige, at vi var to borgere, der ikke syntes, at det danske demokrati fungerede så godt. Klar nok til at indrømme, at vi ikke selv fik engageret os så meget, som vi gerne ville. Klar nok til at prøve nogle ting af, sætte nogle samtaler i gang, invitere andre til at være med, og så se, hvad der skete. Klar nok til at være i beta.

Hvis alt omkring dig er i beta, hvad vil du så være med til at gøre bedre?

Fra Samtalesalon om HANDLEKRAFT, find hele samtalemenuen på samtalosaloner.dk

Som den gamle teolog og højskolemand Hal Koch sagde, er demokratiet ikke et system, der skal gennemføres, men en livsform, der skal tilegnes. Hver generation er nybegyndere, når det kommer til samfundssind, debatkultur og samtalekunst. Det er ikke noget, vi kan tage for givet. Vi skal alle lære at være borgere – helt fra bunden. Men hvordan lærer vi det?

Vi er rigtigt mange helt almindelige borgere, der stadig er nybegyndere i borgerlyst – også selvom vi ikke længere er helt unge. Vi har efterhånden talt med rigtig mange, og langt de fleste sagde, at de ikke følte, de vidste nok til at kunne blande sig i samfundsdebatten. De kunne ikke overskue, hvad der var hoved og hale i emnerne, kunne ikke skimte nuancerne, vidste ikke nok til at kunne stille de gode spørgsmål. Så derfor overlod de ordet til de professionelle debattører – politikerne, foreningsfolkene, spindoktorerne, journalisterne og cand.scient.pol'erne.

Sådan havde vi det langt hen ad vejen også selv, dengang. Hvor skulle vi begynde, og hvor skulle vi ende? Hvor skulle vi tage fat? Hvordan skulle vi nogen sinde selv komme til at vide nok om det danske demokrati til, at vi kunne sige noget fornuftigt om det?

En legeplads for voksne

Derfor tog vi fat det mest oplagte sted – nemlig dér, hvor vores vigtigste kompetence var: At vi selv var borgere, der gerne ville engagere os mere i samfundet, men ikke kunne finde ud af, hvordan vi skulle gøre det.

Og på den måde blev vores egen uvidenhed og manglende samfundsengagement til en fordel snarere end en ulempe. For det var dén, der gjorde os i stand til at se, hvor det gik galt: Hvad der holdt vores borgerlyst tilbage, og hvad man kunne gøre for at fjerne disse barrierer og vække lysten til live igen.

Lige netop borgerlyst var vi eksperter på fra dag 1. Pludselig var det at være nybegynder ikke længere noget at være flov over – det var faktisk en spidskompetence.

Da vi langt senere snakkede med forfatteren Tor Nørretranders, bemærkede han, at det at være nybegynder i høj grad handler om at udfordre alle de ting, som eksperterne for

længst har accepteret ikke kan lade sig gøre: “Nybegynderne er respektløse og opblæste, og påpeger alt det, der ikke fungerer, og som de synes skal laves om. Men det betyder også, at de hele tiden afsøger de sprækker og muligheder, som de mere erfarne har opgivet at lede efter.” Det er denne mangel på forståelse for, hvad der ikke kan lade sig gøre, der er nybegynderens styrke. Som den gamle zen-mester Shunryu Suzuki skrev i sin bog *Zen Mind, Beginner’s Mind*: “Nybegynderen ser mange muligheder, ekspertten kun få.” Vi gjorde det til vores opgave at være nybegynderne, der stillede alle de dumme spørgsmål.

Vi opførte os lidt som hofnarren eller den lille dreng i eventyret om kejserens nye klæder. Og derfra kunne vi bogstaveligt talt kun blive bedre og klogere på det hele.

Det var befriende. Det var lærerigt. Og det var frem for alt sjovt. Vi havde en god undskyldning for at stikke næserne i alt, prøve ting af, fejle og bliver klogere, når noget gik helt anderledes end forventet. ”Nå da,” udbrød vi, og så prøvede vi noget andet i stedet. Vi var hele tiden på usikker grund, betrådte nye stier, udforskede ukendt terræn. Alt var nyt, åbent, spændende. Og fordi det var nyt, kunne vi også tro på, at vi kunne gøre en forskel. At det nyttede noget. At der stadig var plads til forbedring.

Den oplevelse besluttede vi os meget hurtigt for, at vi gerne ville prøve at give videre i mikro-format til alle de andre, der havde det ligesom os med samfundssindet og borgerlysten (eller mangel på samme). For langt hen ad vejen var det netop dét, der manglede, hvis borgerlysten skulle begynde at blomstre: Erkendelsen af, at det er ok at fejle, og at man skal øve sig. Accepten af, at man i starten ikke ved så meget og stiller en masse dumme spørgsmål. Troen på, at det nytter. Modet til at sige: “Det her kan blive bedre og jeg kan være med til at gøre det bedre!”

Det er derfor, at vi kalder Borgerlyst for et samfundslaboratorium. Fordi det er et sted, hvor vi eksperimenterer og prøver nye ting af. Hvor vi sætter ting i gang, som vi ikke ved, om vil lykkes. En legeplads for voksne, hvor vi alle er nybegyndere.

Rundt om i bogen kan du læse om en masse af de eksperimenter, vi selv har sat i gang. **Samtalesaloner, Træffetid, Hverdage, Sammenskud** og alle de overvejelser, processer

og frustrationer, der er opstået, mens vi har arbejdet med dem. Som det fremgår, er der ikke noget af det, der har været en succes i første hug – vi har været nødt til at prøve os frem undervejs. Og nogle idéer, der på papiret ellers var supergode, har vi været nødt til at droppe. Hvis ikke vi bare var gået i gang, havde vi aldrig fundet ud af, hvad der virkede og hvad, der floppede. Og for det meste, er det først undervejs, vi har kunnet se de næste skridt på vejen.

Vores projekter og eksperimenter er altid i **beta** – foreløbige, under udvikling, i en ‘acceptabel fejltilstand’ med masser plads til forbedring. På den måde kan vi invitere folk til at ‘beta-teste’ dem. Deltagerne i vores samtalesaloner er ikke bare gæster, de er medudviklere. De er ikke bare med til at udfylde rammerne, de er også med til at forme dem gennem deres samtaler, reaktioner og feedback på de samtaleøvelser, som vi afprøver. At være ‘i beta’ gør det mindre farligt at være nybegynder. Det er ok, at man ikke har svar på rede hånd, for man er jo først lige gået i gang med at undersøge sagerne og finde løsningsmodellerne. Og det gør, at vi ikke føler os utjekkede og uforberedte, når de velmenende spørgsmål begynder at hagle ned over os, og vi ikke har svar på rede hånd. For det er sådan, det er at starte noget nyt op. Eller at genstarte noget for den sags skyld.

Hvordan ser din mentale byggelegeplads ud?

Vi lærer alle på forskellige måder, og det kan meget vel være en anden måde, end den vi lærte i skolen. Prøv at tænke tilbage på dine bedste oplevelser med at lære noget nyt. Det kan sagtens være, du opdager, at du lærer bedst på forskellige måder i forskellige sammenhænge. At du bedst lærte matematik på én måde, tegning på en anden og swing-dans på en tredje.

Den amerikanske forfatter Kio Stark har skrevet den glimrende bog *Don't Go Back To School*, der netop handler om, hvordan man kan lære nyt uden at skulle tilbage på skolebænken. Hun forklarer, at der overordnet set er to bredt definerede tilgange til at lære. Enten gør man ting for at lære dem, eller også lærer man ting for at gøre dem. Det kan lyde besnærende simpelt, men forskellen ligger i, hvad der motiverer én til at lære nyt: Vil du for eksempel gerne lære at programmere, fordi du gerne vil mestre computeren

How fascinating!

Man siger, det er menneskeligt at fejle. Det er rigtigt nok: Vi begår ofte fejl. Og vi kender alle følelsen af at have begået en fejl. Vi føler os dumme og uduelige og uerfarne. Kroppen føles tungere. Som om vores fejl trækker os mod jorden. Vores naturlige reaktion på vores fejl er at vende det indad, mod os selv.

Vi krymper os ved tanken. Slår os for panden. Vrænger af os selv. Bander i frustration. Taber modet. Mister lysten. Vi straffer os selv for vores fejl med et tankemylder om alt det, vi ikke mestrer og derfor ikke kan opnå.

Musiklæreren Benjamin Zander foreslår, at vi i stedet begynder at vende vores reaktion udad. Netop når du har begået en fejl, og du kan mærke trangen til at krympe dig og lysten til at vrænge eller brokke dig, skal du i stedet brede armene ud. Giv et lille hop og et smil og råbe "How fascinating!" til dig selv.

Det er et syret psykologisk trick, for det vender fejlen på hovedet og minder dig om alle de muligheder, som din fejl også giver dig. Nogle gange leder fejl til forunderlige ting. Men det sker kun, når vi har modet til at glæde os over al den viden, de erfaringer og de nye muligheder, som fejlene bringer med sig.

How fascinating!

og forstå alt om, hvordan den virker? Eller vil du gerne lære at programmere for kunne lave et bestemt program, som skal løse et problem, du står med?

I begge tilfælde er det som regel en god idé at have et konkret projekt, du kan afprøve din nye viden og dine nye færdigheder på. Så kan du nemlig skabe dit eget lille laboratorium eller din egen lille legeplads, hvor du kan eksperimentere og lege dig frem til nye løsninger. Det kan være alt fra at lave en film, designe en stol, arrangere et seminar, starte en virksomhed eller plante tomater. Et godt projekt giver dig et klart defineret mål og følelsen af, at det skrider fremad, efterhånden som du lærer nye færdigheder, som du kan bruge til at gøre det endnu mere spændende og sjovere. Det giver dig en umiddelbar og aktiv kontekst hvor du kan afprøve dine viden og dine færdigheder. Det er ikke alene en god motivation, men kan også være med til at gøre dine resultater mere synlige for andre.

Og hvem vil du lege med?

Noget af det vigtigste ved at lære noget nyt udenfor skolen er at erkende, at vi ikke lærer alene. Når folk siger, at de er selvlærte eller autodidakte, betyder det meget sjældent, at de har siddet helt alene og arbejdet med noget. Som Kio Stark siger: "Det første du skal gøre er at tage 'auto' ud af 'autodidakt'."

Under udviklingen af Borgerlyst har vi været så heldige at have hinanden at dele vores tanker, forundringer og frustrationer med undervejs. Men vi har bestemt ikke nøjedes med at snakke med hinanden. Vi har fortalt vidt og bredt om projektet, om vores håb og bekymringer og idéer. Og vi opdagede hurtigt, at vi ikke var alene. Der var mange andre ligesindede legekammerater, som vi løbende har sparret med, fået hjælp af og hjulpet på den ene eller den anden led.

Som nybegynder er det utroligt vigtigt at finde sammen med de ligesindede, der deler din interesse. For du lærer bedst sammen med dem og i kraft af jeres forskellige faglige vinkler og perspektiver. I virkeligheden er den vigtigste ressource på alle landets skoler og universiteter ikke lærerne, bøgerne eller forelæsningerne. Det er alle de andre nybegyndere, som vi lærer sammen med. Det er det fællesskab af ligesindede og ligeværdige, vi kan spejle os i og spørge til råds og dele vores erfaringer med.

Men når vi lærer udenfor skolen, får vi ikke længere dette fællesskab forærende. Der må vi opsøge eller skabe det selv. På nettet er der fora for snart sagt alle slags interesser eller viden, og gennem online platforme som *Skillshare.com* eller *Meetup.com* kan du hurtigt finde andre, der tænker i de samme baner som dig. Men den slags fællesskaber lever ikke kun online. Det er især ved at mødes ansigt-til-ansigt, at man lærer hinanden at kende og får lejlighed til at dele erfaringer og viden. Så tag til forelæsninger, workshops, konferencer eller seminarer, der matcher dine interesser, for der er stor sandsynlighed for, at du vil løbe på ligesindede. Eller tag til **Samtalesaloner** og vend dine tanker med nysgerrige, lyttende fremmede.

Du kan tilmed gøre det endnu nemmere for dig selv, hvis du gør det let for dem at finde dig. På samme måde som vi startede med at dele vores tanker om Borgerlyst på en blog, kan du også dele dine idéer online, holde en workshop, starte en studiekreds eller en netværksgruppe. Du behøver ikke være ekspert eller være klar til at gøre det. Bare indrøm fra start, at du er en nysgerrig og lærevillig nybegynder, der gerne vil møde andre **nybegyndere**, der har lyst til at udvikle nye talenter sammen med dig. For jo mere du viser, at du er nybegynder og villig til at lære, jo tryggere vil andre nybegyndere være ved at kontakte dig for at være med. Og jo mere vil de, der allerede er godt i gang, have lyst til at hjælpe dig.

Afpres dig selv til at holde fast

Når du først har vænnet dig til at være nybegynder, kan du hurtigt blive helt afhængig af den åbne, lidt naive tilgang til alt. Det smager lidt af eventyr, uanede muligheder, barndommens land, hvor alt endnu var spændende og uprøvet. Men alle borgerlystne projekter følger deres egne **kredsløb**, og efterhånden som du bliver klogere på emnet og feltet, begynder du at kunne se, hvor svært det også kommer til at blive og du bliver nødt til at træffe en masse svære fravalg. Og hvis du har det ligesom os, vil du lynhurtigt – alene fordi du snakker med så mange om din idé – få en masse nye idéer, som føles utroligt fristende at kaste dig over for at være nybegynder igen og bevare beruselsen over helt nystartede projekter.

Det er næsten ligesom med forelskelser. Det er så berusende i starten – men så snart hverdagen og udfordringerne melder sig, og det begynder at blive svært, er det fristende at give slip og kaste sig over noget andet i stedet. Men hold ud og hold fast, for ofte ser udviklingen sådan her ud:

Når du står overfor fravalgene og udfordringerne, er det fristende at droppe projektet helt og hoppe videre til en ny idé. Et nyt projekt, hvor alt endnu er muligt, og du endnu ikke har måttet træffe nogen fravalg eller gøre alt det svære og hårde arbejde, der skal til for at nå i mål.

Men det er fravalgene, udfordringerne og det hårde arbejde, der udgør forskellen på en god idé og et vellykket projekt. Som opfinderen Thomas Edison sagde, er grunden til, at de fleste mennesker ikke opdager nye muligheder, at de nye muligheder som regel ligner hårdt arbejde. Og som så mange andre muligheder for forandring, kræver borgerlystne projekter også masser af arbejde. Ofte er det sjovt og inspirerende, men til tider er det pissehårdt. Der vil være tidspunkter, hvor det føles uvant og akavet, og hvor det er fristende at give op. Men hold ud og hold fast. Som digteren Anne Herbert skriver så smukt og

Med tak til Maureen McHugh og Austin Kleon

svært oversætteligt: “You can do it. It’s not that hard. The awkwardness is learning.” Det er dér, hvor det er akavet og svært, at læringen finder sted. Det er der, hvor du udvikler og rykker dig. På den anden side vender det.

Men det er ikke altid nok at sige det til sig selv, når det først er svært. Derfor kan det være en god idé at afpresse sig selv, mens man endnu har modet til det. Det gjorde de amerikanske iværksættere Molly Danielsson og Matthew Lippincott. De satte sig for at starte en virksomhed, der udlejer økologiske muldtoiletter til festivaler. For at gøre det måtte de lære alt om bæredygtige toilet- og kloakeringsløsninger, der komposterer urin og afføring i stedet for at føre det væk til et rensningsanlæg. Det var på mange måder et skørt projekt, for ingen af dem havde noget forhåndskendskab eller nogen kontakter inden for feltet.

Så de besluttede sig for at lave nogle oplysningsplakater om toiletter, kloakker og kompostering for at forklare, hvad projektet gik ud på. Selvom de havde pengene, bad de tre af deres venner og mentorer om at låne dem 800 dollars til at få plakaterne trykt. På den måde pressede de sig selv til at tjene pengene ind, så de kunne betale deres venner tilbage.

Det fungerede over al forventning. De puklede for at sælge plakaterne, og samtidig viste de deres venner og netværk, at de og deres projekt var til at stole på. Som Molly Danielsson senere har forklaret: “Vi var så beærede over, at folk havde ‘investeret’ penge i vores projekt, at vi begyndte at lave ‘investor-updates’, hvor vi fortalte dem om projektet, om vores research med nye produkter, og om de foredrag holdt. Nu er disse mentorer blevet vores rådgivere, som vi kan få råd og støtte fra, når vi har brug for det.”

På mange måder gjorde vi det samme, vi har gjort med crowdfundingen til denne bog. Det har presset os til at gøre den færdig. Og samtidig har vi været så beærede og taknemmelige over al den støtte og hjælp, vi har fået, at vi har gjort alt, for at lave den bog, som alle vores støtter fortjener. Det har også været hårdt og svært, for vi er også nybegyndere, når det kommer til at udgive bøger. På den måde bliver vi aldrig færdige med at lære.

Og det er måske i virkeligheden det vigtigste, man kan lære: At være god til at være nybegynder.

Læs mere

- Dette afsnit er blandt andet inspireret af Claus Buhl's bog *Talent* (Gyldendal 2011)
- Nadja har lavet to omfattende, eksplorative undersøgelser for Beskæftigelsesministeriet i samarbejde med ledernetværket Protocol. De hedder *Kvinder i ledelse, hvad skal der til* og *Snublesnore på Direktionsgangen*. De kan begge rekvireres gennem <http://protocol.dk>.
- Begrebet beta og dets konsekvenser bliver grundigt udforsket af journalisten Jeff Jarvis i hans bog *What Would Google Do* (Harper Collins, 2011)
- Hal Kochs bog *Hvad er demokrati* (Gyldendal, 1945) er en klassiker indenfor dansk folkeoplysning. Og den er lige så relevant i dag, som den var da den udkom lige efter Anden Verdenskrig.
- Citaterne fra Tor Nørretranders kommer fra Nadjas interview med ham til denne bog. Du kan finde uddrag af samtalerne på <http://facebook.com/borgerlyst>
- Zen-mesteren Shunryu Suzuki var med til at introducere zen-buddhisme til et vestligt publikum, og meget af hans filosofi er opsamlet i bogen *Zen Mind, Beginner's Mind* (Weatherhill, 1970)
- Du kan se en video med Benjamin Zander, der meget kropsligt viser, hvordan man kan vende sin frustration udad i stedet for indad her: http://poptech.org/popcasts/benjamin_zander_poptech_2008
- Kio Stark's bog hedder *Don't Go Back to School: A Handbook for Learning Anything* (Kio Stark, 2013)
- Kurven over et projekts udvikling kommer fra Austin Kleons bog *Steal Like an Artist: 10 Things Nobody Told You About Being Creative* (Workman Publishing, 2012). Sjovt nok har han selv hugget den fra sin veninde Maureen McHugh...
- Anne Herberts digt er kun den ene linje, vi har citeret. Du kan finde originalen på hendes blog *Peace and Love and Noticing The Details*: <http://peaceandloveandnoticingthedetails.blogspot.dk/2010/07/you-can-do-it.html>

“Nybegynderen ser mange muligheder, eksperten kun få”

Shunryu Suzuki

Træffetid

Hvad: Fast træffetid hver mandag fra 16 til 18 på en café, hvor alle kan få spontansparring på deres borgerlystne idé eller projekt. Der er ingen tidsbestilling, men vi snakker med gæsterne efterhånden, som de kommer, og det koster ikke andet, end den kaffe gæsterne køber til sig selv.

Hvornår: Første Træffetid var i marts 2013. Lige siden har vi givet spontansparring på adskillige og meget forskellige borgerlystne idéer.

Hvorfor: Vi ville gerne gøre det nemmere for andre borgerlystne at få sparring på deres idéer – og samtidig udvikle et format, der gjorde det nemt for os at kalenderplanlægge samtalerne vores møder.

Da vi startede Borgerlyst, brugte vi meget tid på at opsøge eksperter og projektmagere – både for at få svar på alle vores dumme spørgsmål om politik, demokrati og civilsamfund, og for at høre om andres praktiske erfaringer med at starte bevægelser, opdyrke sociale platforme og strukturere hverdagen på alternative måder.

Vi var ekstremt taknemmelige overfor alle dem, der tog sig tid til at snakke med os. Og samtidig bemærkede vi et interessant mønster: Selvom vi helt klart havde følelsen af, at de havde gjort os en stor tjeneste, viste der sig for det meste at være en indbygget gensidighed. De læremestre, vi opsøgte, fik også noget ud af at lære fra sig. Fortælle om deres erfaringer, blive spurgt på en ny måde.

På det tidspunkt var vi endnu ikke klar over, hvor central en del af Borgerlyst denne form for 'gensidig mesterlære' skulle blive. Men ikke alene er vi selv forsat med at opsøge nye læremestre alt efter, hvor vores projekter har bevæget sig hen og bevaret kontakten til mange af de andre, der følger projektets udvikling tæt. Efter de første par år begyndte vi også selv at få henvendelser. Mennesker med gode idéer spurgte, om vi kunne hjælpe dem i gang med et borgerlystent projekt, være deres mentorer, hjælpe dem med at sprede budskaber, dele vores erfaringer eller bare ville mødes til en kop inspirationskaffe. Vi var selv blevet eksperter i kraft af, at vi selv havde snakket med så mange eksperter og havde fortalt så meget om vores research, tanker og proces undervejs i arbejdet med Borgerlyst og vores mange eksperimenter.

Egentlig var der ikke noget, vi hellere ville. Dels fordi vi gerne vil dele al den viden, andre gennem tiden har taget sig tiden til at give videre til os. Dels fordi Borgerlyst som projekt helt grundlæggende handler om at gøre det nemmere at sætte nye projekter i gang – og konstruktiv sparring viser sig at være et af nøgleredskaberne. Og selvfølgelig også fordi vi også – ligesom alle dem, vi selv fik hjælp fra i sin tid – får ny inspiration af at tale med de andre om deres idéer og projekter. Smukkere, mere ligeværdigt og mere meningsfyldt bliver det næsten ikke.

Men desværre er der et stort indbygget paradoks i den gensidige mesterlære:

For lige så glade vi bliver for alle de henvendelser, der kommer fra folk, der har lyst til at snakke med netop os om deres idéer, ligeså svært bliver det efterhånden at finde tid til at mødes med dem alle og sige ja til det hele – alene den tid, vi bruger på at læse de mange henvendelser, begynder at være en tidsfaktor, vi dagligt skal tage højde for. Og det er en udfordring – for hvis vi også selv skal have tid til at blive ved med at skrive bøger og blogindlæg, afholde samtalesaloner og sætte nye eksperimenter igang, har vi brug for rigtig meget uforstyrret tid til at snakke sammen, fordybe os, gå lange omveje, og gøre tingene 'the long, hard, stupid way'.

Det passer dårligt med overfyldte kalendere – uanset, hvor vigtige og inspirerende de mange kaffemøder så i øvrigt er. Men samtidig er det vigtigt for os at bevare åbenheden og imødekommenheden og tilbyde vores hjælp og sparring og rådgivning til dem, der har brug for den. For det huer os ikke kun at sige ja til de mest erfarne, de netværks blåstemplede eller dem, der umiddelbart fremstår mest tjekkede. For det er ofte de andre, der har mest brug for vores hjælp eller som viser sig at have gang i det mest spændende og nyskabende, selvom de ikke lige formulerer sig på en måde, der umiddelbart vækker interesse.

Det begyndte at nage. Vi ville gerne bevare åbenheden, men vi var nødt til at sætte det i en eller anden form for system, så det ikke slugte al vores tid. Og i vinteren 2013 introducerede vi så Træffetid: Hver mandag mellem 16 og 18 sidder vi på en hyggelig café på Nørrebro. Enhver, der har brug for et borgerlystent råd – eller bare gerne vil vende nogle idéer med os eller har lyst til at møde os til – er velkommen til at kigge forbi i dét tidsrum. Der er ingen tidsbestilling, så man har enten chancen/risikoen for vores fulde opmærksomhed i to timer eller for at blive del af en større, borgerlysten rundbords samtale. Og det koster aldrig andet, end den kaffe, gæsterne selv køber i baren.

Efterhånden som de dukker op, giver vi gæsterne spontansparring på det, de spørger om. Det kan være stort og småt – alt fra helt konkrete projekter, de har brug for hjælp til at komme videre med, råd om at holde sine egne samtalesaloner til nogle mere grundlæggende samtaler om at være borger og menneske i dagens Danmark.

Vi har jo i sagens natur ikke haft mulighed for at forberede os, men lytter opmærksomt og byder ind med dét, der lige falder os ind. Og efterhånden kan vi byde ind med en del. For ofte står gæsterne overfor mange af de samme faldgruber, som vi har været igennem. Desuden er mange af de samme redskaber, vi beskriver her i bogen, relevante for de fleste. Og ofte er det lige denne form for sparring og opmærksomhed, en vordende projektmager har brug for.

Det er dejligt at kunne videregive vores erfaringer og blive inspireret af gæsterne, men det giver også plads til gensidig mesterlære på en helt anden led. For det er altid sjovt for os at høre, hvad hinanden siger, husker, bringer på banen. Meget gammelt tanke-gods dukker op. Forkastede idéer får nyt liv. Begreber bliver henkastet sagt for første gang under Træffetid og skaber grundlaget for de næste mange ugers idéudvikling. Det er teambuilding og teamudvikling af højeste og mest intense klasse.

Der er selvfølgelig udfordringer – også med Træffetid. Mange føler, at de skal være 'klar' nok til at komme til Træffetid, uden helt at vide, hvad det vil sige – og så holder de sig i stedet væk. Hvilket er synd, for sandheden er, at vi bare starter samtalen dér, hvor gæsterne er i deres borgerlystne **kredsløb**. Alle kan komme, som de er. Og heldigvis er der også rigtig mange, der har forstået det åbne koncept og kommer forbi med helt sprøde nye idéer eller meget løse strøtanker.

For mange af gæsterne er det allerførste gang, de sætter ord på deres projekt, deler deres begejstring med andre. Det er deres allerførste borgerlystne skridt. Og når der er flere gæster, oplever mange af dem også at blive meget inspirerede af at møde hinanden.

En anden udfordring er de mange, der ikke kan komme til Nørrebro mellem 16 og 18 på en mandag, og når vi har samlet vores erfaringer i denne bog, er det blandt andet for at gøre det lettere at holde 'mini-træffetid' med sig selv, hvor og hvornår det lige passer. Der er selvfølgelig også altid nogle gæster, vi ville ønske, vi havde bedre mulighed for at fokusere mere på, end vi kan, hvis der er mange andre gæster. I første omgang kan vi så bruge Træffetiden til gensidigt at fornemme, om der er basis og behov for en dybere snak under færre øjne senere.

Og endelig er der dem, der ikke vil risikere at komme hele vejen til Nørrebro og skulle sidde til Træffetid med flere andre. Som vil være sikre på at have vores udelte opmærksomhed, eller at ingen andre end os hører om deres idé. Eller gerne vil have, at vi forbereder os, inden vi mødes. Det er selvfølgelig helt fint, og det gør vi gerne. Men nu hvor vi har et helt gratis, åbent tilbud, er det blevet meget lettere at sige, at den mere eksklusive træffetid, der kræver forberedelsestid og transport, så også koster derefter.

Alt i alt har Træffetid gjort, at vi har kunnet bevare den åbne og imødekommende tilgang – men samtidig har kunnet afgrænse det til to timer om ugen. Det kan lyde af meget, men det er faktisk intet imod, hvor meget tid vi tidligere brugte på at foretage kalendergymnastiske øvelser og transporten til og fra de mange kaffemøder. Det falder så snublende nær at indføre tidsbestillinger, så alle kan være sikre på, at vi har tid til dem – og vi ikke risikerer at spille vores tid, hvis ingen kommer. Men så ville hele pointen med konceptet gå tabt. For så skulle vi alligevel tage stilling til, hvem vi ville prioritere og skulle kalenderkoordinere efterhånden som afbuddene og spontantilmeldingerne tikkede ind. Uden tilmeldinger sorterer deltagerne sig selv. Dem, der får sig taget sammen til at komme af sted, er allerede et godt skridt på vej. Og de mandage, hvor vi sidder klar til Træffetid, og der tilfældigvis ikke kommer nogen gæster, er det en god lejlighed til at få snakket sammen om alt det, vi ikke lige får vendt, når vi arbejder fokuseret i hverdagen.

Vær med

- Kig forbi, når vi holder Træffetid og få spontansparring på din borgerlystne idé.
- Hold din egen Træffetid, hvor du videregiver dine erfaringer.

Gensidig mesterlære

En af de bedste muligheder for at udvikle din idé ligger i at snakke med mange andre mennesker om den. Både venner, bekendte og dem, dit projekt henvender sig til. Og ikke mindst eksperter inden for de forskellige områder, der er relevante for dit projekt.

Den bedste måde at undgå basale fodfejl og spilde energi, tid og penge er nemlig at trække på andres erfaringer. Mange muligheder for spontan mesterlære opstår helt af sig selv. Novicer opsøger mentorer, erfarne rådgivere tager unge talenter under vingerne, initiativtagerne til beslægtede projekter finder sammen for at dele erfaringer, kontakter og ressourcer.

De fleste potentielle læremestre er ret åbne og imødekommende overfor henvendelser om hjælp og rådgivning. Udover, at de gerne vil bruge deres erfaringer til at hjælpe talenter og spændende projekter videre, skaber en kop sparrings-kaffe også altid en god chance for at lære noget nyt, få indblik i nye verdener og at få vendt sit eget tankegods. For når du opsøger en ny læremester, bidrager du jo også selv til samtalen med al din viden, dine personlige erfaringer og perspektiver, som din samtalepartner kan blive udfordret og lære af. Optimalt er der således tale om så gensidig interesse, at alle bliver inspirerede af at snakke om tingene og får indblik i hinandens verdener og tankegange.

Her er ni råd til at blive en bedre lærling – og læremester.

1) Hvis du er i tvivl om, hvem du kan spørge om hjælp, så er der et lidt bagvendt tip: Spørg nogen, der har travlt. Travle mennesker er nemlig ofte kendetegnet ved at være fyldt med idéer og gode forbindelser. De har ofte fingrene nede i mange forskellige projekter. De ved, hvad der sker. Så det kan godt være, at de ikke kan hjælpe dig direkte, men de kender højst sandsynligt nogen, der kan. Sådanne eksperter sidder som regel dybt forankret i et stort netværk af viden. Derfor kan det ofte være en stor hjælp at bede en ekspert pege dig videre i den rigtige retning i form af henvisninger til relevant litteratur, projekter eller andre videnspersoner, som du ikke kendte til i forvejen. Så selvom de ikke har tid til at mødes med dig, har eksperterne som oftest et godt råd eller et forslag, der kan hjælpe.

2) De fleste eksperter vil gerne hjælpe, hvis de fornemmer, at du har lagt et stort arbejde i det og stiller dem nogle relevante spørgsmål, som kun de kan besvare. Ellers kunne du jo ligeså godt spørge en anden, og de kan prioritere at bruge deres kostbare tid på at hjælpe dem, der har brug for netop deres hjælp. Så gør dig klart, hvorfor du spørger netop denne ekspert om netop dette. Og lad være med at spørge om noget, du lige så godt kunne have googlet dig frem til. Stil korte, præcise spørgsmål, der fokuserer på koblingen mellem deres erfaringer og ekspertise og dit konkrete projekt. Netop dét har de aldrig udtalt sig om før, og netop dét kan kun de besvare. Ofte kan det være sjovt og inspirerende for dem at skulle sætte deres arbejde og erfaringer ind i helt nye sammenhænge.

3) Tag kontakt, inden du har finpudset din idé eller forretningsplan i alle detaljer. For hvis du først tager kontakt, når du selv synes, dit projekt er helt perfekt, bliver det svært for andre at hjælpe dig. Når en idé allerede er højglanspoleret, kan kritik være sårbart for begge parter, og samtidig kan det være svært at se, hvordan man helt konkret kan hjælpe dig. For så tænker de fleste: "Hey, hvis det allerede er perfekt, har du jo ikke brug for min hjælp?" Det er meget sjovere at hjælpe dig, hvis man kan mærke, at det gør en forskel.

4) Hvis du henvender dig til eksperter, vil de kunne hjælpe dig med rigtig meget indsigt i feltet. Men du skal også være forberedt på, at de vil udfordre dig på din nybegyndermentalitet og sige, at din idé er fin, men næppe kan lade sig gøre, fordi mange har prøvet noget lignende før dig. Lad det ikke slå dig omkuld, men spørg i stedet ind til, hvordan de tidligere forsøg var skruet sammen og hvorfor, de gik galt. Der kan gemme sig vigtig inspiration til, hvordan du kan undgå at falde i de samme fælder – og måske kan du skimte konturerne til nye løsningsforslag mellem vragdelene fra de tidligere forsøg.

5) Gensidig mesterlære fungerer bedst, hvis begge parter tør være hudløst ærlige. For hvis vi prøver at male et perfekt glansbillede af os selv og vores projekter, risikerer vi at vildlede hinanden meget mere, end vi vejleder hinanden. Derfor er det vigtigt at tale åbent og ærligt om, hvordan man får det hele til at hænge økonomisk sammen, for ellers kommer andre måske til at lave fejlslagne økonomiske dispositioner, fordi de tror, deres projektet vil gå i nul med et snuptag, ligesom de troede alle andres gjorde...

6) Alle gode læremestre lærer hele tiden, mens de lærer fra sig. Derfor er det lidt pudsigt, at vi ikke har et ord for at undervise og at lære på samme tid. For den bedste måde at lære på er netop ved at lære fra sig, fordi man derved også udfordrer sig selv til at genopdage det, man tror, man ved. Derfor fungerer den gensidige mesterlære bedst, hvis eksperten er ydmyg nok til at lade sig udfordre af sin lærlings spørgsmål og opleve sit fag eller felt igennem nybegynderens øjne på ny – og nybegynderen ikke er alt for benøvet over at sidde overfor eksperten.

7) Så snart du begynder at snakke med andre om din idé, begynder de at stille spørgsmål. Det kan godt være lidt overvældende, fordi de kommer til at spørge til en masse ting, du ikke har tænkt over endnu – og du føler dig endnu mere nybegynderagtig, når du ikke har svar på rede hånd. Men andres spørgelyst er som regel et godt tegn. For det betyder, at idéen fænger, de er nysgerrige, de vil høre mere – de engagerer sig faktisk og vil gerne hjælpe dig. Så tænk på det som en uvidenskabelig brugerundersøgelse – for det, de spørger om, er nok også det, andre i sidste ende vil spørge dig om. Nu får du indsigt i, hvilke flanker, der er særligt sårbare og kan nå at udtænke gode løsninger. Så lyt åbent og lær af deres erfaringer og reaktioner på dit projekt.

8) Pas på, at dit projekt ikke begynder at svulme op, fordi andre bliver overambitiøse på dine vegne. Du ville egentlig bare gerne plante tomater i baggården – og så spørger folk, hvordan du vil sikre, at der kommer tagtomater i alle byens baggårde. Eller de siger, at det er en helt fantastisk idé, og den kan du da lige så sprede til alle danskere med det samme. Det ville da være synd, hvis nogen gik glip af den. Det er herligt at idéen fænger, og at andre kan se idéen – men hold fast i, at den bedste måde at nå videre ud også er at starte i det små. Hvis du først får udviklet en holdbar model, kan den altid skaleres og kopieres, så den når ud til mange flere.

9) Respektér altid din læremesters tid, overhold aftalerne og husk altid at sige tak for hjælpen. Den slags helt banale høflighed kan gøre udslaget, hvis læremesteren senere skal beslutte sig for, om du og dit projekt er værd at bruge mere tid på. Og selvom du ikke selv skulle have brug for mere hjælp, kan din opførsel have stor betydning for, om eksperten tager sig tid til at hjælpe andre i din situation en anden gang. Som ekspert risikerer man ofte at bruge utroligt meget tid på at sortere og besvare henvendelser, uden at man hører et ord igen bagefter. I det lange løb kan det godt blive opslidende. Til sidst bliver det lettere at lukke kategorisk af for alle henvendelser. Og det er synd, for så går eksperten jo også selv glip af de udviklingsmuligheder, der ligger i at være åben for gensidig mesterlære. Så jo bedre oplevelser du giver dine læremestre, når de vælger at bruge tid på at dele deres viden og erfaringer med dig, jo mere tilbøjelige vil de være til at hjælpe dig – og andre – igen en anden gang.

Tænk på dit projekt som en træningslejr

PAS PÅ: At blive bange for at fejle

Det føles altid usikkert at starte noget nyt. Og det bliver ikke lettere, jo ældre man bliver, for når man er voksen, forventer folk, at man ved, hvad man laver.

Det føles ofte grænseoverskridende at kaste sig ud i noget, man ikke har prøvet før. At forsøge sig med noget, man ikke aner, om man kan finde ud af eller fuldføre. At blotte sig, kaste sig ud på det dybe – gøre Bambi kunsten efter på glatis. Derfor er det vigtigt at huske på, at ingen – og derfor heller ikke du eller alle de mestre, du sammenligner dig med – kunne finde ud af det i første. Du bliver nødt til at øve dig, eksperimentere, fejle, prøve igen, og blive klogere undervejs – det er faktisk noget af det allervigtigste, sjoveste og mest lærerige ved at kaste sig ud i noget nyt.

PRØV I STEDET: At glæde dig over dine fejltagelser

Tænk på dit projekt som en byggelegeplads, et eksperimentarium eller en opdagelsesrejse. Her er det ok at fejle eller kaste sig ud i noget, du ikke har prøvet før. Du er sikkert virkelig dårlig til det meste i starten. Men til gengæld er du meget bedre, end eksperterne og de trænede, til at se det hele med friske øjne. Og du kan bidrage med vigtige erfaringer og vinkler fra alt det, du allerede er god til og har øvet dig på i mange år.

Da vi startede Borgerlyst, vidste ingen af os vidste specielt meget om demokrati. Vi har ikke læst statskundskab. Vi har ikke arbejdet i det offentlige eller i de store NGO'er. Vi har ikke været parti-politisk aktive. Vi var bare 'helt almindelige borgere', der gerne ville

være med til at skabe positive forandringer i samfundet. Det har vist sig at være vores allervigtigste kompetence, fordi vi havde prøvet på egen krop, hvordan det føltes at være en dansker, der egentlig gerne ville deltage mere aktivt i samfundet, men følte sig handlingslammet i det nuværende system. Læringskurven har været megastejl fra starten af. For vi var – og er – glade amatører. Og forbeholder os retten til at blive ved med at være det. Derfor er hver dag med Borgerlyst en mulighed for at lære noget nyt. Det er verdens bedste undskyldning for at prioritere at få læst de bøger, artikler og magasiner, vi gerne vil. Tage os tid til at eksperimentere med de sociale medieplatforme, vi har lyst til at udforske. Afprøve nye formater for saloner, middage og fester. Lave spændende ekskursioner, når vi er ude at rejse. Møde fantastiske nye mennesker. Henvende sig til alle mulige eksperter for at høre deres syn på sagen.

Ind i mellem er det hårdt, fordi vi også begår virkelig mange fejl, og ofte kommer til at gøre tingene på nogle bagvendte, besværlige og langsommelige måder. Sådan er det at være nybegyndere. Men vi lærer også alt muligt nyt, der også gør os bedre til og klogere på det, vi allerede var gode til. Dét spændingsfelt er vildt inspirerende og starten på mange nye idéer, metoder og koncepter.

At starte et nyt projekt er ligesom at lære enhver anden færdighed: Du er nødt til at acceptere en periode, hvor det ikke lige går efter hensigten hver gang, du vover pelsen. Og når du så begår en fejl, så prøv at lade være med at vrænge ad dig selv. Prøv i stedet at brede armene ud, give et lille hop og et smil og råbe “How fascinating!” til dig selv. Nogle gange leder fejl til forunderlige ting. Men det sker kun, når vi har modet til at glæde os over al den viden, de erfaringer og de nye muligheder, som fejlene bringer med sig.

Sådan starter du en bevægelse på 3 minutter

Musikeren og iværksætteren Derek Sivers har vist, hvordan man kan skabe en bevægelse på 3 minutter. Han gør det med en Youtube-video af en mand, der danser for sig selv til en musik-festival i Canada.

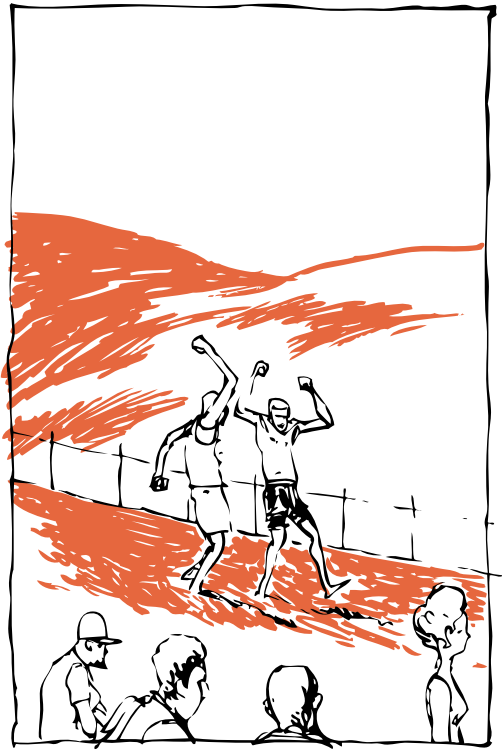
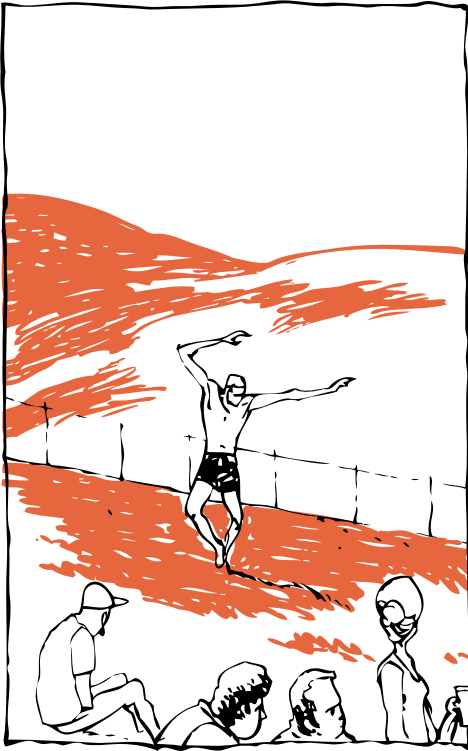
Først står manden alene i græsset og danser. Dansetrinnene er simple og ligetil. Det eneste det kræver er, at han har modet til at stille sig op og begynde at danse for sig selv og se fjollet ud. Men fordi hans dansetrin er simple, gør han det også let for andre at være med.

Nu kommer der endnu en danser. Den første støtte, og han spiller en afgørende rolle: Han viser alle andre, hvordan de kan være med. Den første danser – lederen, om du vil – gør en dyd ud af at byde ham velkommen som en ligeværdig del af bevægelsen. Så nu handler det ikke længere om lederen. Men om dem. I flertal.

Det kræver mod at være den første støtte. Det er den første støtte, der forvandler danseren fra en enlig tosse til en leder. Nu inviterer den første støtte sine venner til at være med. Det er det afgørende øjeblik.

Nu kommer der en til! Den anden støtte er lige så afgørende, for han bekræfter den første støtte i, at de har gang i noget godt. Nu er det ikke en eller to tosser. Nu er de tre. Og tre er en fest.

Hele bevægelsen skal være synlig. Udefrakommende skal ikke bare kunne se lederen, men også alle støtterne. For nye støtter efterligner de andre støtter, ikke lederen!

Så kommer der tre mere, og så tre til. Nu er der virkelig fremdrift. Det er virkelig ved at udvikle sig til en bevægelse!

Nu er det ikke længere farligt eller fjollet at støtte op og deltage. Dem, der var usikre før, har nu ikke længere nogen grund til at lade være. De risikerer ikke at blive gjort til grin, de vil ikke stritte ud, og de vil tilmed være med til at starte noget stort, hvis de hopper på vognen nu. Herfra begynder det at være dem, der ikke danser, der er udenfor. Bevægelsen er skabt!

Hvad kan vi lære af det?

Hvis du starter noget nyt, helt for dig selv, så gør det let for andre at være med. Tag godt imod dine første støtter og gør det tydeligt for alle, at dette handler om bevægelsen og ikke om dig. Gør det synligt – og gør det let at være med!

Men den vigtigste lære er i virkeligheden en anden: Det er overvurderet at sætte ting i gang. Jo, det begyndte med den ene fyr, der dansede. Og han skal nok blive hyldet. Men det, der virkelig gjorde forskellen, var, da den første støtte kom til. Det var ham, der virkelig gjorde det til en bevægelse.

Ledere, idémagere og iværksættere løber ofte med al hyldesten. Men det er stærkt misvisende. Det ville virkelig ikke være særligt effektivt, hvis vi alle skulle være ledere og igangsættere. For så ville vi alle sammen have hvert vores projekt, som vi kunne brokke os over, at der aldrig var nogen andre, der havde tid til at være med i.

Så i stedet for at tro, at du absolut skal starte dit eget projekt eller din egen bevægelse, så prøv i stedet at støtte op, og vis andre, hvordan de kan gøre det samme.

Hvis du møder en enlig tosse, som har gang i noget fedt, så vær modig nok til at springe til. Og vær den første til at støtte op.

*“Hvis du møder en enlig tosse,
som har gang i noget fedt,
så vær modig nok til at springe til.
Og vær den første til at støtte op”*

Derek Sivers

Forår:

At afgive sin stemme

Det slog mig for alvor ved kommunalvalget i 2009. På den dér hårde helt ned i maven-agtige måde: Der er noget fuldstændig fundamentalt forkert i begrebet ‘at afgive sin stemme’.

Jeg stemmer i festsalen i De Gamles By. Og mens jeg stod dér i køen, kiggede jeg mig omkring og syntes, det var smukt og højtideligt, at vi alle sammen stod dér. Med helt forskellige baggrunde, påklædninger, steder vi kom fra, og steder vi var på vej hen. Men som alle sammen havde den éne ting til fælles, at vi stod på rad og række for at gøre det, der forventedes af os som borgere. Og det klingede af det historiske vingesus, jeg har følt, siden jeg som lille fik lov at komme med mine forældre med ind i stemmeboksen, vi så valg og snakkede om, hvor heldige vi var at bo i et land med så stolte demokratiske traditioner.

Men på den anden side kunne jeg høre, at dem foran mig ville slå plad og krone om, hvor de skulle sætte deres kryds – og dem bag mig snakkede om, at nu stod de her jo godt nok. Men det føltes så ligegyldigt, når politikerne alligevel bare kørte deres eget løb og var magtliderlige og børnehaveagtige. Og jeg var selv temmelig frustreret over, at det havde været så svært at finde ud, hvem jeg skulle stemme på. Jeg havde fulgt med i valgkampen, men var ikke blevet spor klogere af det. Snarere tvært i mod. For det var, som om tv-debatterne var underholdning og verbal boksekamp, og at de mange hvilken-politiker-er-du-mest-enig-med-tests på nettet fokuserede på en masse spørgsmål, som hverken jeg eller de politikere, der havde forsøgt at svare på dem, havde nogen forudsætninger for at have en holdning til – og i hvert fald ikke fik en ærlig chance for at prioritere i den store sammenhæng. Hvordan skulle jeg kunne afgive min stemme til nogen på dén baggrund?

Da jeg formulerede den tanke, snørede min hals sig sammen om stemmelæberne. Jeg skulle

nok sætte mit kryds. Stemme. Men ligefrem at afgive min stemme – det kunne jeg ikke. Den var jeg nødt til at beholde – og bruge til noget mere konstruktivt fremover, end at brokke mig over demokratiets tilstand og stilstand.

På vej ud af lokalet besluttede jeg mig for, at jeg fra nu af ville bruge min egen stemme så meget som det overhovedet kunne lade sig gøre uden for det traditionelle politiske system. Og jeg ville gøre alt, hvad jeg kunne, for at skabe langt mere plads til folkets stemmer i debatten – sådan helt generelt. Jeg besluttede, at jeg fremover ville arbejde for at skabe de bedst mulige rammer for, at borgerne selv kunne tage ordet, handle, skabe forandringer, bidrage til samfundet i de fire år, der typisk går mellem valgene. For i bund og grund var det mest af alt det, der bekymrede mig ved udtrykket 'at afgive sin stemme'. At man som borger – med forholdsvis god ret – føler, at man så har gjort sit, så snart man har afgivet sin stemme.

I praksis kan det føles som om, man har udliciteret sin egen handlekraft indtil næste valg. Og i kølvandet på dén fornemmelse, ligger det snublende nært, at man så også undlader at påtage sig det mest basale samfundsansvar: Ansvar for at hjælpe andre, når man kan. At opøve samfundssindet, så enhver forstår, at selvom det ikke lige er os selv eller vores nærmeste, der lige nu og her er unge under uddannelse, stressede børnefamilier, ensomme ældre, frustrerede arbejdsløse, udsatte minoriteter eller alvorligt syge, har vi hver især et ansvar for at tænke udover vores egne konkrete her-og-nu-behov og bidrage til, at vi alle kan være her. Ansvar for at tage bladet fra munden, når småracisme og intolerance sniger sig ind i frokoststuen. Ansvar for ikke altid at søge konsensus. Ansvar for at danne hinanden og nuancere hinandens verdensbilleder, så vi i fællesskab bliver klogere og mere tolerante. Ansvar for alt det, ingen politiker kan løfte alene, hvis ikke hele befolkningen hver især er sig deres ansvar bevidst og løfter hver deres lille del af samfundsudviklingen der, hvor de kan.

Dén dag blev skelsættende for mig og for det, der siden har udviklet sig til at blive Borgerlyst og alle vores eksperimenter. For ikke alene var det som om en masse af mine strøtanker krystalliserede sig – jeg fik også det endegyldige wake-up-call om, at det ikke længere var nok, at jeg harcelerede over valgkampsretorikken, og virkelig syntes, at nogen burde gøre noget ved dén. Pludselig erkendte jeg, at det var mig selv, der skulle gøre noget ved det.

Forår:

Begejstring er først hel, når den bliver delt

Jeg har altid været en ret indadvendt person. Jeg har aldrig brudt mig om smalltalk og at tage til fester, hvor jeg ikke kendte nogen på forhånd. Jeg synes samtaler er sjovest, når man sammen kan tage fat på de store og svære emner, men jeg havde svært ved at nå til det punkt i en samtale, hvor der var plads til at stille den slags spørgsmål. Det var en af grundene til, at jeg tændte så meget på idéen med samtalesaloner. Det var en måde at starte samtalerne direkte med de store emner uden at alle de kedelige introduktioner og smalltalk.

Så selvom det var fint at kunne sige, at vi ville genopfinde den danske samtalekultur, så handlede det mest af alt om mit eget, helt personlige behov for at øve mig i at snakke med folk på nye måder. Men de første par gange vi eksperimenterede med at afholde samtalsaloner endte det ironisk nok med, at jeg alligevel endte med at stå udenfor samtalerne, fordi jeg som initiativtager og vært også skulle holde øje med tiden, byde nye gæster velkomne og sørge for, at alle faldt godt i snak med hinanden.

Det var først til vores anden samtalsalon, at jeg selv fik lejlighed til at deltage i samtalerne på lige vilkår med de øvrige deltagere. Salonens tema var Gødning. For på samme måde som planter har brug for gødning for at kunne spire, så har vi mennesker også brug for gødning, der giver os energi, inspiration og drivkraft til at udvikle os og føre vores projekter ud i livet. Det første spørgsmål på den første samtalemenu lød derfor kort og godt: "Hvorfor smitter begejstring?" Vi var tre, der delte en menu, og vi nåede aldrig længere

end dette første spørgsmål, mens vi prøvede at afdække begejstringens smittende væsen. Det var en utroligt inspirerende samtale, hvor det nærmeste vi nåede en konklusion, var en slags aforisme: ”Begejstring er først hel, når den bliver delt.”

Sagt på en anden måde: Begejstring er som en virus. Den eneste måde den kan overleve på er ved at smitte andre. Hvis vi ikke deler vores begejstring, kan det let ende med, at vi dræber den.

Det var en stor erkendelse for mig. Som indadvendt jyd har jeg aldrig været god til at dele min begejstring. Jeg har været bange for, at det var for anmasende at dele min – indrømmet, ofte ret nørdede – begejstring med andre, der måske ikke delte samme entusiasme. Så jeg endte ofte med at censurere min egen begejstring – både af frygt for at den skulle ende som en form for overgreb på andres opmærksomhed eller tålmodighed. Men mindst ligeså meget fordi jeg var nervøs for, at jeg ville blive til grin, hvis jeg viste min ublu og oprigtige begejstring for noget, som andre ikke lige kunne se det spændende ved.

Men under den samtale indså jeg, at jeg risikerer helt at dræbe min begejstring og borgerlyst, hvis jeg holder den for mig selv af frygt for, at andre vil pille den ned. For hvis jeg ikke engang tør dele min begejstring, hvordan skal jeg nogensinde kunne handle på den?

Og i samme øjeblik gik det op for mig, at jeg i denne samtale netop havde turdet dele min begejstring med to vildt fremmede mennesker, som jeg aldrig havde mødt før. Og jeg havde taget imod og forstærket deres begejstring mere åbent og ærligt end jeg ellers ville have gjort. Og jeg kunne se, at det ikke bare var en tilfældighed, at vi havde turdet åbne op overfor hinanden. For noget lignende var sket i de samtaler, som de andre salondeltagere havde haft.

Det var altså samtalsalonen, der havde gjort det. Det var den måde at strukturere samtalerne på, der havde givet plads til, at vi kunne dele vores begejstring. Det var i det øjeblik, at jeg vidste, at det virkede. At samtalsalonerne ikke bare kunne dække mit eget personlige behov for bedre samtaler, men at det rent faktisk kunne gøre en forskel for andre. Og dér blev min egen begejstring for, hvad vi kunne skabe med Borgerlyst, for alvor vakt.

Afpres dig selv

PAS PÅ: At du ikke giver op for tidligt

I ethvert projekt opstår der et iltløst hul mellem den indledende begejstring og det punkt, hvor andre begynder at tage projektet alvorligt og begynder at regne med det.

Hullet starter dér, hvor begejstringen over den gode idé ikke længere er nok i sig selv, men hvor det er på tide at bevise projektets værd. Når de storladne erklæringer og åbne formuleringer, folk tolkede på hver deres måde ikke længere er nok i sig selv. Når der skal træffes hårde fravalg, leveres ved kasse 1 og gives klare udmeldinger om, hvad det egentlig er, du har tænkt dig at gøre. Det er nu, du skal vise, at idéen holder. At projektet ikke bare var en døgnflue.

Denne fase er noget af det sværeste ved at starte et nyt projekt, for det er dér, hvor man ofte stadig selv er usikker på projektet, og begynder at se alle fejlene, manglerne og de ubesvarede spørgsmål. Det er dér hvor du begynder at vide nok om emnet til at forstå, hvorfor der ikke var nogen, der havde ført så oplagt en idé ud i livet før. Du fornemmer hvor meget det kommer til at kræve. Og samtidig er der stadig ikke rigtigt nogen andre, der har helt har forstået, hvad du har gang i. Hvis nogen kommenterer på projektet, er det typisk velment kritik, gode forslag til, hvordan du også kunne have gjort og hvad du i stedet kunne have valgt at fokusere på. Det er venligt ment, men gør det bare endnu mere uoverskueligt. Det du havde brug for lige nu var ubetinget opbakning, rosende presseomtale og opmuntrende hilsner fra nær og fjern. De skal nok komme – men paradoksalt nok sker det typisk først, når du selv har trukket dig op af hullet, og ikke længere har så hårdt brug for det.

PRØV I STEDET: At gøre det let for dig selv at holde fast

Når du falder i det iltløse hul, er det vigtigt, at du gør det nemt for dig selv at holde fast, så du hurtigst muligt kan kravle op af hullet igen og komme over på den anden side. I den periode er det ok at gå efter de lette succeser, der kan give dig energi og mod på mere. Pluk de lavthængende frugter, der kan bevise overfor andre, at de skal tage dig og dit projekt alvorligt. Så kan du altid tage nogle af de tungere udfordringer op, når du føler dig mere sikker på projektet.

Det tog os noget tid at løbe **Samtalesaloner** i gang. Det krævede et langt, sejt træk fra, at folk begyndte at blive opmærksomme og nysgerrige på idéen, til de rent faktisk kom af sted og deltog. Det handlede i høj grad om vedholdenhed: At vi blev ved med at invitere. Vi meldte ud, at vi holdt samtalesaloner fast den sidste onsdag i hver måned, så alle vidste, hvornår de havde mulighed for at deltage. Og vi afholdt dem uanset, om vi selv følte os oplagte eller ej.

Hvis vi kun havde holdt samtalesaloner en enkelt gang eller to, ville det have været en sød idé og et godt initiativ. Men det var først efter mange Samtalesaloner, det rigtigt havde udviklet sig til det stærke koncept, det er i dag. Den slags tager simpelthen sin tid. Og det er helt fint og naturligt, at andre lige skal vænne sig til tanken. For dig fylder den alt – for andre er det et lille dryp i en allerede overfyldt mediestrøm. Det gælder bare om, at du ikke selv mister tålmodigheden i mellemtiden. Husk, at det at få andre til at tro på et nyt projekt er lidt ligesom at lære børn at spise en ny grøntsag: Den skal ligge på tallerkenen mange aftener i træk, før de har vænnet sig så meget til den, at de begynder at spise den. Den nemmeste måde at komme igennem det lange seje træk er at afpresse dig selv: Meld en dato ud med det samme. Annoncér en hel stribe arrangementer med det samme. Du behøver ikke at have en klar plan på forhånd. Du skal bare forpligte dig selv til at holde fast – så kan du altid finde ud af, hvad der skal ske, når dagen nærmer sig. Jo klarere du melder ud, og jo bedre du overholder dine udmeldinger, jo nemmere bliver det for andre at engagere sig, fordi de kan se, at de kan regne med de planer, som du lægger.

SAMTALER

—

Samtaler er roden til alt godt. Når vi snakker med nogen, der ikke ligner os selv, får vi nye perspektiver på vores idéer og indblik i andre livsformer. Jo mere vi øver os i at dele vores tanker, holdninger og begejstring med hinanden, jo nemmere bliver det også at finde sammen om at føre tankerne ud i livet.

På en god lørdag aften kan man nå at vende mange verdenssituationer over et par flasker rødvin. Undre sig over, hvordan samfundet udvikler sig. Gentage mange gange, at nogen virkelig burde gøre noget.

Nogle gange får vi måske ligefrem ideer til, hvad vi selv kunne være med til at gøre. Vi føler os glade, seje, idérige og handlekraftige – og elsker vores venner for også at være det – som vi sidder dér og ordner verdenssituationen sammen. Løsningerne virker så enkle i sommernattens eller stearinlysens klare skær. Vi tror på det. Hvor svært kan det være? Og vi går i seng berusede af idérigdom og borgerlyst.

Men mandag morgen ser alting anderledes ud. Vi skal være effektive, vi har travlt, vi må vælge vores kampe, huske at sige nej og være lidt realistiske. Sådan er det at være voksen.

De store visioner og samfundsforandringerne må vente, til vi har lidt mere overskud. Vi er jo bare helt almindelige borgere – hvordan skulle vi kunne forandre noget som helst?

“Det er der nok nogle andre, der tager sig af” eller “Hvis jeg har tænkt det, er der nok en masse andre, der har tænkt det samme,” tænker vi. Så god er idéen nok heller ikke. Vi skammer os måske ligefrem lidt over rødvinrusens overmod. Eller også skammer vi os over for dem, vi snakkede med om lørdagen, fordi ingen af os er klar til at løfte vores vidtløftige samtale videre ud i livet. Så det lader vi hellere være med at snakke videre med andre om. Idéen går i glemmebogen eller arkiveres sammen med alle de andre gode idéer og samtaler, vi heller aldrig gik gjort mere ved. Og i stedet for at vende idéerne videre med andre, der måske kunne hjælpe med at føre dem ud i livet, eller bringe de store samtaleemner på banen over frokostbordet, ender vi med at sludre videre med kollegerne om de sidste nye grill-tricks, påskeferieplaner, smartphones og realityshows.

Det er på den ene side ærgerligt. For en af de vigtigste ting man kan gøre, hvis man gerne vil realisere en borgerlysten idé, er at dele sine tanker med andre. Og det siger også en hel del om, hvordan vores samfund og samtalekultur har udviklet sig de seneste år, at mange af os ender med at holde vores store tanker, undren og visioner for os selv. Hvorfor er det egentlig blevet sådan? Hvorfor er det de store visioner, vi forventes at

fravælge, når vi skal vælge vores kampe og huske at sige nej og fra? Hvorfor er det ikke netop de store visioner og jubeloptimistiske idéer, vi vælger til og kalder vigtige? Hvorfor tror vi så lidt på vores egen stemme, at vi ender med at skamme os, hver gang vi undrer os højlydt over noget, vi dybest ikke har nogen forudsætninger for at snakke med om? Hvorfor holder vi så mange af vores vigtigste tanker for os selv? Og hvorfor og hvornår mistede vi egentlig troen på, at det nytter?

Men der er også grund til optimisme. Vores røde kinder og store idéer lørdag aften vidner jo om, at vi stadigvæk har evnen til begejstring. Lysten og troen på, at det nytter, ligger lige under overfladen. Vi bliver glade af at snakke sammen og er gode til at løfte og udvikle videre på hinandens idéer. Vi kan sagtens – for tiden gør vi det bare bedst (og stort set kun), når vi løsner op for hverdagen og rutinerne. Rødvinshyggen med vennerne, teambuildingdagen på arbejdet, hvor vi skal ’tænke ud af boxen’ eller på rejser, hvor vi pludselig betror hele vores livshistorie til en vildt fremmed.

Vi kan godt. Vi gør det bare alt for sjældent. Men jo oftere, vi gør det, jo bedre bliver vi til det – og jo mere naturligt falder det at tage hul på store emner og idéudvikling i alle mulige forskellige sammenhænge og med alle mulige mennesker.

Semi-offentlige samtaler

Da vi under opstarten af Borgerlyst snakkede med forskellige borgere til vores første eksperiment, **Folkets Stemmer**, opstod der en masse energi under samtalerne. Samtalerne var på den ene side intime og private, fordi de foregik i hjemlige omgivelser og samtaleparterne for det meste kendte hinanden. Men samtidig skete der noget helt særligt ved, da interviewer stillede skæve, overraskende spørgsmål, den interviewede aldrig havde tænkt over på den måde før – og at det hele blev optaget på video, så ’offentligheden’ potentielt var med som tilskuer. Så samtaleparterne strammede sig an og måtte ekspliciterer pointer, de ellers ville have skøjtet let henover. Det var inspirationskilden til det, der senere blev til **Samtalesaloner**, og ikke mindst til en masse samtaler os to i mellem om det, vi kalder ’semi-offentlige samtaler’. For lige præcis dér synes vi, der ligger et kolossalt udviklingspotentiale. For samfundet, for borgerlysten og for samtalekulturen.

Problemet er bare, at samtalekulturen i dag er alt for skarpt opdelt i den offentlige debat og den private samtale:

Den offentlige debat er den store fælles samfundssamtale, som vi alle lytter til.

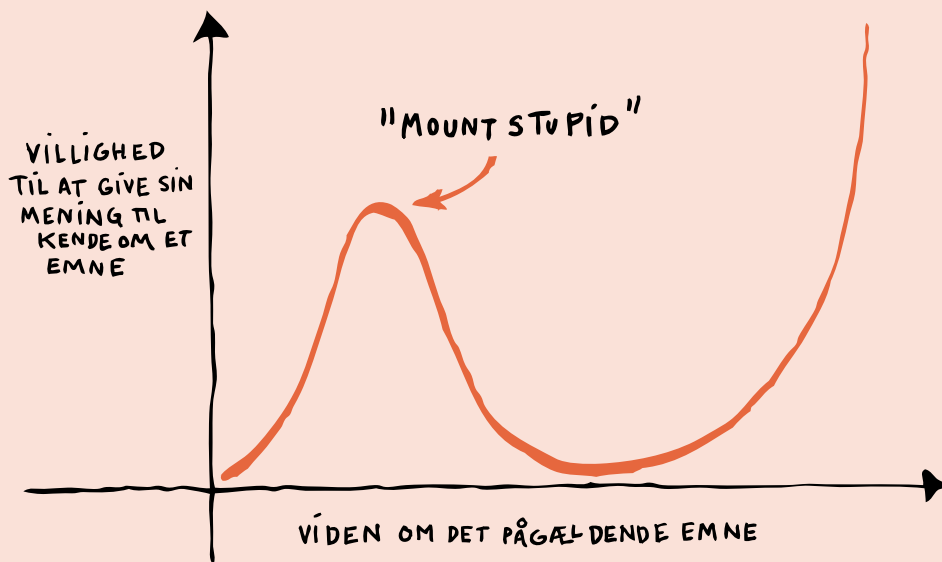
Direkte eller indirekte. Vi møder den i Debatten på DR2. Når politikerne udtaler sig til pressen. I avisernes læserbreve. Den er offentlig, fordi vi alle kan se og høre, hvad der bliver sagt, og fordi vi således forventer, at folk står ved det, de siger.

Den offentlige debat er præget af et højt vidensniveau og mange tekniske detaljer, som det kan være svært for 'almindelige mennesker' at forholde sig til – og byde ind i. Derfor er det næsten altid professionelle debattører, der fører ordet i den offentlige debat – politikere, deres spindoktorer, de politiske journalister og de professionelle meningsdannere. Her er fronterne trukket skarpt op, fordi det er 'godt tv' med en rask lille boksekamp mellem kendte ansigter, der fastslår de samme indstuderede synspunkter og vendinger igen og igen. Selvom den offentlige debat i princippet er åben for alle, hører vi sjældent folkets stemmer i mere end 20 sekunders voxpop fra Hovedbanegården, hvor tilfældige forbigående helt uforberedt bliver bedt om at kommentere på en aktuel historie, de reelt ikke har nogen forudsætninger for at sige noget fornuftigt om.

Det modsatte af den offentlige debat er de samtaler, der foregår i mere private rammer.

Når man taler sammen i hyggelige omgivelser og trygge rammer uden kameraer eller pressefolk, taler man ofte mere frit og oprigtigt. Det er i orden at have et standpunkt til man tager et nyt – det er faktisk ofte hele målet med samtalen at lytte sig klogere på andre holdninger og perspektiver. I private sammenhænge opfører de fleste af os høfligt, lader hinanden tale ud, lytter oprigtigt og forsøger at dosere taletiden, så alle får mulighed for at give deres besyv med.

Undervejs i private samtaler opstår der ofte en fælles tryghed, der giver plads til at tale om alt fra begivenheder i hverdagen til store drømme og visioner af den slags, man er bange for vil lyde banale i den offentlige debat. Det er hyggeligt, trygt og rart, men ofte også lidt af et ekkokammer, fordi vi ofte omgiver os med og føler os trygge ved at tale med nogen, der i store træk ligner os selv. Er det samme sted i livet. Har samme faglige

Mount Stupid

Når folk er påståelige og selvsikre, skyldes det ofte, at deres viden om et emne er begrænset. Når man sætter sig ind i et emne, bliver man nemlig hurtigt klar over, hvor meget der faktisk er at vide om emnet – og dermed også, hvor smerteligt meget, man ikke ved.

Humoristen Zach Weiner har lavet en graf, der illustrerer forholdet mellem vores villighed til at ytre os om et givent emne og vores faktiske viden om emnet:

‘Mount Stupid’ – altså der, hvor kurven først toppe – viser, hvor mange samtaler går galt: Dem, der ved mindst, udtaler sig med størst selvsikkerhed, mens de, der ved lidt mere, og dem, der vil stå ved, at de ikke ved så meget, trækker sig fra diskussionerne.

Dette problem går ofte igen i medierne. Rigtigt mange debattører og meningsdannere taler til os fra toppen af Mount Stupid. Ikke nødvendigvis fordi de ikke ved bedre, men fordi det er den nemmeste måde at trænge igennem på. Og uanset hvor meget vi ved om et givent emne, er det let at lade sig forføre af holdninger, der bliver fremført med stor selvsikkerhed og pondus. Nogle gange til trods for, at man selv mener at vide bedre.

Umiddelbart er der ikke lette svar på dette problem. Men vores bud er, at vi bør tale mere med hinanden. Både for at være mere åbne over for andres viden, men også for at kunne udfordre hinanden på det, vi tror vi ved.

baggrund. Deler vores politiske overbevisninger og grundværdier. Nogle gange kender vi hinanden så godt, at vi på forhånd stort set ved, hvad hinanden vil sige.

Det gør, at man i de private samtaler sjældent bliver inspireret, udfordret og rykket så meget ud af sin mentale komfortzone, at der for alvor opstår nye erkendelser. Og det er sjældent, man møder nogen, der er så anderledes, at man får indblik i helt andre livsformer og overbevisninger, der måske ville kunne rykke ved ens egne synspunkter, fordi man får lejlighed til at se den samme situation fra nye perspektiver. Selv hvis vi en sjælden gang når frem til væsentlige nye erkendelser og pointer, bringer vi dem sjældent uden for det private rum. Enten fordi vi forbinder dem med noget, der hører privatsfæren til, eller fordi vi er usikre på, hvordan vi kan deltage i den offentlige debat.

Så både den offentlige debat og de private samtaler har deres styrker og svagheder. Men vi synes, det allerstørste demokratiske udviklingspotentiale ligger i at udvikle en tredje form for samtaler, der ikke er helt offentlige og ikke helt private. Vi kalder dem **semi-offentlige** samtaler. Det er den slags samtaler, hvor man på den ene side kan bevare den private samtales karakter af tryghed, intimitet, eksperiment og nærvær – og på den anden side kan åbne samtalen for langt flere deltagere, der kan bringe nye holdninger, perspektiver og erfaringer med ind i samtalen. Ikke alene vil det være en samtale, som vil være mere udfordrende og nuanceret, den vil også være åben for langt flere at deltage i og lære af.

Den amerikanske sociolog Robert Putnam fremhæver, at der er to måder at opbygge tillid på og styrke relationer mellem mennesker: At samle og at bygge bro.

Når du samler, omgås du mennesker, der ligner dig selv: Samme alder, samme etnicitet, samme religion, samme interesser. Når du bygger bro, er du sammen med andre, der ikke ligner dig selv. Putnam siger, at begge dele er vigtige for at sikre sammenhængskraften i et samfund: Vi har brug for fællesskaber, men vi har også brug for at bygge broer mellem disse fællesskaber, for ellers kan vi ikke tale sammen. Ofte opdager vi først, hvor meget vores venner ligner os selv, og hvor meget vi tager for givet, når vi går uden for vores vante sociale kreds. Det er dér, i mødet med folk, der ikke ligner os selv, at vi får nye perspektiver.

Sociale medier som træningslejr for semi-offentlige samtaler

Det er netop i de semi-offentlige samtaler, vi kan øve os i at bygge bro til andre fællesskaber. Tidligere foregik den slags i kaffesalonerne og i de private saloner, hvor kultur—elitens førstedamer inviterede deres vennekredse og tidens store kunstnere og forfattere til at dele deres vid. Men i dag er der ikke så mange oplagte steder at mødes på tværs af befolkningsgrupperne for at snakke uformelt sammen og vende verdenssituationen.

Til gengæld er der i de senere år begyndt at ske noget rigtig interessant med de semi-offentlige samtaler på internettet, hvor sociale medier som Facebook, Twitter og blogs har skabt nye muligheder for at udveksle synspunkter og bidrage til en fælles kommentartråd, idéudvikling eller diskussion. Ofte mellem samtalepartnere der aldrig har mødt hinanden ansigt til ansigt.

De fleste brugere af sociale medier hæfter sig ved, at statusopdateringerne ofte er ligegyldige hverdagsdetaljer, og at mange kommentarspor ender med at blive enten overfladiske eller perfide. Men engang imellem støder man på nogle kommentarspor, hvor deltagerne høfligt samtaler, udveksler perspektiver, deler personlige erfaringer og snakker sig frem til spændende nye løsninger, uden at de på papiret har andet til fælles, end at de følger den samme blog eller Facebook-ven, der ansporede samtalen med sin statusopdatering.

Lige nu er Facebook nok det sociale medie, der bedst rummer de semi-offentlige samtaler på internettet, fordi det er blevet så mainstream, at næsten alle befolkningsgrupper er repræsenteret og kan blande sig hinandens kommentarspor. De semi-offentlige samtaler trives bedst på de personlige sider, hvor personen bag siden påtager sig rollen som en slags virtuel salonvært. Skaber en personlig, venlig og tryk stemning, men også sørger for at moderere samtalerne, stille uddybende spørgsmål og følge op. På den måde får samtalen en både nær og privat karakter, selv om den foregår i et semi-offentligt rum. På de mere officielle Facebook-sider eller avisernes debatfora, kan der sagtens være en livlig debat, men tonen ender ofte med at kamme over i det ubehagelige, og abstraktionsniveauet bliver let for svært at følge med i. Det skyldes som regel, at debattørerne savner en vært; den fælles ven, som alle opfører sig høfligt over for – og som samtidig sikrer samtalens fremdrift, lødighed og en behagelig samtaletone.

Semi-offentlige samtaler på Facebook har en hverdags-lethed over sig. Det er ikke som at blive interviewet til TV-avisen, men snarere som at sige et par ord til et foreningsmøde. Det er bare endnu lettere: For du kan snakke med fra Aalborg, New York eller Andalusien, selvom de andre sidder i København. Du kan gøre det, mens kartoflerne koger færdig eller der er reklamer på tv. Og du kan gøre det, selvom du kun har et øjeblik i ny og næ. Du behøver ikke at jonglere hele din kalender for at komme til orde. Du kan deltage, når det passer dig – og samtidig bidrage til en langt større samlet samfundssamtale.

Selv om disse samtaler foregår på en privat profils side, kalder vi alligevel samtalen semi-offentlig, fordi samtalepartnere, der diskuterer livligt i kommentarsporene, ofte kun kender hinanden fra tidligere samtaler på denne profils kommentarspor. For Facebook er efterhånden så udbredt i befolkningen, og de fleste brugere er både venner med deres kolleger, studiekammerater, familie, gamle folkeskolevenner og med-forældrene fra skolerne. Derfor kan der i et godt Facebook-kommentarspor være langt større chance for at udveksle synspunkter med nogen, der ikke ligner en selv, end der typisk er i det offentlige rum, hvor mange af samtalepartnere fra Facebook ikke ellers ville have opsøgt hinanden. På Facebook har de vennen til fælles, og hver gang vennen skriver en status-opdatering eller deler et billede, rummer det kimen til en potentielt meget spændende semi-offentlig samtale vennerne i mellem.

I praksis er der ofte langt mellem de rigtigt spændende kommentarspor. Men potentialet er der, og når det sker, er det en meget fin træningslejr for alle, der har lyst til at kaste sig ud i flere semioffentlige samtaler. Fordi man nødvendigvis må øve sig i at formulere sig præcist og eksplicitere det, man normalt regner med, at ens venner tager for givet, hvis man skal blive forstået og kommentarsporet skal udvikle sig. Samtidig er kommentarsporene forevigede i tekst og lange skriftlige kommentarspor, der let kan finde vej ud af den lukkede kreds og frem til forsiden af en avis, hvis nyhedsværdien er tilstrækkeligt høj.

På den måde er disse semi-offentlige samtaler på de sociale medier et rigtig godt sted at starte, hvis man egentlig gerne vil engagere sig mere. Det er nemt at komme i gang. Det er uforpligtende. Og det er samtidig en rigtig god træningslejr, hvis man gerne vil øve sig i at deltage mere i den offentlige debat eller have mere interessante private samtaler.

Det historieløse rum

Gennem de sidste fire år har især Nadja eksperimenteret meget med at skabe alternative samtaleformater ved hjælp af blogs, videoblogs og Facebook-sider. Det gik godt, det var rigtig sjovt, og det var tydeligt, at 'gæsterne' nød at vende deres pointer med nogen, der tænkte helt anderledes end dem selv. Men det var ikke nok. Så lige fra vi først begyndte at arbejde sammen om Borgerlyst, snakkede vi meget om, at det også kunne være spændende at genopdyrke de semi-offentlige samtaler gennem fysiske møder.

Det udmøntede sig i eksperimentet **Samtalesaloner**, der netop var et forsøg på at skabe et rum, der var tilpas trygt og åbent til, at de semi-offentlige samtaler kunne opstå. Som salonværter sørger vi for at blande gæsterne og sætte samtalerne i gang, så de ikke skal bruge tid på introduktioner og smalltalk, men kan gå direkte om bord i de store samtalemøder. Det giver en særlig form for 'historieløshed', som gæsterne ofte fremhæver som det særlige ved **Samtalesalonerne**. Ingen ved, hvad man arbejder med eller studerer. Ingen ved, hvor man står politisk. Ingen aner, om man har børn, villa, depression, travlt, mindreværdskomplekser, storhedsvanvid. Man møder bare op og er den, man er.

Lige dér. Man vælger selv, hvor personlig man vil være, og hvor mange detaljer man vil fortælle om sit liv. Det gør, at samtaleparterne lytter åbent til hinanden. Man kan ikke på forhånd lukke ørerne, fordi man forventer, at den anden nok er en blå lakaj eller en rød lejesvend. Man bliver nødt til at eksplicitere eksempler og forklare pointer, man normalt ville kunne tage for givet, at samtalepartnerne forstår, fordi de er fagfæller eller venner. Man kan tillade sig at spørge dumt, hvis man ikke forstår, hvad den anden siger og bliver nødt til at svare uddybende og pædagogisk, når den anden stiller spørgsmål, man ikke i sin vildeste fantasi havde forestillet sig, at andre kunne undre sig over.

Den slags nysgerrige, åbent lyttende samtaler fungerer som livgivende modgift til de højt-råbende tv-debatter, vi ellers kan have en tendens til at kopiere som privatpersoner. For når først man har lært hinanden bedre at kende og har forholdt sig til samtalepartnerens perspektiv på tilværelsen, kan man ikke længere reducere deres holdninger til et forfladiget og stereotypet standpunkt. Man er nødt til at tage dem alvorligt som hele mennesker.

Derfor anbefaler vi også, at gæsterne til samtalsalonerne så vidt muligt undlader at snakke om deres arbejde, faglige baggrund eller civilstand, lader være med at bekende politisk kulør fra starten, og i stedet tager udgangspunkt i de spørgsmål, vi stiller – og som ofte handler om alt muligt andet end det, man plejer at indlede en samtale ved at snakke om. Når man ikke på forhånd ved, på hvilke punkter den man taler med ligner en selv og hvordan man er forskellige, lytter man mere åbent og nysgerrigt til hinanden. Så snart vi kender hinandens ståsteder, har vi derimod en tendens til straks at bygge fællesskaber med dem, vi allerede er enige med – og til at fokusere på forskellene mellem os og dem, vi er uenige med.

Det betyder, at vi risikerer at gå glip af alle de gode, åbne samtaler – og de erkendelser, vi kan få sammen. Det er, som om vi bliver 'dovent-kræsne', så snart vi ved, hvor hinanden står – eller tror, at vi ved det. Når vi tror, at vi er enige eller uenige, lytter vi mindre til, hvad vores samtalepartner faktisk siger – i stedet venter vi på at generobre taletiden, så vi selv kan få leveret vores knivskarpe pointer. Derfor kan det være befriende ikke at bekende kulør fra begyndelsen af en samtale. Det historieløse møde skaber nemlig grobund for undren og åbenhed.

Snapshot af dit bedste jeg

Når man er vært for – eller deltager i en samtalsalon – kan man næsten ikke undgå at bemærke, at gæsterne undervejs i samtalerne får mere og mere blussende kinder. Når vi afbryder samtalerne, fordi tiden er gået, er gæsterne forbløffede over, at der allerede er gået to timer, og de slet ikke har følt trang til at kigge på deres mobiltelefon undervejs. For det meste er de helt høje på, hvor meget de alligevel ved, og hvor store erkendelser de har kunne nå at få sammen med mennesker, som de ikke kendte for et par timer siden. Det er ikke tilfældigt, det med de blussende kinder. Da vi snakkede med forfatteren Tor Nørretranders om det, fortalte han os, at den italienske sociolog Francesco Alberoni i bogen *Falling in Love* omtaler forelskede par som en revolutionær bevægelse bestående af to personer.

Tor Nørretranders uddyber:

“De to personer oplever hver især en revolution, fordi de omfortolker alle deres værdier i tilværelsen i mødet med hinanden. De skrifter for et andet menneske. Pludselig kan du se hele din identitet og livsanskuelse og retning og historie i et nyt lys og genopleve den i forhold til den anden. Når vi sprogligt bruger ordet forelskelse om noget andet end kærligheden mellem mennesker – at man kan blive forelsket i mad eller en kajakklub eller et møbel eller en vejrperiode – er det, fordi man genfortolker og genoplever sig selv i kraft af noget helt andet end én selv.”

Det giver nyt mod og ny energi at genopleve sig selv i kraft af mødet med andre. Det er en slags mental hovedrengøring, der pludselig får én til at se verden på ny. Det kan være mad, der giver en uventet smagsoplevelse, eller et kunstværk, der sætter tanker i gang. Det kan være en tv-serie, der viser verden fra et nyt perspektiv.

“Så jeg kan godt forstå, hvis folk bliver røde i kinderne og føler sig løftede, når de har været til jeres Samtalesaloner,” bemærker Tor Nørretranders: “For under samtalerne med de fremmede kommer de jo pludselig til at fremkalde filmen om deres eget liv på en helt anden måde og indse alle de ting, der i virkeligheden gør dem glade, og alt det, de selv kan være med til at gøre. De opdager, at de i virkeligheden er meget tæt på at blive meget glattere for deres liv. Løsningen er ikke noget stort og svært og fjernt og langt væk. Det er meget nemt at komme i gang. Man kan jo bare at starte med at gå ind og ringe på hos naboen.”

Læs mere

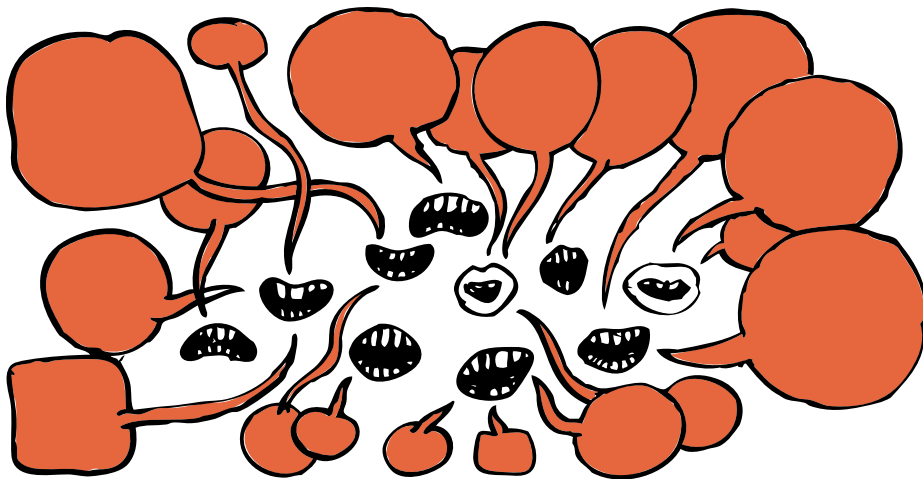
- Zack Wieners tegning af 'Mount Stupid' kan findes på hans hjemmeside *Saturday Morning Breakfast Cereal*: <http://www.smbc-comics.com/?id=2475>
- Sociologen Robert Putnam har udfoldet sine tanker om samlende og brobyggende relationer meget mere i sin bog *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* (Touchstone Books, 2000)

Hvornår bekender du kulør?

Fra FOLKETS VALG – find alle spørgsmålene på folketsvalg.dk

Samtalesaloner

Hvad: Månedlige samtalesaloner med tydeligt værtskab. Værterne blander gæsterne og giver dem tankevækkende spørgsmål, der kan starte samtaler nye og uventede steder.

Hvornår: Vi holdt vores første samtalesalon i september 2010. Siden har konceptet spredt sig over det meste af landet og udviklet sig i mange overraskende retninger.

Hvorfor: Vi ville gerne styrke den danske samtalekultur og skabe nye mødesteder, hvor folk, der ikke kendte hinanden på forhånd, kunne vende tidens store spørgsmål på en lettilgængelig måde.

En af de interesser, som bandt os sammen fra allerførste færd, var lysten til at styrke den danske samtalekultur. Vi ville gerne få fremmede til at falde i snak. Vi ville gøre det nemmere at tage hul på nogle af de emner, man ellers ikke lige får taget op i hverdagen. Og vi ville gerne skabe plads til, at folkets stemmer – og ikke bare de professionelle meningsdannere – kunne blande sig i samfundsdebatten.

Vi savnede selv at kunne deltage i **semi-offentlige samtaler**, der hverken var så private, at de blev inden for hjemmets og vennekredsens fire vægge eller så offentlige, at de foregik på opinionssiderne og i tv-debatterne. Den slags samtaler, der både har trygheden, nærværet og hyggen fra de private samtaler, og som samtidig når lidt længere ud i det offentlige rum, hvor de kan være med til at påvirke samfundsdebatten. En form for samtaler, der gjorde det muligt at dele sine tanker med nogen, man ikke ellers ville have mødt – og potentielt bringe de tanker og idéer, der opstod under samtalen, videre ud i verden.

Allerede da vi lavede vores første eksperiment, **Folkets Stemmer**, blev det tydeligt, at vi langt fra var de eneste, der længtes efter nye samtaleformer. Når vi spurgte, hvem eller hvad der sidst havde vækket deltagerens tanker for nylig, og hvornår de sidst havde haft en rigtig god snak med en fremmed, stod det meget klart, at de alle havde oplevet at blive voldsomt inspirerede af at tale med fremmede og få nye perspektiver på deres egne tanker og synsvinkler – men at den slags møder mellem fremmede skete uhyre sjældent.

I april 2010 – omtrent på samme tid, som vi begyndte at gøre os disse tanker – spurgte konsulenthuset House of Futures, om de måtte live-interviewe os på scenen som en del af deres event *Fremtidens Uge*. Det var allerførste gang, vi fik lejlighed til at fortælle, hvad vi havde gang i – og da interviewet var slut, bad vi alle i salen om at spørge deres sidemand, hvad de gerne ville gøre lidt bedre i samfundet omkring dem. Da eksploderede energien i rummet. Alle de tilstedeværende havde SÅ meget på hjerte. Så mange idéer. Så meget, de havde lyst til at gøre lidt bedre.

For os var det vildt og meget opmuntrende at se, hvor meget fornyet mod og begejstring det vækkede hos deltagerne, så snart de begyndte at sætte ord på deres tanker og oplevede den genklang tankerne vakte hos en helt fremmed samtalepartner. Og det var også

første gang, vi noterede os, hvor meget mere der kom ud af samtalerne, når vi stillede deltagerne et helt konkret spørgsmål i stedet for bare at bede dem om at 'summe lidt'.

Da vi en måneds tid senere skulle holde vores store launch-arrangement grundlovsaften på spillestedet VEGA, besluttede vi derfor at gøre noget lignende – bare lidt mere omfattende og systematiseret, så gæsterne ville få mulighed for at møde hinanden på kryds og tværs henover deres cocktails. Vi vidste godt, hvor mange spændende og meget forskellige mennesker, vi ville kunne samle i dét rum dén aften. Og det ville simpelthen være for ærgerligt, hvis de ikke fik snakket sammen på kryds og tværs.

Derfor delte vi vores velkomst-tale op i tre små inspirationsoplæg, der hver mandede ud i et spørgsmål, som gæsterne så fik 20 minutter til at snakke om. Vi havde fået designet fine navneskilte med forskellige farvekoder og symboler, der gjorde det nemt at mixe deltagerne. Og selvom nogle gæster nok syntes, at der gik lidt for meget workshop i festen, var tilbagemeldingen fra langt de fleste helt overvældende positiv: De havde haft nogle virkelig interessante samtaler med en masse nye mennesker. De havde opdaget deres egen borgerlyst. Og det blev meget nemmere at mingle resten af aftenen, fordi de naturligt kunne fortsætte samtalerne og introducere deres nye samtalepartnere til deres gamle venner. Med lynets hast opstod en masse nye netværkskoblinger, der voksede eksponentielt for hver gang, vi mixede samtaleparterne på ny.

Det var en stor aha-oplevelse for os at se, hvor lidt der egentlig skulle til, før et arrangement fik en markant anderledes karakter, end det ellers ville have haft. Og det var nok dér, vi for alvor blev opmærksomme på samtalerens kraft – og ikke mindst, hvor meget det betyder at give folk, der ikke kender hinanden, nogle stramme rammer at starte samtalerne inden for. Nogle blande-folk-teknikker og samtalestartere, der sikrer, at de snakker med nogen, de ellers ikke ville have mødt og starter samtalerne nogle helt nye steder.

Det gav os virkelig blod på tanden til at udfolde disse semi-offentlige samtaler endnu mere. For det var dér, vi selv havde mest lyst til at gøre noget og have fået syn for både behovet og udviklingspotentialer. Vores næste eksperiment kom derfor til at handle om, hvordan vi kunne skabe nogle nye fælles samtalerum, hvor vidt forskellige mennesker

kunne have lyst til at mødes for at snakke sammen om livets og tidens store spørgsmål. Fælles samtalerum, hvor ingen havde privilegeret taletid, ingen var passive tilhører – men alle var deltagere.

På det tidspunkt havde Nadja lige været i Berlin, hvor hun på et museum havde brugt timer på at læse om en af de klassiske salonværtinder, der havde været med til at skabe en helt ny form for offentlighed. Det mindede hende om de populære søndagssaloner hun selv havde holdt i forlængelse af magasinet *Reflexioner*, som hun havde opstartet i 2002. Som værtinde for søndagssalonerne havde Nadja inviteret forskellige forskere og kunstnere til at lave liveversioner af deres artikler, der gik på tværs af videnskab, kunst og livsstil. Der var en klar parallel fra de samtaler, der opstod under søndagssalonerne mellem samtalepartnere, der ikke ellers ville have snakket sammen, til de tankevækkende kommentarspor med vidt forskellige perspektiver, personlige erfaringer og fagligheder, hun oplevede og prøvede at opdyrke på blogs og Facebook-profiler. Der var et tydeligt mønster i, at de bedste samtaler opstod netop dér, hvor nogen påtog sig værtsrollen, skabte rammerne for de uventede møder og sikrede den gode tone. Og som hun stod der på museet gik det op for Nadja, hvor stort behov der er for godt gammeldags værtskab i nye former. Og hun fik lyst til at genoplive de gamle kaffesaloner, men i en ny og uformel form, hvor deltagerne var hovedpersonerne, og fokus lå på at skabe gode samtaler dem imellem.

Samtidig var Andreas stødt på den engelske akademiker Theodore Zeldin's koncept *Conversation Dinners*. Disse 'samtalemiddage' er ikke måltider i gængs forstand, men en anledning til at smage på en lang række forskellige samtalemener sammen med en helt fremmed person. Målet med *Conversation Dinners* er at bruge en times tid eller mere til at lære hinanden at kende – helt uden fordomme eller eksisterende relationer. For at det ikke skal blive for akavet, får man udleveret en samtalemenu med ca. 20 spørgsmål, der gør det nemmere at lære hinanden at kende. Spørgsmålene er som regel store, svære og meget personlige, så som "Hvem vil du gerne forsones med?" eller "Hvor meget har du brug for andres respekt?" For Zeldin handlede det om at vise, at vi kan blive inspireret af at snakke med hvem som helst – bare vi spørger om de rigtige ting.

Det syntes vi begge lød rigtig sjovt, så vi kombinerede den klassiske salontanke med Zeldins samtalemener, og resultatet blev til Samtalesaloner. Ordet opstod nærmest ved et tilfælde. Vi kunne godt lide ordet, for det har lidt af den samme kontrast mellem noget altmodish og noget moderne, noget formelt og noget lystbetonet, noget krævende og noget lettilgængeligt som 'borgerlyst' også klinger af. Det slog an med det samme. Folk tog det virkelig til sig.

Til vores første salon kopierede vi Zeldins idé med en samtalemenu fyldt med emner og spørgsmål – ligesom en à la carte menu på en restaurant. Samtalemeneren er ikke en tjek-liste. Det er ikke meningen, at man skal svare fyldestgørende på alle spørgsmålene.

Det er ikke meningen, at samtalepartnerne skal nå frem til en konklusion, der til sidst skal præsenteres i plenum. Samtalemeneren er blot til inspiration, så samtalepartnerne kan plukke de spørgsmål, de finder mest interessante, og deres samtale kan komme godt fra start. Men i modsætning til Zeldin har vi næsten altid et overordnet tema for hver salon, som alle spørgsmålene på menuen drejer sig om og tager udgangspunkt i for at give deltagerne et fælles holdepunkt aftenen igennem.

Temaet for vores første salon var *Helte*. Det viste sig at fungere godt med et samlet tema som udgangspunkt for samtalerne, og derfor har vi haft temaer til langt de fleste af vores samtalesaloner siden, selvom vi også engang imellem holder saloner uden tema med et mix af vores favoritspørgsmål.

Temaerne har varieret meget: *Alder. Mesterlære. Gødning. Udkast. Sammenskud. Grundlove. Hverdage. Taktik. Udseender. Spild. Beslutninger. Valg. Samlinger. Nærvær*. Fællesnævneren er, at emnerne på den ene side er så grundlæggende, at alle kan snakke med om dem uden at skulle forberede sig eller vide en masse om emnet på forhånd, men også at selve ordene kan indeholde mange forskellige vinkler og drejninger, gæsterne ikke havde kunnet forudse hjemmefra, så de automatisk kommer til at tænke og formulere andre tanker, end de havde forudset.

En anden ting, der adskiller Samtalesaloner fra Zeldins *Conversation Dinners* er, at gæ-

sterne ikke bare taler med én anden gæst hele aftenen, men får lejlighed til at møde mange forskellige mennesker i løbet af de to timer en samtale salon typisk varer. Vi bruger altid forskellige 'blande folk'-teknikker for at sikre os, at gæsterne får talt med nogen, de ikke kender på forhånd. I starten brugte vi navneskilte med forskellige farver og symboler, som vi kunne blande gæsterne efter. Men i dag deler vi som regel folk op efter, hvordan de forholder sig til forskellige udsagn, for så at sætte dem sammen med en samtalepartner, der har det modsatte perspektiv, så de kan lære af hinanden. Nogle gange bruger vi helt simpelt bare det sidste ciffer i deltagerens fødeår eller deres fødselsdagsmåneder til at dele dem op. Det er i princippet ligegyldigt – det vigtige er, at der er et system.

De første samtale saloner var virkelig eksperimenter. Vi anede ikke, om det ville virke. Om folk ville bryde sig om, at vi dikterede, hvem de skulle snakke med, og hvad de skulle snakke om. Vi var også spændte på, hvordan de ville reagere, når vi groft afbrød dem undervejs for at sætte dem sammen med nye samtalepartnere og give dem nogle nye spørgsmål at tale om. Derfor har det fra starten også været en vigtig del af konceptet, at vi altid slutter til tiden, så gæsterne ikke føler sig forpligtede til at blive længere, end de havde regnet med. Men vi bliver også altid hængende lidt, så alle kan fortsætte samtalerne, hvis de har tid og lyst til det.

Vi gjorde det mest af alt sådan, fordi vi selv syntes, det ville være sjovt at være med til. Det syntes deltagerne heldigvis også. De var begejstrede for at møde hinanden og starte deres samtaler på en helt anderledes måde. Efter en halv times samtale udbrød en deltager overrasket til sin samtalepartner: "Tænk sig, jeg ved stadig ikke engang, hvad du laver til daglig!"

Vi holdt de første saloner i den gamle kødby på Vesterbro, hvor et par af vores venner har et fantastisk lokale i et gammelt slagtehus. De kalder det "et moderne forsamlingshus". Det havde præcis den rå og samtidig hyggelige stemning, vi havde brug for. Desværre blev det også ret koldt, efterhånden som vinteren nærmede sig. Der var meget mørkt i den del af Kødbyen om aftenen, og stedet var helt umuligt at finde. Så selvom folk gerne ville komme til vores samtale saloner – og måske også havde begivet sig ud i nattens mulm og mørke for at komme – var det stadig utrolig besværligt at finde os. Det var dumt, for

selvom lokalet var fantastisk, var det et helt unødvendigt benspænd. Borger- og samtalelysten skulle jo ikke bremses af, om man kunne finde vej gennem en skummel bydel. Så efterhånden som det blev sommer igen, begyndte vi med at holde et par spontane 'slentresaloner' i byens parker. Det fungerede godt at holde samtalsaloner udendørs. Det var hyggeligt at snakke, mens man slentrede, og der var overraskende mange gæster, der kunne dukke op med få dages eller timers varsel. Men det korte varsel og de skiftende lokationer gjorde det stadig svært for interesserede at finde og deltage.

På det tidspunkt var vi ikke længere i tvivl om, at vi havde ramt noget helt rigtigt med selve salontanken og samtale-konceptet. Men der skulle noget mere til, før det for alvor kom ud over rampen. Og vi begyndte også at være lidt frustrerede over at skulle bruge så meget energi på at organisere alt det praktiske, hver gang vi ville holde en salon. Derfor lavede vi en fast aftale med en café på Nørrebro om, at vi kunne holde samtalsaloner hos dem den sidste onsdag i hver måned. De stod for lokalerne og alt det praktiske, så vi kunne skulle fokusere på at lave de bedst mulige samtalsaloner.

Den aftale var i høj grad med til at etablere samtalsalonerne som et langtidsholdbart og genkendeligt koncept. Samtalsalonerne gik fra at være en lidt obskur og hemmelig ting for vores venner og bekendte og dem, der tilfældigt havde hørt om det, til langsomt at blive noget, mange flere kendte til. For den faste rytme med én salon om måneden gav interesserede en fornemmelse af, at Samtalsaloner var et tilbagevendende fænomen. Og at vi virkelig mente det med, at man bare skulle dukke op, når det passede, alvorligt. Det gjorde det meget nemmere for interesserede at planlægge efter, tage højde for og finde tid til.

Men den faste rytme betød også, at vi selv i en periode måtte lægge det lystbetonede lidt til side og fokusere mere på pligten, hvis vi skulle have Samtalsaloner til at lykkes. Vi måtte afpresse os selv til at finde på et emne og planlægge en ny samtalsalon en gang om måneden. Nu holdt vi ikke længere samtalsaloner, når vi lige havde humøret eller overskuddet, men når vi havde lovet at gøre det — uanset om det kolliderede med skarpe deadlines, sygdom, tandpiner, efterårstræthed eller andre spændende arrangementer, vi gerne ville have deltaget i. Vi var nødt til at stramme os an for at holde det, vi havde

lovet. Så os to imellem blev de faste samtalesaloner også en prøve på, om vi var stædige, vedholdende og engagerede nok til at holde hinanden fast på aftalen. Også når det ej blot var til lyst.

Da det lykkedes, var det i sig selv en lille sejr. Og efterhånden begyndte der at komme rigtig mange gæster til salonerne. Og de satte vidt forskellige perspektiver, idéer og erfaringer i spil. Et af vores yndlingseksempler var vores *Samtalesalon om Mønstre*, hvor Nadja nåede at snakke med et par af gæsterne, inden vi gik i gang. Én glædede sig virkelig til at skulle snakke om Navajo-indianernes særlige mønstre og vævninger, for han kunne se på vores Borgerlyst-patchwork, at vi gik meget op i etniske mønstre. Én anden var psykolog og så frem til at snakke om handlemønstre. Og tekstildesigneren blandt dem var meget interesseret i at snakke om snitmønstre.

Vores vedholdenhed gjorde også, at der begyndte at komme mere og mere pressedækning på samtalesalonerne. Der var reportager fra Samtalesalonerne i *Alletiders Historie på P1*, *Faglitteratur på P1*, *Kristeligt Dagblad*, *Magasinet Psykologi* og *Berlingske*. Og i samarbejde med *Dagbladet Information* holdt vi en *Samtalesalon om Handlekraft* i forbindelse med Folketingsvalget 2011. Pludselig havde rigtig mange vidt forskellige danskere hørt om samtalesaloner, og gæsterne nåede nu langt ud over vores egne netværk. Gæsterne blev mere og mere forskellige – og derfor blev det også sjovere og sjovere at deltage i samtalesalonerne. Det var virkelig starten på en positiv spiral.

Siden da er det gået slag i slag, og Samtalesalonerne er uden tvivl vores foreløbig mest vellykkede eksperiment. Ikke mindst fordi det har været så god en ramme at eksperimentere inden for. Med hver ny samtalesalon har vi afprøvet noget nyt. Vi har fundet ud af, hvilke typer spørgsmål, der fungerer godt, og hvilke der ikke gør. Vi har prøvet at holde saloner på caféer, i pakhuse, i parker og på biblioteker. Vi har opfundet nye samtaleformater til at supplere og afveksle samtalemenerne. Og fordi de fleste af formaterne handler om at skifte samtalepartnere og møde nye mennesker, er vi i overraskende grad blevet inspireret af folkedans. Vi har holdt samtalesquaredance og samtalekvadriller – vi har tilmed lavet en samtaleudgave af *Den Toppede Høne!*

Vi eksperimenterer stadig og har altid nye øvelser oppe i ærmet, som vi hver gang er lige spændte på at se, om fungerer. Så nysgerrigheden og lysten til at eksperimentere er intakt – men erfaringen og fornemmelsen af, hvad der vil virke, er markant større, end da vi startede. På den måde bliver samtalsalonerne ved med at kaste alt muligt uventet af sig, som vi ikke i vores vildeste fantasi havde kunnet forudse, da vi startede. For eksempel har det også vist sig, at konceptet er utroligt nemt for andre at kopiere og skalere og dermed starte op selv.

Så på tre år har Samtalsaloner spredt og udviklet sig på mange forskellige måder:

Geografisk: Rundt om i landet tager flere og flere initiativet til at afholde lokale samtalsaloner. Nogen inviterer os til at hjælpe dem med at komme godt i gang – og på den måde har Samtalsaloner blandt andet bragt os til Thorshavn, Køge, Roskilde og Fredericia.

Andre går selv på opdagelse i de mange gamle samtalemener og øvelser, vi har lagt op til fri afbenyttelse og inspiration på *samtalsaloner.dk*, og har startet Samtalsaloner i Århus, Hillerød og Helsingør. Inspireret af efterspørgslen er vi også efterhånden begyndt at afholde *Salonværtstkurser*, hvor deltagerne efterfølgende er begyndt at bruge samtalsalonerne som en ny innovations- og mødemetode rundt om på deres arbejdspladser, i deres lokalsamfund og foreningslivet.

Metodisk: Når folk har deltaget i et par samtalsaloner eller selv har holdt deres første saloner, begynder de typisk at kontakte os og fortælle om idéer til nye metoder eller øvelser, de har udviklet eller afprøvet. Gennem tiden har det for eksempel været psykologer, der er kommet med gode råd til opbygningen af samtalemenernes spørgsmål. Gæster, der har taget indianeruddannelsen *Earth Wisdom*, har foreslået forskellige former for rådslagningsøvelser. Sammen med Designskolen Kolding har vi undersøgt, hvordan salonteknikkerne kan indgå i designprocessen. Det har alt sammen givet ny inspiration til at videreudvikle vores egne samtalsaloner.

Konceptuelt: Så er der alle dem, der er blevet inspireret af selve samtaleidéen. Som tekstildesigneren, der håndbroderede spørgsmål fra vores gamle samtalemener på smukke

Samtaleduge, der kunne ligge på midten af middagsbordet, så gæsterne altid havde noget at snakke om i Roskilde Festivalens *Dream City*. Eller som den specialestuderende, der formidlede resultaterne af sit speciale i form af en samtalesalon. Eller dem, der har inviteret os ud for at kickstarte deres fødselsdagsfester med salonteknikker, så gæsterne blev rystet godt sammen. Vi har oplevet salondeltagere, der har brugt en samtalesalon som omdrejningspunktet for deres første date. To modne par, der valgte at fejre den enes fødselsdag ved at tage til samtalesalon efter en bedre middag. Mange bruger samtalesalonerne som et hyggeligt og nærværende alternativ til net-dating. Alle lægger det i det, der passer til netop dém. Og det skal de være utroligt velkomne til.

Økonomisk: Det var overhovedet ikke meningen fra starten, men Samtalesaloner har efterhånden også udviklet sig til en fin lille forretning for os. Vi bliver efterhånden ofte hyret til at stå for samtaleprocesser, udviklingsforløb og nye mødeformater for ministerier, styrelser, kommuner og virksomheder. Altid med skræddersyede forløb alt efter emnet, udfordringen og formålet – men også altid med udgangspunkt i de metoder, øvelser og salonteknikker, vi dybest set har udviklet gennem samtalesalonerne. På den måde kan vi bruge de åbne, månedlige samtalesaloner som vores 'innovationsafdeling', hvor vi kan udvikle og afprøve nye metoder, som senere hen kan bruges i andre sammenhænge. På den måde er Samtalesaloner i dag med til at finansiere, at vi kan tillade os at bruge så meget tid og energi på at videreudvikle og drive Borgerlyst, Samtalesaloner og alle vores andre eksperimenter.

Så Samtalesaloner er en succes på rigtig mange måder. Men selvom det er gået over al forventning og har udviklet sig i alle mulige fantastiske og fuldstændig uforudsigelige retninger, er det virkelig vigtigt, at vi lige husker at fortælle, at det ikke har været lige sjovt hele tiden.

Der er især én eftermiddag, vi begge tænker tilbage på med gru. Det var, mens vi stadig holdt salonerne i det dejlige, men alt for hemmelige, lokale i Kødbyen. Det var sidst i oktober. Det regnede virkelig meget. Og vi havde begge to massive kærestesorger.

Da vi mødtes for at lægge sidste hånd på forberedelserne, inden gæsterne skulle komme, var vi begge to bare helt ekstremt sølle. Det plejer at slå intellektuelle gnister mellem os. Vi griner meget, og vi bliver meget begejstrede for hinandens idéer. Men den eftermiddag var vi bare regnvejrs-gennemblødte og små-fortrævlede med alle vores andre projekter.

Når den ene af os hænger lidt med næbbet, plejer den anden ellers at kunne stå for at trække stemningen lidt op. Men da Andreas sagde: "Åh, det er sgu lidt op ad bakke i dag...", kunne Nadja ikke svare andet end: "JA, det er helt vildt meget op ad bakke". Vi kiggede ud på regnvejret og tænkte, at der da heller ikke ville være nogen, der orkede at forlade deres hyggelige sofaer for at komme til vores samtalesalon, for vi måtte jo indrømme, at vi også hver især mest af alt havde brug for en sofa-aften. Hvis de endelig forvildede sig til Kødbyen ville de jo nok alligevel ikke kunne finde lokalet. Og med vores humør, ville de helt sikkert heller ikke få en god oplevelse, for vi var allerede dengang begyndt at fornemme, hvor afgørende det gode værtskab er for en vellykket salon. Og vi tvivlede stærkt på, om vi ville kunne mønstre det overskud, der skulle til for at være gode salon-værter den aften.

Men nu havde vi jo inviteret, og da vi aldrig arbejder med tilmeldinger, anede vi ikke, hvem vi skulle kontakte for at sige, at arrangementet var aflyst... Og hvis der kom nogen, vi ikke havde regnet med, skulle de i hvert fald ikke gå forgæves gennem regnen. Så der var ingen vej udenom – for en gangs skyld var det pligten mere end lysten, der blev nødt til at drive værket.

Det gjorde pligten så heldigvis også. For trods de hårde odds, fik vi alligevel skruet et ret godt og tankevækkende program sammen. Efter et velkrydret indisk måltid og nogle kopper chai, begyndte vi at få energien tilbage i kroppen og satte varm kakao over, som eventuelle gæster kunne lune sig på. Og så begyndte vi at spejde efter gæsterne, selvom vi mentalt havde forberedt os på, at det bare ville blive os to.

Og så kom der jo alligevel nogle gæster. Mange var vi ikke. Virkelig ikke. Men den dag lærte vi to vigtige ting: Det er ikke antallet af gæster, der afgør, om en samtalesalon bliver en succes. Dynamikkerne er meget forskellige alt afhængig af, om vi er 5 eller 50. Men

det er faktisk sjovere for os selv at være med, når vi ikke er så mange, for så kan vi også deltage i samtalerne i stedet for kun at styre tiden. Og de fem gæster den aften var jo hver især fantastiske. Nysgerrige, åbne og engagerede. Tankevækkende mennesker med en masse på hjerte. Dem kunne vi snildt have snakket med et par timer hver især. Så det endte med alligevel at blive en rigtig dejlig og meget inspirerende aften med masser af nye nuancer, tilgange og tankegange. Vi lærte også, at med de stramme rammer og nogle gode spørgsmål, kan man faktisk godt gennemføre en god samtalesalon, selvom man ikke er helt på toppen. For hvis bare øvelserne er skruet godt nok sammen, fylder gæsterne jo selv alt indholdet i. Hvis man ikke lige er i humør til det, kan man sagtens nøjes med at give korte instrukser og styre tiden. Det skal nok gå alligevel.

Den oktoberaften var det ultimative nulpunkt. Men vi synes, det er vigtigt at fortælle om den, selvom vi begge to skutter os ved tanken og mest af alt bare har lyst til at glemme den. For det er en vigtig del af fortællingen, at selv vores mest succesrige eksperiment ikke har været en dans på roser hele vejen igennem. Samtalsaloner er kun, hvor samtalsaloner er i dag, fordi vi også ind i mellem bed tænderne sammen og fortsatte, selvom det var totalt nedtursagtigt.

Sådan tror vi faktisk, at det forholder sig sådan med næsten alle ideer og processer og succeser – man skal faktisk ofte grueligt meget igennem, før det lykkes. Det er ikke lystbetonet det hele. Og det er også helt ok.

Det vigtige er bare, at vi også husker at fortælle hinanden om udfordringerne og nedturene undervejs – og ikke mindst, hvordan vi så alligevel kom omkring dem. For når vi ser på hinanden og hinandens liv, og hører om hinandens projekter og vejen mod succes, har vi en tendens til at tro, at alle de andre er kommet enormt nemt til det. At de har overmenneskeligt overskud eller nogle energiniveauer, vi ikke selv kan svinge os op på. At det er nogle særlige mennesker forundt at være de talentfulde, kreative, engagerede, ildsjæle-glødende. Og så ligger det snublende nær at konkludere, at vi selv hellere skal lade være, hvis vi ikke selv kan mønstre ligeså meget tid, overskud og energi.

Og i virkeligheden er det måske noget af det, samtalsalonerne er allerbedst til. De er et forum, hvor paraderne falder meget hurtigt. Så det bliver nemt at være oprigtig: At fortælle hinanden om alle de gange, det hele er helt vildt hårdt – og hvordan man så får det til at lykkes alligevel. Om de fejltagelser, vi begår undervejs og er flove over, men som set i bakspejlet også var dem, der i sidste ende hjalp os til at finde de rigtige retninger og skærpe vores løsninger.

Her skaber samtalsalonerne en god anledning til at dele alle mellemregningerne, om vejene, mulighederne, udfordringerne og overvejelserne om de næste skridt på vejen. Den slags samtaler og indsigter kan vi alle sammen lære rigtig meget af.

Læs mere

- Samtalsalonerne er blandt andet inspirerede af kulturhistorikeren Theodore Zeldin's to bøger *Conversation: How talk can change our lives* (HiddenSpring, 2000) og *An intimate history of humanity* (Harper Perennial, 1995)
- Måden, vi formulerer vores samtalestartere og samtalemener på er inspireret af den schweiziske forfatter Max Frisch's lille bog *Spørgeskemaer* (Forlaget Basilisk, 2007)
- Vores 'holdningsbarometre' eller 'spektrogram'-øvelser stammer fra den amerikanske psykolog Arnold Mindells *Deep Democracy*-bevægelse.

Se mere på <http://deep-democracy.net>

EMNER FRA SAMTALESALONER

UDKAST MØNSTRE
BESLUTNINGER
TRADITIONER GRUNDLOVE HELTE
TAKTIK
VALG SPILD
HANDLEKRAFT UDSEENDER
SAMMENSKUD
HVERDAGE
UDKAST
MUSIKKENS KRAFT
GØDNING
DRØMME
LYSPUNKTER
ALDER
MESTERLÆRE
SYSTEMER
FOLKESTEMNINGER

Hold dine egne samtalesaloner

Samtalesaloner er en mulighed for at skabe et midlertidigt rum med plads til alle de uforstyrrede samtaler, al den refleksion og al det nærvær, der kan være svært at finde i en travl hverdag.

Samtalesaloner er et **open source** format. Vi deler løbende de nye samtaleteknikker, spørgsmål og samtalestartere, vi udvikler. Det står alle frit for at kopiere formatet og starte deres egen samtalesaloner – og vi opfordrer alle andre, der arbejder videre med Samtalesaloner til at gøre det samme. For jo mere vi alle sammen deler, de nye metoder, emner og spørgsmål, vi udvikler, frit med hinanden, jo større og stærkere vokser den samlede samtalesalon-inspirationsbørs sig.

Vi deler selv alle materialer fra vores samtalesaloner kvit og frit på *Samtalesaloner.dk*, hvor du kan finde en masse gode råd om, hvordan du kommer godt i gang. Der kan du også downloade hele vores salonværtsmanual, hvis du gerne vil gå grundigt til værks. Ind i mellem holder vi også salonværtsturser, hvor deltagerne lærer at sammensætte deres egne saloner helt fra bunden. I princippet kan alle derfor holde samtalesaloner præcis, som det passer dem.

Her er fem grundprincipper, du kan lade dig inspirere af, når du holder din første samtalesalon. For når du først er tryk ved grundkonceptet, er det nemt at eksperimentere med formatet.

1) Gør det let for dig selv

Som salonvært er din energi bedre brugt på at få folk til at føle sig velkomne, end på at rydde op og lave kaffe. Så det er også helt fint at alliere sig med en café eller et hyggeligt forsamlings-/medborgerhus eller bibliotek og så lade dem stå for det praktiske. Er vejret godt og varmt, kan du også holde en “slentre-salon” i det fri. Så kan samtalerne tage form på en hyggelig rute et smukt sted. Hvis der er udsigt til regn, skal du bare bede deltagerne om at tage paraplyer og gummistøvler med. Det er vildt hyggeligt at snakke sammen i regnen.

Vores åbne samtalesaloner er altid **skalérbare**. Det er gratis at deltage. Man behøver ikke melde sig til. Og de kræver ingen forberedelse. Man kommer bare, hvis det lige passer, og man er i humør til en god snak. På den måde understreger vi det uformelle, spontane og lystbetonede, og vi slipper for at ærgre os over dem, der ikke kommer, selvom de har tilmeldt sig. Vi kan koncentrere os om dem, der er der. Og dem, der kommer, kommer, fordi de er i humør til en god snak dén dag – ikke fordi de har forpligtet sig til at komme for længe siden.

2) Dyrk værtskabet

En samtalesalon står og falder med, om gæsterne føler sig velkomne og trygge ved at skulle snakke med hinanden. I Danmark er vi ikke så vant til at gå alene ud – og slet ikke til at starte samtaler med dem, vi ikke kender. Så det er vigtigt, at du som vært gør meget ud af at byde alle velkommen og introducere folk til hinanden.

Især dem, der kommer alene, dem, som du ikke selv kender i forvejen, og dem, som ikke har været med til samtalesalon før. Når en tilpas mængde af de forventede deltagere er dukket op, kan du holde en kort tale for at byde velkommen og skyde salonen ordentligt i gang. Så alle er med på, hvad der kommer til at foregå.

Det er vigtigt, at du som vært påtager dig og står ved værtskabet. Byder ordentligt velkommen, viser gæsterne til rette, fortæller, hvad der skal ske, og holder øje

med, at alle er med, finder nogen at snakke med og ikke står alene og fortabte i et hjørne. Som vært skal du også forklare spillereglerne: Der er ingen forstyrrende mobiltelefoner og ingen passive tilhørere, ophøjede eksperter, stjerner, kværuleanter, observerende journalister, kedelige foredrag eller langtrukne spørgerunder. Kun åbne, nærværende samtalepartnere, der er oprigtigt nysgerrige efter at høre, hvad hinanden har på hjerte.

Det er god stil altid at sørge for, at folk kan tillade sig at gå, når de havde forventet det. Så hellere give dem, der har tid og lyst mulighed for at blive hængende til en løsere sludder bagefter. Det skal nok glide fint, for nu har alle jo fået gang i snakketøjet og ansigter på hinanden. Når klokken nærmer sig det annoncerede sluttidspunkt, er det vigtigt at sige højt, at salonen nu officielt er slut, og det er helt ok at smutte – men man er også velkommen til at blive hængende lidt længere. Så undgår du, den uro, der opstår, når folk begynder at sive, og kan få afsluttet salonen ordentligt. Og samtidig kan gæsterne selv vælge, om de egentlig er i humør til at snakke videre.

3) Bland deltagerne på kryds og tværs

Formålet med Samtalesaloner er at skabe møder mellem mennesker, der er forskellige steder i livet, kommer forskellige steder fra, har forskellige faglige baggrunde, tilgange og tankegange og helt forskellige livserfaringer. Fælles for alle er, at de er indstillet på gode og åbne snakke – og udelukkende er der, fordi de har lyst til at snakke med nye mennesker. Alle er velkomne og jo mere forskellige vi er, jo sjovere bliver det. Gæsterne er altid en broget skare.

Men selvom gæsterne kommer for at snakke med fremmede, synes de fleste stadig, det er grænseoverskridende at gå hen til helt fremmede. Derfor er det alfa og omega, at du som vært blander deltagerne, så ingen er overladt til sig selv, og alle deltagere kommer til at tale med nogle nye samtalepartnere. Det er ikke alle, der har helt let ved at blive kastet ud i at møde nye mennesker på denne måde, så det er din opgave som vært at sørge for, at det føles let og ufarligt at blive sat sammen med nye mennesker.

En nem og neutral måde at blande folk på er efter fødselsdatoer. Du kan hurtigt inddele folk i forholdsvist tilfældige grupper efter hvilken måned de er født i (en gruppe for januar-april, en gruppe for maj-august og en gruppe for september-december). På den måde får du hurtigt dannet tre ret tilfældige klynger, og derfra kan du så bede deltagerne om at finde sammen med én eller to andre fra denne klynge, som de ikke har snakket med før. Du kan også gøre det ud fra, hvilken dag i måneden, de er født, eller det sidste ciffer i deres fødselsår.

4) Brug samtalestartere og spørgsmål til at sætte samtalerne i gang

Som salonvært er det din opgave at sætte rammerne og stille de indledende spørgsmål, men derfra er det helt op til deltagerne selv, hvor de vil føre samtalen hen. Vi har udviklet en lang række forskellige samtaleøvelser, der sætter gang i samtalerne. Du kan bruge alt fra små samtalestartere med enkle spørgsmål og korte inspirationsoplæg til større samtalemenuer.

På mange måder er samtalemenuerne de nemmeste at gå i gang med. Det er en slags à la carte menu med spørgsmål, der har til formål at inspirere og stimulere samtale. På samme måde som man på restaurant sammensætter sit måltid ved at vælge de retter, man har lyst til, plukker salongæsterne de spørgsmål fra menuen, de har mest lyst til at snakke om og sammensætter deres samtale ud fra dem. Det er lige meget, om de kun tager det første spørgsmål og lader samtalen flyde derfra, eller om de når at vende flere spørgsmål.

Menuens vigtigste funktion er at være en lille inspirationsbackup, hvis deltagerne skulle føle, at emnet er udtømt, og er bange for, at samtalen går i stå. Vi sætter gerne en halv time af til samtalemenu-samtalerne. Det lyder af meget, men de flyver for det meste af sted. Og det føles som en ufattelig luksus af have så god tid til at fordybe sig i spørgsmålene. Der kan nå at opstå en stor intimitet mellem fremmede på en halv time. Så når vi afbryder dem, bliver gæsterne ofte helt overraskede over, at der allerede er gået en halv time.

Du kan printe vores samtalemenuer på samtalosaloner.dk/samtalemenuer/

5) De gode samtaler er et resultat i sig selv

Vi er så vant til at være effektive og skulle have alle mulige konkrete løsninger ud af alt, hvad vi deltager i. Formålet med samtalesaloner er imidlertid mest af alt at skabe rum for gode samtaler og møder mellem mennesker, der ikke ellers ville have mødt hinanden. Al den inspiration, de idéer, de nye tanker og det styrkede samfundssind, der kommer ud af samtalerne, er rigeligt resultat i sig selv.

De få gange, vi har prøvet at 'høste' frugten af deltagernes samtaler, har det ikke fungeret særlig godt. Den intimitet, der opstår under samtalerne, egner sig ikke så godt til at skulle udkrystallisere sig i konkrete pointer. Springet fra samtalemødernes fordybelse og intimitet til et par hurtige plenumpointer fungerer bare ikke særlig godt. Alt det får både vi og gæsterne rigeligt af i hverdagen. Samtalesalonerne er meget bedre til alt det, vi ellers sjældent får lejlighed til.

Mange af salonteknikkerne har ganske vist også vist sig at fungere rigtig godt som en del af de innovationsprocesser og idéudviklingsworkshops, vi kører for ministerier, kommuner og erhvervsliv. Men dér kombinerer vi dem med alle mulige andre øvelser, der egner sig bedre til at 'høste' konkrete resultater og udvikle prototyper. Deltagere, der møder op til den slags workshops, er så også indstillet på, at de er der for at producere og udvikle idéer. Hvis du derimod har inviteret gæsterne til en samtalesalon, så lad dem få lov at koncentrere sig om samtalerne.

Prøv selv

*Find samtalemener, samtalestartere
og vores salonværts-manual
på Samtalesaloner.dk*

Find det hele på samtalosaloner.dk

BORGERLYST PÅ ARBEJDET

For mange af de mest borgerlystne mennesker, vi kender, kommer deres borgerlyst til udtryk gennem deres arbejde. For dem er deres arbejde deres borgerlystne projekt. Det kan være på det personlige plan, hvor man vælger branche og prioriterer opgaver efter, hvad man synes er mest meningsfyldt. På det ledelsesmæssige plan, hvor man arbejder på at udvikle rammerne for, at andre kan udfolde deres borgerlyst og talenter. På det faglige plan, hvor man går i brechen for nye tilgange og metoder. På det mentale plan, hvor man over sig i at slippe kontrollen, åbne processen og begynder at arbejde mere i beta. Og på det store samfundsmæssige plan, hvor man bruger sit job til at påvirke samfundet omkring sig. Ofte er det er mix af det hele. Og det er i hvert fald for Mette Davidsen-Nielsen, der er tidligere kanalchef på DR2 og nu er direktør på Dagbladet Information.

Nadja besøgte hende for at høre, hvordan hun har gjort sit arbejdsliv til sit helt eget borgerlystne projekt:

På det personlige plan

I de perioder i livet, hvor arbejdet fylder rigtig meget, er det især i kraft af ens arbejde, at man rigtigt kan bidrage med noget til samfundet. Hvis man gerne vil ind i kampen, og det rigtigt skal rykke, bliver man nødt til at gøre det der, hvor man i forvejen befinder sig og bruger sin tid.

For mig gør det en stor forskel, om målet ligger ud over min egen økonomiske og prestigemæssige succes, for jo mere, jeg kan glemme mig selv i en opgave, jo gladere er jeg, mens jeg løser den. Det er det, der giver mig energien og følelsen af meningsfuldhed. Jeg ville personligt ikke kunne bruge særligt mange kræfter på noget, jeg ikke syntes var vigtigt. Det gælder også i mit valg af bestyrelsesposter. Selvom de tilbyder mig fem gange så meget i løn, siger jeg nej uden at blinke, hvis jeg ikke synes, det giver mening.

Når arbejdsindsatsen og engagementet hænger sammen, og man er optaget af noget, der er større end en selv, giver det en kolossal dybde og tilfredsstillelse, som næsten er umulig at opnå på andre måder. Så jeg har altid prioriteret at bruge min tid på det, man kunne kalde 'borgerlystent arbejde'. Og da jeg så de første gange havde oplevet, at jeg kunne bidrage til noget større ved at flytte en lille sten, der skubbede til noget andet, der skubbede til noget tredje, gav det mig mod på at sige "jeg vil godt kunne bidrage til det her projekt". Den slags oplevelser er vigtige at have med i rygsækken, næste gang jeg overvejer at kaste sig ud i noget nyt og svært. For nu ved jeg, at det kan lykkes.

På det ledelsesmæssige plan

Rent ledelsesmæssigt synes jeg, det mest interessante er at skabe de rammer, der kan gøre det nemmere og sjovere for alle de dygtige individualister, jeg leder, at folde sig ud, udvikle deres talenter og skabe noget i fællesskab. På Information arbejder vi meget på at skabe rammerne for fællesskab og samarbejde – og det lader sig især gøre, fordi chefredaktøren og jeg arbejder meget tæt sammen. Så vi kan tænke det redaktionelle og det kommercielle sammen. Nu er vi for eksempel så privilegerede at have en medarbejder som Jørgen Steen Nielsen, der

har arbejdet fuldstændig dedikeret med omstilling i 30 år. Hans bog – Den Store Omstilling – er udgangspunktet for den store omstilling-kampagne Hvad gør vi nu?, vi kører sammen med P4, hvor vi forsøger at skabe opmærksomhed og overblik over alle de bæredygtige initiativer over hele landet.

Når man som leder er så heldig at have en så vedholdende, vidende og engageret medarbejder er det vigtigt at spørge sig selv, hvordan man kan medvirke til, at al hans viden folder sig ud på nye måder. For hans arbejde og viden er jo virkelig noget hele avisen kan samles om og det skaber plads til at alle andre også begynder at tænke nyt og kommer med ideer til, hvordan vi kan gøre tingene på en ny måde. Hvordan kan vi organisere arbejdet med kampagnen? Hvordan skal vi bruge nettet og de sociale medier? På den måde er der blevet plads til medarbejderne kan byde ind med forskellige former for engagement og kompetencer.

Når vi kaster ud i den slags, er det også med til at gøre Information til en slags laboratorium, og vi sætter vi nogle projekter i gang, hvor alle, der har mod på det, kan få en masse muligheder. Alle har chancen for at komme til. Så du kan komme ind som ung og uprøvet og prøve kræfter med rigtig meget, hvis bare du bidrager med dit engagement og dine ideer.

På det faglige plan

Gennem de senere år er vi blevet mere aktivistiske på Information. Dagsordenerne er i store træk de samme – vi har for eksempel beskæftiget os med den grønne omstilling i over 30 år – men vi er begyndt at gå et skridt tættere på og blande os lidt mere. Nu er vi selv med til at sætte nogle ting i gang. Vi laver indhold både om, for og med samfundet.

Men det er altså ikke noget, man bare sådan bare lige gør. For det er en meget rodfæstet del af mediebranchen, at vi holder os observerende på sidelinjen. Så det er i sig selv en stor ting, når chefredaktøren og den administrerende direktør skriver ledere sammen, melder klart melder ud, hvad vi mener – og tillader sig at give nogle bud på løsningen. Vi har været vant til at skue ude fra eller fra toppen af Olympen – og pludselig stiller vi os midt i manegen.

Det afføder vigtige faglige diskussioner om, hvad sker der med vores kritiske sans og rolle som avis i forhold til at dække fx miljø og klima og det politiske, når vi selv spiller en aktiv

rolle. Der er nogle, der er uenige med mig i det her, og synes, at vi bevæger os ud i mineret farvand. Og jeg synes virkelig, det er vigtigt at diskutere og have et kritisk øje på det. Men jeg mener også, at det er en uundgåelig udvikling. Den tid er forbi, hvor det i sig selv var interessant at skildre verden uden selv at være i dialog og deltage. Så som medier er vi nødt til komme meget mere ind i kampen og kigge på, hvordan vi kan samarbejde med andre fra sag til sag. Spørge os selv, hvad vi kan bidrage med, hvordan kan vi flytte noget, hvordan vi kan skabe mere engagement.

På det mentale plan

Når man som leder sætter eksperimenter i gang, er det altid forbundet med et kontroltab. Og i arbejdsammenhænge er det svært både at føle sig professionel og samtidig miste kontrollen. For professionalism handler traditionelt set om styring og optimering og effektivisering og lean-processer og strategier og muligheden for at styre og forudsige, hvad der kommer til at ske.

Så kontroltab er faktisk et nøgleord. Da vi satte Hvad gør vi nu?-kampagnen i gang, anede vi ikke og nogen ville være med, hvor det ville ende. Det følte utrygt. Vi gjorde det alligevel, fordi vi mener kunne fornemme, at Den Store Omstilling ikke alene bundede i et ægte engagement, men også vakte meget genklang i tiden. Derfor syntes vi også, at vi stod med en unik mulighed for at bidrage til noget, der ville være vigtigt i den store sammenhæng. Men vi har knoklet løs på det, har jeg mange gange måttet sige – og minde mig selv om: ”Vi kommer ikke til at kunne kontrollere det. Men det er MENINGEN.”

Selvfølgerlig kan det være fint nok at køre med noget gennemprøvet. For hvis vi skulle opfinde hele livet forfra hver dag, ville vi jo aldrig få gjort noget. Vi har brug for visse rutiner og faste måder at gøre tingene på. Men hvis der ikke er nogen felter, mennesker, sammenhænge eller fællesskaber, der tør prøve noget helt nyt engang imellem, er vi jo meget ilde stedt.

På det samfundsmæssige plan

Som samfund har vi været igennem en lang periode, hvor det meste handlede om personlig vinding og selvtilfredsstillelse og ingen havde tålmodighed til noget som helst, der ikke gav 'instant gratification'. Men nu tror jeg, vi er begynder at genopdage, at der ligger en stor

tilfredsstillelse i at få fællesskabet til at bære og at gøre ting sammen. I længden er det simpelthen ikke tilfredsstillende nok bare at shoppe rundt – for så opnår du aldrig den dybere tilfredsstillelse og selvforglemmelse, der ligger i at lave og skabe noget sammen med andre.

For fem-ti år siden var der meget fokus på iværksætter- eller entreprenørånd, som var meget individuelt orienteret og fokuseret på selvrealisering og hurtig økonomisk succes. Men når man kigger på alle de bæredygtige og frivillige initiativer, der pibler frem lige nu, er det tydeligt, at mange mennesker gør det af ren og skær borgerlyst. Og af pligtfølelse overfor fællesskabet og samfundet. Det er den form for ansvarlighed, der er en af grundpillerne i vores velfærdssamfund.

Hvis man først begynder at kigge efter borgerlysten, så findes den derude. Og et af vores formulerede formål med Hvad gør vi nu?-kampagnen var at få det, der går under radaren, frem i lyset. Det var én af de ting, vi som avis i hvert fald kunne bidrage med.

*Hvorfor tog du
på arbejde i dag?*

Fra FOLKETS VALG – find alle spørgsmålene på folketsvalg.dk

SAMMENSKUD

—

Den gamle andelstanke er ved at genopstå i en moderne variant ved hjælp af sociale medier og ny teknologi. Enkle systemer som byttemarkeder, crowdfunding og delebiler gør det let at pulje vores penge, tid, energi, redskaber og viden. Jo mere vi deler, jo mere får vi alle ud af det. Få indblik i de nye muligheder her.

Gennem de seneste 50 år er vi blevet opdraget til at være forbrugere. Til at bruge og smide væk. Til at tro, at vi hver især er nødt til at eje vores helt eget eksemplar af bøger, boremaskiner, biler og bukser — i stedet for at dele dem med andre, eller simpelthen give dem videre, når vi ikke længere har brug for dem selv. Til at tro, at vores ejendele og outfits helst skal matche hinanden i en grad, så vi føler os nødsaget til at skifte hele vores garderobe eller møblement ud med jævne mellemrum. Vi har lært, at kunden altid har ret, og at den bedste måde at gøre noget for samfundet og økonomien er at købe nyt, nyt, nyt.

Denne kunde-mentalitet har også i høj grad smittet af på den måde, vi ser og bruger velfærdsstatens mange goder. Som borgere er vi blevet de offentlige institutioners kunder, som skal betjenes hurtigt og effektivt. Børnehaver, sygehuse og A-kasser er blevet serviceydelser på samme måde som fitness-centre, frisører og banker. Det ser man tydeligt i rebrandingen af de gamle kommunekontorer til Borgerservice.

Udviklingen har utvivlsomt været sund for de offentlige institutioner, der frem til 1970'erne var præget af en gammeldags bedrevenhed og magtfuldkommenhed. Men den har desværre også betydet, at vi har glemt, hvor disse velfærdsgoder oprindeligt kommer fra.

Men faktisk er mange af grundpillerne i velfærdssamfundet, som vi i dag tager for givet, resultatet af mange små borgerlystne initiativer, hvis drift og udvikling siden er blevet overtaget af staten. Båret af de to store folkelige bevægelser i slutningen af det 19. århundrede — andelsbevægelsen på landet og fagbevægelsen i byerne — fandt danskerne sammen lokalt og skabte fælles løsninger på fælles behov. De organiserede sygekasser og arbejdsløhedskasser, der sikrede medlemmerne lægebehandling og indkomst i tilfælde af sygdom eller arbejdsløshed. De organiserede daginstitutioner, højskoler og oplysningsforbund, der gjorde det muligt for børn og voksne at uddanne sig. De organiserede medlems-ejede købmandsbutikker og bagerier, så de alle kunne få billigere og bedre adgang til fødevarer af god kvalitet. De startede mejerier, slagterier, bryggerier og fabrikker, som de ejede og drev i fællesskab og som ikke bare gjorde dem i stand til at konkurrere med de traditionelle magtgrupper i samfundet, men også til at konkurrere på det internationale marked. Alle disse borgerlystne initiativer var en del af enorm bølge af social innovation, som har formet vores samfund meget mere, end vi tror.

Denne bølge blev båret af generationer, der opfattede **sammenskud** som det naturligste i verden: At man deltes om de dyre landbrugsredskaber, ingen havde råd til at købe alene; at man overnattede hos hinanden, når man var langt hjemmefra; at man lånte en kop sukker hos naboen, når man havde glemt at købe sukker selv; at man lige gav hinanden en hånd med på de små tjenester i snævre vendinger og aldrig smed noget ud, der kunne bruges igen.

På samme måde som vi på meget få generationer har glemt den nøjsomme livsstil, vores bedsteforældre og generationerne før dem førte, har vi også glemt glæden ved det gode sammenskud. Og selv hvis vi skulle kunne huske det, er det nok de færreste af os, der føler, at de gamle former for foreningsliv og fællesskab stadig passer ind i vores moderne liv. Men vi tror på, at det kan lade sig gøre igen. På helt nye måder.

I dag har vi bare lidt glemt, hvordan man gør. Men tidligere generationer har gjort det før os – og vi kan gøre det igen. Faktisk er det allerede startet. For det kribler og krabler i undergrunden. Nye former for sammenskud spirer frem. De genopdager og genanvender vores fælles arvegods og genopfinder vores forbrugsmønstre, så de tager mere hensyn til klimaet, minimerer spildet, udnytter ressourcerne langt bedre og giver os råd til at opfylde vores drømme uden at tjene nær så meget. Og oven i købet styrker det gode naboskab og fællesskabsfølelsen undervejs.

Kært barn har mange navne – og det har denne udvikling også. Forfatteren Rachel Botsman, der er en af de første, der har italesat fænomenet, kalder det 'Collaborative consumption'. Tor Nørretranders og Søren Hermansen kalder det 'fælledskaber' og har skrevet virkelig fint om tendensen i deres bog af samme navn. Og her i Borgerlyst-regi kalder vi det 'sammenskud'. Men selve navnet er mindre vigtigt – det interessante er de mange nye fællestræk, der karakteriserer udviklingen – og hvad vi hver især kan lære af det, hvis vi gerne vil være med til at trække samfundet i en mere borgerlysten retning.

Nogle af fællestrækkene er, at de forskellige tiltag:

- Bryder udfordringerne ned på **mikrohandlinger**, man nemt kan rykke på her og nu, så man ikke går kold i de store udfordringer, der hurtigt tårner sig op, så snart man har fået en god idé.
- Prøver at reducere affaldet og nytænker forsyningskæderne, så gamle ting får nyt liv gennem byttebørser og genanvendelse.
- Opfordrer os til at eje tingene sammen og lave deleordninger, så vi alle sammen kan få mange flere af de ting, vi drømmer om – uden at belaste klimaet og økonomien nær så meget, som hvis vi skulle have hver vores.
- Gør de gode idéer nemme at kopiere og skalére, så de kommer flere til gavn. For eksempel ved at udvikle helt basale systemer og mekanismer, der gør det enkelt at administrere, så det for eksempel er tydeligt, hvad man forventes at give, og hvad man kan forvente at få. Når tingene først fungerer ét sted, bliver det nemmere at dele opskriften med andre, så de selv kan sprede idéen i deres lokalområde.
- Får fremmede til at lære hinanden at kende og får naboer og genboer til at snakke mere sammen, hvilket er med til at genopbygge den grundlæggende tillid til hinanden – og til samfundet.

Præmieeksemplet herhjemme er den økologiske indkøbsforening **Københavns Fødevarefællesskab**, som vi allerede har nævnt et par gange. Det er et præmieeksempel, fordi det på meget kort tid har ændret medlemmernes forhold til forbrug ved at fokusere på den direkte kontakt mellem de lokale, økologiske producenter og dem, der i sidste ende skal spise grøntsagerne. Derigennem har fællesskabet været med til at skabe mere debat og bevidsthed om vores indkøbsvaner og supermarkedernes udbud. Alt sammen ved hjælp af medlemmernes egen handlekraft og sammenskudet af deres tid. Når alle medlemmer lægger tre timers arbejde om måneden, bliver det tilsammen til rigtig mange kompetencer og meget arbejdskraft.

Desuden er fødevarefællesskabet et fint eksempel på, hvordan et sammenskud kan kopieres og skaleres. For så snart den oprindelige afdeling på Nørrebro havde udviklet systemerne, der fik det hele til at køre rimeligt glat, var det nemt for dem at dele 'opskriften' med alle

andre, der havde lyst til at skabe et fødevarefællesskab i deres lokalområde. I dag findes der fødevarefællesskaber mange steder i landet. Og på den måde har medlemmerne været med til at påvirke de samlede forbrugsmønstre og indkøbsvaner indefra. En for en, kvarter for kvarter, landsdel for landsdel.

Men **Københavns Fødevarefællesskab** er blot ét ud af mange aktuelle eksempler på, hvordan tendensen slår igennem herhjemme og nye muligheder åbner sig.

Her er 5 nedslag i alle de store, overordnede tendenser, der ligger bag disse nye former for sammenskud – og nogle konkrete eksempler på, hvordan mange danskere allerede på forskellig vis bidrager til sammenskuddet:

1. Slå pjalterne sammen

Det er længe siden, der sidst blev talt så meget og så seriøst om kollektiver, solidaritet og fællesskaber, som der bliver i dag. Men i 2014-versionen er det hverken fodformet eller hippiehåret. Man kan sagtens gå ind for sammenskud og alligevel få al den luksus og komfort, man ønsker sig. Faktisk er det langt mere realistisk, end hvis man skulle finansiere det hele alene.

De eneste privatpersoner, vi kender, der har fri adgang til egen biograf, gymnastiksal og fuldt udstyret hobbyrum derhjemme, er de af vores venner, der bor i *Langeeng* – et gennemdesignet bofællesskab i Albertslund. Her har hver familie sit eget superlækre hus – og derudover har de alle sammen adgang til et fælleshus med alle de tilbud, vi andre kun kan drømme om at have lige inden for hverdagsrækkevidde.

Udover alle de lækre fællesfaciliteter, er der også tale om et praktisk sammenskud, hvor beboerne hjælper hinanden med at få børnefamiliehverdagen til at glide lidt lettere. Der er hjemmelavede middagsmåltider hver dag, som man selv kan vælge, om man spiser i fælleshuset eller tager med hjem som 'take-away'. Alle voksne tager en intensiv køkkentjans et par uger om året – men til gengæld behøver de ikke tænke over madlavning resten af året. Der er heller aldrig langt til den nærmeste børnepasser eller legekammerat.

Det lader sig alt sammen gøre, fordi de er mange nok til at dække udgifterne og tidsforbruget. Når vi slår pjalterne sammen, får vi hver især adgang til meget mere af det hele – for det er jo ikke kun økonomien, men også ansvaret og alt det praktiske, man deles om. Det samme gælder for kontorfællesskaber, hvor brugerne deles om udgifterne til kopimaskiner, receptionister og mødelokaler. Samme princip gælder for de efterhånden meget udbredte *hackerspaces*, hvor folk deles om dyrt udstyr som 3D-printere og laser-skærere. Sammen får brugerne adgang til meget mere af alt det udstyr, de har brug for, end hvis de havde skullet købe det alene.

Men sammenskud kan også foregå i langt mindre skala eller handle om at få råd til mere ydmyge drømme: En gruppe naboer slår sig sammen om at dele haveredskaber, beboerne i en andelsforening har fælles værksted og værktøj, så de ikke behøver at have hver deres boremaskine, der gennemsnitligt kun vil blive brugt 8-12 minutter i hele sin levetid. Tor Nørretranders fortæller om en villavej, hvor beboerne opdagede, at alle deres biler kunne præcis det samme og havde præcis samme størrelse: De var beregnet til at transportere op til fem personer, et par kufferter og nogle indkøbsposer rundt mellem to punkter, der ikke lå alt for langt fra hinanden. Hvis de i stedet brugte de samme penge på at dele en bilpark, ville de både have råd til en masse små, smarte bybiler, en varevogn og en minibus til de særlige lejligheder, hvor man skal fragte større ting eller mange mennesker. “Hvis de delte, kunne alle få dækket deres varierende behov meget nemmere,” pointerer Nørretranders: “Hvis vi deles om tingene, får vi alle sammen adgang til meget mere. Hvis vi dropper tanken om, at alle skal have hver deres hammer, skruetrækker og knibtang, og vi i stedet deles om redskaberne, får vi alle sammen et langt større instrumentarium at spille på.”

2. Byt vernetjenester

Tænk på dit lokalmiljø som et moderne gadekær. Der, hvor man mødes, hygger sig og hjælper hinanden med de forefaldende småting. Alle kan et eller andet, de andre ikke kan – og har brug for hjælp til noget, andre kan. Og fordi man alligevel er der eller bor lige rundt om hjørnet, er det ikke særlig besværligt. Det er ikke nogen ‘big deal’ – det falder helt naturligt, når man omgås hinanden og lige så stille lærer hinandens behov at kende.

Børnepasning er en af de hverdagsudfordringer, som det er oplagt at lave sammenskud om. For eksempel kender beboerne i Nadjas andelsforening efterhånden hinanden godt nok til, at de ringer til hinanden, når der er akutte børnepasningsproblemer for at høre, hvem der arbejder hjemme – og om de syge unger så måske kan ligge og se fjernsyn på deres sofa. Det lader sig overraskende ofte gøre. Den slags naboskab er efterhånden en sjældenhed. Dels fordi de fleste naboer ikke længere kender hinanden godt nok til at ville overlade ansvaret for deres børn til hinanden eller turde bede om hjælp. Dels fordi det ofte er lidt af et tilfælde, hvornår den slags lige går op, hvis det ikke er forholdsvis systematiseret, hvem der har tid og overskud til at passe – og hvem, der akut har brug for hjælp til børnepasning. Hvis det skal fungere, skal det være nemt, smidigt og trygt for alle parter. En god måde at organisere det på, er den *Saturday Night Gang*, som en af Nadjas veninder i Seattle har lavet sammen med fire andre børnefamilier. Her samles alle ungerne hver lørdag hos én af familierne på skift, der så hygger vildt igennem med dem – mens resten får lidt tiltrængt kærrestetid til hinanden.

Det kan også være en god idé at dele tjenester. Enten formelt som på *Den Lille Tjeneste*, hvor man kan få og give hjælp til alt fra at samle IKEA-skabe til at rive blade sammen, købe ind eller lufte hunde. Hvis man ikke kan finde alle de kompetencer, man har brug for at bytte sig til i andelsforeningen, på villavejen eller i lokalområdet, kan man med garanti finde nogen på Facebook, der gerne vil bytte. Handymændene M/K kan byde ind med at hænge lamper og opslagstavler op, mens andre kan lave hverdagsmad til alle om torsdagen, læse lektier med ungerne, hjælpe med regnskaberne, stoppe hullerne i vintertøjet, fixe apparaterne eller sætte det trådløse netværk op. Og hvorfor vente til foreningens eller institutionens næste arbejdsweekend med at bytte sig til den hjælp, man har brug for, hvis man kan gøre det løbende?

Der er også gode muligheder for at dele viden, som de gør det hos *Skillshare* i USA, hvor enhver, der ved meget om noget, kan udbyde minikurser i det. Og det kan man jo også gøre mere uformelt ved at invitere nogle venner over til en aften i madlavningens, træningens, papirklippets, digtoplæsningens, havedyrkningens, blomsterpresningens, sangens, spanskundervisningens, bloggingens eller keramikens navn. Det er sjovt at lære andre noget, og man lærer ofte selv en masse ved at skulle lære sine talenter fra sig.

Også mange borgerlystne projekter er bygget på vennetjenester og faglige sammenskudsgilder. Nogen bidrager med et logo, andre hjælper med at programmere, nogen hjælper med at male kontoret, plante blomster eller bygge en reol, andre læser korrektur og nogen kommer forbi med en hjemmebagt kage på det helt rigtige tidspunkt. Alle bidrager kun med det, de kan overskue – men når alle **mikrohandlingerne** bliver slået sammen i et sammenskud, lader meget mere sig gøre.

3. Send dine ting i cirkulation

Rachel Botsman skriver i *Collaborative Consumption* om filosofen Denis Diderot, der fik en superlækker morgenkåbe i gave – og pludselig syntes han, han skulle ommøblere hele sit hjem, fordi alt det gamle så lurvet ud sammenlignet med den nye badekåbe. På samme måde rammes de fleste forbrugere jævnlige af trangen til at få tingene til at matche, når vi får nye møbler, nyt tøj, nyt køkkenudstyr eller nye gadgets.

Botsman kalder denne trang til at matche for 'Diderot-effekten' – og den medfører desværre ofte, at vi ender med at skrotte ALT det gamle. Vi opgraderer på alle fronter, så vores Mac, iPad og iPhone matcher hinanden i lækkerhed. Så hele sommerhuset bliver istandsat i ét hug. Så vi nymøblerer hele stuen på én gang, selvom vi egentlig bare havde brug for en ny lænestol. Og vi kan gøre det, fordi det stadig er så billigt at købe nyt.

Men vi kan ikke blive ved med at leve efter Diderot-effekten. Som Tor Nørretranders forklarer, har vi vænnet os til, at der altid er flere råstoffer at tage af: "Vi er vant til at kunne grave et hul i jorden og hente de råstoffer op, vi mangler. Og når hullet er udtømt, graver vi bare en ny mine. Når vi er færdige med at bruge tingene, smider vi dem i en anden slags hul. Og når lossepladserne så er fyldt, graver vi bare et nyt hul til affaldet." Det er selvsagt ikke en særlig bæredygtig fremgangsmåde, for vi kan ikke blive ved med at basere alt på, at vi bare kan hente nyt hele tiden. Klodens ressourcer er ved at rinde ud, og derfor er vi nødt til at tænke anderledes. "Vi bliver nødt til at tænke i kredsløb," understreger Nørretranders: "Vi skal lære at tænke meget mere på de atomer, der indgår i produkterne, i stedet for at tænke på selve produkterne. Det vigtige er, hvordan atomerne kan genbruges. Produkterne skal kunne genbruges – indgå i en cyklus, så atomerne kan blive brugt igen – fremfor at blive smidt væk."

Han fremhæver kobber som et eksempel på et råstof, vi skal blive meget bedre til at genanvende: "Klodens kobberminer er ved at være udtømt, men i en europæisk storby er der gennemsnitligt 220 kilo kobber per indbygger. Meget af det er svært at få fat i, fordi det er en del af vores skrottede elektronik, sidder i kobberledninger inde i husene eller under jorden eller er smeltet ind i bronzestatuernes legeringer. Men alligevel: 220 kilo per næse er faktisk enormt meget. Der ligger et kæmpe potentiale i 'urban mining', for i dag er de største kobberminer geologisk set faktisk byerne og ikke kobberminerne." Så det gamle ordsprog om, at "One man's trash is another man's treasure" har aldrig været mere aktuelt og relevant. I dag gælder det om at få mest muligt ud af sit skrot. Enten ved at genanvende det selv eller ved at sende det videre i cirkulation, så andre kan få glæde af det.

Derfor arbejder designerne på højtryk med at udvikle nye designprocesser, der fokuserer på bæredygtige kredsløb og genanvendelighed. Og virksomheder udvikler i stadigt højere grad nye forretningsmodeller, der fokuserer på langtidsleje af produkter, så de efter endt brug bliver leveret tilbage til virksomheden, der så kan genanvende materialerne og råstofferne. Men det tager lang tid, før den slags for alvor slår igennem i nye produkter – og indtil da er det op til os hver især at reducere mængden af affald så meget som overhovedet muligt. Og det gør man nemmest ved at lade være med at overforbruge og i stedet udnytte de ting, man allerede har, optimalt.

Landet over blomstrer *byttemarkedene*, hvor folk kan aflevere alt det, de ikke selv har brug for længere – og tage noget andet gammelt og spændende med sig hjem. Der oprettes byttebiblioteker i storbyernes karréer. Bibliotekerne sætter bog-bytte-skabe ud i parkerne. Og der organiseres tøjbyttedage og arvekæder med aldersspecifikt tøj, legetøj og udstyr. På *Gul & Gratis.dk* kan folk uden beregning sætte overskydende ting og sager til salg. Priserne er små, og tingene skifter nemt hænder. I Facebook-gruppen *Tingbiblioteket* slår folk alt det op, de har brug for eller gerne vil af med – og skriver, om det er gratis eller koster noget – og hvordan man kan afhente sine nye potteplanter eller barnesæder. Samtidig har danske børn fået en superhelt i Shane Brox, der med tv-programmet *Shanes Verden* er blevet nutidens svar på Jørgen Clevin – men den store forskel er, at Shane puster nye eventyr i det ødelagte, ser skønheden i toiletrullerne, genopdager potentialet i et mælkelåg og bygger slotte af papkasser.

4. Del din bil, byt din bolig – inviter andre til at dyrke din have

”Why Buy When You Can Borrow”, lyder sloganet for nabodeletjenesten *Share Some Sugar*, hvis danske pendant hedder *Yepti.dk*. Men én ting er alle de små ting og luksusgoderne. En anden ting er vores større investeringer. Huse, lejligheder, biler – eller passagersæder i biler, skrivebord, kontorer, der står tomme og ubrugte hen mange af døgnets timer. Hvad nu, hvis vi tænkte os lidt om, så vi kunne få meget mere ud af dem?

LetsGo Delebiler giver københavnere familier, der ikke er afhængige af en bil i hverdagen, mulighed for at køre, når de har brug for det. Oven i købet nyere, mere miljøvenlige og mere komfortable biler, end de fleste af medlemmerne ville have haft råd til, hvis de selv skulle købe dem. Blaffing anno 2014 foregår på sites som *GoMore.dk* eller *Turen.dk*, der fylder de tomme pladser i bilerne ud – og giver deltagerne en billigere tur og chancen for en god snak med en fremmed undervejs.

I stedet for at lade sit hjem stå ferietomt og indbrudsfristende, kan man ’houseswappe’ sig verden rundt – og bo i hjemlige, personlige omgivelser – oven i købet ofte med tips fra ejerne om lokalmiljøets største hits. Og man kan føle sig ret sikker på, at de nok skal passe på ens hjem – for den implicite kontrakt i houseswappingen er jo, at de er lige så afhængige af, at du passer ordentligt på deres hjem.

Har man ikke lyst til eller mulighed for at swappe sig til sin drømmedestination, har *AirBNB.com* på få år gjort det muligt at leje sig relativt billigt ind hos andre. Enten ved at overtage hele deres hjem, mens de er væk – eller udleje det værelse, der blev til overs, da ungerne fløj fra reden. Og endelig kan man også sove gratis på folks sofaer gennem *Couchsurfing.org*, hvis rejsebudgettet ikke helt matcher eventyrlysten.

Og så er der jo alle de huse, ingen bor i længere, faldefærdige fabrikslokaler, forladte nærkøbmandsbutikker og øde industriområder. Alt det, der i bedste fald bare ligger hen – og som i værste fald ødelægger landsbydyllen. Løsningen på begge dele har i flere tilfælde vist sig at være, at borgerne selv overtager bygningerne og omdanner dem til noget af det, der er brug for. Det gamle mejeri i den vestjyske landsby Stadil er blevet til kontorfællesskab; i Hvalsø på Midtsjælland holder borgerne sammen liv i den gamle

biograf og foreningen *Giv Rum* har ligefrem specialiseret sig i at bygge bro mellem tomme bygninger og initiativrige mennesker.

Men det er ikke kun bygninger, hjem og senge, der er rift om. Inspireret af det engelske *Landshare*-koncept bygger danske *Del Jordan* bro mellem haveejere, der ikke orker at dyrke eller pleje deres have – og haveløse, der gerne vil dyrke deres egne grøntsager. *By-høst* er en fælles kortlægning af vilde, spiselige planter i det offentlige rum, så det bliver nemt at finde, høste og spise dem. *Guerilla gardeners* kaster frøbomber med blomsterfrø på triste græsplæner og laver små bede mellem brostenene i rabatterne. Og der er opstået en bølge af borgeropdyrkede byhaver rundt om i landet.

5. Gør plads til de helt små bidrag

De mest succesrige sammenskud gør det så nemt som muligt for alle at bidrage med det, de kan. Derfor er det vigtigt, at man kan hjælpe, støtte eller deltage i det små. Det handler om at knække opgaverne ned i **mikrohandlinger**, som det er nemt at påtage sig, så deltagerne på forhånd ved, hvad de siger ja til, og hvad det vil kræve af dem. Ikke noget med, at man pludselig er shanghajt til at sidde i en bestyrelse i flere år, når man egentlig bare gerne ville plante nogle grøntsager. Alle skal være mere end velkomne til at påtage sig flere mikrohandlinger, hvis de har tid og lyst til lige så stille at bevæge sig op ad **engagementstrappen**. Men det skal være deres eget valg.

Mikrohandlinger er også ved at revolutionere borgerlystne initiativers finansieringsmuligheder. For med online crowdfunding-platforme som *Kickstarter.com* eller danske *Boomerang.dk* kan kreative kræfter og iværksættere præsentere deres projekter og samle tilsagn om finansiel støtte fra interesserede privatpersoner. Det er først når – eller hvis – fundraising-målet bliver nået, at disse tilsagn omsættes til reel støtte og pengene trækkes fra bidragsydernes konti. På den måde kan man let iværksætte en fundingkampagne, hvor folk ikke risikerer, at deres penge ender i et sort hul. Og det gør det muligt for mange flere skæve og uventede projekter at få støtte. Faktisk er denne bog udgivet ved hjælp af *Boomerang*, hvor vi opfordrede alle Borgerlysts venner til at hjælpe os med at gøre bogen grafisk lækker og finansiere trykningen.

En mikrohandling kan også være at hjælpe med at sprede andres budskab eller sende dem den opmuntrende besked, som måske lige præcis var dét, de havde brug for lige nu. Tilsammen gør alle de små ting en stor forskel.

Anledninger til sammenskud

Ofte giver kriser, usædvanlige omstændigheder eller andre afbræk fra hverdagen anledning til de mest uventede og positive sammenskud. Det kan være alt fra naturkatastrofer, der foranlediger store nødsbælsindsamlinger til pludselig sygdom, som får familie, kolleger, naboer og venner til at byde ind med hjælp til alt fra børnepasning til banklån.

Et meget hverdagsnært eksempel på sådan en krise opstod i foråret 2013, da lærerne var lockoutet fra skolerne i næsten fire uger. Til sidst anede forældrene ikke, hvordan de skulle få ungerne stimuleret, udfordret og undervist. Men midt i alle frustrationerne, skete der også noget virkelig positivt: Civilsamfundet trådte i karakter – og på få uger spirede en masse nye sammenskud frem, der sørgede for, at ungerne ikke bare blev passet på helt nye måder, men også lærte alt muligt spændende undervejs.

Bageren i Rantzausgade holdt bageværksted, hvor alle de lockoutramte unger kunne opleve lugten i bageriet og fik selvbagte hindbærsmutter med hjem. Planteskolen i Høsterkøb lod børnene plante altankasser. Fodboldklubben Skjold holdt dagligt lockout-fodboldskole, som ungerne vendte rødkindede hjem fra. Tivoli tilbød undervisningsforløb med udgangspunkt i Rasmus Klump og H. C. Andersen. Hundelufteren i Hareskoven gav kurser i hundetræning. Nadja holdt sin egen **lockoutscole**, som du kan læse om i hendes sommer-eftertanker. Kort sagt dukkede der de mest overraskende initiativer op fra helt uventede kanter, fordi enkelte borgere begyndte at tage et medansvar for, at lærerne – og dermed også i stor udstrækning eleverne – var blevet lockoutet fra skolerne.

De mange fine eksempler på lockout-løsninger var på hver deres måde også eksempler på, hvordan den gamle andelstanke er ved at genopstå i nye, lystbetonede og fleksible former – i høj grad drevet af de nye organiseringsmuligheder, som internettet giver.

For ligeså forskellige alle disse eksempler og tilgange er og lige så forskellige mennesker og temperamenter, de tiltrækker, lige så meget har alle disse forskellige sammenskud trods alt en masse til fælles:

1. De tog udgangspunkt i det, de allerede havde og kunne. Arrangementerne foregik i de butikker, på de fodboldbaner, i de fælleslokaler, der havde til rådighed. Og det, der foregik tog udgangspunkt i arrangørernes hverdag - og det, de gerne ville lære fra sig. De skulle opfinde alt muligt nyt. De delte det, de allerede var eksperter i.
2. De formår på hver deres vis at kombinere noget lyst- og fællesskabsbetonet og spontant med nogle meget stramme rammer og systemer, der får det hele til at glide, og gør det nemt for potentielle deltagere at se, hvilke mikrohandlinger, de kan byde ind med. Al hjælp er velkommen og bedre end ingenting.
3. De benytter sig af sociale medier til at koordinere tid, sted og betingelser for et sammenskud og sprede budskabet udenfor de nærmeste venner og familie. På den måde løser de ikke alene nogle praktiske udfordringer, men styrker fællesskaber og opdyrker nye sociale bånd mellem generationer, befolkningsgrupper, fagligheder, livssituationer og politiske overbevisninger, der ikke ellers ville have talt så meget sammen. Internettet har også gjort det meget lettere at dele erfaringerne bagefter, så det kan kopieres andetsteds. På den måde kan andre bruge tiden og energien på at fylde alt muligt godt i den dybe tallerken i stedet for at skulle opfinde den først.

Denne nye bølge af sammenskud er værd at lade sig inspirere af, hvis man vil starte sit eget borgerlystne projekt. For det er kun ved at pulje sin energi, begejstring og handlekraft sammen med andre, at der virkelig bliver plads til at fokusere på lysten. Borgerlysten.

Læs mere

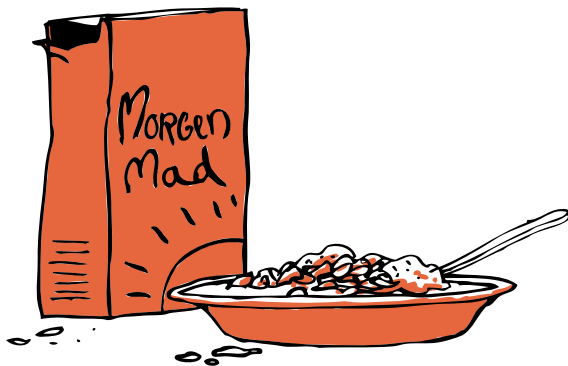
- Begrebet sammenskud er især inspireret af Rachel Botsman's bog *What's Mine Is Yours: How Collaborative Consumption is Changing the Way We Live* (Collins, 2011)
- Og af Tor Nørretranders og Søren Hermansens bog *Fælledskab* (Samsø Energiakademi, 2011)

*Hvornår har du sidst deltaget
i et godt sammenskud?*

Fra Samtalesalon om SAMMENSKUD – find hele samtalemenuen på samtalosaloner.dk

Hverdage

Hvad: En blogstafet, hvor deltagerne skrev et portræt af deres hverdag ud fra otte faste spørgsmål, og derefter sendte stafetten videre til andre, hvis hverdage de gerne ville høre mere om.

Hvornår: Lanceret i september 2012 under stor opmærksomhed og med mange reaktioner og diskussioner. Derefter en længere stille periode. I efteråret 2013 begyndte vi at lægge nye portrætter op igen.

Hvorfor: Borgerlysten trives bedst, når borgerne føler et lille ekstra overskud i hverdagen. Derfor ville vi gerne sætte fokus på, hvordan forskellige mennesker har indrettet deres hverdag, så alle kunne finde inspiration til, hvordan de selv kunne indrette deres hverdag på en måde, så der blev plads til mere overskud – og borgerlyst.

Helt i begyndelsen af arbejdet med Borgerlyst snakkede vi meget om, at det helt grundlæggende handlede om at give folk muligheden for at bruge deres lille ekstra overskud i hverdagen: Den time om aftenen man ellers bruger på fjernsyn eller Facebook. Den uge, hvor skilsmisseforældrene ikke har ungerne. Den måned, der kan være mellem et jobskifte. De lange perioder mellem opgaver og eksaminer, hvor studerende har masser af luft i kalenderen. De enorme ressourcer mange arbejdsløse brænder inde med i dagpengesystemet. De stille uger, man selvstændige oplever mellem større opgaver. Den rolige barselstid når barnet sover. Det overskud af tid, erfaring og energi, der bliver frigivet, når ungerne flyver fra reden, eller man skruer ned for blusset på vej ud af arbejdsmarkedet.

Vi oplevede selv, hvordan vores lille ekstra overskud ofte bare fordampede, fordi vi ikke vidste, hvor vi skulle gøre af det. Det var ikke nok til at gøre en forskel i sig selv – og heller ikke tilbagevendende eller konsistent nok til, at vi kunne påtage os en længerevarende tjans eller sidde med i en bestyrelse. Men det var nok til at kunne være blevet til noget. Hvis bare vi havde vidst, hvor vi skulle gøre af det.

Derfor satte vi os for at udforske, hvordan vi kunne skabe nogle rammer, hvor man nemt kunne byde ind med en hånd, lidt intensiv sparring, et par timers arbejde eller et vågent øje – og vide, at den lille ting, man gjorde, betød noget i en større sammenhæng.

Når vi snakkede med andre om deres borgerlyst eller interviewede dem til **Folkets Stemmer**, blev det mere og mere tydeligt for os, at de fleste foreninger eller frivillige organisationer i dag kræver et enten-eller-engagement, der afholdt rigtig mange fra at følge deres borgerlyst. Det var ikke lysten, der manglede. Men derimod den praktiske mulighed for at bidrage på en måde, der forekom både realistisk og meningsfuld i hverdagen.

Så der var et ret grundlæggende problem med al vores snak om 'det lille ekstra overskud i hverdagen'. Der var ikke særligt mange voksne danskere, der oplevede at have det lille ekstra overskud særligt ofte.

Derfor begyndte vi efterhånden at snakke meget om, at en af udfordringerne i forhold til demokratiet, civilsamfundet og moderne frivillighed nok ikke handler nær så meget om

'det tavse flertal' som om 'det travle flertal'. Og hvis vi skulle have det 'det travle flertal' i tale, var vi nødt til at udvikle nogle nemmere, sjovere og mere spontane måder at dyrke sin borgerlyst på, end dem vi kender fra det traditionelle foreningsliv og de frivillige organisationer.

På det tidspunkt stødte vi på begrebet 'hverdagsmagere', som samfundsforskerne Eva Sørensen og Henrik Bang har opfundet til at beskrive en ny type samfundsdeltager, der er opstået i rummet mellem den passive borger, der bare stemmer til valgene på den ene side, og den dedikerede græsrodsaktivist, der lever og ånder politik, på den anden side. De beskriver hverdagsmageren som en slags amatør-aktivist, der pragmatisk fokuserer på at løse konkrete problemer i sin egen nære hverdag. I skolen, i boligen, i lokalområdet. Hvis tingene ikke fungerer, tager de fat på det. De koncentrerer sig om det, de kan gøre noget ved – i et åbent og fleksibelt samarbejde med ligesindede. Det er, som de to samfundsforskere så smukt formulerer det "et udtryk for, at individualitet og fællesskab hører sammen og gensidigt betinger hinanden i hverdagen."

Hverdagsmagere formår at forløse deres borgerlyst og kombinere det sjove og lystbaserede og nødvendige med den tid, de har til rådighed. Men herhjemme har vi desværre en tendens til at hylde ildsjælene som små superhelte, der er gjort af et særligt stof. Og sige, at alle vi andre aldrig ville være i stand til at gøre det samme.

Men hverdagsmagere er ikke magiske, overskudsagtige superhelte. De er også bare helt almindelige borgere. De har bare fundet ud af, hvordan de kan få mest muligt ud af deres lille overskud i hverdagen.

Hvis vi kunne få dem til at fortælle, hvordan de havde indrettet deres hverdage, ville det kunne inspirere alle andre til at finde vores egne veje. Især hvis vi kunne få dem til ikke kun at fortælle om deres sejre og succeser, men også om vejen derhen, de udfordringer de havde mødt på vejen, og hvordan de var kommet om på den anden side. Hvis bare vi kunne få dem til blotlægge processen og afmystificere deres handlekraft. Hvis bare vi kunne få dem til at fortælle mere om, hvordan de har indrettet deres hverdage.

Om hvordan de finder tiden. Om hvordan de får økonomien til at gå op. Om de fravalg, det har krævet. Om alt, hvad der er gået galt undervejs. Om alle de grå detaljer vi sjældent fortæller hinanden om, men som er kittet, der får historierne til at hænge sammen og gør det lettere for andre at gennemskue, hvordan de selv kunne gøre noget lignende i deres hverdag.

Nogenlunde samtidig havde Andreas haft nogle spændende snakke med Jeppe Kabell, der på det tidspunkt studerede arbejdsliv og organisationsformer på RUC og havde gjort sig en masse tanker om balancen mellem arbejdsliv, familieliv og fritidsliv. De havde især snakket om, hvordan email og smartphones nedbrød grænserne mellem arbejde og fritid. Og om, hvordan man kunne skabe nye kulturelle normer, der kunne mindske den stress og det manglende overskud, denne 'always-on'-kultur har medført. Jeppe eksperimenterede med at boycotte Facebook og andre sociale medier. Og Andreas solgte sin smartphone og satte sig for kun at tjekke sin email én gang om dagen.

De var meget inspirerede af bloggen *The Setup*, hvor forskellige programmører og teknikere bliver inviteret til at svare på fire konkrete spørgsmål om, hvordan de har indrettet deres arbejdsplads og hvilke redskaber og programmer, de bruger for at få deres arbejdspladser til at fungere optimalt. Andreas og Jeppe snakkede om, hvor fedt det ville være, hvis en tilsvarende blog satte fokus på, hvordan forskellige mennesker havde indrettet deres hverdage. For ligesom med arbejdsredskaber er der ingen 100% gnidningsfrie måder at indrette sin hverdag på. Man kan lade sig inspirere af, hvordan andre har skabt åndehuller, fleksibilitet, rytmer, systemer eller luft i økonomien, men vi har alle sammen så forskellige forudsætninger, prioriteter og ønsker, at vi hver især er nødt til at indrette vores egne hverdage. Så hvis vi kunne give et indblik i mange forskellige hverdage og løsningsmodeller, ville det blive nemmere for hver enkelt at plukke de pointer og løsninger, der inspirerede dem og sammenstykke deres helt eget bud på en velfungerende hverdag.

Det syntes Nadja også lød rigtig sjovt – og det tog ikke mange samtaler, før vi tre havde udviklet konceptet, der skulle være en hyldest til hverdagene og et stort inspirationskatalog over forskellige hverdagsløsninger.

DE 8 SPØRGSMÅL PÅ HVERDAGE.DK

HVEM ER DU,
OG HVAD
OPTAGER
DIG TIL
DAGLIGT?

HVORDAN
HAR DU
INDRETET
DIN HVERDAG?

HVORFOR ER
DU ENPT MED
DENNE HVERDAG?
- HVAD HAR
DU GJORT
UNDERVEJS?

HVOR MANGE PENGE
SKAL DU TJENE
FOR AT FÅ DIN
HVERDAG TIL AT
HÆNGE SAMMEN?
- OG HVAD
BRUGER DU
RESTEN TIL?

HVAD HAR DU
VALGT FRA?
HVILKE MULIGHEDER
HAR DU UDELUKKET?

HVIS DU
SKULLE VÆLGE EN
SÆTNING, DER
OPSUMERER
DEN VIGTIGSTE
ERFARING FRA
DIN HVERDAG,
HVA'D SKULLE
DET SÅ VÆRE
?

HVAD HAR
VÆRET DE VIGTIGSTE
FORANDRINGER I DIN
HVERDAG INDENFOR DE
SIDSTE ÅR? OG HVORDAN
FORVENTER DU DIN
HVERDAG VIL FORANDRE
SIG I DE KOMMENDE
ÅR?

Det blev til en blogstafet med otte faste spørgsmål, som alle deltagerne skulle svare på: Når alle deltagerne svarede på de samme spørgsmål, blev deres hverdagsportrætter lette og sjove at sammenligne.

Vi fik hurtigt sat en blog og en Facebook-side op, hvor vi kort introducerede idéen og lagde portrætterne op efterhånden, som de tikkede ind. Og vi startede med at lægge et hverdagsportræt ud hver især, så vi kunne gå forrest med vores egne eksempler. Og sendte så de første tre stafetter af sted hver især til andre, som vi syntes havde indrettet deres hverdage på en inspirerende måde.

Bloggen kaldte vi og godt *Hverdage.dk*. Den var – som der også stod i introduktionen – tænkt som:

”En hyldest til hverdagen. Alle de små bidder af livet, som rigtig mange bare gerne vil have overstået, så de kan nå frem til den næste weekend eller ferie. Men som vi synes, er det allervigtigste i livet. De skal ikke bare overleves. De skal udleves. Det er dem, der er livet.”

I begyndelsen var hverdagen med *hverdage.dk* en fest. Det var nemt, sjovt og lige til at sætte i gang. Og mange mennesker fulgte med og syntes rigtig godt om idéen og fandt masser af inspiration i at læse om de andres hverdage.

Men vi stødte også ret hurtigt på en masse problemer. Vi havde tænkt det som en stafet, så dem, der havde modtaget en stafet fra os, skulle sende stafetten videre til tre andre, når de selv havde svaret på spørgsmålene – og vi håbede på den måde både at nå langt ud over vores eget netværk og høre om hverdage, der lå meget fjernt fra vores egne. Og samtidig var stafettanken et forsøg på at gøre det så enkelt som muligt for os at håndtere i praksis. For hvis deltagerne selv sendte stafetterne videre, ville der ikke være så meget arbejde i det for os.

I praksis gik det ret meget anderledes: Folk fulgte ikke rigtigt op på stafetterne og skulle rykkes mange gange, før de reagerede på dem. Det havde ingen af os rigtigt lyst til at

gøre eller bruge tid på. Folk skulle jo kun deltage, hvis de havde lyst og mod på at dele deres tanker – og det sidste vi havde lyst til var at skulle opretholde et stort arkiv over, hvem der havde modtaget stafetter, om vi havde rykket dem, og hvem der havde sagt nej.

Dem, der typisk svarede, var dem, der allerede havde en hel del overskud i hverdagen – og også var ret velformulerede på skrift. Det kom i praksis til at give en vis skævvridning af, hvem der blev portrætteret. Så billedet blev ikke nær så varieret, som vi havde forestillet os. Mange af dem, vi spurgte, stejlede over spørgsmålet om økonomi. De syntes, det var for intimt og tabubelagt at fortælle offentligt om – men for os at se var det nøglen til hele projektet. Det var jo netop derfor, vi spurgte. For økonomien er og bliver en vigtig forudsætning for, at man kan gøre alt det andet. Det er det uudtalte spørgsmål, der altid står tilbage, når folk beklager sig over, at de har travlt på jobbet og ikke har tid til andet. Hvor mange penge skal de egentlig tjene for at få deres hverdag til at hænge sammen? Og hvor meget behøver de i så fald egentlig at arbejde? Disse spørgsmål ville vi ikke undlade at stille. Deltagerne valgte selvfølgelig selv, hvor konkret de svarede på spørgsmålet. Men de måtte ikke knibe sig helt uden om. Og set i bakspejlet er det helt tydeligt de portrætter, der mest konkret og ærligt fortæller om deres økonomi, som fungerer bedst.

Til vores store overraskelse var der også mange læsere, der blev provokerede af konceptet. Især dem, der havde pressede hverdage, blev utroligt irriterede over at læse om andres mere eller mindre velfungerende hverdage – og mange af kommentarerne endte med at blive forsvarstaler for, hvorfor de ikke selv kunne indrette deres hverdag sådan som den portrætterede person havde gjort. Helt konkret var der mange, der spurgte, hvorfor vi altid kun portrætterede selvstændige uden børn, for det var jo klart, at de havde andre forudsætninger, end dem med faste jobs og børn. I praksis skildrede ca. halvdelen af portrætterne mennesker med fuldtidsjobs og over halvdelen havde børn. Men det var de andre, der sprang i øjnene. Så det, der var tænkt som inspiration, blev alt for ofte læst som en provokation.

I starten stilede vi efter at have et nyt hverdagsportræt om ugen, men efterhånden som stafetterne gik i stå, besluttede vi os for at sætte *Hverdage.dk* lidt i bero. Jeppe havde

travlt med sine studier og skulle være far. Og Nadja og Andreas havde en masse nye Borgerlyst-eksperimenter i støbeskeen, som de hellere ville bruge tid og energi på. Så vi holdt op med at sende flere stafetter ud, og lod samlingen af hverdagsportrætter stå.

Og så skete der noget interessant: Vi begyndte at få den ene mail efter den anden, hvor vidt forskellige mennesker skrev og takkede os for *Hverdage.dk* og fortalte, hvor inspirerede, de var blevet og hvor store hverdagsbeslutninger, de selv havde truffet på baggrund af nogle af portræterne. Nogle sendte også nye hverdagsportrætter til os ud af det blå. Eller fulgte op en stafet, vi havde opgivet et halvt år tidligere. Andre spurgte ivrigt, hvornår de næste hverdagsportrætter mon kom.

Så hvor vi før mest havde fået skældud og følt, at eksperimentet virkede modsat hensigten, viste det sig nu pludselig, at meget af eksperimentet faktisk var lykkedes. Rigtigt mange havde faktisk ikke alene fulgt med, de var også blevet meget inspirerede af portræterne og havde justeret deres hverdage på baggrund af dem. Desuden var Hverdage helt tydeligt nået langt bredere ud i befolkningen, end dem, der ellers fulgte med i Borgerlyst og **Samtalesaloner**. *Hverdage.dk* ramte et helt andet sted, og fik netop fat i mange fra det 'travle flertal', som vi ellers havde svært ved at få i tale.

Så nu er der lidt liv i *Hverdage.dk* igen. Ikke meget. Men lidt. Og den store samling af hverdagsportrætter, vi lagde ud med, ligger der stadig. Til fremtidig inspiration – eller provokation.

Læs mere

- Sidste udgave af det oprindelige *Whole Earth Catalog* udkom i 1974. Du kan finde hele samlingen af kataloger på <http://www.wholeearth.com/>
- Deltag i vores *Sammenskud Live Arrangementer*. Vi annoncerer dem løbende på vores hjemmesider og Facebook-sider – men hvis du vil være sikker på at høre om dem, er det bedste at tilmelde dig nyhedsbrevet på <http://borgerlyst.dk>

Nadja Pass

Udgivet 12. september 2012

Tre ord, der beskriver det særlige ved din hverdag:

Situationsbestemt. Krydsbefrugtning. Eventyrlyst.

Den vigtigste erfaring fra din hverdag i én sætning?

Hold de faste udgifter nede – så bliver det meget nemmere at prioritere alt det, der virkelig betyder noget.

Hvem er du, og hvad optager dig til dagligt?

I virkeligheden beskriver det mig ret godt, at jeg har svært ved at svare på et spørgsmål om noget 'dagligt'. For der er ikke særlig mange daglige rytmer i mit liv.

Nogle dage er jeg den meget udadvendte erhvervskvinde, der holder foredrag og workshops for erhvervslivets top om alt fra mangfoldighedsledelse og motivationsretorik til iværksætteri, konceptudvikling og innovation. Andre gange er jeg den megafokuserede nørd, der sidder helt stille oppe i sommerhuset i en slidt gammel sommerkjole og skriver lange artikler, bøger og undersøgelser om kulturelle tendenser og sociale medier – og typisk er så meget i flow, at jeg ikke rører mig ud af flækken i 10 timer. Jeg har møder med mange forskellige kunder hver uge, har en masse forskellige faglige legekammerater, jeg walk&talker med, og jeg er rigtig glad, hvis jeg kan lægge små udflugter eller månedlange rejser ind i min hverdag.

Men uanset, hvad jeg konkret løser for en opgave, hvem jeg er sammen med, og præcis hvor jeg befinder mig, optager det mig altid meget at finde på nye løsninger, der kan komme rigtig mange til gode. Det har jeg de senere år arbejdet fokuseret på gennem mine aktiviteter i hverdagslaboratoriet Borgerlyst, som jeg har startet sammen med Andreas. Men det kan også sagtens være mine kunder – der ofte er ministerier, styrelser og kommuner – som jeg hjælper med at genopfinde alt det, de tidligere tog for givet.

Noget af alt det jeg laver, får jeg rigtig mange penge for. Så mange, at jeg 7-9-13 ofte er heldig at hente en månedsløn hjem på ca. en uges arbejde. Meget andet laver jeg af ren og skær borgerlyst. Jeg skelner faktisk ikke så meget mellem arbejde og fritid, venner og arbejdskolleger, arbejdsopgaver og hobbies. Det hele krydsbefrugter hinanden og giver lidt på både gyngerne og karusellerne. Men fællesnævneren for alt det, der fanger min opmærksomhed er helt klart, at det handler om at finde nye mønstre i det velkendte, understøtte pibende kulturelle tendenser og udvikle nye løsninger på fastlåste sager.

Hvordan har du valgt at indrette din hverdag?

Jeg er meget et 'enten eller menneske'. Jeg er både ekstremt introvert og ekstremt extrovert, meget glad for byen og meget glad for landet, meget glad for at have travlt og meget glad for at stemple HELT ud. Jeg taler VIRKELIG meget. Men jeg har også tit brug for at være HELT STILLE. Så jeg trives bedst med at veksle mellem tilværelsens yderpoler, og undgår så vidt muligt mellempositioner som fælleskontorer, forstæder, konstant småstress og lignende forsøg på at få både-og.

I praksis betyder det, at jeg som udgangspunkt helst arbejder hjemmefra. 'Hjemme' skal der helst være helt stille. Her koncentrerer jeg mig så godt – er i flow, om man vil – at jeg på ret kort tid kan få en ret stor mængde artikler, bøger, blogindlæg, conferenceprogrammer eller koncepter fra hånden. Alt det, der kræver fokus, skærmarbejde og så få afbrydelser som muligt. De hyperkoncentrerede hjemme-stræk frigiver en masse tid til alt det andet. 'Hjemme' behøver ikke at være fysisk hjemme i min lejlighed på Nørrebro. Det kan også godt være i mit sommerhus eller et helt fremmed sted, hvor jeg 'relocater' hen i et par måneder. Det har gennem tiden både været New York og Nuuk. Men pointen er, at jeg er der længe nok til at FØLE mig 'hjemme' og have en hverdag dér.

Når jeg så til gengæld er 'ude', nyder jeg også dét i fulde drag. Dét må der gerne være fuld knald på alle sanser. Dét elsker jeg at være sammen med andre, få inspiration, blive uventet afbrudt og overrasket. Det kan være kundemøder, kaffe- eller frokostaftaler, interviews, hele dage hos nogle af mine faste kunder, walk&talks med mine gode sparingspartnere og faglige legekammerater. Det ville ikke være nogen tilsnigelse at kalde Assistenskirkegården og Superkaffeforsyningen i Møllegade for mine 'udekontorer'. Dét befinder jeg mig også rigtig ofte og elsker at mærke livet omkring mig.

Den livsstil betyder også, at jeg stort set ikke bruger tid og energi på noget af det, der fylder mange timer i de fleste andres hverdage. Jeg bruger uendeligt lidt tid på transport, har næsten kun supergode og konstruktive møder, og der er nærmest aldrig risiko for kødannelse, når jeg skal købe ind, i IKEA eller på posthuset.

Alt i alt kan man sige om min hverdag, at jeg lægger stor vægt på, at hver dag skal rumme et eller andet, jeg kan glæde mig særligt over. Det er ikke fordi livet skal være lutter lagkage. Men et eller andet særligt skal der helst ske hver dag. Noget, der gør dagen (og dermed tilsammen livet) mærk-værdigt. Det behøver ikke være noget stort og kan sagtens være et fint lille Facebook-kommentarspor, en dejlig gåtur eller noget skægt, jeg overhører på gaden. Men det kommer for eksempel meget konkret til udtryk ved, at jeg gerne leger med min påklædning eller madlavningen i hverdagen. Og glad og gerne bruger effekter, krydderier eller ingredienser, der ellers hører 'weekenden' eller 'festdagene' til. Det er bestemt ikke fordi, jeg kimser ad, at det kan være dejligt at glæde sig til ting. Og jeg behovsudskyder faktisk meget gerne engang i mellem, fordi jeg er stor fan af forventningens glæde. Men aldrig på ubestemt tid – og aldrig baseret på, hvad der er hverdag og fest. Mere baseret på humør og om jeg er 'ude' eller 'hjemme'.

Hvor mange penge skal du tjene for at få din hverdag til at hænge sammen? Og hvad bruger du resten til?

Det er meget vigtigt for mig at have så lave faste udgifter som muligt, så jeg kan skrue op og ned for mit forbrug alt efter, hvor meget jeg har lyst til at arbejde for penge – og hvornår jeg har lyst til at bruge min tid på noget andet. Og jeg prioriterer meget højt, at jeg aldrig er tvunget til at arbejde videre for en kunde, jeg ikke bryder mig om eller løse

nogle opgaver, jeg ikke synes giver mening. Jeg elsker mine arbejdsopgaver – men det gør jeg nok også især fordi, jeg udvælger dem nøje, så de er meningsfulde og inspirerende. Og jeg arbejder sammen med nogle gode folk om at løse dem.

Derfor har jeg skruet min økonomi sammen, så jeg fint kan klare mig for 8.000-10.000 udbetalt om måneden. Jeg kunne godt klare mig for lidt mindre, for de nagelfaste udgifter til husleje, strøm og forsikringer udgør ikke mere end ca. 6000 kroner. Men der er nogle andre ting, der for mig er så uundværlige, at de også tæller med blandt de 'faste udgifter'. Og det er fx rengøringshjælp og muligheden for aldrig at sætte mine ben i et discountsupermarked. Jeg er dårlig til at gøre rent og får dårlig samvittighed over ikke at få det gjort – og det gider jeg ikke at have. Og jeg nægter at gå på kompromis både med kvaliteten af mine fødevarer og indkøbssituationen. Den depression, jeg oplever, når jeg en sjælden gang bevæger mig ind i discount-verdenen er simpelthen ikke de par sparede kroner værd. Så der SKAL være råd til inspirerende indkøbsoplevelser. Ellers skruer jeg op og ned alt efter, hvor mange penge, jeg har mellem hænderne. Jeg kan – med verdens bedste samvittighed og stor fornøjelse – bruge enorme summer på tøj, cremer, friske blomster, strømper, lingeri og gadgets af høj kvalitet – og jeg kan godt lide at rejse, spise ude, drikke cocktails og give flotte gaver. Men jeg synes faktisk også, det er meget rart at leve lidt på en sten engang imellem. Så sætter jeg mere pris på luksusvarerne, når jeg forkæler mig selv med dem. Der er jeg igen meget enten eller.

Hvorfor er du endt med denne hverdag? Hvad har du gjort undervejs?

Da jeg var 15 år vandt jeg en essaykonkurrence, hvor man skulle beskrive sin hverdag, når man var 35 – og hvad man ønskede og frygtede for fremtiden. Jeg skrev et ret dystert-ironisk digt om det forudsigelige liv i kernefamilien med en stresset hverdag og udslukte drømme. Og modtog en hel masse breve fra voksne om, hvor vildt det var, at jeg havde gennemskuet det hele i så ung en alder. Sådan skulle det i hvert fald ikke gå for mig, besluttede jeg højt og helligt den gang. Og det har faktisk været et vigtigt pejlemærke for mig siden.

For nylig talte jeg med en tysk professor, der fortalte mig om begrebet 'Lebensfülle', der grundlæggende handler om at gøre sig bevidst om, hvordan man fylder livets bæger og

gør sig klart, at der er begrænset plads. Og sjældent har jeg følt mig så forstået. Det er lige netop sådan, jeg helt grundlæggende altid har tænkt. Og kombineret med min store faible for svinkeærinder – fordi jeg mener, det er ude i svingene, alt det interessante ligger, og at man mister det, hvis man stæser for direkte mod målet – er det vist ret meget min hverdagsfilosofi i en nøddeskal.

Så jeg har altid sørget for, at der var en vis retning frem imod noget, jeg fandt godt og vigtigt – men også tilladt mig selv at bruge enorme mængder tid og energi på alt muligt andet, der fangede min interesse og optog mig på vejen. Og indtil nu har det vist sig at være en genial investering. Ikke kun i min egen livsglæde – men også i min karriere. For det jeg lever af i dag handler faktisk i helt enormt høj grad om at kombinere alle de mærkelige erfaringer og opdagelser, jeg har gjort mig undervejs, på nye måder. Alt det ingen af de andre havde tid til på vej mod toppen.

Hvad har du valgt fra? Hvilke muligheder har du udelukket?

Jeg har helt klart og meget bevidst udelukket en masse af det, mange andre kalder meningen med livet. Mest markant er nok fravalget af det faste arbejde og et kernefamilieliv – hvilket jeg nok lige er nødt til pointere hverken er lig med fravalget af en meget ambitiøs karriere eller af kærlighed, nære relationer og erotik.

Det giver jo så plads, tid og overskud til alt muligt andet, så ellers synes jeg faktisk ikke, jeg har måttet udelukke særligt meget – hvilket nok er ret atypisk i en alder af 38 år. Jeg føler stadig, at jeg ret frit kan vælge på de fleste hylder. Og det er sikkert derfor, jeg ubevidst har valgt at leve sådan. Jeg er simpelthen for nysgerrig til at lukke døre for altid. Jeg har en voldsom appetit på det meste – og en meget bred smag. Og jeg har stadig aldrig helt forstået, hvorfor man skulle snyde sig selv for at prøvesmage det meste.

*Hvordan har du indrettet
dine hverdage?*

Fra Samtalesalon om HVERDAGE – find hele samtalemenuen på samtalosaloner.dk

Andreas Lloyd

Udgivet 11. september 2012

Tre ord, der beskriver det særlige ved din hverdag:

Forundring. Fordybelse. Fællesskab.

Den vigtigste erfaring fra din hverdag i een sætning?

Lov mindre end du kan holde – og levér mere, hvis du kan.

Hvem er du, og hvad optager dig til dagligt?

Jeg hedder Andreas. Uddannet antropolog, selvlært aktivist, halvstuderet blogger, og selvstændig konsulent. Ikke nødvendigvis i den rækkefølge.

Jeg er optaget, af hvordan folk kan arbejde sammen, udvikle sig og bruge deres handlekraft uden at opgive deres værdier eller brænde ud. Sagt på en anden måde: Jeg er optaget af, hvordan vi kan skabe bæredygtige, lærende fællesskaber, der bygger folk op i stedet for at bryde dem ned.

I Københavns Fødevarerfællesskab er jeg med til at skabe en prototype på en sådan organisation: Et læringsrum, hvor vi alle kan udvikle os og opdage vores handlekraft. Med Borgerlyst prøver jeg at skabe en katalysator, der kan åbne hele samfundet som et læringsrum på samme måde, som fødevarerfællesskabet er det. Og som dermed kan gøre det lettere for folk at opdage og bruge deres handlekraft i deres egen hverdag.

Endvidere prøver jeg at samle disse tråde og flere endnu op i en syntese, der kan præsentere denne tilgang for andre: Organisk, menneskelig, rodet og for evigt ufærdig.

Hvordan har du valgt at indrette din hverdag?

Jeg bor i kollektiv i Vanløse sammen med seks andre mellem 26 og 35. For mig er det en helt naturlig måde at bo på. Jeg er vokset op i kollektiver og bofællesskaber, boede på kollegie, mens jeg studerede og har boet i flere forskellige kollektiver de sidste fem år.

For mig giver det at bo i kollektiv både en hyggelig og hjemlig base, hvor der altid er liv og folk at snakke med. Desuden er meget praktisk, fordi det huslige arbejde bliver delt i syv: Vi har hver en ugentlig maddag, hvor vi køber ind, laver mad og vasker op. Og vi har hver vores rengøringsområde, som vi har ansvaret for at holde rent og pænt. Når vi hver især skal gøre så lidt, så er det også let at gøre mere, end der forventes. Og det er en af hemmelighederne til at få et kollektiv til at fungere. På den måde giver kollektivet mig både mere tid og mere hjemlig hygge, end hvis jeg boede alene.

Arbejdsomt har jeg skruet min hverdag meget fleksibelt sammen. Som selvstændig konsulent har jeg som regel få, men forholdsvis indbringende, opgaver. Dette gør, at jeg har god tid (og råd) mellem opgaver til at fokusere på andre projekter, som jeg brænder for – herunder Borgerlyst og KBHFF. På længere sigt håber jeg, at mit arbejde med Borgerlyst kan blive min primære indtægtskilde, og dermed også min hovedbeskæftigelse. Til daglig sidder jeg i et superhyggeligt kontorfællesskab på Østerbro, sammen med en masse seje iværksættere, aktivister og studerende. Det giver en god og strukturerende ramme for mit hverdag at have et kontor at tage hen på og gode folk at spise frokost med.

Som selvstændig har jeg også haft mulighed for at eksperimentere en del med at udvikle filtre for at mindske, hvor megen tid jeg bruger på email og andre online distraktionsmomenter.

Hvor mange penge skal du tjene for at få din hverdag til at hænge sammen? Og hvad bruger du resten til?

Husleje, forbrug og madpenge i kollektivet er til sammen 3850 kr. Derudover kommer A-kasse, betaling af studiegæld plus det løse. Så jeg skal nok bruge omkring 6000 om måneden for at få min hverdag til at hænge sammen. Det, jeg tjener derudover, bliver ofte brugt på bøger, rejser og kulturoplevelser.

Hvorfor er du endt med denne hverdag? Hvad har du gjort undervejs?

Jeg skal ærligt sige, at jeg aldrig troede, at jeg skulle blive selvstændig. Jeg var meget lidt erhvervsrettet, mens jeg læste på universitetet, og da jeg blev kandidat i 2007, var jeg arbejdsløs i 8 måneder, kun afbrudt af et 6-ugers kursus og et par freelance-opgaver.

Jeg kom i løntilskud hos Socialsquare i foråret 2008, og blev derefter fastansat. Jeg arbejdede der i næsten 2 år, hvilket var en slags lærlingetid som konsulent. Jeg lærte at lave sexede powerpoints og skrive tilbud og tænke sammenhængende omkring internettet, og jeg blev dybt skuffet over, hvor uambitiøse de fleste organisationer er omkring de nye muligheder, som internettet har åbnet.

Samtidigt blev jeg involveret i Københavns Fødevarefællesskab, og blev enormt begejstret for, at her var en organisation, der kunne rykke på alle de ting, som vi snakkede om i Socialsquare. Så efter at have overvejet det et stykke tid og snakket med flere venner, der er selvstændige, om det, besluttede jeg mig for at sige op og blive selvstændig. Det har jeg slet ikke fortrudt.

Hvad har du valgt fra? Hvilke muligheder har du udelukket?

Set i bakspejlet kan det nærmest se ud som om, at jeg konsekvent har truffet karrierevalg, der ville mindske mine indtjeningsmuligheder. Jeg har bestemt ikke gjort det for pengenes skyld.

Jeg kan klare mig for forholdsvist få penge. Dels fordi jeg har det lidet charmerende karaktertræk at være nærig. Dels fordi jeg har fravalgt at have dyre hobbies eller vaner. Jeg er glad for bøger og fællesskab, og det koster heldigvis ikke så meget.

Samtidigt har jeg også fravalgt at gøre karriere i en stor organisation. Jeg har været frustreret over den inert, som kendetegner store organisationer. Og lige nu tror jeg, at jeg kan bruge min energi bedre udenfor sådanne organisationer end indenfor dem.

*Find mange flere
hverdagsportrætter på
hverdage.dk*

Hverdage.dk er en blogstafet fyldt med inspirerende hverdagsportrætter

Kunsten at tænke i mikrohandlinger

Helt grundlæggende gør mikrohandlinger det let for folk at sige ja. Hvis mikroopgaverne er tilstrækkeligt konkrete og afgrænsede, er det nemt at vide, hvad man siger ja til. Og er de tilstrækkeligt synlige og vigtige, er det sjovt at være med.

Men det er vigtigt respektere, at folk i første omgang kun har sagt ja til denne ene mikrohandling. Hvis du prøver at snige mange ekstra-opgaver ind ad bagvejen, bryder den sociale kontrakt, som mikrohandlingerne hviler på: Man har i første omgang kun sagt ja til at udføre dén ene handling.

Det kan sagtens være, at folk er friske på at løse flere mikroopgaver, men lad dem selv få lov at opsøge dem. De må for alt i verden ikke føle sig bondefanget eller tvangsindlagt til noget som helst. Ved at give andre muligheden for at sige nej, giver du dem også muligheden for at sige oprigtigt ja og gøre dit projekt til deres eget. Du giver dem muligheden for at blive aktive hjælpere. På den måde kan de helt små mikrohandlinger spire og gro til mere, hvis bare du giver plads til, at alle kan gøre det i deres eget tempo.

De gode mikroopgaver, der ansporer andre til mikrohandlinger, er typisk:

Tidsafgrænsede – gør det klart, hvor meget tid man forpligter sig til på at bruge på opgaven. Det er ofte bedre at afgrænse opgaven til et bestemt tidsrum, end det er at tilpasse tiden til opgaven. Folk kan meget nemmere sige ja til en opgave, hvis de ved, at de kun er forpligtet i et bestemt tidsrum, og derfor ikke føler, at de kan risikere at komme til at hænge på en masse ekstra arbejde bagefter.

Konkrete— gør opgaven så specifik som muligt. Jo simple og mere ligetil opgaven er, jo nemmere vil den være for andre at overskue og påtage sig.

Funktionsbestemte — gør det klart hvilke kompetencer, der indgår i opgaven. Mange studerende eller nyuddannede vil gerne prøve deres faglighed af i praksis. Mindst ligeså mange vil gerne prøve kræfter med et nyt felt eller en ny faglighed. Utroligt mange savner at bruge deres kompetencer på den nørdede måde, der sjældent er plads til i hverdagen. Mange finder også stor glæde i at lære deres kompetencer eller særlige nørdeviden fra sig. Det gælder også i mikro-format. Gør det nemt at dele viden og lære af hinanden.

Sjove — Jo sjovere og jo mere interessante opgaverne er, des mere har folk lyst til at påtage sig dem. Det er som regel sjovere at lave ting sammen med andre end alene. Det er som regel sjovere at lave opgaver, man føler sig nogenlunde tryk ved og kompetent til, end opgaver, hvor man føler sig uforberedt og ude på dybt vand. Det er sjovest at løse opgaver, man nemt kan se gør en forskel. Tænk bare på, hvor meget mere tilfredsstillende det er at male en hvid væg blå end en nusset hvid væg hvid.

Synlige — der er ikke meget ved at lave opgaver, som ingen ser resultatet af, og derfor ikke kan værdsætte. Det er sjovere at lave mad end at vaske op (altid den pokkers opvask!). Derfor er det vigtigt at give synlig, umiddelbar og klar feedback på det, folk bidrager med. Både undervejs og bagefter. Jo bedre du kan vise, hvilken forskel folks arbejde gør i den store sammenhæng, jo mere tilbøjelige vil de være til at engagere sig mere.

Vigtige — fortæl folk, hvordan den lille, konkrete opgave de løser, er med til at løse en langt større sag i et større perspektiv. Jo bedre folk kan se det samlede billede, jo bedre kan de også selv byde proaktivt ind med forslag til andre gode mikrohandlinger – og jo mere tilbøjelige vil de være til at engagere sig på længere sigt.

Tænk i mikrohandlinger

PAS PÅ: At det ikke bliver for uoverskueligt at deltage

For mange bliver det at engagere sig frivilligt let en enten-eller-indsats. De opgaver, du påtager dig, forpligter. Enten fordi andre er afhængige af, at du løfter de opgaver, du har lovet. Eller fordi du har sagt ja til en tillidspost, der kræver, at du fortsætter på posten i en vis periode. Hvis du først melder ind og engagerer dig i noget, skal det helst ikke være en døgnflue. Det er godt og vigtigt at lægge vægt på vedholdenheden. Især når andre er afhængige af vores indsats for at kunne løse deres opgaver.

Men ofte bliver det stort og uoverskueligt at sige ja til i en hverdag, hvor de færreste kan forudsige deres dagsform, kalender og overskud flere måneder frem i tiden. Og det betyder desværre, at alle mulige andre, der egentlig gerne ville have bidraget, ikke gør det. Ikke fordi de ikke kan, vil eller har tid lige nu. Men fordi de ikke tør eller kan binde sig på en sådan opgave for længere tid. Alt for meget borgerlyst går tabt på den konto. Og der ligger et stort og uudnyttet potentiale i at udvikle nogle mindre og mere fleksible engagementsformater, der gør det nemmere for flere at tage en tørn.

PRØV I STEDET: At lade folk byde ind på mikrohandlinger

Prøv at gå de opgaver, som der er i projektet, efter i sømmene. Der vil være opgaver, der kræver overblik, opfølgning, og vedholdenhed – og de skal stadig løses af kræfter, der er villige til at forpligte sig. Men mange af de andre opgaver, kan faktisk sagtens løses af andre, selvom de ikke ved så meget andet om opgaven, end at den er nødvendig og vigtig.

Disse opgaver kan du slå op som **mikrohandlinger**, som alle andre spontant kan melde sig til at løse. Jo mere afgrænsede de er, jo nemmere det er at se, hvordan de passer ind i den store sammenhæng og tydeligere I kan være om deadline, jo bedre. Så er det meget nemmere at springe til, hvis man lige kan mønstre tiden og overskuddet her og nu.

Sådan er Borgerlyst også struktureret. Vi – Andreas og Nadja – tager os af det lange seje træk med at skabe rammerne, holde gang i hjulene, udvikle nye eksperimenter, og invitere til nye **samtalosaloner**. Vi sørger for, at rammerne findes. Og så er det op til alle andre at være med til at udfylde de rammer med det de kan og har lyst til at byde ind med.

Hvis man i første omgang bare er nysgerrig, kan man følge med på vores blogs og Facebook-sider. Måske liker man eller deler et budskab i ny og næ. Det er rart for os, fordi vi kan se, at det, vi laver vækker genklang. Har man mod på lidt mere, kan man dukke op til vores Samtalosaloner, når det lige passer, byde ind på at hjælpe os med en afgrænset opgaver som at læse korrektur på vores bog eller lave en video fra en samtale salon eller deltage i et hackathon for at udvikle vores hjemmeside. Og har man mod på endnu mere, kan man starte sine egne Samtalosaloner, hjælpe os med at sætte nye eksperimenter i gang eller hjælpe os med at drive nogle af vores tidlige eksperimenter. Det er op til enhver at bestemme, hvilke opgaver, de vil byde ind på, og hvor meget de har mod på at påtage sig.

Men for at det kan fungere, så kræver det at man er vænner sig til at tænke i mikrohandlinger. At bliver god til at udstikke **rammerne** og afgrænse opgaverne og husker at spørge om hjælp, når der er brug for det. Det har også krævet lidt øvelse for os. Men jo bedre vi bliver til at finde på velafgrænsede opgaver, jo nemmere bliver det for andre at se, hvordan de kan være med – og byde ind på de små opgaver, der ligger lige til højrebænet for dem

Skalérbare arrangementer

Vi lever midt i en brydningstid, hvor balancen mellem dynamik og disciplin er ved at forandre sig radikalt. Mobiltelefonerne giver os mulighed for hele tiden at justere på aftaler og ankomsttidspunkter. Facebook-tilmeldingerne til et arrangement er mest af alt en tilkendegivelse af, at man synes, arrangementet lyder fedt, og at man nok gerne vil komme, hvis det lige passer. Ofte er der markant større sandsynlighed for at samle et godt selskab med få timers varsel end med forhåndsbookninger tre måneder i forvejen, fordi ingen kan sige på forhånd, om der dukker en presserende deadline, et barns sygdom eller et stresssymptom op, med få øjeblikkes varsel – til gengæld er det ret nemt at springe spontant på en aftale om et par timer, for der ved man med langt større sikkerhed, om det lige passer.

Der er meget godt i den udvikling – især, at de fleste af dem, der så dukker op, rent faktisk også har lyst, overskud og nærvær til at være der. Men lige nu og her har det bare også nogle uheldige konsekvenser. For mens alle andre tilsyneladende lever efter en fuldstændig flydende tidsopfattelse, når de selv står på gæstelisten, hænger de fleste fast i fortidens fremmødeforventninger, så snart de selv er værter eller arrangører. De måler arrangementers succes i fremmøde; beregner portioner, pladsbehov og aftenens forventede forløb på baggrund af et forventet cirka-antal deltagere. Og risikerer at ende enten med håret, økonomien eller humøret i postkassen, fordi der møder langt færre op end forventet – eller løber alt for hurtigt tør for proviant, fordi der pludselig dukker en masse spontane gæster op.

Konsekvensen er, at nogle holder helt op med at invitere, fordi de ikke gider stå dér med veldækkede borde, når gæsterne alligevel melder afbud. Andre koordinerer kalendere længere og længere ud i fremtiden i håbet om at finde en dag, hvor alle kan – hvilket er en total illusion, fordi ingen aner, præcis hvornår hverdagen presser sig så meget på, at de alligevel må melde afbud. Allermest utidssvarende bliver planlægningsiveren, når den frustrerede arrangør giver efter for afbudspresset og foreslår at finde et nyt tidspunkt – og dermed spilder endnu mere af alles kostbare tid på en ny omgang kalenderymnaſtik. Alt dette gør, at alt for mange arrangementer, netværk og initiativer aldrig bliver til noget. Ikke fordi de ikke var relevante, spændende, indbydende nok, men fordi forventningerne var afstemt efter et invitations-, etikette- og planlægningsideal, der stemmer meget dårligt overens med nutidens hverdag og vaner.

Men i stedet for at begræde udviklingen, foreslår vi at vende tankegangen helt på hovedet og i stedet holde 100% **skalérbare arrangementer**, hvor det i princippet er ligegyldigt, om der kommer 5 eller 50. Det er også grundprincippet, der har sparet os for utroligt mange skuffelser og frustrationer med både **Samtalesaloner** og **Træffetid**: Kommer der mange, kan man glæde sig over, hvor fint de falder i snak i helt nye konstellationer. Kommer der få, er det en fantastisk mulighed for at få snakket ordentligt med netop dém.

Her er 7 råd til, hvordan du kan gøre dine arrangementer skalérbare:

Glæd dig over, at netop dem, der er der, faktisk er der. For så er de der, fordi de virkelig har lyst til at være der, og dermed deltager de med meget mere tid og nærvær end tidligere, hvor de måske mere mødte op, fordi de følte sig forpligtet til det. Og havde tankerne alle andre steder, end lige netop dér.

Planlæg dine arrangementer på en måde, så alle ikke behøver at have en siddeplads. Brug stabelstole, åben gulvplads eller ståpladser. Hold helt enkle arrangementer i parker eller på alliér dig med caféer, der ofte stiller deres lokaler og udstyr gratis til rådighed, hvis de for lov at stå for baren. Så slipper du også for at tænke på den.

Lav fleksible traktementer, hvor deltagerne selv køber deres drikkevarer i en allerede eksisterende og velfungerende bar. Eller lav rigeligt af gryderetten, så der er nok til at brødføde et par uventede gæster – eller til at invitere til spontant restegilder næste dag, fordi der var alt for meget til overs. Det skal ikke være mængden af mad, der afgør, om folk kan tage en ekstra gæst med under armen eller blive væk, hvis de ikke lige orker den aften.

Vær fleksibel med programmet, så de enkelte indslag kan skaleres smidigt op og ned alt efter fremmødet. Find inspiration til, hvordan du sætter gode samtaler i gang i lynkurset om at holde dine egne samtalesaloner.

Stræk oplevelsen ud til alle dem, der af den ene eller den anden grund ikke kan være fysisk tilstede. For eksempel fortæller folk ofte, at selvom de ikke kunne komme til en samtale salon satte de spørgsmål, vi stillede i invitationen i sig selv gang i nye samtaler omkring middagsbordene. Hvis der er foredrag, kan det også være en god idé at optage dem på video og lægge dem ud på nettet, så alle, der ikke kunne deltage, alligevel for mulighed for at se foredraget og deltage i en diskussion på nettet bagefter.

Byd uventede gæster hjerteligt velkommen. Det bliver stadigt mere almindeligt spontant at spørge dem, man er sammen med, om ikke de vil med videre til et arrangement. Og tilslutningen står og falder ofte med, om man tror ens venner vil være velkomne eller ej. Gør det klart, at der plads til 'gæstevedhæng'.

Og husk så også, at det også er herligt at holde nogle helt old school arrangementer engang i mellem, hvor gæsterne er nøje udvalgt, og svar for alvor udbedes. Det er bare vigtigt at signalere tydeligt, om der er tale om et skalérbart arrangement eller et mere klassisk arrangement, så både gæsterne og værterne er enige om afbudstakt-og-tonen.

*Byd uventede gæster
hjerteligt velkommen.*

Fast grundprincip til Borgerlysts arrangementer

REGLER

—

Hvis man har lyst til at sætte et projekt i gang, risikerer man meget hurtigt at ramme en mur af bureaukrati og bekymringer. Det kan nemt lægge en dæmper på selv den bedste og mest borgerlystne idé. Derfor er det vigtigt at give sig selv og projektet lov til at udvikle sig lidt, inden alle de store spørgsmål om tilladelser, vedtægter og fondsansøgninger begynder at begrænse handlekraften. At lade lysten drive værket så længe som muligt.

Okay, så du har fået en god idé, og du er klar til at føre den ud i livet. Hvad nu? Hvis du er, som danskere er flest, så begynder du med at bekymre dig om alt det, du ikke har styr på. Det kunne for eksempel være:

“Hvor kan jeg søge støtte?”

“Må jeg overhovedet det her?”

“Hvem skal jeg spørge om lov?”

“Hvordan fungerer det rent skatteteknisk?”

“Er det konkurrenceforvridende?”

“Hvad med hygiejnen?”

“Hvad med forsikring?”

“Kan jeg miste mine dagpenge, hvis jeg gør det her?”

“Bør jeg stifte en forening?”

“Hvad skal der stå i vedtægterne?”

“Hvem skal være i bestyrelsen?”

“Hvem skal være kasserer?”

“Skal jeg have en revisor?”

“Skal det koste penge at være medlem – og hvor meget?”

“Hvad skal jeg skrive for at få støtte?”

“Hvordan lægger jeg et budget?”

“Hvilke mål kan jeg forpligte mig til at opfylde?”

Alle disse spørgsmål handler om bureaukrati, om struktur og om penge. Men med mindre du er advokat eller revisor, så er disse overvejelser sandsynligvis alt det, der interesserer dig allermindst. Faktisk er det nok nærmest det stik modsatte af det, som du har lyst til at sætte i gang. Det er nødvendige onder – men ikke det, der holder din gejst i live.

Problemet er, at alle bekymringerne og alt bureaukratiet typisk ligger i starten af et nyt projekt. Og alt for mange borgerlystne projekter går i stå, fordi initiativtagerne ender med at bruge al deres krudt på regelfnidder og bekymringer i stedet for på at udvikle deres idé og gøde deres begejstring.

Det kan være byhaven, der skal være den helt rigtige slags forening med de helt rigtige vedtægter, før den kan få tilladelse, og alligevel er initiativtagerne hele tiden bange for, at kommunen ombestemmer sig. Eller kulturprojektet, der tilpasser sig fondens krav og rammer for at kunne få støtte, og undervejs mister det, der gav dem lyst og mod på at iværksætte projektet i første omgang.

Uanset projektets natur, så er borgerlystne idéer nærmest per definition ikke klar til at svare på alle de spørgsmål, alle disse regler, krav og detaljer stiller fra starten. Det er faktisk en fordel, for det giver plads til at tænke nyt, til at prøve nyt og til at lære, efterhånden som man prøver sig frem. “Det er forfærdeligt vigtigt ikke at kende for mange regler,” siger den engelske tv-producer Beryl Vertue: “For hvis du kender alle reglerne og forhindringerne, ender du med at bruge en masse tid på dem. Hvis du ikke ved, at der er en regel, så gør du det bare.”

Der er masser af nye idéer og muligheder, som ikke passer ned i de gamle kasser. Men for at kunne udforske dem, er det vigtigt, at man ikke lader sig kue på forhånd. Derfor: Lad mantraet for din første opstartstid være: “Der er ingen regler.”

Sig det for dig selv: “Der er ingen regler.”

Sig det igen, lidt højere: “Der er ingen regler.”

Bøj af

Ved at minde dig selv om, at alt er muligt, at du ikke skal forholde dig til nogen regler i begyndelsen, kan du slippe bekymringerne og fokusere på at få ting til at ske. På at gøre dine idéer til virkelighed. Start i det små. Tænk på det som en slags leg for voksne. Et laboratorium. Et eksperiment. Fortæl kun myndighederne de ting, som du er sikker på, at du gerne vil gå videre med og har brug for en afklaring på og vent med at spørge om resten. Lad det vokse organisk og nedefra. Give dig selv tid til at eksperimentere og prøve idéen af.

Der er en gammel kinesisk historie, der fint illustrerer, hvordan man bedst forholder sig til regler. Den handler om to træer i snevej; et fyrretræ og et piletræ. Tung, våd sne be-

gynder at lægge sig på de to træers grene og tynger dem ned. Fyrretræets grene er hårde og ranke og giver sig ikke, og derfor knækker dets grene under sneens vægt. Piletræets grene, derimod, giver efter for vægten, bøjer sig mod jorden og lader sneen falde af. Men det betyder ikke, at piletræets grene er eftergivende og slappe. De er spændstige. De springer tilbage op igen, så snart sneen er væk.

Hvis du starter med at fokusere på alle reglerne, tilladelserne og kravene, kan det let gå dig, som det gik fyrretræet. Jo mere du ved om reglerne, jo mere ved du om alle begrænsningerne og bekymringerne, og jo mere uoverskueligt vil dit projekt blive. Og det kan let blive så uoverskueligt, at du ender med at give helt op.

Gør i stedet som piletræet: Lad regelbekymringerne glide af og falde til jorden. Sig til dig selv, at reglerne ikke gælder for dig endnu. De blev jo skrevet længe før, du fik idéen til projektet, og derfor har de ikke kunnet tage højde for netop det som idéen indebærer. Din idé vil modnes efterhånden, som du arbejder med den, indtil du på et tidspunkt har fundet svarene på alle de spørgsmål, som reglerne kræver af dig. Men lad for alt i verden være med at tro, at du skal kunne svare på alle disse ting fra starten af.

Sagt kort: Det er nemmere at få tilgivelse end tilladelse. Kommuner, bestyrelser og lignende instanser er tilbøjelige til at lægge vægt på det sikre og foretrækker derfor ofte allerede afprøvede løsninger, som de ved virker. Og ofte er der tilsvarende komplicerede og udførlige regler, der tager udgangspunkt i de vante arbejdsgange og derfor ikke tager højde for helt nye måder at gøre tingene på.

Institutioner som kommuner og fonde får henvendelser fra tusindvis af umodne projekter, der alligevel aldrig bliver til noget. Så for dem kan det virke som spild af tid at lægge sig i selen for at udvikle særlige regler og dispensationer. Det er nemmere bare at sige nej, og så fokusere på de projekter, der baserer sig på løsninger, de allerede kender.

Hvis du spørger, før din idé er modnet, risikerer du med at få nej, fordi det er nemmere end at svare end ja. Og hvis dit projekt er nytænkende nok, findes svarene sandsynligvis alligevel ikke, fordi du bevæger dig i et nyt grænseland, hvor ingen før nu har tænkt på at

besvare spørgsmålene. Dette er især kendetegnende for det nye spændingsfelt mellem det offentlige, markedet og civilsamfundet, som ofte bliver kaldt for 'social innovation'. Feltet er så vagt defineret, at der ikke er klare regler at følge, og det betyder, at alt for mange sociale iværksættere fokuserer for meget på de barrierer, der bremser et nyt projekt: Den lovgivning, der ligger i vejen; de fondsmidler, de ikke kan få; eller de partnerskaber, de ikke kan få i stand.

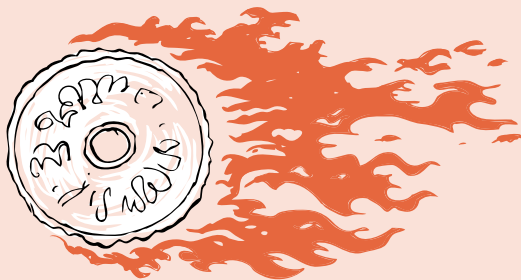
Jørgen Rosted, den tidligere departementschef i Økonomi- og Erhvervsministeriet, har sat denne dynamik fint på spidsen: "Det offentlige er først med på sociale innovationsprojekter, når det er bevist, at det er en succes. De store virksomheder er først med, når det er bevist, at man kan tjene penge på det. Det er op til jer, til tosserne, at rykke på det og bevise, at det duer."

Tosser spørger ikke om lov, for de ved godt, hvad svaret vil være. Så lad være med at fokusere på, hvad andre skal gøre for, at dit projekt kan blive til noget. Fokusér på, hvad du selv kan gøre. Se på mulighederne. Kig efter sprækkerne, hvor du kan få ting til at ske. Og gør det. Fokusér på at udvikle din idé så langt, at dens potentiale bliver umiddelbar og indlysende, for så vil der være langt større sandsynlighed for, at myndighederne vil kunne se mulighederne og være villige til at skabe grundlaget for, at det kan lade sig gøre. Og så vil de som oftest have let ved at tilgive, at du ikke har bedt om tilladelse tidligere.

Undgå foreningsfælden

Når alt dette er sagt, så slipper du næppe for at skulle forholde dig til regler før eller senere. For de fleste projekter handler det grundlæggende om to ting: At få lov og at få støtte. Og begge dele forudsætter næsten altid, at du opretter en eller anden form for organisation, som for eksempel en forening.

Det skyldes, at medarbejdere i institutioner som kommuner, banker og fonde er professionelle pessimister. Deres opgave er at sikre sig, at der er styr på, hvad der sker og hvem der er ansvarlige, hvis noget går galt. Derfor har de brug for, at du kan give dem et sæt vedtægter, de kan læse igennem. For vedtægterne svarer på alle de kedelige spørgsmål, de har brug for at kende svaret på.

Snabslanten

Det er ofte unødigt tungt og besværligt at søge penge til borgerlystent projekt. Alt for ofte kræver det, at man skal forholde sig til regler og krav, man ikke er rustet til at forholde sig til. Derfor ville vi ønske, at alle landets fonde og kommuner lod sig inspirere af Københavns Kommunes initiativ, *Snabslanten*.

Det er svensk slang, der direkte oversat betyder 'hurtige penge'. Og *Snabslanten* kalder sig da også for "de hurtigste penge i byen". Det er en støtteordning for folk, der ellers aldrig ville søge støtte: Borgerlystne unge nybegyndere med gode idéer til små projekter, der ikke koster alverden, og som er samfunds- og kulturrelevante i bredeste forstand. Faktisk lægger folkene bag *Snabslanten* vægt på, at ansøgningerne ikke ser for tjekkede ud, for det er jo et tegn på, at man har prøvet det før!

Derfor er *Snabslanten* indrettet, så det er så let at søge og få svar som overhovedet muligt:

- Man kan søge som privatperson – der er ingen krav om, at man har forening, vedtægter eller regler i ryggen.
- Der er ingen ansøgningsfrist. Man udfylder bare et skema online med kontaktoplysninger, en kort projektbeskrivelse og et budget. Og så får man svar inden for 14 dage.
- Ansøgningerne vurderes af et frivilligt udvalg af unge projektmagere, der har erfaring med at lave lignende projekter. Udvalget beslutter helt selv, hvem der skal have del i de penge, som *Snabslanten* råder over. Men der må ikke gives mere end 10.000 kroner til et enkelt projekt.
- Afrapportering og dokumentation holdes på et minimum. Senest en måned efter projektet er slut, skal man indsende et regnskab og en kort beskrivelse af, hvordan projektet forløb, og hvad man lærte af det.

I dag er *Snabslanten* målrettet unge københavnere mellem 13 og 30 år. Men man burde bruge de samme udvælgelsesmetoder og -kriterier for hurtige opstartsmidler til borgerlystne nybegyndere i alle aldre og i hele landet. Der burde være en *Snabslant* i alle kommuner i Danmark. Det ville gøre, at mange flere kunne komme godt og hurtigt igang med borgerlystne initiativer – og bruge de første småprojekter som træningslejr for større og mere ambitiøse idéer på længere sigt.

For banken er det spørgsmål som: Hvem kan skrive under på organisationens vegne? Hvem hæfter, hvis der er gæld? Hvad sker der, hvis organisationen opløses? Hvad sker der, hvis initiativtagerne bliver uenige og ikke længere kan arbejde sammen?

For kommunen er det spørgsmål som: Hvem har ansvaret? Hvordan træffer organisationen beslutninger? Hvordan bliver tillidsposterne besat?

For fonden er det spørgsmål som: Hvad er organisationens formål? Hvordan laver organisationen årsregnskaber? Hvilke forpligtelser skal organisationens kasserer og revisor leve op til?

Set fra de professionelle pessimisters synspunkt er din borgerlyst ikke det afgørende. For deres opgaver er at sikre, at reglerne og kravene bliver overholdt. For kommunen er det tilmed endnu mere kompliceret. Kommunen skal nemlig også forvalte lovgivningen på en måde, der sikrer, at projektet ikke kommer til at genere andre borgere, der ender med at klage over dig. Kommunen er nemlig forpligtet til at tage alle klager lige alvorligt. Og det betyder, at kommunens sagsbehandlere skal bruge en masse tid og ressourcer på at afklare omstændighederne for klagen, skrive notater og vurdere konsekvenser. Desværre betyder det ofte, at mange kommuner er konservative i forhold til, hvad de vælger at give tilladelse til. Og når de gør det, skal de være helt sikre på, at papirerne er i orden.

Det betyder altså, at hvis du vil have en bankkonto eller en tilladelse fra kommunen, så forudsætter det ofte, at du starter en forening. Og det forudsætter igen, at du laver vedtægter, holder generalforsamling, vælger bestyrelse, holder møder, skriver dagsordener, udarbejder budgetter og regnskaber.

Et af de fundamentale problemer med at starte en forening er, at vedtægterne skal kunne det samme, uanset om der er tre eller ti tusind medlemmer. Og det kan hurtigt blive drænende, for bare det at lave vedtægterne vil tvinge dig til at forholde dig til alle de ting, der kan gå galt: Uenigheder, tvister, kampvalg, underskud og konkurs. Bekymringer, der fjerner fokus fra den succes, som du gerne vil skabe.

Regler begrænser borgerlyst, kreativitet og mod, fordi de uundgåeligt former den måde, man arbejder på. De antagelser, der ligger i de typiske foreningsvedtægter, risikerer at præge dit projekt meget mere, end du først tror. Hvem skal for eksempel være kasserer? Og formand? Og bestemmer formanden så mere end de andre i projektet? Hvad betyder det overhovedet at være formand? Og hvad skal der ske på en generalforsamling? Kan man bare lade være med at holde den, hvis man ikke gider? På den måde kan man let komme til at tænke “Må vi nu det?” – også selv om det bare handler om regler, man selv har skrevet.

Så derfor: Undgå foreningsfælden, hvis du kan. Lad være med at lave en ny organisation med mindre, det er absolut nødvendigt. Der er ingen grund til at bruge din gode opstartsenergi på regler og procedurer, hvis det kan undgås. For selv om organisationer er et nødvendigt onde, så er de ikke så nødvendige som tidligere. Internettet har nemlig åbnet en lang række nye muligheder for, hvordan man kan organisere sig uden at skulle spille efter de regler og antagelser, der ligger til grund for de vedtægter, som banker og kommuner kræver.

Her vil vi først præsentere nogle perspektiver og eksempler på disse nye, alternative former for organisering. Efterfølgende giver vi en række praktiske råd til, hvordan du bedst kan forholde dig til regler, uden de bliver en hindring. De traditionelle organisationsformer er nemlig stadig meget svære at komme uden om. Både når det gælder vedtægter, formål og organisationsform. Når det gælder penge, budgetter og fondsansøgninger. Og når det gælder myndigheder, lovgivning og tilladelser.

Organisering uden organisationer

Masser af nye idéer og muligheder passer ikke i de etablerede, bureaukratiske kasser. Internettet nedbryder og omgår traditionelle centraliserede og hierarkiske institutioner ved at gøre det muligt for folk at finde sammen og mobilisere sig omkring fælles interesser. Der er masser af eksempler: Fra store samarbejdsprojekter som Wikipedia og Linux over sociale medier som Facebook og Twitter til fildelingstjenester som Napster og The Pirate Bay. Overalt leder denne dynamik til markante forandringer. I dag er det især musikbranchen, filmbranchen og medierne, der bliver udfordret af disse voldsomme

forandringer. Men også vores traditionelle organisationsformer er kommet under pres. Et af de områder, hvor internettet har størst indflydelse, er i den måde, vi organiserer information på. Den amerikanske forfatter David Weinberger beskriver i sin bog *Everything Is Miscellaneous* tre forskellige former for organisering:

- **Førsteordens-organisering** er objekter organiseret efter et givent princip; for eksempel bøger organiseret efter forfatterens efternavn.
- **Andenordens-organisering** indfører et ekstra referencelag á la kartotekskort, som gør det muligt at tilgå materialet fra flere perspektiver.
- **Tredjeordens-organisering** betyder, at genstanden kan optræde mange steder og på mange måder. Et billede på billeddelingstjenesten Flickr kan eksistere i et ubegrænset antal sammenhænge: Det kan tilgås efter lokation, kameramodel, det tidspunkt billedet blev taget, fotografen og nøgleord, der beskriver billedet. Sagt på en anden måde: Et billede på Flickr er ikke organiseret. Det har i stedet et potentiale for at blive organiseret på et utal af måder afhængig af brugerens interesse. Weinberger påpeger, at det enkelte Flickr-billedes organiseringspotentiale udelukkende begrænses af dets meta-data (det vil sige data, der beskriver billedet, som emneord, titel, kameramodel, billedtekst og dato).

Lad os prøve at oversætte de tre former for organisering til den måde, vi organiserer civilsamfundet på:

- **I førsteordens-organisering** er personer organiseret efter et givent kendetegn eller princip; for eksempel, at de alle er bilejere, skoleelever eller typografer. Eller at de har en klar holdning i forhold til en bestemt enkeltsag. Eksempler på førsteordens-organisationer er interesseorganisationer som FDM og DGS eller enkeltsagsorganisationer som Dansk Flygtningehjælp eller Amnesty International.

animals architecture **art** asia australia autumn baby band barcelona beach berlin bird birds
birthday black blackandwhite blue bw **california** canada **canon** car cat
chicago china christmas church city clouds color concert dance day de dog england
europa fall family fashion festival film florida flower **flowers** food football
france friends fun garden geotagged germany girl graffiti green hawaii holiday house
india **instagrammapp** iphone **iphoneography** islands italia italy **japan**
kids la lake landskabe light live london love macro me mexico model museum music
nature new new york newyorkcity night nikon nyc ocean old paris park
party people photo **photography** photos portrait raw red river rock san
sanfransisco scotland sea seattle show sky snow spain spring **square**
squareformat street summer sun sunset taiwan texas thailand tokyo toronto

Et udsnit af de mest populære emneord, altså metadata, på fotodelingstjenesten Flickr

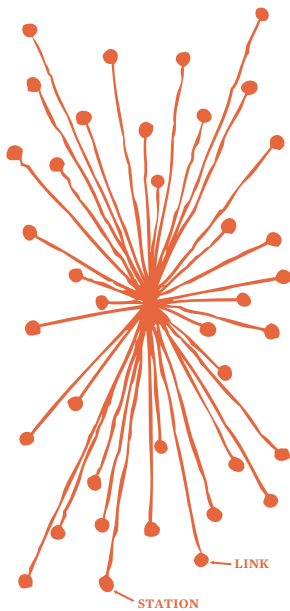
- **I andenordens-organisering** er personer organiseret efter et ekstra referencelag, der gør det muligt for organisationen at spænde over flere forskellige perspektiver samtidig. Et sådant referencelag kan for eksempel være en ideologi, en klasse eller en gruppe af beslægtede faglige discipliner. Det betyder, at organisationerne i sig selv er med til at skabe den sammenhæng, der binder personerne sammen. Det kan være paraply-organisationer eller partier, såsom Landbrug og Fødevarer, LO, Venstre eller Socialdemokraterne. Det interessante er, at sådanne organisationer ofte er eksklusive – for eksempel kræver de fleste politiske partier, at du ikke kan være medlem af flere partier samtidig.
- **I tredjeordens-organisering** er personer ikke aktivt organiseret, men står altid åbne over for at blive organiseret på et utal af måder afhængig af interesse, behov og lyst. Den eneste begrænsning er, at organiseringen skal finde sted gennem de relationer, som personen allerede indgår i. Det betyder, at der skabes en ny organiserings mulighed, hver gang der knyttes en ny relation mellem to elementer. Denne form

for organisering er flydende, ustruktureret og ukontrolleret. Det resulterer oftere i løse netværk end i deciderede organisationer eller foreninger i traditionel forstand. Det kan være politiske enkeltsags-kampagner som *Stop ACTA*, *Occupy Wall Street* eller *Skift Bank Dag*. Eller det kan være webtjenester med fokus på 'collaborative consumption' som *Couchsurfing.org* eller *HelpX.net*, hvor folk kan finde ligesindede at sove hos eller arbejde sammen med.

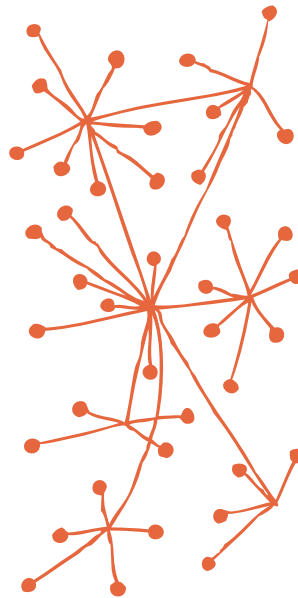
Man kan sige, at tredjeordens-organisering mest af alt er **aktivt uorganiseret**. Det minder mere om et socialt netværk end en traditionel organisation. Der er sjældent tale om en organisation i gængs forstand: Der er ingen forening, bestyrelse eller vedtægter. Der er ingen medlemmer, kontingenter eller central ledelse. I stedet har folk fundet sammen i et mere eller mindre løst netværk omkring et fælles mål, fælles værdier eller en fælles interesse. Som internet-forskeren Clay Shirky siger, er hver eneste hjemmeside nu et potentielt fællesskab, hvor folk kan samles og organisere sig. Det kalder han: "organisering uden organisationer".

Tredjeordens-organisering kendetegnes ved, at den imiterer den måde, som internettet er struktureret på. Internettet blev udviklet under den kolde krig til at sikre det amerikanske forsvars kommunikation i tilfælde af atomkrig. Et af de første og mest oplagte mål i sådan en situation ville være hærens kommunikationscentraler, og derfor er internettet bevidst designet uden en central instans, der styrer al den trafik, der foregår på det. I stedet er det struktureret sådan, at hvis én computer forsvinder fra netværket, kan de andre computere dirigere trafikken rundt om og fortsætte kommunikationen som før. Der er ingen kerne. Der er ikke et enkelt led, der er mere sårbart end de andre. Alle punkter i netværket er (næsten) lige vigtige, og det er derfor nærmest umuligt at lukke ned.

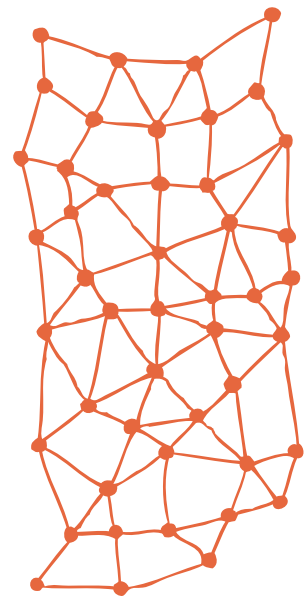
I den **traditionelle, centraliserede organisation** skal al information gå gennem en central kerne for at komme fra én person til en anden. Sådan fungerer mange førsteordens-organiserede organisationer: Et sekretariat eller en bestyrelse holder styr på det hele. For eksempel er en klassisk foreningsorganisation som *Brug Folkeskolen* organiseret på denne måde.

CENTRALISERET
(A)

DECENTRALISERET
(B)

DISTRIBUERET
(C)

*Den centraliserede, decentraliserede og distribuerede organisation.
Frit efter Paul Baran, en af internettets oprindelige designere.*

Den decentraliserede organisation har også en central kerne, men samtidig mange mindre enheder, der opsamler og koordinerer for bestemte dele af organisationen. Denne struktur ses ofte i andenordens-organiserede organisationer: Der er en hovedbestyrelse, men der er også mange små underforeninger og bestyrelser, som kan tage beslutninger lokalt. Et eksempel på dette er *Københavns Fødevarefællesskab*, hvis 10 lokalafdelinger koordinerer deres arbejde på opsamlende fællesmøder.

I **det distribuerede netværk** er der ikke længere nogen kerne. Alle deltagere er i udgangspunktet ligestillede og kan kommunikere frit og direkte med hinanden. Det er essensen i tredjeordens-organisering: Der er ikke længere brug for mellemmand og hierarkier til at koordinere. Enhver kan tage direkte fat i dem, de vil arbejde sammen med. Nye, løst koblede initiativer som for eksempel **Fucking Flink** og **Samtalesaloner** er organiseret på denne måde. Omdrejningspunktet ikke en organisationsstruktur, men en idé, et redskab eller en metode, som alle frit kan kopiere og bruge, som de selv vil.

Forskellen mellem en traditionel, centraliseret organisation og et distribueret netværk er som forskellen mellem Danmarks Radio og en video-delings-tjeneste som Youtube. På Danmarks Radio bestemmer redaktionen, hvad der skal sendes hvornår. Og hvis redaktionen ikke kan lide dit program, bliver det ikke vist. På et distribueret netværk som Youtube kan alle uploade videoer. Og alle, der besøger Youtube, kan se alle de videoer, andre uploader, uden at skulle have lov af andre.

Der er fordele og ulemper ved begge organisationsformer. De fleste mennesker vil opleve Youtube som mere rodet, ustruktureret og forvirrende end DR. Men sådan et rod er også frugtbart, fordi mange flere kan komme til orde, kan finde hinanden og tale sammen på måder, som slet ikke er muligt gennem en stor tv-kanal som DR.

Pointen er altså ikke, at den ene form for organisering er bedre end den anden, men at der er mange flere muligheder for, hvordan man kan organisere sig end tidligere. Udfordringen er desværre, at vores myndigheder, love og regler har svært ved at følge med. De tænker stadig i kasser, rammer og regler, som ikke længere kan rumme alle de nye borgerlystne initiativer, der bliver sat i gang. Kunsten er så at undgå at lade reglerne bestemme, hvordan dit projekt skal se ud.

Nye juridiske byggeklodser

Alt for ofte ender midlertidige projekter med at blive til foreninger bare for at kunne opfylde forskellige offentlige krav for at modtage støtte, få tilladelser eller leje lokaler. Og så snart man starter en forening, skal man også skrive vedtægter, holde generalforsamlinger og godkende referater.

Der er behov for at udvikle en enkel struktur af juridiske byggeklodser, der kan gøre det lettere for borgere at organisere sig på kryds og tværs uden at skulle kæmpe med bureaukratiet. Et forbillede i den sammenhæng er det internationale projekt *Creative Commons*, der har skabt en klar og let gennemskuelig copyright-struktur, der gør det nemt at udgive sine kreative værker under forskellige rettighedslicenser. Strukturen er skræddersyet til internettets distribuerede struktur, hvor det er let for folk at kopiere, videreudvikle og videreformidle andres kreative værker.

I stedet for at se dette som et problem har *Creative Commons* gjort det til en styrke. De har udviklet fire klart gennemsikkelige byggeklodser, som man kan bruge til lave en copyright-licens, der passer til ens projekt. Hver byggeklods definerer et vilkår for, hvordan andre kan bruge det materiale, som er udgivet under licensen. Og på den måde kan man let bestemme, om man vil tillade deling, remixing og kommerciel brug af ens værk, uden at andre skal spørge om lov først.

Creative Commons' fire byggeklodser er:

Navngivelse. Man tillader andre at kopiere, distribuere, vise og anvende værket – og afledte værker baseret på det – men brugeren skal kreditere værket på den måde, man har angivet.

Ikke-Kommerciel. Man tillader andre at kopiere, distribuere, vise og udøve værket – og afledte værker baseret på det – men brugeren må kun bruge værket til ikke-kommercielle formål.

Ingen Bearbejdelser. Man tillader andre at kopiere, distribuere, vise og udøve værket, men brugeren må ikke ændre, bearbejde eller bygge videre på det.

Del På Samme Vilkår. Man tillader andre at ændre, bearbejde eller bygge videre på dette værk, men brugeren må kun videresprede det resulterende værk under en identisk licens.

I alt kan de fire byggeklodser sammensættes til seks forskellige licenser, der dækker spektrummet fra det meget åbne, hvor man bare skal krediteres, til det mere restriktive, hvor ens værk ikke må bruges i kommercielt øjemed, og der ikke må laves nye bearbejdede værker og remixes på baggrund af det, man har lavet.

På denne måde har *Creative Commons* gjort det muligt at skabe nye, digitale fælledejer, som folk kan dele og samarbejde omkring – uden at skulle sætte sig ind i alle faldgruberne omkring traditionel ophavsret.

Vi mener, at det ville være oplagt at lave et lignende sæt af juridiske byggeklodser for organisering af borgerlystne projekter. Byggeklodser, der både kan gøre det let at bygge sine egne vedtægter, men som også kan håndtere midlertidige projekter, der ikke behøver at blive formaliseret som en egentlig organisation.

Byggeklodserne kunne for eksempel være:

- Formål
- Regnskab
- Opløsning
- Medlemmers/ejeres ind- og udtræden
- Tegningsberettigede og hæftelse
- Generalforsamling
- Daglig ledelse
- Ændring af byggeklodser
- Fordeling af overskud

På den måde kunne et midlertidigt projekt for eksempel kun behøve tre klodser, mens en forening skulle have fem, og en socialøkonomisk virksomhed skulle have otte. Og hvis det midlertidige projekt voksede, kunne initiativtagerne uden besvær beslutte at tilføje flere klodser, så det blev til en forening. Og tilsvarende kunne en forening beslutte at tilføje flere klodser og blive til en socialøkonomisk virksomhed.

Tænk, hvis man kunne starte et juridisk gyldigt projekt ved at sætte tre byggeklodser sammen og udfylde et par tekstfelter. Ikke noget med at nulre med vedtægter eller holde generalforsamling eller rende diverse kommunale instanser på dørene. Det kunne være en let og smertefri manøvre, der ikke tog energi eller tid fra alle de ting, som projektet egentlig handler om at få til at ske.

En sådan struktur ville ikke alene være en stor hjælp for borgere, der gerne vil hurtigt i gang med at gøre en forskel. Den ville også være en stor hjælp for sociale iværksættere, der lige nu har svært ved at starte deres projekter på et solidt juridisk grundlag, fordi

reglerne på området er uklare, og fordi de ofte mangler ressourcer til juridisk rådgivning. Det ville være en struktur, der stemmer overens med hele beta-tankegangen, hvor der er plads til at lære og begå fejl undervejs, og som ville kunne understøtte den gradvise modningsproces, som langt de fleste borgerlystne gennemgår. Det er virkelig de færreste projekter, der kommer fuldtformede og regelafklarede til verden.

Organiseringsformer

Desværre er sådanne juridiske byggeklodser endnu kun en skitse, vi arbejder med, og ikke en færdig struktur, som du kan tage i brug til dit projekt i dag. Men forhåbentlig kan disse forskellige organiseringsformer være et pejlemærke, der kan hjælpe dig til at organisere projektet på den måde, der passer bedst til det, du gerne vil opnå.

Det gælder både i forhold til, hvor centraliseret projektet er:

- Er projektet klart afgrænset og lokalt med en eller få nøglepersoner? Så kan du med fordel tænke projektet som en førsteordens-organisering.
- Bygger projektet på flere små, selvstændige enheder, hvis arbejde koordineres gennem en central instans? Så vil projektet ligne en typisk andenordens-organisering.
- Er projektet et løst koblet netværk af ligestillede deltagere, der alle koordinerer direkte med hinanden efter behov og interesse? Så er projektet en tredjeordens-organisering.

Og det gælder i forhold til projektets tidshorisont og ambitionsniveau:

- Er målet at stable et enkelt arrangement på benene eller lave en enkelt udgivelse? Så kan du med fordel se jeres projekt og jeres organisationsform som en midlertidig struktur, som du kan smide væk bagefter.
- Er målet bare at skabe en mere vedvarende organisation, der skal fortsætte med at udvikle sig og måske varetage en form for driftsopgaver? Så kan du se projektet som en decideret forening, og så er det værd at bruge tid på at etablere rammer for projektet, som andre senere kan komme ind og arbejde videre i og medudvikle.
- Er målet at lave en økonomisk og socialt bæredygtig virksomhed, der ikke alene skal kunne løbe rundt, men også tjene penge til at iværksætte nye projekter fremover? Så kan du med fordel tænke projektet som en socialøkonomisk virksomhed, og søge rådgivning, som den iværksætter du er.

Disse organiseringsformer kan kombineres på forskellige måder. Man kan sagtens forestille sig et midlertidigt projekt, der er centraliseret efter et førsteordensprincip, eller en socialøkonomisk virksomhed organiseret som et løst netværk efter et tredjeordensprincip. Men husk, at projektet ikke behøver at passe præcist ind i disse kategorier. Du kan med fordel bruge organiseringsformerne som en fælles referenceramme, der kan hjælpe jer til en fælles forståelse og forventningsafstemning omkring projektet. Der er selvfølgelig altid mulighed for, at du ændrer holdning og organisationsform undervejs, og det er helt fint. Men det er en stor fordel, hvis hersker enighed om udgangspunktet.

I skøn forening

I praksis vil langt de fleste borgerlystne initiativer alligevel organisere sig som en forening. Der findes andre organisationsformer som fonde og selskaber, men de kræver betydelig opstartskapital eller et klart økonomisk incitament for at deltage (ofte simpelthen, at man kan tjene penge på det). Dette er på ingen måde uforeneligt med borgerlyst, men det er dog så omfattende, at det i praksis vil være de færreste, der vælger disse organisationsformer frem for en forening.

“Retten til fri foreningsdannelse” er en grundlovssikret ret, men sjovt nok er det også et af de få retsområder i Danmark, hvor der ikke er en utvetydig lovgivning. Der er nemlig ikke klare regler for, hvornår man kan kalde sig en forening. Til gengæld har både banker og kommuner nogle krav til, hvordan en forenings vedtægter skal se ud, før de vil anerkende den. På den måde ender langt de fleste foreningers vedtægter med at ligne hinanden til forveksling.

Kommuner skelner mellem forskellige typer af foreninger – for eksempel frivillige foreninger, folkeoplysende foreninger, sociale foreninger, haveforeninger og erhvervsdrivende foreninger. For at give tilladelse og støtte, stiller kommunerne forskellige krav til vedtægterne, især i forhold til formål, medlemskreds og ledelse. De fleste kommuner har udarbejdet vejledninger, som man kan følge. Hvis du er i tvivl, så kontakt kommunen og spørg dem til råds.

Mo' money mo' problems

Efterhånden som dit projekt bliver organiseret, vil du opdage, at langt de fleste regler i sidste ende handler om penge: Om at bestemme, hvad pengene skal bruges på. Om at sikre, at pengene bliver brugt på lige netop det. Om at kunne vise, at pengene er blevet brugt på det, man siger, at de er blevet brugt på. Om at måle, hvad effekten af at bruge pengene har været. Og så videre.

Alt dette kræver en masse papir: Fakturaer, kreditnotaer, kvitteringer, girokort, bilag, kontoudtog, regnskaber, budgetter, ansøgninger og revisorpåtegninger.

Det er ikke fordi, penge i sig selv forudsætter alt dette bureaukrati. Men når man indgår i en juridisk enhed som en forening eller en virksomhed, er man pludselig forpligtet af bank og skattevæsen til at holde styr på alle disse papirer.

Dette er en uundgåelig del af at have en organisation: Der skal bare være nogen, der samler bilag i mapper og godkender betalinger på netbanken. Det er vilkårene, og de er svære at lave om på. Det er et nødvendigt onde, som skal håndteres.

Men lad være med at tro, at denne tjans skal være lige så lystbetonet og borgerlysten som alt det andet. For det er det meget sjældent. Det har været en af de helt store fejl, **Københavns Fødevarerfællesskab** har begået: De undervurderede, hvor meget arbejde, der ligger i at betale regninger, bogføre bilag, lave regnskaber og budgetter. Deres organisation voksede hurtigt, og der blev oprettet mange nye afdelinger, bankkonti og fuldmagter. På kort tid blev bilagsbunken til et bilagsbjerg. Og fordi der var så mange forskellige personer inde over opgaverne på forskellige tidspunkter endte det hele i et enormt rod.

I perioden 2009 til 2013 har fødevarefællesskabet haft fem forskellige kasserere. Den sidste gav op efter to måneder på posten. Hver især har de kæmpet ihærdigt med en kolossal opgave, som organisationen hverken havde fokus på eller satte pris på. Skuffede og udbrændte trak de sig fra posten. Til sidst havde ingen mod på at påtage sig opgaven. Samtidig fortsatte organisationen med at vokse, og det samme gjorde rodet i papirerne.

Konsekvensen var en stadigt større usikkerhed omkring foreningens økonomi, fordi der manglede både overblik og budget. Ingen vidste, om fødevarefællesskabet tjente eller tabte penge på de grøntsager, der blev solgt hver uge. Det hæmmede udviklingen af nye initiativer, for der ingen var klar over, om der rent faktisk var råd til at sætte nye ting i gang.

I oktober 2013, mens vi arbejdede med denne bog, udviklede situationen sig til en decideret krise, da kollektivgruppen, der er fødevarefællesskabets koordinerende organ, måtte aflyse en planlagt ekstraordinær generalforsamling. Det årsregnskab, der skulle have været fremlagt, var endnu ikke færdigt, og ingen havde meldt sig til at overtage posten som kasserer. I stedet måtte kollektivgruppen indkalde til et stormøde for at få sat fokus på det nødvendige i at rydde op i økonomien. En ny regnskabsgruppe blev nedsat. Gruppens opgave blev at rydde op og opbygge en langsigtet og bæredygtig økonomistyring for fødevarefællesskabet.

Kort fortalt: Lær af fødevarefællesskabets fejl. Acceptér, at økonomien er en basal forudsætning for, at resten af projektet kan blive til noget. Acceptér, at det at sidde med det økonomiske overblik og ansvar meget sjældent er lige så sjovt, som alt det andet. Jo før du erkender, at opgaven for de fleste handler om pligt frem for lyst, jo bedre kan du afstemme forventningerne omkring det. Organisér opgaven, så det dræner mindst muligt energi fra det andet, I gerne vil. Vælg en kasserer. Gør posten to-årig, så den ene kasserer kan oplære og støtte den anden, eller opret en økonomigruppe og lad opgaven rotere. Du kan også sætte penge af til at betale en bogholder. Men lad for alt i verden være med at ignorere det og skyde det foran dig. Hvis der først går rod i papirerne, kan det tage lang tid at få styr på igen, og undervejs vil dét for alvor dræne borgerlysten.

Giver det ikke nærmest zen-agtig klarhed?

Det er en kunst at forholde sig til regler. Det er en nærmest en slags zen: Søg ikke at overholde dem alle sammen til punkt og prikke, for så ender du med ikke at lave andet. Lad også være med at ignorere dem, for så vil rodet med tilladelser og regnskaber komme bag på dig og slå dig omkuld.

Gør i stedet som piletræet: Bøj af. Anerkend, at reglerne er et nødvendigt onde, som du må leve med. Gør, hvad der skal til for at følge dem, men lad dem ikke styre eller forme projektet. Hvis projektet ikke passer til reglerne, kan det sagtens være reglerne, der er noget galt med, snarere end projektet. Husk, at regler blot er et udtryk for fravær af fantasi.

Læs mere

- David Weinberger beskriver de forskellige former for organisering af information i sin bog *Everything is Miscellaneous* (Holt Paperbacks, 2008)
- Paul Barans tre organisationsmodeller stammer fra artiklen *On Distributed Communication* (RAND Corporation, 1964)
- Clay Shirky giver en lang række eksempler på hvordan folk bruger internettet til at organisere sig uden organisationer i bogen *Organizing without organizations* (Penguin, 2008)

Aktiv uorganisering

Hvad: Et løbende forsøg med ikke at organisere sig som en formel juridisk eller økonomisk enhed.

Hvornår: Fra opstarten af Borgerlyst i efteråret 2009 – og under stadig udvikling...

Hvorfor: Vi ville se, hvor meget to almindelige borgere kunne sætte gang i, uden at organisere sig formelt og uden at søge støtte.

Når vi bliver bedt om at fortælle om Borgerlyst, beskriver vi det som regel som et **samfundslaboratorium**, der handler om at skabe mere handlekraft og bedre samtaler i hverdagen. Men det er som regel ikke det svar, folk efterspørger. Det, de egentlig vil vide er, hvordan vi er organiseret, og hvor støtten kommer fra.

Men sagen er, at Borgerlyst formelt set hverken er en forening eller en virksomhed. Og at vi har aldrig modtaget støtte noget sted fra. Simpelthen fordi vi aldrig har søgt støtte.

Det er ikke fordi, vi ikke har leget med tanken. For da vi begyndte at snakke med andre om Borgerlyst, var deres første reaktion altid, at dét projekt måtte da være nemt at få støtte til. Og det ville selvfølgelig have kunnet skubbe **Borgerlyst** rigtig godt fra start, hvis der havde været lidt økonomi i det fra starten.

Så vi lavede et lille oplæg om projektet og mødtes med forskellige eksperter for at snakke om støttemulighederne. På det tidspunkt – i januar-februar 2010 – vidste vi stadig ikke, hvad det i praksis var, vi gerne ville skabe. Det var længe før, vi fandt på **Samtalesaloner**, **Sammenskud**, **Hverdage** og **Træffetid**. Vi havde ikke engang fundet på navnet Borgerlyst endnu. Vi havde bare en masse store, løse tanker om, at det var vigtigt at sætte samtalekultur, samfundssind og demokratisk dannelse på dagsordenen.

Ekspertene var selvsagt ikke imponerede. Løse tanker og visioner er der masser af. De ville gerne vide præcis, hvad vi havde tænkt os at gøre: “Hvad er det helt konkret, jeres tænketank skal lave? Hvilken værdi vil I skabe – og for hvem? Hvordan kan I måle effekten af jeres arbejde? Hvordan kan fondene og puljerne være sikre på at få noget ud af deres investeringer? Prøv at målrette projektet, så det passer til nogle af de mange puljer.”

Av, av, av. Så langt havde vi slet ikke tænkt. Endnu. Og faktisk havde vi slet ikke lyst til at skulle tænke så langt. Endnu. For noget af det, vi syntes var det sjove – det vi havde lyst til at bruge tid og energi på – var jo netop de lange snakke, omvejene, nørderiet. Alt det, der opstår, når man er typerne, der elsker at gøre alting **the long, hard, stupid way**. Det her skulle være vores fristed, og vi ville lave det i vores fritid – så vi havde ikke lyst til at

skulle målrette det for meget og skære alt det sjove fra. Det stod også meget hurtigt klart for os, at det ville blive utroligt svært at måle effekten af vores fremtidige eksperimenter. For hvordan måler man værdien af en god samtale? Hvordan kan man bevise, at folk bliver mere demokratisk dannede – lige præcis på grund af noget, vi har gjort? Det var ikke så vigtigt for os at kunne bevise og måle det. For os ville det være effekt nok, hvis nogen blev inspirerede af vores initiativer og begyndte at sætte deres egne i gang.

Så lige først blev vi helt trætte ved tanken om, at Borgerlyst og vores borgerlyst skulle kunne måles og vejes på den måde. Vi vidste ikke engang, hvad vi helt konkret ville lave – og så var der allerede en hel masse krav, vi skulle leve op til! Det var meget tæt på fuldstændig at punktere borgerlysten – allerede inden det ord overhovedet fandtes.

Vi havde fuld forståelse for, at fondene havde brug for at sikre sig, hvem og hvad deres midler ville blive brugt på. Men vi kunne også godt se, at hvis vi skulle leve op til alle de krav, ville vi hurtigt ende med at lave et helt andet projekt, end det, vi egentlig havde lyst til og gøre det på en helt anden måde, end vi egentlig havde forestillet os – bare fordi det var dér midlerne var, og det var sådan, man udløste dem.

Og da det kom til stykket, kiggede vi på hinanden og blev enige om, at vi faktisk ikke brug for de penge. Jo bevarer: Det ville da have været dejligt at have dem, og der er mange ting, vi kunne have gjort på en helt anden og meget mere tjekket måde, hvis vi havde haft økonomisk støtte og rådgivning i ryggen. Men nu besluttede vi i stedet at gøre noget helt andet:

Vi gjorde det til et eksperiment at se, hvor længe vi kunne slippe af sted med at være 'aktivt uorganiserede', og hvor langt vi kunne nå, uden at søge støtte. Hvad ville der egentlig ske, hvis vi bare var to mennesker og en flok hjemmesider. To mennesker, der gjorde det her, fordi vi syntes, det var vigtigt. Og fordi det var sjovt.

Vores 'aktive uorganisering' og manglende støtte har vist sig at være en overraskende stor styrke for Borgerlyst – fordi fortællingen om de beslutninger i sig selv har vist sig at vække en masse borgerlyst. Både hos os selv og blandt mange andre. For langt de fleste, vi

har snakket med undervejs – og i særdeleshed de mange projektmagere vi møder, når vi holder **Træffetid** – har fået en stor aha-oplevelse, når vi fortalte om det. Det er simpelthen aldrig faldet dem ind, at man kan sætte projekter i gang uden at skulle bekymre sig om generalforsamlinger, vedtægter og fundraising. Mange ser ikke alene helt befriede ud, når de hører om det – de får også straks meget mere lyst til selv at føre deres idéer ud i livet.

En anden vigtig fordel ved at være aktivt uorganiserede i starten var, at vi selv kunne bestemme det hele. I begyndelsen var der mange, der blev ved med at sige, at vi burde lave initiativer i hele landet og henvende os til alle danskere – ikke mindst de udsatte grupper. Det var virkelig rart at kunne sige til dem, at meget af det ville vi faktisk rigtig gerne, og vi prioriterede også at gøre det, fordi vi havde lyst og syntes, det var vigtigt. Men ikke fordi vi var forpligtede til det, eller fordi vi skulle udløse en særlig pengepulje.

Rent praktisk og juridisk skal det selvfølgelig lige siges, at vi begge to er selvstændige konsulenter, der driver hver vores virksomhed. Og virksomhederne er juridiske enheder, som vi har kunnet køre det økonomiske og juridiske igennem, så der selvfølgelig er orden i sagerne.

Men stadigvæk: Borgerlyst isoleret set er ikke en juridisk enhed. Og det giver anledning til en masse praktiske pudsigheder. For verden er ikke vant til at forholde sig til aktivt uorganiserede enheder. Både på navneskilte, i conferenceprogrammer og i medierne har arrangørerne eller journalisterne i mangel af bedre præsenteret os som 'Foreningen Borgerlyst'. Hvilket selvfølgelig har skabt oplagte anledninger til at påpege, at vi netop ikke er en forening, hvorfor vi ikke er det, og hvor meget ekstra borgerlyst, det i sig selv har frigivet at træffe dén beslutning.

Så vi har efterhånden haft god lejlighed til at tænke over vores organisation – eller mangel på samme. Og diskutere, hvordan vi skulle organisere os, hvis det nogen sinde skulle blive aktuelt. For efterhånden ville det unægteligt være praktisk for eksempel at have en fælles bankkonto.

Derfor besluttede vi i foråret 2013, at nu skulle det være. Nu havde vi eksperimenteret

længe nok med det aktivt uorganiserede. Vi havde bevist, at man kunne nå utroligt langt uden at være organiseret, så længe man ikke skulle søge støtte. Men nu var vi klar til at sætte et nyt eksperiment i gang og tage hul på en ny æra – nemlig at se, om Borgerlyst ville kunne bære sig selv økonomisk i form af en socialøkonomisk virksomhed, hvor virksomhedens overskud skulle gå til at sikre den fremtidige drift af Borgerlyst, **Samtalesaloner** og alle vores andre eksperimenter.

Vi holdt møder med et par søde advokater med stor interesse for socialøkonomi og snakkede om de forskellige muligheder. Vi endte med at formulere vedtægterne til et 'Andelselskab Med Begrænset Ansvar' (A.M.B.A.). Med sådan en konstruktion hæftede vi hver især kun for de penge, vi skød ind i virksomheden. Og vi ville kunne invitere andre seje folk, vi gerne ville arbejde sammen med, til at blive andelshavere på lige fod med os. På den måde kunne vi udvide Borgerlyst som virksomhed på en rolig og overskuelig måde. Vi gjorde os meget umage for at lave vedtægterne så forståelige og let tilgængelige som muligt, holdt en stiftende generalforsamling og sendte alle papirerne ind til Erhvervsstyrelsen.

Tre måneder senere fik vi et høfligt afslag.

Det viste sig, at der er en grundlæggende modstrid mellem det at være en socialøkonomisk virksomhed og at være en erhvervsdrivende virksomhed under dansk lov. En socialøkonomisk virksomhed skal have en social eller almennyttig mission og geninvestere det økonomiske overskud i udviklingen af virksomheden eller dens formål. Men ifølge Lov om visse erhvervsdrivende virksomheder § 1, skal sådanne virksomheder have til formål "at fremme virksomhedens deltageres økonomiske interesser gennem erhvervsdrift."

Erhvervsstyrelsen vurderede kort sagt, at deltagernes (altså vores) økonomiske interesser ikke ville blive fremmet gennem virksomheden, fordi overskuddet ville blive geninvesteret i Borgerlysts eksperimenter og ikke trukket ud som personlig profit. Vi kunne altså ikke bruge denne organisationsform, med mindre vi som stiftere ville have mere ud af vores arbejde end den løn, vi kunne indtjene.

Så én ting var, at vi trivedes godt med at være aktivt uorganiserede. En anden ting var,

at systemet faktisk ikke rigtigt kunne rumme en størrelse som os. Så vi i praksis ville skulle passe ind i nogle selskabsformer og succeskriterier, der slet ikke matchede vores formål. Der er nemlig ingen specifik selskabsform for socialøkonomiske virksomheder, så Erhvervsstyrelsen foreslog, at vi i stedet kunne stifte en forening, hvilket i praksis er den organisationsform, de fleste danske socialøkonomiske virksomheder bruger.

Men det har vi ikke gjort endnu. Mest af alt fordi det virker forkert at lave en forening, der kun har to medlemmer. Men også fordi vi er usikre på, hvad det i praksis vil betyde for Borgerlyst, hvis alle kan blive medlemmer og være med til at præge udviklingen i en traditionel foreningsstruktur. For selvom vi er begejstrede for faglige sammenskudsgilder, er der også en stor tryghed og handlekraft i, at Borgerlyst bare er os to, så vi hurtigt kan træffe beslutninger og skifte retning, uden at der skal lange møder og beslutningsprocesser til. Og så kan vi jo altid lege med alle mulige andre samarbejdspartnere fra projekt til projekt, fra eksperiment til eksperiment.

Det er så langt, vi er nået i skrivende stund. Måske på tærsklen til noget andet, nyt og anderledes. Og måske bare klar til at fortsætte eksperimentet som aktivt uorganiserede. For det har faktisk fungeret utrolig godt for os indtil nu, og i sig selv været med til at frigive en masse borgerlyst. Og som amerikanerne siger: "If it ain't broke, don't fix it."

BETTER BLOCK

Jason Roberts bor i Dallas, Texas. Han oplevede, at han var frustreret over, hvor grim og utiltalende byen var. Byens rum afspejlede slet ikke alle de fantastiske mennesker, som han vidste boede der. Jason havde tidligere været på rundtur i Europa og nydt de mange flotte pladser med fortovscaf erne, de smalle gader med små butikker og myldrende gadeliv, cykelstierne og sporgvognene. Derfor satte han sig for at prøve at gøre sit eget kvarter, Oak Cliff, mere åbent og imødekommende efter det forbillede.

I Oak Cliff ligger blandt andet et gammelt teater ved navn Texas Theatre. Det er mest kendt for, at det var der, Lee Harvey Oswald – manden, der dræbte Kennedy – blev fanget af politiet. Siden 1995 havde teatret stået tomt og var forfaldet. I 2005 samlede Jason nogle venner og istandsatte teatret og afholdt derefter en stor kunstudstilling og auktion under navnet *Art Conspiracy*. Flere end 100 værker blev sat til salg, og overskuddet fra auktionen gik til ofrene for orkanen Katrina. Over 700 mennesker deltog i arrangementet, og de lokale var vildt begejstrede: “Vi er bare så glade for, at I har sat teatret i stand og brugt det. Det har vi ventet længe på.”

Jason var fuldstændigt overvældet over, at så mange dukkede op til udstillingen. Men som han siger: “Vi lærte, at bare det at stille sig op og tage initiativet kan gøre en enorm forskel, der ændrer folks opfattelse af et givent sted eller rum.” Det, at de havde vist, at det gamle teater stadig kunne bruges, betød at andre i kvarteret også begyndte at tænke i, hvordan de kunne bruge rummet. Og siden da er der blevet etableret biograf og kulturhus i teatret, som nu er omdrejningspunkt og mødested for hele kvarteret.

Successen med *Art Conspiracy* gav Jason og hans venner blod på tanden, og i 2008 satte de gang i et nyt projekt: *Bike Friendly Oak Cliff*. De ville gøre deres nedslidte kvarter til den cykel-venlige del af byen. Uden overhovedet at eje en cykel arrangerede Jason en guidede cykeltur rundt i byen. De kaldte den “på sporet af Lee Harvey Oswald” og spredte budskabet, blandt andet gennem den lokale avis. Til Jasons store overraskelse dukkede over 150 cyklister op. Og pludselig stod han dér med sin lånte cykel, og skulle føre alle disse mennesker gennem byen. Som han siger: “Jeg var slet ikke klar til at være leder for en hel cykelbevægelse. Jeg anede ikke, hvad jeg havde gang i. Men sagen er, at hvis du brænder for noget, ender du ofte med at blive en leder. For din begejstring vil sprede sig, og folk omkring dig vil have lyst til at være en del af den. Så tag modet til dig, og gør det!”

Det viste sig, at der ikke skulle meget mere til end at begynde at fortælle folk, at “dette er den cykelvenlige del af byen”, før det begyndte at blive til virkelighed. Nu er folk begyndt at flytte til kvarteret, fordi de har hørt, at det er dér, man cykler. Idéen med cykelvenlige initiativer spredte sig til mange andre kvarterer i området, og sammen afholder de nu en stor årligt tilbagevendende cykelfestival i Dallas.

Men, tænkte Jason, hvis alt dette var muligt, kunne de så ikke også kunne forbedre en hel boligblok? De fleste amerikanske byer er inddelt i firkantede blokke, og Jason og hans venner satte sig for at gøre en af Oak Cliff’s blokke til en inspirationsmodel for, hvor flot byen kunne se ud. De fandt dog hurtigt ud af, at byen Dallas har en utroligt restriktiv planlovgivning med meget stramme regler for indretning af det offentlige rum. Siden 1941 har det for eksempel været forbudt – eller meget dyrt at få tilladelse til – at stille blomsterkasser op. Og bænke. Og stole. Og caféborde. Og gadeboder. Og så videre. Faktisk var enhver form for kreativitet og gadeliv nærmest forbudt på forhånd.

Så Jason tænkte: *“Hvad hvis vi sætter os for at bryde alle de love, det overhovedet er muligt, i løbet af en weekend?”*

Så det gjorde de! En lørdag i april 2010 satte de deres projekt i værk under slagordet *Better Block!* De indtog gaden og malede deres egne cykelstier og fodgængerfelter. De lånte nogle træer, der skulle plantes ved et hotel i nærheden og forvandlede vejen til en allé. De satte caféborde og stole frem. De opsatte blomsterkasser og antikke lygtepæle. De lavede gadeskulpturer af gamle cykler, fordi det jo var den cykelvenlige del af byen. De lavede små pop-up butikker: En café, en blomsterbutik og et kunstværksted for børn. Og de holdt en stor gadefest om aftenen.

De printede kopier af alle de ordensregler, de brød, og klistrede dem op på gadens vinduer. Og så inviterede de nogle ansatte fra kommunen til at deltage i festen. Kommunens folk vidste ikke, hvad Jason og hans venner havde gang i, så da de først så gadelivet og træerne og caféerne og kunstværkstedet, blev de helt overvældede af begejstring: Tænk, at borgerne selv havde fået alt det til at ske! Men da det gik det op for dem, hvad der var foregået, sagde de: *“Åh, vent nu lidt. Vi burde vist slet ikke være her”*.

Selve eksemplet var så stærkt – både for de lokale beboere, men også for kommunens ansatte og for byrådsmedlemmerne – at de sagde: *“Vi ved ikke, hvorfor vi har haft de superstramme regler de sidste 70 år. Vi burde ændre reglerne.”*

Jason bemærker, at dette ofte er et vilkår: Der er alt for mange regler, folk ikke stiller spørgsmålstejn ved, selvom de er fra en helt anden tid og årsagerne til at have dem, ikke længere er gyldige. Ofte er den bedste måde at udfordre reglerne simpelthen at gennemføre sit projekt og dermed vise de muligheder, der ville opstå, hvis reglerne ikke var der.

Ligesom med Jasons andre projekter efterlod denne midlertidige gadeforvandling sine permanente spor: Kunstværkstedet viste sig at være så populært, at det blev til sin egen lille butik og kunstscole, hvor både børn og voksne kan lære nye kreative færdigheder. Det ville aldrig være sket, hvis de havde fulgt reglerne.

Nu begyndte det at rygtes, at Jason var en mand, der kunne få ting til at ske. Og en gruppe lokale hundeejere henvendte sig til ham for at høre, om han kunne hjælpe dem med at få lavet en hundelufferpark. Kommunens regler foreskrev, at sådan en park skulle være mindst 30 acres, hvilket svarer til ca. 12 hektar eller 120.000 m². Så stort et areal var der selvfølgelig ikke i byen. Og det ville betyde, at de skulle køre i bil ud af byen for at lufte deres hunde.

Sammen med Jason fandt de en tom byggegrund i kvarteret, hvor de kunne lave en midlertidig hundepark. Hundeejerne regnede med, at de skulle lave de relevante ansøgninger om tilladelser og penge, og de forventede, at det ville tage 8-9 måneder, før de kunne komme i gang. Jason havde et andet forslag: Hvad med, at de bare brugte en weekend på at forvandle grunden til en park? Og hvad, hvis det var næste weekend?

Som sagt så gjort, og weekenden efter var den nye *Pop-up Pooch Park* klar til brug, komplet med hegn, hundetoilet og legeredskaber. Som det var tilfældet med boligblok-projektet kunne kommunens ansatte meget bedre forholde sig til det helt konkrete initiativ, og dermed kunne de også lettere dispensere fra reglerne. Den midlertidige park er nu blevet permanent.

Den ene henvendelse ledte til den anden, og det ene projekt til det næste. Og snart blev Jason og hans samarbejdspartner Andrew inviteret til at rådgive andre om, hvordan de kunne lave *Better Block*-initiativer i deres egne byer.

På den måde er *Better Block* blevet til et open source byudviklingsprojekt, hvor Jason, Andrew og deres samarbejdspartnere deler viden og inspirerer til forbedringer af byrummet. Og nu er der *Better Block*-projekter i gang i hele Nordamerika og Australien. Samtidig har Jason og Andrew startet deres eget konsulent-firma *Team Better Block*, der hjælper kommuner og byplanlæggere med at lave anderledes, sjove og inspirerende byudviklingsprocesser. På den måde har Jasons begejstring ikke alene ført til konkrete forbedringer i hans egen by. Det er også endt med, at han kan leve af at lave det, han nyder allermost: At samle folk og få ting til at ske.

Jason giver fire konkrete råd til at starte projekter som *Better Block*:

1. Mød op

Kom til de møder, hvor der er mulighed for at præge udviklingen i dit lokalområde. Hvis du ikke dukker op, præger alle brokkehovederne og nej-sigerne debatten. Og bliv ved med at komme, så folk tror på, at du mener det.

2. Vær tilstede.

Lyt. Hold øje med alle muligheder for at udvikle og forbedre dit lokalområde. Tilbyd dig selv og dine kompetencer, når I skal fordele opgaverne og beslutte, hvem der skal skabe forbedringerne.

3. Giv det et navn

Bare det at navngive et projekt kan skabe identitet og stolthed. Et godt navn er som en selvopfyldende profeti ligesom *Bike Friendly Oak Cliff*. Men det skal helst heller ikke lyde for kommunalt. Giv det et navn, der vækker begejstring og giver andre troen på, at det allerede er ved at ske, og at det er rigtige, borgerlystne mennesker, der står bag. Det vil i sig selv få folk til at tage det mere alvorligt.

4. Pres dig selv

Sæt en dato, og fortæl andre om den. Sig, at I vil gøre det her på 60 dage, fordi korte tidsrammer vil hjælpe med at fokusere jeres arbejdsindsats og gøre det umuligt at trække jer. Som Jason siger: "Jeg ved typisk ikke mere end 10 % af, hvad vi kommer til at gøre ved *Better Block*-projekt, men jeg har datoen og plakaterne og flyerne klar, og jeg ved, at mine venner er klar til at hjælpe. Så annoncerer vi bare datoen, og derefter må vi give os hen til det." En kort tidsfrist kan være med til at sikre, at I ikke ender med at tale jer selv ud af det og finde på alle mulige gode grunde til at forsinke det eller lade være. Det er en god måde at få folk på krogen, hvis du kan få dem til at gå med til en bestemt dato og en deadline.

Kend din kommune

I dagligdagen har de fleste af os ikke så megen kontakt med kommunen. Men hvis du sætter dig for at udvikle, forbedre eller ændre noget i dit lokalområde, skal du ofte bruge en tilladelse fra kommunen. Det kan forekomme tungt og uoverskueligt, fordi kommuner traditionelt opfattes som meget skriftlige organisationer, der lægger stor vægt på notater og papirer. Men du kan også vælge at se kontakten til kommunen som starten på et godt samarbejde.

Her er nogle gode råd til at få en god relation til din kommune:

Skriv til kommunen og spørg, om du kan mødes med et par af de relevante medarbejdere til en uformel snak. Hvis du får chancen for at møde dem ansigt til ansigt uden skranker imellem, kan du få deres umiddelbare sparring på idéen, før der går regler og krav i den. Lad være med at bruge lang tid på en projektbeskrivelse eller en masse forberedelse. Bare send en kort beskrivelse af projektet, og inviter til en åben og agenda-fri snak om, hvordan de kan forestille sig, at du kan gribe det an.

Spørg andre projektmagere i kommunen til råds om, hvem de har haft gode erfaringer med at snakke med i kommunen. Det kan godt være, at netop dé personer ikke kan hjælpe dig direkte, men de har måske en god forståelse for spændende projekter og et stort netværk inden for kommunens mure og kan pege dig i den rigtige retning.

Hvis din idé har potentiale til at blive en **socialøkonomisk virksomhed**, har mange kommuner allerede én samlet indgang for erhvervslivet, hvor det vil være et oplagt at starte. Ofte vil kommunen have en række indsatsområder og prioriteter, som de gerne vil fokusere på. Hvis dit projekt stemmer overens med dem, vil det være meget nemmere for kommunens medarbejdere at skaffe støtte og tilladelser til dig.

Spild ikke din gode opstartsenergi på at søge støtte

PAS PÅ: At din borgerlyst og handlekraft ikke går tabt i et ansøgningskema

Det er dejligt og meget privilegeret, at der findes støtteordninger og fonde i Danmark. Og de gør et kolossalt og vigtigt stykke arbejde. Men når det kommer til den tidligste opstart af borgerlystne projekter, kan det være en god idé at vente med at søge støtte, til idéen er modnet lidt. For når man skal søge støtte kræver puljerne og fondene forståeligt nok, at idéen understøtter fundatsen eller den overordnede strategi. Derfor kan det være svært at finde støtte til idéer, der tænker på tværs af strategierne eller henvender sig til målgrupper, der traditionelt ikke falder inden for fondenes primære fokusområder.

Samtidig har puljerne og fondene brug for at vide, hvem og hvad de giver deres penge ud til. Men som projektmager kan man sjældent svare på alle de strategiske spørgsmål fra starten – en del af projektet er jo at udvikle løsningerne og afklare, hvor behovet ligger.

Ingen af delene er ensbetydende med, at idéen ikke er vigtig eller rigtig. Den er bare ikke moden nok endnu, til at du skal bruge din energi på at støtte. Brug i stedet energien på at blive klogere på idéen – og spørg dig selv, om du overhovedet har brug for de penge her og nu.

PRØV I STEDET: At starte med det, du allerede har ved hånden

Heldigvis behøver du sjældent økonomisk støtte for at komme i gang. Du kan nå langt at selv-organisere dit projekt og starte med små løsninger, der ikke koster så meget. Du skal regne med at bruge meget tid på det, og i sidste ende er tid selvfølgelig også penge. Men hvis bare du lægger tid og energi nok i projektet, er det sjældent nødvendigt at hive penge op af lommen i det første lange stykke tid.

Borgerlyst var faktisk meget tæt på ikke at være blevet til noget. For selvom vi egentlig slet ikke havde brug for penge til at starte med, lod vi os alligevel rive med, da alle begyndte at sige, at dét var velnok et spændende projekt, og det måtte der da være en masse fonde og instanser, der var interesserede i at støtte. Men vi var slet ikke afklarede nok til at kunne svare på alle de spørgsmål, som fondene stillede. I stedet besluttede vi at glemme alt om at søge støtte. Vores første eksperimenter var alligevel web-baserede og kostede næsten intet at starte. Den store investering lå i tid, energi, tanke- og handlekraft.

Det er ofte bedre at eksperimentere sig lidt frem med projekter og løsningsmulighederne i det små for at finde sine egne ben i projektet, inden man begynder at søge midler og skulle lægge sig fast på mål og strategier. Så undgå at bruge din gode opstartsenergi og kostbare tid på at søge midler, og fokusér i stedet på at se, hvor langt du faktisk kan komme ved hjælp af alle de ressourcer, du allerede har til rådighed. Tænk på, hvordan den mest skræbete, men alligevel funktionsdygtige, version af dit projekt kunne se ud, og fokusér på at finde ud af, hvordan du kan få startet dét. Og overvej så, hvordan du kan udvikle og skalere projektet, når du først er i gang.

Det er meget nemmere at komme i gang, hvis der ikke skal være økonomi til løn i det fra starten. Tjen dine penge på noget helt andet, og opfat dit projekt som en meningsfuld hobby, efteruddannelse eller netværksplatform. På den måde kan du ikke alene gå meget mere kompromisløst til værks, men du øger også muligheden for, at det kan udvikle sig til at være økonomisk bæredygtigt på længere sigt. Det kan du finde masser af konkrete eksempler på, hvordan andre har gjort og inspiration til, hvordan du selv kan gøre på *Hverdage.dk*.

Og så skal det retfærdigvis siges, at det selvfølgelig ikke alle projekter, som man kan klare på sin egen borgerlyst alene. I visse tilfælde og på visse tidspunkter ER det selvfølgelig en god idé at søge støtte. Men det er sjældent det bedste og mest energifyldte sted at starte udviklingen af et borgerlystent projekt.

Sådan skriver du en god fondsansøgning

Nogle projekter er fra starten så store og ressourcekrævende, at de kun kan komme i luften, hvis de fra starten får fondsmidler eller andre former for økonomisk støtte i ryggen. Så selvom vi generelt fraråder at fokusere for meget på at søge støtte fra starten, er det selvfølgelig nogle gange nødvendigt at søge støtte.

Det er en kunst at skrive en god fondsansøgning, og den moderne filantropi lægger stadigt større vægt på længere samarbejder og muligheden for at skabe reelle samfundsforandringer. Men da vi selv har fravalgt at søge fonde i forbindelse med vores arbejde med Borgerlyst, har vi ikke selv nogen erfaringer at dele. Derfor tog Nadja ud til Henriette Christiansen, der er direktør i Egmontfonden med ansvar for den sociale og almennyttige indsats, for at høre, hvad man skal være opmærksom på, hvis man gerne vil tage kontakt til en fond:

Start med at sende en grovskitse til fonden tidligt i processen

Mange fonde vil gerne være med i en tidlig, åben dialog om projektets mål og rammer. Det er meget afgørende for fondene, at de har mulighed for at påvirke, hvad deres midler bliver brugt til og oplever, at de vil få stor værdi ud af deres investeringer. Mange fonde bliver mere og mere fokuserede i det, de støtter.

Inden du tager kontakt til fonden, er det derfor vigtigt, at du sætter dig grundigt ind i hvilken strategi og hvilke mål, den enkelte fond har med sine almennyttige uddelinger. Nogle har en decideret strategi, andre har nogle strategiske pejlemærker og andre bare

en enkelt overskrift på deres fundats. Inden du gør noget som helst andet, skal du have en realistisk forventning om, at dit projekt falder inden for fondens rammer. Hvis du tror, det er tilfældet, er det en rigtig god tidsmæssig investering at tage en uforpligtende kontakt til fonden for at høre, om projektet overhovedet er inden for fondens strategiske skydeskive. Hvis du stadig mener, dit projekt passer til netop dén fond, så undersøg, om du kan sende en grovskitse til fonden, der opsummerer de overordnede linjer i projektet. Så kan du få fondens umiddelbare feedback på, om projektet overhovedet passer ind i fondens profil, inden du bruger en masse tid på at skrive en detaljeret ansøgning.

Send en helt kort skitse – gerne bare en enkelt side – der helt kort forklarer, hvad formålet med projektet er, og hvilken forandring, du forventer, det vil skabe. Budget og tidsplan kan altid komme senere. Først og fremmest er det effekten, det handler om.

Den gode grovskitse rummer essensen af alt det, en stor projektansøgning ville indeholde – bare kortere. Så det er stadig et stort arbejde at udarbejde den, fordi du skal have tænkt mange ting igennem, inden du kan formulere det kort og præcist. Grovskitsen skal fortælle lidt om:

Mål og mulig effekt

Hvad er målet med projektet, og hvilken forskel vil det gøre, hvis det bliver realiseret? Det er vigtigt at vise, hvad det almennyttige mål med projektet er, og hvilken samfundsforandring, det vil være med til at skabe. Stadigt flere fonde vil gerne være med til at skabe reelle samfundsmæssige forandringer, og mange er efterhånden gået bort fra at give små, enkeltstående donationer og fokuserer i stedet på større indsatser. Her kan der også vise sig at være penge til forskning, dokumentation og pressearbejde, for mange fonde lægger også stor vægt på at kunne dokumentere den positive effekt og gøre det nemt for andre at lave noget lignende og skalere idéen andre steder i landet. Det kan vise sig, at du kan få mange flere midler, end du tror, hvis du kan vise, hvordan projektet i sin helhed kan bidrage markant til en positiv samfundsudvikling.

Målgruppe

Hvem er projektets målgruppe? Det er vigtigt, at du udviser stor forståelse for målgruppens behov og har en klar plan for, hvordan du vil komme i kontakt med denne målgruppe. Det er også vigtigt, at projektet har en kommunikationsplan for, hvordan du vil engagere og kommunikere med projektets øvrige interessenter.

Budget

Det er vigtigt at skelne mellem små, mellemstore og store projekter. Der er forskel på, hvor meget bureaukrati og interessentpleje, der er nødvendigt alt efter, om det er et projekt til 100.000 eller et til 10.000.000. Gør dig klart på forhånd, hvor stort et brød, du vil slå op. Tro ikke, at du kan få alle dine projektmidler i ét hug fra én fond. Fondene kender hinanden og de relevante offentlige myndigheder og snakker sammen om de ansøgninger, de modtager. Hvis du først har fået støtte fra én fond, kan andre være mere villige til at støtte projektet, med mindre der er tale om et så stort prestigeprojekt, at én fond gerne vil kunne bruge det til at profilere sig på som en del af en større satsning.

Metodebeskrivelse

Langt de fleste fonde støtter kun udviklingen af projekter og yder ikke driftsstøtte, så det er vigtigt, at du forklarer, hvordan fonden kan bidrage til udviklingen af dit projekt, og at du har en realistisk plan for, hvordan projektet skal klare sig, når opstartsmidlerne er brugt. Brug tid og plads på at forklare, på hvilke måder dit projekt bidrager til at udvikle og afprøve nye metoder; hvordan det på anden vis vil være nyskabende, og hvordan det kan kopieres og skaleres, hvis det har en positiv effekt.

Forankringsstrategi

Sørg også for at udarbejde en liste over alle de risici og udfordringer, der er forbundet med projektet. Udfra det kan du så udforme en plan for, hvordan du imødekommer

og minimerer disse risici. Hvordan kommer indsatsen målgruppen til gode, når udviklingsmidlerne fra fonden er brugt? En god forankringsstrategi er afgørende for projektets videreførelse. Derfor er det ofte lettere at opnå støtte, hvis man udvikler et projektsamarbejde på tværs af flere organisationer, for så kan man samarbejde om forankringen.

Samarbejde mellem flere fonde

Fonde er generelt meget opmærksomme på, at den støttede indsats skal være levedygtig på lang sigt. Derfor kan det være en fordel at indgå samarbejde med mange forskellige fonde og aktører, der kan bidrage med deres specialviden og kompetencer. I det hele taget skal du huske, at mange fonde ikke kun støtter med penge, men også med viden og gode råd indenfor deres særlige område. Samspillet mellem eksperter fra flere fonde kan være med til at afdække de åbne flanker. Jo flere, der bidrager med både penge og viden, jo mere bæredygtigt bliver projektet i det lange løb.

Lidt om projektagerne og kompetencerne

Fonde lægger typisk stor vægt på, at projektagerne er troværdige og erfarne personer, som de trygt kan betro projektmidlerne til. Derfor skal du lægge vægt på at sandsynliggøre, at du er i stand til at håndtere projektets økonomi, projektets mange interesser og den afsluttende forankring af projektet. Hvis du ikke har megen erfaring og er et ubeskrevet blad i projektmæssig sammenhæng, så start med et afgrænset projekt. Succes med et lille projekt kan give fonde mere tillid til, at du ved, hvad du laver. Samtidig bliver du skarpere på, hvad du selv vil med projektet. Projektholdet skal være sammensat, så det rummer alle de nødvendige kompetencer. Ildsjæle og projektagere er ikke nødvendigvis de bedste til at lede projektet i de senere faser. Så det er vigtigt at identificere projektets behov for hver fase. Du skal have personligt drive og engagement i forhold til dit projekt.

Pas på foreningsfælden

PAS PÅ: At organisationen ikke bliver vigtigere end sagen

I Danmark bliver de fleste nye idéer meget hurtigt til en ny forening. Det er der ikke i sig selv noget galt med. Problemet er bare, at en del danskere efterhånden lider af 'foreningsangst'. For med en forening kommer vedtægter, bestyrelser, generalforsamlinger, kontingenter. Og dermed kommer der en masse vedligeholdelsesarbejde, der handler om at drive foreningen, og ikke om det, som foreningen egentlig er sat i verden for at skabe.

En af vores venner bor i en lille landsby. Han fortæller, at alle i byen går rundt med konstant dårlig samvittighed, fordi de aktive i de forskellige foreninger hele tiden skriger på mere engagement. De forstår ikke, hvorfor alle de andre ikke tager deres tørn, når nu alle da må kunne forstå, hvor vigtigt det er at holde netop hockeyklubben, legestuen, menighedsrådet eller forsamlingshuset i live. Så alle møder i alle foreningerne starter med, at bestyrelsen brokker sig højlydt til de fremmødte over, at ingen i landsbyen engagerer sig.

Men i virkeligheden, forklarer han, er alle i landsbyen ekstremt engagerede. Alle er medlem af mindst to forskellige foreninger og lægger et stort arbejde dér. Men med hver forening er der tillidsposter og faste møder og driftsopgaver. Og derfor kommer møderne tit til at handle om alt det organisatoriske, der halter, og ikke alt det sjove og spændende, som egentlig er grunden til, at folk kommer til mødet. Og derfor ender det let med brok og dårlig samvittighed, hvilket afholder mange fra at være med. Men hvis foreningens kernekræfter holdt op med at fokusere så meget på organisationens behov, og i stedet fokuserede mere på den lyst og den interesse, som gav folk mod på at engagere sig, så ville mange flere have meget mere lyst til at være med – uden dårlig samvittighed.

Prøv i stedet: At starte i det små og lade folk deltage på deres egne præmisser

Der er ingen, der siger, du skal starte en forening. For med en forening følger der som regel en række driftsforpligtelser, som i virkeligheden har meget lidt med det, der gav dig lyst at starte dit projekt i første omgang. Så start i det små. Og hvis du efterhånden får større ambitioner og får lyst til at systematisere din idé eller din indsats og udvikle til et projekt eller en mindre bevægelse, så prøv at se, om ikke du kan få mange andre med, alene ved at fortælle dem, hvilke små opgaver, de kan være med til at løse. De behøver ikke melde sig ind i din forening, sidde i bestyrelser og skulle til generalforsamlinger. De kan bare hjælpe dig videre ved at plante blomster, lave suppe, programmere en hjemmeside, designe et logo, stå i baren til åbningsfesten, male et kontor, kortlægge interessenter, hjælpe med ideudviklingen – hvad de nu lige er gode til, kan overskue og har tid til lige nu og her. Hvert lille nyk, de tager, er en vigtig del af dit projekt.

Borgerlyst er heller ikke en forening. Vi er bare to personer og en flok hjemmesider. Vi har ingen medlemskontingenter, vedtægter eller bestyrelse. Man kan ikke blive medlem af Borgerlyst. Vi plejer ligefrem at sige, at vi er **aktivt uorganiserede**. Men det betyder jo ikke, at vi ikke godt kan sætte alt muligt i gang alligevel.

Socialøkonomiske virksomheder

En anden måde at finansiere borgerlystne projekter på er ved at starte en socialøkonomisk virksomhed. Det er en ny type virksomhed, der ofte bliver kaldt ‘velfærdssamfundets innovationsafdeling’, fordi de løser vigtige samfundsudfordringer i mikroformat – og derfor fungerer som en slags prototype på og betatest af mulige løsninger, der senere ville kunne skaleres til en større samfundsmodel. De kan for eksempel skabe arbejdspladser for psykisk syge og handicappede, sende brugte cykler til Afrika eller sikre sund mad til narkomaner.

Det særlige er, at de ikke fungerer som frivillige projekter eller nødhjælpsorganisationer, som vi plejede at kende dem, men arbejder på virksomhedsvilkår, så projekterne samtidig bliver økonomisk bæredygtige. På den måde er der mulighed for at skabe jobs, der både er meningsfulde og samfundsforandrende. Altsammen med fuld økonomisk gennemsigtighed, så overskuddet typisk geninvesteres i en fond, der kan sikre projektets fremtidige drift. Det kan lyde lidt abstrakt, men heldigvis kan Oliver Maxwell gøre det meget mere konkret. Han står nemlig bag ByBi – et virkelig interessant initiativ, der ikke alene sikrer de udryddelsestruede bier bedre levevilkår. Det er også et socialt projekt, der hjælper udsatte grupper ind på arbejdsmarkedet. Pengene kommer fra salg af ultralokal honning fra Københavns bydele, tage og parker, andre produkter som honningøl og blomsterfrø og gennem sponsorater fra byens virksomheder.

Her beskriver Oliver seks karakteristika, som man kan bruge som en slags tjekliste, hvis man vil skabe et bæredygtigt socialøkonomisk virksomhedskoncept:

1. Man skal have en god ide med et klart formål. Et socialt, miljømæssigt eller sundhedsrelevant formål, der er klart og nemt at forstå. Vores formål er: Flere bier i byen.

2. Der skal være økonomi i projektet. Ideen skal være markedsorienteret. Man skal have et produkt, man kan sælge til en kunde. Vi sælger honning.

3. Den økonomiske konstruktion skal være gennemsigtig, og man skal kunne se udefra, hvordan det fungerer. Der må ikke bare være en ejer, der skovler alle pengene i sin egen lomme. Selvfølgelig skal man tjene penge på det, man gør – man skal kunne tjene en løn og betale sine medarbejdere. Men det skal være gennemsigtigt, så alle kan se, hvordan det hænger sammen. Vi har valgt at lave den økonomiske konstruktion i form af en forening, fordi det både er demokratisk og gennemsigtigt.

4. Man bruger partnerskaber i alt, hvad man gør og sikrer, at ens partnere føler, de får noget tilbage. I vores projekt har vi fået gratis hjælp og støtte fra mange andre virksomheder og projekter. Både til grafisk design, tryk og juridisk rådgivning, gratis lokaler, biler, forskning og selvfølgelig gratis adgang til virksomhedernes tage eller grunde. Til gengæld har partnerne fået en god historie, netværk og nye businessmuligheder ud af at hjælpe os. Hos Bella Centeret har de fået over 50 internationale pressehistorier i 2013, og bierne er det eneste CSR-projekt, alle deres medarbejdere kender til.

5. Man skal have særlige innovative principper for, hvordan man gør tingene. Man skal kigge på projektet og spørge sig selv, hvad der gør projektet anderledes, og hvordan det styrker projektet. For vores vedkommende er det fx den sociale dimension. Formålet er at få flere bier i byen, men måden at gøre det på er at skabe jobs til udsatte grupper. Vi er også innovative i vores struktur ved at være demokratiske og bygge på en helt unik samfundsmodel, der involverer forskellige virksomheder og foreninger til at støtte formålet.

6. Projektet skal være lokalt forankret. Et sted, et lokalsamfund, en målgruppe, der holder det hele sammen fysisk. For os er det København. Det er Københavns bys projekt. Det kan også være endnu mindre – et boligselskab. Det er vigtigt, fordi det skaber klarhed om, hvem målgruppen er, og gør det nemmere at måle, hvordan det udvikler sig. Det gør det også nemmere at identificere samarbejdspartnere og finde ud af, hvad der er vigtigt for dem. Det lokale aspekt sikrer ejerskab, forankring og integritet.

MEDUDVIKLERE

—

Projekter løftes bedst i flok. Men hvis andre skal have lyst til at løfte med på dit projekt, er du nødt til at åbne projektet og gøre det nemt for andre at være med. De skal have mulighed for at gøre projektet til deres – og for at løfte med på deres egen måde og i deres eget tempo. Derfor er det vigtigt at gøde de nye deltageres nysgerrighed og engagement og give dem mulighed for at fokusere på de dele af projektet, hvor de kan bidrage med mest – uden hele tiden at føle, at du forventer mere af dem. For hvis det går godt med de første mikrohandlinger, får de lidt efter lidt mod på mere ansvar og flere forpligtelser...

De fleste borgerlystne projekter udvikler sig hurtigt til **sammenskud**. Efterhånden som projektet vokser, får du behov for hjælp til at løse alle mulige forskellige opgaver og udfordringer – og det er rigtig god idé at alliere dig med andre, der kan alt muligt andet, end du selv kan. Det er sjovt, lærerigt og inspirerende at knække en udfordring sammen.

Men det er ikke altid lige let for de nye at finde ud af, hvor de skal tage fat. Nogle gange føler de sig ligefrem uvelkomne. For efterhånden som du og de andre initiativtagere selv er kommet godt i gang med idéen og godt ind i stoffet, er det let at glemme, at alle de nytilkomne stadig er **nybegyndere**. De skal have lov at lade sig begejstre over alt det, der også tændte dig selv i begyndelsen – for selvom du nu er videre og langt mere optaget af alle mulige andre problemstillinger, skal nybegynderne have lov at gøre sig deres egne erfaringer. Dyrke det, der tiltrak dem i første omgang i stedet for at springe direkte videre til alt det svære og tungere, som initiativtagerne kæmper med lige nu. De skal selv opleve den indledende begejstring.

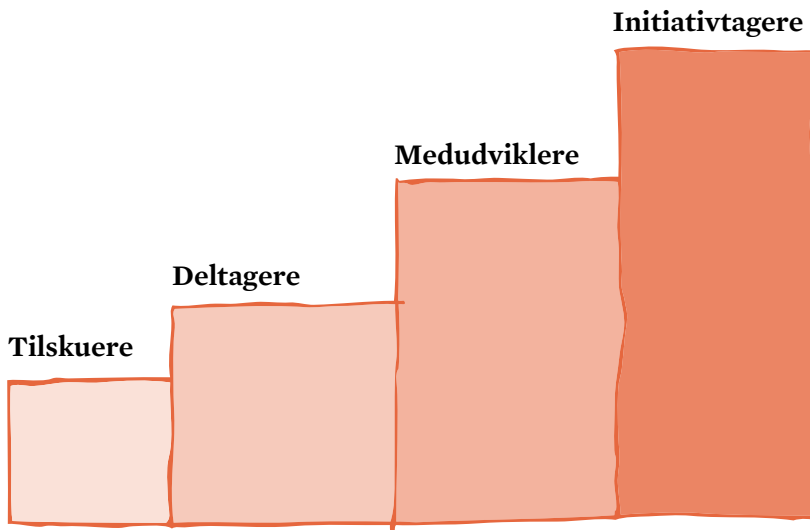
Mange initiativtagere stiller alt for høje krav til nybegynderne fra starten. Utålmodigt vrisser de: ”Det har vi jo snakket om. Det har vi prøvet.” Men det er meget vigtigt at huske, at det kan være en meget stor oplevelse og overvindelse, bare det at møde op til et møde eller give en hånd, hvis man ikke har prøvet det før. Hvis du gerne vil have folk til at tage del i dit projekt, må du gøre dig klart fra starten, at der er meget få mennesker, der er i så god borgerlysten grundform, at de kan (eller vil!) påtage sig ansvaret for et projekt, de ikke selv har taget initiativet til eller brænder for – og udvikle projektet på lige fod sammen med dig.

Det kan godt være, at du heller ikke selv føler dig som en ekspert. Men alene i kraft af de erfaringer og overvejelser, du allerede har gjort dig, og de snakke, du allerede har haft, er du langt foran dem, der møder dit projekt for første gang. Og en af de bedste måder, du kan rykke på din egen borgerlyst er faktisk ved at blive bedre til at hjælpe nybegynderne godt i gang.

Engagementstrappen trin for trin

Det kan du gøre ved at give plads til, at folk kan deltage på mange forskellige måder alt efter, hvad de har tid, mod og borgerlyst til. Det kan bedst illustreres som en trappe, som folk langsomt kan gå op ad, og som giver dem mulighed for at engagere sig mere og mere, efterhånden som de lærer projektet og dets rammer at kende.

Denne ‘engagementstrappe’ består af fire trin:

1. Initiativtagere har taget initiativet til projektet eller tager initiativet til at føre projektet videre, hvis de oprindelige initiativ-tagere har forladt det. Som navnet antyder, tager de initiativ og sætter ting i gang. På den måde er de en slags fyrtårn for projektet, fordi de formidler og fastholder de værdier og mål og den ånd, som projektet er startet i. De sætter rammerne for projektet og inviterer folk til at skabe og videreudvikle projektet sammen med dem.

For eksempel er initiativtagerne til **Samtalesaloner** os – Andreas og Nadja. Vi tog initiativet til at afprøve og udvikle konceptet med samtalsaloner og holde dem i København. I **Københavns Fødevarerfællesskab** er der derimod ikke længere nogen af de oprindelige initiativtagere, der stadig er aktive. Så dér kan rollen som initiativtagere bedst overføres

til kollektivgruppen, der er fællesskabets koordinerende organ. Her sidder alle de medlemmer, der har påtaget sig det overordnede ansvar for at holde fællesskabet på rette kurs. De står for den daglige ledelse og arbejder for at sikre, at fællesskabets værdier og langsigtede mål stemmer overens med den praksis og den hverdag, som medlemmerne oplever hver uge ude i de enkelte lokalafdelinger.

2. Medudviklere videreudvikler og tilpasser projektet og idéen til deres egne behov. De er tiltrukket af projektet, men fortolker og remixer det med udgangspunkt i deres egne kompetencer og interesser. På den måde skærper og fokuserer de ofte projektet i de retninger, som de bedst forstår og kan formidle til andre. Og de arbejder målrettet med at knække disse dele af projektet ned på klart definerede mikrohandlinger, som de kan bruge til at vise andre, hvordan de kan være med.

I forhold til **Samtalesalonerne**, er medudviklerne alle dem, der har videreudviklet konceptet og tilpasset det deres egne behov og deres egne rammer. Det er borgerne i Århus og Torshavn, der holder deres egne saloner. Det er bibliotekarerne på Køge og Roskilde Bibliotek. Det er miljøministeren, der fik idéen til at bruge salonteknikkerne til at få landmænd og naturfredningsfolk til at snakke sammen om vandmiljøplanerne. Det er tekstildesigneren, der håndbroderede samtaleduge med samtalemener på.

I fødevarefællesskabet er medudviklerne alle de medlemmer, der står for de mange forskellige arbejdsgrupper og lokalafdelinger, og som tilsammen udgør kernen i fællesskabet. Det er dem, der gør fødevarefællesskabet til deres eget projekt i større eller mindre omfang. Det er dem, der stabler fester, foredrag og workshops på benene. Det er dem, der sætter sig for at lave en ny hjemmeside eller at bygge en køkkencykel. Det er dem, der tager initiativet til at starte en ny afdeling der, hvor de bor. Det er dem, der laver vagtplaner og definerer alle de mikrohandlinger, som de mange medlemmer kan melde sig til at løse.

3. Deltagere har taget det første skridt og påtaget sig at udføre en mikrohandling eller to. De er nysgerrige på projektet, men er stadig ved at finde ud af, hvordan de bedst kan bidrage – og om de har lyst til at engagere sig mere, eller om de har det bedst med kun

at forpligte sig til en mikrohandling i ny og næ. Deltagernes begejstring eller mangel på samme er ikke altid et udtryk for, om de har tænkt sig at engagere sig yderligere, men mere et udtryk for, hvor godt de kan lide idéen og projektet. Og jo mere begejstrede de er, jo mere tilbøjelige vil de være til at sprede budskabet og invitere andre til at prøve at deltage.

Deltagerne er for eksempel alle dem, som kommer til **Samtalesalonerne**. Som deltager i samtalerne og har en hyggelig og sjov aften, hvor de lærer nye mennesker at kende. Som kommer en enkelt gang eller vender tilbage igen og igen. Og som fortæller om det og inviterer deres venner med. Det er alle dem, der gør, at vi bliver ved med at invitere til samtale salon måned efter måned.

I forhold til fødevarerfællesskabet er deltagerne alle de mange, mange medlemmer, der tager deres tre-timers vagt hver måned. De er med på klare og afstemte vilkår, som de kan gå med til: De arbejder tre timer om måneden, og til gengæld får de dejlige, lokale grøntsager, hygge og fællesskab. Og så er der masser af muligheder for at deltage i mere, hvis de har mod på det. Men ingen forlanger mere af dem. Mange af dem inviterer deres venner med, for det kunne da være så hyggeligt, hvis de kunne tage en vagt sammen eller mødes nede i lokalafdelingen i ny og næ...

4. Tilskuere følger med fra periferien. Måske hører de om det, fordi nogle af deres venner er deltagere. Måske har de hørt om det i medierne. De er i hvert fald blevet så nysgerrige og inspirerede, at de har projektet på radaren. Måske er de fans på Facebook eller har tilmeldt sig nyhedsbrevet. Måske har de planer om at deltage, men har bare ikke lige kunnet få det til at passe endnu. Eller måske bor de for langt væk eller har andre omstændigheder, der afholder dem fra at deltage. Uanset årsagen udgør de det interesserede publikum: De kigger og hepper. Måske hjælper de også ved at viderefortælle de gode historier om projektet. Og på sigt kan det også være, de vil være med, hvis omstændighederne passer.

Tilskuerne til samtale salonerne er alle dem, der følger med på *Samtalesaloner.dk*, Facebooksiden og nyhedsbrevet. De kender en af os og er blevet spammet med invitationer, siden vi startede. De kender nogen, der kender nogen, der har været til samtale salon og rigtig godt kunne lide det – og nu kunne de egentlig godt tænke sig at prøve det engang.

Eller de har hørt om **Samtalesaloner** i medierne. Det er alle dem, der ville ønske, at de kom afsted, men som alligevel får gjort sig nogle tanker eller får en god snak om konceptet og emnet, når vi sender invitationen, selvom de aldrig selv får deltaget i en salon.

Det samme gælder fødevarefællesskabets tilskuere. De følger fødevarefællesskabet på afstand på Facebook, i medierne eller gennem deres venner. Støtter op om idéen og bliver inspirerede og fortæller andre om det. Men kan af den ene eller anden grund ikke få et medlemskab til at passe ind i deres liv.

Et trin ad gangen

Sådan en engagementstrappe kan ikke undgå at give et meget generaliseret og fortegnet billede af virkeligheden. Der kan være meget stor forskel fra projekt til projekt på, hvordan man kan engagere sig, og hvordan man går fra det ene trin til det andet. Der kan for eksempel godt gå meget lang tid, fra man starter et projekt, til der er nogen medudviklere, der melder sig på banen. Det har vi selv i høj grad oplevet med vores **Samtalesaloner**. Der gik i hvert fald halvandet år fra vi holdt vores første samtale, til der var andre, der tog initiativ til at holde deres egne. Men dérfra gik det pludselig meget hurtigt.

Som denne trappe viser, starter engagementet længe før de fleste aktivt begynder at bidrage synligt i et projekt. Ofte lytter folk og forholder sig til det, smager på det, tænker over det, snakker med andre om det og fordøjer det, længe inden de tager springet og selv begynder at deltage. Som oftest føles det som en helt modig indsats, når man endelig får taget det første skridt, fordi man har overvundet sig selv og har bevæget sig fra bare at snakke om det til rent faktisk at gøre noget ved det.

Dem, der har været med i projektet længe og har det helt inde på ryggraden, glemmer ofte, hvor stort det kan føles at tage det første lille spring. For dem er det jo for længe blevet hverdag. De har jo gjort den slags ting til hudløshed. Hvordan kan det dog føles nyt og farligt?

Men tro os: Det gør det. Og sådan er det hele vejen op ad trappen: Vi er dårlige til at huske, hvor svært det var at tage de trin, vi allerede har taget selv. Og vi glemmer, at når du

står nederst på trappen, kigger du ikke efter dem, der står øverst og fører an og fører sig frem. De forekommer upånelige, og det kræver alt for meget at komme derop her og nu. Nej, du kigger på dem på trinnet over dig. Dem, som er i gang med de ting, du overvejer at begynde på. Dem, som har overvundet det, som du gerne vil overvinde. Og du tænker: "Hvordan har de mon gjort det?"

Dé er de allerbedste til at tage de nye i hånden og hjælpe dem med at tage det næste trin op ad trappen. Det er dem, der skal vise dig, hvordan du kan være med. Det er dem, der har udfordringerne – og hvad de selv gjorde for at overkomme dem – i friskest erindring. Og tilsvarende, hvis du er en af dem, der allerede står på et af trappetrinene: Så er det dig, der skal byde andre velkommen, og gøre det let for dem at være med.

Det kan tage rigtig lang tid, før andre har fået arbejdet sig så langt op ad trappen, at de har mod på at skabe og videreudvikle projektet. Men jo bedre du er til at gøre det let for andre at klatre op ad engagementstrappen, jo hurtigere vil de få mod på mere og dermed også være klar til at gøre projektet til deres eget. Så sørg for simple og sjove og synlige måder man kan deltage på. **Mikrohandlinger** gør det lettere for **nybegynderne** at engagere sig og fornemme, om det er noget for dem, uden at forpligte sig på mere, end de kan overskue.

Husk, at du ikke har ret til at forlange noget som helst af dem. Du aner ikke, hvad der ellers sker i folks liv. De fleste af bærer på bekymringer, ansvar og stress, og vi vil kun engagere sig i det omfang, vi har overskud til det. Så lad være at forlange noget eller give andre dårlig samvittighed over, at de ikke løfter mere. Fokuser i stedet på at gøre det så nemt og fleksibelt som muligt at bidrage med noget meningsfuldt.

Fra frivillighed til pligtvillighed

Mange foreninger og initiativer har svært ved at finde folk, der har tid, lyst og overskud til at stå for driftsopgaverne. De fleste synes, at opstarten og den uforpligtende idéudvikling, hvor alt stadig er muligt, er vildt spændende – men driften og vedligeholdelsen er knap så sexet.

Men nogen skal jo løse de opgaver, og dem, der ender med at påtage sig dem, indleder ofte fællesmøder og generalforsamlinger med at brokke sig over, at ingen af de andre engagerer sig og hjælper med de tungere opgaver ind i mellem. Det er en fuldt forståelig reaktion og mekanisme – men reelt er det den dårligst tænkelige måde at løse problemet på.

For paradoksalt nok er den slags indledende brok en sikker måde at afskrække andre fra at påtage sig driftsopgaverne. Der er jo ingen, der har lyst til at ende med at hænge på et stort ansvar, og selv blive den, der brokker sig til hvert møde. Og de, der er med til et møde for allerførste gang, mister også lysten til at engagere sig, fordi mødet fokuserer på alt andet end dét, de kom for.

I alt for mange tilfælde lyder det som en trist, tør og tung tjans at være med til at tage ansvar og forpligte sig overfor fællesskabet. Derfor er det vigtigt at gøre op med den gængse forståelse af, hvad det vil sige at være frivillig. Når foreninger og offentlige instanser i dag hylder frivillige ildsjæle, bliver der lagt utroligt stor vægt på de store ofre, de har ydet – at de virkelig har sat sig selv til side for at gøre en forskel. Og ydet noget næsten overmenneskeligt. De får det nærmest til at lyde som om, de har ydet en heroisk indsats på linje med soldaterne, der under 1. verdenskrig meldte sig som de første til at springe op af skyttegravene: Modige og prisværdige, men også ret meget selv ude om det.

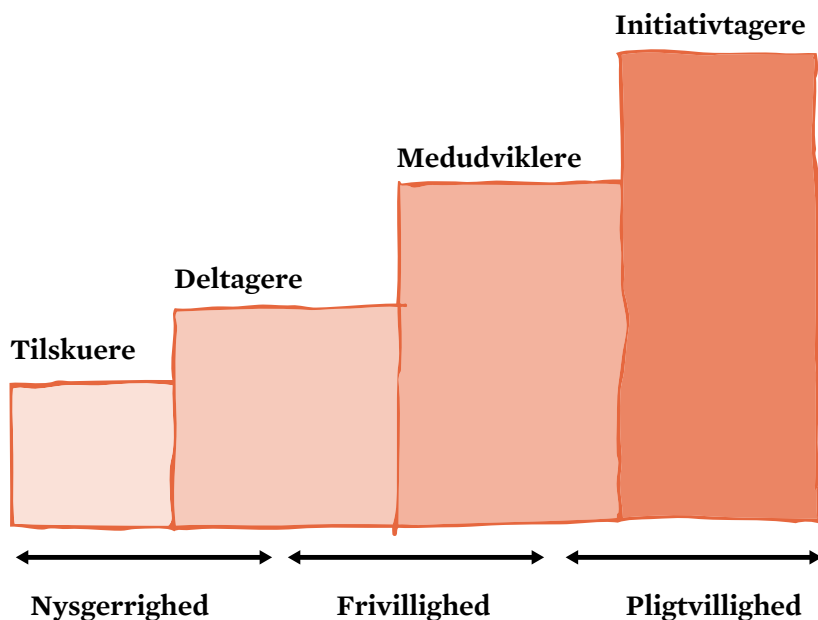
Og jo, selvfølgelig er der nogen, der gør meget og påtager sig mange opgaver og meget ansvar og gør en stor forskel på den led. Men dem synes vi faktisk ikke længere, man kan kalde frivillige. De er **pligtvillige**. Og pligtvillighed er noget ganske andet end frivillighed.

De pligtvillige er dem, der ikke alene er rede til at være en del af et givent projekt eller initiativ, men som gør det til deres eget. Som er villige til at forpligte sig på det. Pligtvillighed er medejerskab. Det forudsætter medbestemmelse. For hvis du engagerer dig så meget i et projekt, at du gør det til dit eget – til en del af din egen identitet – gør du det også for at være med til at præge det og forme det efter dine egne værdier. Pligtvillighed er den ekstra-ordinære indsats: Det er at tage tønnen i bestyrelsen. Det er at sidde til kedelige, men nødvendige, møder i banken. Det er at samle op på det, som ellers ville falde mellem sprækkerne. Og det fortjener helt sikkert hyldet. Ikke mindst fordi det

ofte er dem, der laver de sjove, spektakulære opgaver, der typisk løber med al hæderen og opmærksomheden.

Men pligtvillighed er noget andet end frivillighed. Frivillighed er ikke ekstra-ordinært. Frivillighed er normen. Vi er allesammen frivillige i forskellige sammenhænge: Vi hjælper hele tiden hinanden med stort og småt. Vi gør hele tiden ting, vi ikke behøvede at gøre. Som Tor Nørretranders siger, er det kun 'amatør-egoister', der er sig selv nærmest, for vi bliver glade af at være generøse. Vi kan slet ikke lade være. Men ofte er vi frivillige på en uforpligtende og midlertidig facon, fordi det passer bedst til den projekt-baserede måde, vi lever vores moderne liv på. Og det passer ofte dårligt overens med den traditionelle måde at tænke frivillighed på.

Hvis vi genbesøger den engagementstrappe, vi tegnede tidligere, kan vi placere de fire forskellige trin på trappen i tre forskellige faser for engagement: Nysgerrighed, frivillighed og pligtvillighed.

Nysgerrighed er den indledende fase, hvor folk står udenfor som tilskuere og forestiller sig, hvordan det ville være at være en del af et givent projekt, initiativ eller fællesskab. Her vurderer de, om projektets løfter er plausible eller ej: Kommer jeg virkelig til at gøre en forskel ved at deltage her? Er disse grøntsager virkelig værd at arbejde tre timer om måneden for? Betyder “du skal også lave kaffe engang imellem”, at jeg i virkeligheden ikke kommer til at lave andet? Er det virkelig denne sag, der ligger mit hjerte så nært, at jeg skal prioritere den over alt det andet, der også ligger mit hjerte nært, og som jeg også har lyst til at bruge tid på?

Frivillighed er den fase, hvor folk har engageret sig. De har fundet ud af, at projektet passer ind i deres hverdag, og at de kan påtage sig de mikrohandlinger, de bliver tilbudt, uden at risikere at blive forpligtet på alt muligt andet, end de har tid eller overskud til. De kan se, at projektet gør en positiv forskel i deres eget liv.

Pligtvillighed er den fase, der kun involverer et fåtal af alle dem, der deltager i et givent projekt. Det er dem, der indser, at projektet kun kan holdes kørende, hvis nogen forpligter sig til at stå for nogle af de ansvarsområder, der kræver en større og mere vedvarende indsats, der ikke kan løses gennem **mikrohandlinger**. De gør det, fordi de sætter så stor pris på projektet, at de føler et ansvar for det. De er villige til at tage en tørn for at holde det kørende. Nogle ser det som en acceptabel byttehandel for den større sag. Nogle benytter sig af lejligheden til at lære en masse om organisation, økonomistyring og administration. Andre kan bare ikke lade være.

Åbn maskinrummet

Efterhånden som borgerlystne projekter vokser og modnes, bliver de mere og mere afhængige af de pligtvillige kræfter. Det bliver hverdag, og der er en masse ting, som skal driftes og holdes i gang. Hvis det skal være let for andre at deltage, skal nogen bruge krudt på at udstikke rammerne og definere **mikrohandlingerne**. Og ofte er der langt fra **pligtvillige** folk nok.

Mange projekters største svaghed er, at de alt for ofte prøver at hverve nysgerrige til at påtage sig pligtvillige opgaver. Men hvis du bare kommer som nysgerrig til et projekt,

vil du aldrig være klar til at være pligtvillig. Og du bliver meget let skræmt væk, hvis du oplever, at du forventes at påtage dig de pligtvillige opgaver med det samme. Kunsten ligger derfor i at give de løst forpligtede frivillige mere mod til at blive pligtvillige.

Det forudsætter for det første, at de frivillige let og uforpligtende kan se og snuse til, hvad de pligtvillige opgaver indebærer, og for det andet, at de langsomt kan oparbejde det fornødne mod og erfaringerne til at byde ind på disse opgaver.

Den første del kræver åbenhed. Det kræver, at de frivillige kan kigge dybt ind i det pligtvillige maskinrum og se, hvordan arbejdsgangene er, og hvordan beslutningerne bliver taget. De skal ikke bare kunne læse referaterne – de skal kunne være med på mailing-listen og sidde med til møderne – uden at der forventes mere af dem. Denne form for radikal åbenhed er det, som kendetegner **open source software projekter**: Alle udvekslinger og møder er åbne for alle. Som nybegynder-programmør kan du stå trygt i periferien af et projekt og høre verdens bedste programmører diskutere tekniske detaljer, uden at nogen forventer, at du også skal bidrage til diskussionen. Du kan bare lytte og lære, så længe du har lyst.

I **Københavns Fødevarerfællesskab** har de søgt at overføre denne åbenhed til deres foreningsstruktur. De havde set, hvordan mange foreningers bestyrelser blev små, selvomsluttede og utilgængelige enheder, der var fjerne for alle de andre medlemmer. Derfor oprettede de en kollektivgruppe – et fælles koordinerende organ for hele fødevarerfællesskabet. Men i modsætning til en traditionel bestyrelse, hvor man skal have været til stede på en ordinær generalforsamling for at deltage, er kollektivgruppen åben for alle.

Alle medlemmer af fødevarerfællesskabet er velkomne på alle kollektivgruppens møder, og de har ligeså megen ret til at deltage i diskussionerne og beslutningsprocesserne som dem, der har været med længe. Rent regelteknisk sidder alle medlemmer af foreningens bestyrelse med i kollektivgruppen, men det er kollektivgruppen og ikke den valgte bestyrelse, der har beslutningskompetencen. På den måde kan alle medlemmer lytte med og deltage i kollektivgruppens arbejde – men der er ingen krav om eller forventninger til, at de gør det.

Desværre har det vist sig, at det ikke nok at implementere denne struktur én gang og så forvente, at alle medlemmerne selv kan finde ud af at opsøge og deltage i kollektivgruppens møder. Der er meget vanetænkning, når det gælder foreninger, og nye medlemmer tager nærmest automatisk for givet, at de ikke er velkomne til kollektivgruppens møder. Det er en løbende opgave for kollektivgruppen at minde medlemmerne om, at gruppens møder er åbne for alle.

Den anden side af at gå fra frivillighed til pligtvillighed består i at definere sjove, konkrete og synlige **mikrohandlinger**, der er nemme at sige ja til. Men det er vigtigt, at du ikke opfatter et ja til en mikrohandling som udtryk for andet end nysgerrighed.

Det helt afgørende er, at de frivillige føler, at de har en reel mulighed for at sige nej. De må for alt i verden ikke føle sig bondefanget eller tvangsindlagt til noget som helst. Kontrakten lyder på én mikrohandling ad gangen. Det er vigtigt at respektere. For ved at give dem muligheden for at sige nej, giver du dem også muligheden for at sige oprigtigt ja. Hvis de først har sagt ja én gang, vil de have meget nemmere ved at sige ja, hvis de bliver spurgt en anden gang; forudsat – selvfølgelig – at deres første oplevelse med at påtage sig en mikrohandling var positiv og vellykket. Du kan læse mere i vores lynkursus om, hvordan du strukturerer **gode mikrohandlinger** og om de nej-situationer, der typisk får folk til at bakke ud af et projekt, i vores lynkursus om, hvordan du kan **engagere andre i dit projekt**.

Ingen er uundværlig

Vi tegnede tidligere engagementstrappen, og fortalte om, hvordan nytilkomne langsomt skal vænne sig til og arbejde sig ind i organisationen, før de får mod på at tage ansvar og være pligtvillige. Men faktisk er selve trappe-modellen stærkt misvisende. For hvor går man hen, når man har nået toppen af trappen og har engageret sig dybt i et projekt? Er der så ikke nogen vej tilbage? Eller skal man, for at blive i trappe-metaforen, kaste sig ud fra toppen af trappen og brænde op og ud for at komme ned igen?

Der er ingen, der kan blive på toppen af engagementstrappen til tid og evighed. Ingen er uundværlige. For livsomstændigheder ændrer sig hele tiden. Man kan få nyt job.

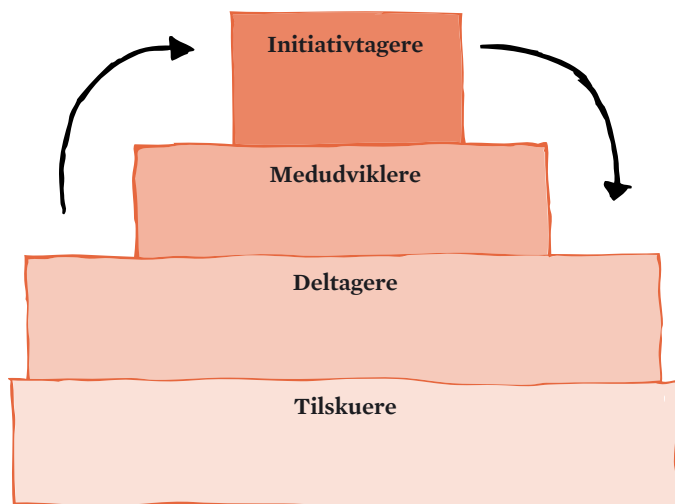
Børn. Flytte. Blive skilt. Blive færdig med sin uddannelse. Finde nogle andre projekter, man brænder mere for. Have bidraget med den del, man selv kunne – men nu kan man se, at der skal noget andet til. Eller man kan bare finde ud af, at man ikke har energien, overskuddet og borgerlysten til at blive ved med at lægge så mange kræfter i projektet.

Det er alt sammen helt okay. Det er ikke meningen, at man skal være stavnsbundet til et projekt, bare fordi man en gang har valgt at tage en stor, pligtvillig tørn. Derfor er det meget vigtigt, at man kan mindske sit engagement mindst lige så nemt, som man indledningsvis kunne øge det.

For der er ikke nogen – hverken de pligtvillige eller resten af projektet – der kan være tjent med, at nogen bærer for meget eller brænder ud. For så ender det bare med, at de smider det hele fra sig og overlader det til andre at samle stumperne op. Det er der ikke meget bæredygtighed over.

For at undgå det, er det vigtigt, at alle melder klart ud, hvis deres livssituation eller prioriteter ændrer sig, eller de af andre grunde er ved at nå et punkt, hvor de ikke længere har energien eller tiden til at varetage de ansvarsområder eller pligter, de har påtaget sig. For jo tidligere og jo mere klart, det bliver meldt ud, jo lettere bliver det for andre at træde til og fortsætte arbejdet. Nogle gange kræver det mere selvindsigt, end man egentlig bryder sig om. For man skal gerne selv se det, før man bliver et af de der gamle røvhuller, der sidder tilbagelænet med rynkede bryn og armene over kors og som siger: “Det har vi prøvet, det virkede ikke!” til alle de nye idéer og forslag, de friske kræfter kommer med.

Derfor er engagementstrappen kun halvdelen af billedet. For det er ligeså vigtigt at kunne komme sikkert ned igen, som det er at komme op. Derfor skal den samlede trappe i virkeligheden hellere se sådan ud:

Det er svært at tage ansvar. Det er svært at fordele opgaver. Det er svært at hjælpe andre med at tage ansvar. Og det er tilsvarende svært at give opgaver fra sig og stole på, at andre kan løfte dem. Men det er den eneste måde, projekter kan udvikle sig på og forblive i live. Ellers vil der uundgåeligt komme en krise, når gamle kræfter springer fra, og de nye kræfter ikke er pligtvillige nok til at påtage sig den samme grad af ansvar for at føre projektet videre.

Pas på hinanden

Som vi nævnte i perspektivet om **Kredsløb**, følger alle borgerlystne projekter den samme cyklus. Og før eller senere vil der opstå uventede situationer, der kan lede til alvorlige kriser for projektet. Ofte opstår sådanne kriser, når alt for meget afhænger af for få personer. Problemet er bare ofte, at de ikke selv kan se det. Når man er dybt engageret i et projekt, er det let at komme til at føle ansvar for, at alle dele af projektet fungerer.

Man er jo så centralt placeret, at man kan se alt, hvad der går galt, og så føler man også, at man bør gøre noget ved det. "Det er tit dem med størst ansvarsfølelse, der ender med at påtage sig mere, end godt er," fortæller Mette Hansen. Hun taler af erfaring. Hun var formand for **Københavns Fødevarefællesskab** de første tre år, og endte selv med at gå ned med stress.

Følelsen er hele tiden: "Hvis ikke jeg gør det, så bliver det nok ikke gjort." Man føler sig meget alene med ansvaret. Man kan ikke længere skelne mellem pligt og lyst. Alt føles lige vigtigt, og det betyder, at man ender ofte med at prioritere de forkerte ting. Samtidig virker det helt uoverkommeligt at involvere andre i det og bede om hjælp. Til sidst virker det nemmest bare at trække stikket og lade være med at tage telefonen.

Når man kan se, at nogen har det svært og er på nippet til at gå ned med stress, er det meget almindeligt at sige "husk nu at passe på dig selv". Men det fungerer ofte modsat hensigten, for når nogen minder én om, at man skal huske at sige fra, vælge sine kampe og passe på sig selv, får man mest af alt lyst til at sige: "Det ved jeg jo godt, for helvede! Jeg prøver!"

For selvom man egentlig godt ved, man skal passe på sig selv, er man som regel også netop dér, hvor det er allersværest at give slip. I stedet for at sige "pas på dig selv", er det langt bedre at vise omsorg og hjælpe ved at tage nogle opgaver og noget af ansvaret fra vedkommende. Aflaste de opgaver, som de ikke selv kan give fra sig. Træde til og sige: "Den her tager jeg. Den skal du ikke bekymre dig om."

Det handler ikke bare om, at vi skal passe på os selv. Vi skal i høj grad også passe på hinanden. Og den bedste måde at gøre det er ikke gennem ord, men gennem handling. For i den sidste ende er det det eneste, der kan hjælpe folk til at nå dertil, hvor de kan give slip og tage sig tid til at genvinde følingen med sig selv.

Bliv hængende

Mange af dem, der har været dybt involveret i et projekt, kan have svært ved at vende tilbage til bare at være almindelige deltagere på lige fod med alle mulige andre. Man har jo vænnet sig til at stå inde i maskinrummet og være med til at tage beslutningerne og få ting til at ske. Ofte på sin egen måde og ud fra sine egne succeskriterier. Og derfor kan det være svært at lade være at blande sig i de nye kræfters måde at gøre tingene på, selvom man egentlig selv har valgt at trække sig ud i beslutningsperiferien. Derfor ender rigtig mange erfarne kræfter med helt at forlade projektet og søge nye græsgange.

Nogle gange er det kun godt at komme væk og videre og få mulighed for at bruge sine kræfter på noget andet, og overveje, hvilke nye projekter man så skal kaste sig over. Men ofte er det også et stort tab for projektet. For hver gang nogen der er en, der forlader projektet, tager de også alle deres erfaringer, indsigter, viden og sociale relationer med sig. Og de efterlader som oftest et stort hul bag sig. Det er som et bibliotek, der brænder. Derfor er det ironisk, at så mange borgerlystne projekter bruger så meget krudt på at hverve nye deltagere og medlemmer, men bruger så lidt tid på at holde fast i gamle og garvede kræfter.

I vores yndlingsseksempel, **Københavns Fødevarefællesskab**, arbejder de derfor med begrebet 'emeritus-medlemmer' for at fastholde gamle kræfter. Det er inspireret af den måde, pensionerede universitetsprofessorer eller præster kan beholde deres kontor og deres stilling med titlen 'Professor Emeritus' eller 'Pastor Emeritus'. 'Emeritus' stammer fra latin, og blev oprindeligt brugt om romerske soldater, når de havde afsluttet deres militær-tjeneste. Det er en bøjning af ordet merit, som direkte oversat betyder 'fortjeneste' som i "at gøre sig fortjent til".

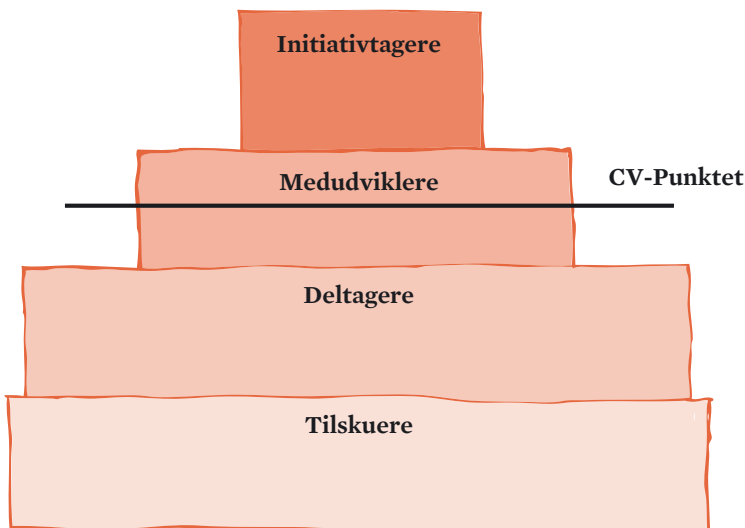
Fødevarefællesskabet er nu nået til et punkt, hvor ingen af dem, der var med til at starte den første lokalafdeling op på Nørrebro i 2009, er aktive i fællesskabets koordinerende organ, kollektivgruppen, længere. I stedet er gruppen fyldt med friske kræfter med nye idéer og mod på fremtiden. De gamle initiativtagere kan nu indtage rollen som 'emeritus-medlemmer' tage deres månedlige vagter og med glæde se til, hvordan de frø, de har været med til at så, nu spirer og blomstrer.

I praksis er de nu atter bare almindelige, aktive medlemmer, men emeritus-titlen tilkendegiver, at de tidligere har lagt en stor indsats i fødevarefællesskabet, og at de har viden, erfaringer og forbindelser, andre medlemmer kan trække på, hvis de har behov for det. Udfordringen bliver selvfølgelig at undgå, at emeritusserne ikke udvikler sig til en slags skygge kabinet, der uformelt styrer projektet i det skjulte, uden at medlemmerne ved det. Men det må i høj grad være op til disse old boys at have den fornødne ærlighed og selvjustits til at overlade ikke bare ansvaret, men også beslutningskraften, til de friske kræfter – og kun byde ind, når det er strengt nødvendigt.

Faktisk kan rollen som emeritus med fordel også bruges i alle mulige andre dele af samfundet. For der er rigtigt mange sammenhænge, hvor man ikke har mulighed for at blive hængende og fortsat have en løser og mindre forpligtende tilknytning til den organisation, man før var så stor en del af. Det er synd og skam, for der er så mange mennesker, der fortsat har masser af byde på og bidrage med, hvis de bare havde muligheden for det. Der kunne for eksempel være stort potentiale i at lave en mentor-emeritus-ordning, hvor ældre på vej ud af arbejdsmarkedet kunne hjælpe unge på vej ind. Ikke alene ville det give anledning til megen gensidig mesterlære, hvor unge og ældre kunne dele faglige interesser og viden, men de ville også kunne hjælpe hinanden med at knytte nye relationer, der ville hjælpe dem fremover.

CV-punktet

Måske sidder du lige nu og tænker: "Hold da op, det lyder som en masse arbejde, sådan et borgerlystent projekt!" Og det kan det også hurtigt blive. For det er én ting at lave et hurtigt og uforpligtende projekt, men det er noget ganske andet at iværksætte og drive et større projekt eller en organisation, hvor det er nødvendigt at engagere andre. Det kræver en masse løbende arbejde med at definere **mikrohandlinger** og opgaver, forventningsafstemme, sætte **rammer** og være back-up, når der opstår kriser.

Faktisk vil en stor del af det pligtvillige organiserings- og ledelsesarbejde være noget, man ville få løn for i andre sammenhænge. Derfor kan man tale om et 'CV-punkt' i forhold til pligtvilligt engagement. Det er det punkt, hvor man med rette kan skrive sit borgerlystne engagement på sit CV, fordi der netop er tale om arbejde, der er vedkommende, relevant og ansvarsfuldt i så stort et omfang, at erfaringerne i sig selv udgør en god ballast, hvis man vil bruge færdighederne professionelt.

Denne form for pligtvilligt organiseringsarbejde er ikke altid sjovt. Det er også kedelige ting som at betale regninger, sende reminders, booke lokaler og koordinere tjanser. Men ofte er det en forudsætning, at disse opgaver bliver løst, for at skabe **rammerne** for alle de sjove, spontane og begejstrede **mikrohandlinger**, der kan engagere og involvere nysgerrige og frivillige i projektet. Derfor vil der ofte være brug for, at nogen tager sig tid til det – også når det ikke er sjovt. Og i de sammenhænge kan det være nødvendigt for projektets bæredygtighed, at de pligtvillige bliver betalt for at gøre det.

Ofte er grænsen mellem at være ulønnet pligtvillig og lønnet pligtvillig udflydende. Selv små foreninger aflønner medlemmerne for deres pligtvillige arbejde: Fodboldtrænere, sekretærer, caféansvarlige og andre får ofte beskedne lønninger for deres arbejde. Men hvor går grænsen? Hvornår fortjener man at få løn for det arbejde, man brænder for? Som i så mange andre sammenhænge, afhænger svaret af situationen. Der er mange forskellige modeller, man kan lade sig inspirere af i den sammenhæng.

- I **Københavns Fødevarefællesskab** er alt arbejde uden undtagelse frivilligt. Ingen medlemmer af foreningen får løn. Det skaber en klarhed og en renhed over hele projektet, at alle deltager på lige vilkår. Men det giver også markante begrænsninger i ambitionsniveau: Alt afhænger af de frivilliges og pligtvilliges overskud, og det er svært at forlange mere af folk, end de kan overskue. Det betyder ofte, at vigtige projekter og beslutninger bliver udskudt, fordi folk har travlt med brandslukningsøvelser. Derfor prøver fødevarefællesskabets arbejdsgrupper at etablere strukturerede teams og turnus-ordninger, der bryder pligtvillige opgaver og ansvarsområder ned i mindre bidder. Men det kræver flere hænder og flere, der har mod på at forpligte sig overfor fællesskabet, hvilket gør denne model svær at iværksætte og vedligeholde.

- Hos **Park Slope Food Coop** – fødevarerfællesskabets amerikanske forbillede – har de valgt en anden løsning. Dels fordi de driver ét stort professionelt supermarked, dels fordi de har eksisteret i 40 år og derfor har gjort sig en del erfaringer i forhold til at finde en langsigtet, bæredygtig model. Ligesom i Københavns Fødevarerfællesskab er alle medlemmer forpligtet til at arbejde tre timer om måneden. Men hvis man påtager sig en arbejdsopgave, der tager mere end tre timer om måneden – og som ikke kan splittes op mellem flere personer – får man løn for de timer, som man lægger udover de faste tre timer hver måned. På den måde har Park Slope mere end 60 ansatte, hvoraf kun en håndfuld arbejder på fuld tid; mest med at tilrettelægge og koordinere vagtplaner for de øvrige medlemmer.
- Hos **Roskilde Festival**, der er et af Danmarks største borgerlystne og socialøkonomiske initiativer, drives af en professionel organisation på ca. 50 fastansatte og 20 projektansatte, der blandt andet er med til at sætte rammerne for de mere end 30.000 frivillige og pligtvillige, der er med til at stable festivalen på benene hvert år. De ansatte har typisk været dybt involverede som frivillige og pligtvillige på festivalen i årevis, før de har fået mulighed for at arbejde med festival på fuld tid.
- Hos forældreforeningen **Brug Folkeskolen** fandt de meget hurtigt ud af, at medlemmerne ikke havde tid eller overskud til at drive foreningen frivilligt, og de besluttede sig derfor for at søge penge til at oprette et professionelt drevet sekretariat til at stå for det meste af arbejdet. I dette tilfælde ville foreningen og projektet simpelthen ikke være blevet til noget, hvis ikke medlemmerne havde hyret et sekretariat til at påtage sig den pligtvillige del af arbejdet for dem.
- I **Borgerlyst** startede vi også rent frivilligt, og blev overraskede, da vi begyndte at modtage henvendelser fra organisationer, der gerne ville hyre os til at holde **samtalosaloner** for dem eller hjælpe dem med politikudvikling og borgerinddragelse. De penge går primært til den videre drift og udvikling af Borgerlyst. Men i dag er der ikke langt til, at vi kan tjene vores egne månedslønninger hjem på at arbejde med det, der bare startede som et frivilligt initiativ.

I vores lynkursus om **borgerlyst i hverdagen** skitserer vi flere forskellige modeller. Men ofte vil valget af den ene model fremfor den anden ikke så meget være en omhyggeligt afvejede beslutning, men mere et pragmatisk valg for at løse et umiddelbart behov eller udnytte en uventet mulighed.

I sidste ende er den største fare ved at give pligtvillige løn for deres arbejde, at det kan betyde, at en lille gruppe kommer til at styre og definere projektet og organisationen – simpelthen fordi de har mulighed for at bruge mere tid, energi og tankekraft på det, end de ulønnede frivillige og pligtvillige. Denne form for professionalisering kan let medføre en centralisering af handlekraften i organisationen, fordi de ansatte kommer til at samle den relevante viden og relationerne hos sig selv, så alle andre må gå gennem dem for at kunne bruge deres handlekraft. Denne centralisering kan igen resultere i nye hierarkiske og bureaukratiske rammer, fordi de ansatte prioriterer at lette deres arbejde gennem stramme arbejdsgange og processer. Sådanne strukturer præger desværre rigtigt mange danske civilsamfundsorganisationer, og man kan se fødevarefællesskabets radikale insisteren på lighed blandt medlemmerne og Borgerlysts **aktive uorganisering** som et forsøg på at gøre op med denne tendens.

Som med så meget andet findes der ingen perfekt model eller fordeling mellem frivilligt, pligtvilligt og lønnet arbejde. Det bedste råd vi kan give er at forblive i **beta**, gøre rammerne så enkle og fleksible at handle inden for som overhovedet muligt og knække opgaverne ned på **mikrohandlinger**. Uanset hvordan man er involveret i et projekt er det rart at vide, hvad man påtager sig og hvilken forskel det gør i den store sammenhæng.

Læs mere

- Meget af dette afsnit er inspireret af den amerikanske aktivist og community organizer Saul Alinskys bog *Rules for Radicals* (Random House, 1971)
- Og af hans lærling Marshall Ganz, der har videreudviklet Alinskys tanker i en lang række artikler og bogkapitler. Se mere på hans hjemmeside <http://marshallganz.com/>

Sådan engagerer du andre i dit projekt

Det kræver et overskud af energi og tid at engagere andre i et projekt. Det forudsætter, at man tager sig tiden til at byde nye folk velkomne, forklarer dem om projektet, giver dem klart afgrænsede **mikrohandlinger** og løbende står rådighed med råd, sparring og feedback. Derfor handler det at åbne et projekt for andre i høj grad om timing. Nogle perioder i projekters **udviklingskredsløb** egner sig væsentligt bedre til at tage imod nye medudviklere end andre. Simpelthen fordi, at der er tidspunkter i et projekts udvikling, hvor initiativtagerne har mere overskud og tid til at invitere nye folk ind.

I projektets opstartsbegejstrede forårstid har initiativtagerne tit så travlt med overhovedet selv at forstå, hvad de har gang i, at de har svært ved at forklare hvad projektet går ud på, udstikke **rammerne** og definere de mikrohandlinger, der skal til for at gøre det let for andre at deltage.

Derimod er det ofte godt at invitere nye, nysgerrige kræfter ind når projektet er blevet mere etableret og er nået en mere driftsorienteret sommer. Her vil initiativtagerne have mere overblik og overskud til at forklare projektet, og der vil ligge mange oplagte mikroopgaver lige for. Det er også et godt tidspunkt at støde til, hvis man ikke selv er den store initiativtager, men hellere vil hjælpe andre med at føre deres projekter ud i livet. Når projektet rammer en efterårskrise kan det igen være svært at være ny, fordi stemningen er præget af manglende overskud, afmatning og usikkerhed. Til gengæld er det eftertænksomme og vinterstille tidsrum før et projekt rigtigt bliver et projekt ofte et

godt tidspunkt at engagere andre. Det gælder også for meget initiativrige projektmagere, fordi man som ny kan være med helt fra starten af et nyt initiativ og dermed blive en af de kræfter, der er med til at påbegynde en helt ny udviklingscyklus.

Udover, at det er vigtigt at være opmærksom på sin egen energi og overskud til at byde nye deltagere velkommen og støtte deres første skridt op af **engagementstrappen**, er det lige så vigtigt at være opmærksom på den enkeltes behov, interesser og motivationer for at engagere sig i projektet. Som den amerikanske taleskriver Dale Carnegie skriver i sin klassiske selvhjælpsbog *How to win friends and influence people*, er der kun én eneste måde at få nogen-som-helst til at gøre noget-som-helst: De skal selv have lyst til at gøre det.

Vi er alle sammen så forskellige, at det er helt håbløst at prøve at generalisere om, hvad der kan give folk lyst til at engagere sig i lige netop dit projekt. I stedet må du prøve at sætte dig i hver enkelt persons sted og forstå, hvad der kan give lige netop denne person lyst til at engagere sig. Eller afskrække dem fra at være med, selvom de egentlig gerne ville. Så snak med hver enkelt, der melder sig som interesseret, og lyt indgående, og hjælp dem med at finde mikrohandlinger, der passer til netop deres interesser, og samtidig kommer projektet til gavn. På den måde giver du dem muligheden for at blive aktive hjælpere, og for at gøre projektet til deres eget – skridt for skridt på deres egne præmisser og i deres eget tempo.

Helt grundlæggende handler det om at få den enkelte frivillige til at blive ved med at sige ja, ja og ja. Med hvert ja rykker de tættere på projektet. Men hver gang de siger ja, skal de have den fulde og oprigtige følelse af, at det også er i orden at sige nej. Husk, at 'frivillig' betyder, at man har muligheden for at sige nej og gå sin vej når som helst. Folk, der har forpligtet sig og har påtaget sig ansvar i dit projekt er ikke længere frivillige, men **pligtvillige**. Den skelnen kan du læse mere om i afsnittet om **Medudviklere**.

Hvis du vil have folk til at engagere sig og påtage sig ansvar og forpligtelser, handler det mest af alt om at undgå de situationer, der typisk får frivillige til at sige nej. For selvom det er meget svært at generalisere om, hvad der får folk til at sige ja, kan man til gengæld sige meget generelt om de *nej-situationer*, der får folk til at slå bak og trække sig fra et projekt.

Her er seks af de mest hyppige nej-situationer, og hvad du kan gøre for at undgå dem:

1. Når man ikke bliver budt ordentligt velkommen

Som nysgerrig kan man let komme ind i et projekt eller en forening på et ubejligt tidspunkt. Man dukker op til et møde eller en event, hvor alle har for travlt, stresser rundt eller taler meget indforstået om noget, man slet ikke har forudsætningerne for at forholde sig til. Jo mere travlt, jo mere sandsynligt, at der ikke er nogen, der har tid eller overskud til at sætte sig ned og tage ordentligt imod de nye. Og i stedet risikerer man som nytilkommen bare at blive set som et ekstra par hænder og ikke som et menneske, der har noget på hjerte og meget at bidrage med. Og så får man mest lyst til bare at gå sin vej igen.

Derfor er det meget vigtigt, at projekter, foreninger og organisationer har en klart defineret og velfungerede måde at opfange og integrere de nysgerrige, der overvejer at engagere sig. Det kan for eksempel være gennem månedlige intromøder, hvor nysgerrige kan få en omhyggelig indføring i, hvordan projektet fungerer. Eller det kan være gennem en ugentlig **træffetid**, som vi har gjort det med Borgerlyst, hvor vi har god tid til at snakke med de nysgerrige, der kigger forbi for at få spontansparring på deres egne projekter – eller blive klogere på vores.

Hvis projektet ikke holder møder så ofte, kan man med fordel lægge træffetiden en time før et projektmøde, så nysgerrige først kan komme til træffetid og dér blive klædt på, så de kan deltage i mødet på lige fod med de øvrige deltagere bagefter. Jo større og mere tjekket projektet er, jo mere kan man gøre ud af denne velkomst – med medlemshåndbøger, mentor-ordninger, intro-weekender og kurser. Men i første omgang er det bare vigtigt, at man tager sig tiden til at byde folk velkommen og snakke med dem om, hvad de gerne vil bidrage med.

2. Når stemningen er dårlig

Som ny i et projekt eller i en organisation er man på usikker grund. Det er lidt ligesom en første date: Man bruger meget krudt på at mærke efter, om det er noget, man har lyst til at gå videre med. De fokuserer på menneskene og stemningen, og forestiller sig, hvordan de selv kan indgå i dette fællesskab. Derfor er de hyper-overfølsomme overfor dårlig stemning. Hvis de nye frivillige kun møder stressede, vrede eller udmattede mennesker, når de snuser til projektet, afskrækker det dem det samme.

Derfor er det meget vigtigt at bevare en god og optimistisk stemning, selv når der er travlt eller modgang. Det er grundstenen i et fællesskab. Og den vigtigste måde at styrke et fællesskab på er gennem fælles handling. Fælles handling skaber fællesskab. Ved at gøre ting sammen opbygger de frivillige venskaber og tillid til hinanden. Derfor finder og engagerer mange sig især i de borgerlystne projekter, de hører om gennem deres venner. For så ved de, at der er gode folk ombord. Disse venskaber og denne tillid er afgørende for, at man kan bevare

humøret i svære og udfordrende situationer. Fællesskab er ikke kun at lave de ting, der skal laves, men også at lave alt det andet generøse og overskudsagtige ingen forventer. At bage en kage. Invitere til fællesspisning. Arrangere en fredagsbar. Give en uventet fødselsdagsgave. Det er at opleve den glæde og engagement, alle i projektet deler.

3. Når møderne er for ustrukturerede

Da nye frivillige i starten bruger meget krudt på at lære de øvrige at kende og finde deres plads i fællesskabet, vil der i første omgang ikke være så meget fokus på at løse de konkrete opgaver. Selvfølgelig skal de enkelte **mikrohandlinger** være sjove, synlige og konkrete nok til, at de nysgerrige overhovedet vil påtage sig dem og blive frivillige, men mest af alt skal opgaverne bare være lette at handle på, føle begejstring for og udføre, mens man lærer projektet, fællesskabet og de øvrige frivillige at kende. Derfor er det vigtigt at sørge for, at nysgerrige ikke her og nu skal forholde sig til alt muligt, der ikke er relevant for deres deltagelse. Den største entusiasmedræber er lange, ustrukturerede møder om emner, de nye alligevel ikke kan byde ind på at løse. Der er netop her, det er så afgørende at undgå de berygtede brok-svadaer til møderne, for hvis nye frivillige får indtryk af, at det hele sejler, og de vil blive suget ind i en stor kaotisk hvirvelstrøm, siger de pænt nej tak og kaster sig over et andet projekt.

Det at holde gode møder er en meget undervurderet kunst. Og intet sted er det vigtigere at holde gode møder end i projekter og organisationer, hvor alle deltagerne frit kan rejse sig og gå deres vej, når det bliver for meget. Derfor har vi skrevet både et helt afsnit om, hvad gode **møder** betyder og et lynkursus om, hvordan man kan holde **bedre møder**, der ikke dræner energien, men i stedet skaber ny begejstring og styrker sammenholdet.

4. Når opgaver og ansvarsfordeling er uklare

Mikrohandlingerne skal ikke bare være konkrete, sjove og synlige, de skal også være klart afgrænsede. Der er ikke noget, der så effektivt får frivillige til at sige nej en anden gang, som hvis de oplever at stå i en helt anden situation end den, de troede, de havde sagt ja til. Det kan for eksempel være, hvis en opgave er dårligt beskrevet, og der er en masse ekstra arbejde, som den frivillige ikke kendte til fra starten. Eller det kan være, hvis den frivilliges arbejdsopgaver er knyttet til andre mikrohandlinger, som der ikke er nogen andre frivillige til at udføre, så de ender med også at skulle løse disse opgaver selv. Pludselig står den frivillige med en opgave som er meget større end forventet og uden den fornødne hjælp eller støtte.

Derfor skal der være helt klare rammer, ansvarsfordeling og forventningsafstemning, så det er nemt for de frivillige at byde ind på de mikrohandlinger, som tiltaler dem. Samtidig er det vigtigt også at gøre det klart for de frivillige, at de skal påtage sig opgaver. "Krav er kærlighed", som en af vores venner altid siger til sine børn. Ved at stille krav og have forventninger viser

man de frivillige, at man gerne vil dem. De er del af et forpligtende fællesskab. Og de gør en vigtig og værdsat indsats. For eksempel er adgangskravet til **Københavns Fødevarefællesskab**, at man som medlem lægger tre timers arbejde om måneden. Når man melder sig ind, bliver man bedt om at melde sig på et team, der sammen har ansvaret for at pakke grøntsager og drive butikken hver fjerde onsdag. Hvert team er inddelt i en række meget konkrete arbejdsopgaver, som man forpligter sig til at varetage én af. Som en del af teamet bliver de nye medlemmer fra starten integreret i fællesskabet og får en grundig indføring i deres opgaver. På den måde ved nye medlemmer præcis, hvad der forventes af dem fra starten, og de kan få gode råd og støtte fra resten af teamet.

Denne form for forventningsafstemning er afgørende, hvis en frivillig på længere sigt skal forpligte sig yderligere. For efterhånden som de frivillige begynder at føle sig mere hjemme i projektet, får de mod på at påtage sig flere og større opgaver. Og hver gang de påtager sig en ny opgave, skal de føle sig sikre på forventningerne. Det er denne gradvise voksende opgaven, som kendetegner udviklingen fra frivillig til pligtvillig. Selv når de forpligter sig til at være nøgleansvarlige, betale regninger eller sidde i bestyrelsen, skal rammerne være helt klare. Opgaverne skal være tidsmæssigt og ansvarsmæssigt afgrænsede, så alle ved præcis, hvad de forpligter sig til.

5. Når rammerne er for stramme

Omvendt må opgaver, roller og rammer heller ikke være så stramme, at de frivillige på sigt ikke kan gøre opgaverne til deres egne. At være **pligtvillig** forudsætter i høj grad, at man selv begynder at føle medansvar for projektet. Og endnu vigtigere: At man kan påvirke, hvordan projektet skal udvikle sig. Det kræver, at gamle pligtvillige tør overlade tøjlerne til nye kræfter. Og at der er løbende udskiftning på de bærende ansvarsposter. For der er intet, der er mere dræbende for initiativet og borgerlysten end at få at vide, at "det har vi prøvet, og det virkede ikke", hver gang man kommer med et forslag. Eller at føle, at man aldrig helt fanger 'ånden' i projektet, fordi man ikke var med fra start.

Derfor er det meget vigtigt at synliggøre mulighederne for at gøre projektet til sit eget. Det kan være ved at fortælle de gode historier om, hvordan andre i projektet eller organisationen har taget initiativ og sat ting i gang. Det kan være ved at starte små, afgrænsede projekter, hvor deltagerne får en stor grad af frihed til at forfølge en særlig faglig interesse eller værdimæssig kæphest. På den måde vil der være plads til, at de kan udfolde deres kreativitet og identitet i langt højere grad, fordi de selv er med til at sætte rammerne. Denne form for projekter kan ofte passe rigtig godt til frivillige og pligtvillige, som gerne vil styre deres egen tid og arbejde, når det passer dem. På den måde kan de lægge en koncentreret arbejdsindsats i en klart afgrænset periode, for eksempel i en ferie eller i en måned mellem to jobs. Den slags fleksible 'boosts', hvor man kan give den gas med sit eget projekt i en større ramme, rummer et enormt potentiale for, at mange flere kan rykke på deres borgerlyst.

6. Når man ikke kan få hjælp

Hvis der ikke er hjælp at hente, kan det få enhver til at sige nej til nye projekter og opgaver, uanset om de er nysgerrige, frivillige eller pligtvillige. Det er ikke rart at stå alene med ansvaret i en svær situation uden at vide, hvem man kan ringe til eller trække på. Når man vægrer sig ved at påtage sig nye opgaver, skyldes det næsten altid frygten for, at der ikke vil være nogen til at hjælpe eller afhænde opgaven til, hvis man først har påtaget sig den. Følelsen af at hænge på det hele alene er farlig, og det værste, man kan gøre, er at holde den for sig selv. Desværre kommer den ofte til udtryk som den form for trætte brok, vi advarer imod i afsnittet om Medudviklere. Eller i, at de pligtvillige pludselig og uventet trækker sig eller brænder ud.

Derfor er det meget vigtigt, at der er masser back-up og sparring, når det gælder. Uanset, hvilken opgave man påtager sig, skal man have tillid til, at nogen træder til og støtter en, hvis man har en dårlig dag, eller hvis opgaven viser sig at være større, end man regnede med.

For nysgerrige og frivillige kan det være med mentor-ordninger eller en telefonvagt, man kan ringe til i nødstilfælde. For rutinerede pligtvillige kan det være en buddy-ordning, hvor man forpligter sig til at holde øje med hinanden og løbende snakke de udfordringer, man står med. Uanset hvad, er det vigtigt, at man får snakket om det, og ikke pludselig bare brænder ud, trækker stikket og forsvinder fra den ene dag til den anden.

Fra nej, nej, nej til ja, ja, ja

Alle disse nej-situationer er forholdsvis enkle at undgå, hvis bare man er opmærksom på dem fra starten. Men det kræver, at de frivillige føler, at de har en reel mulighed for at sige nej. For ved at give dem muligheden for at sige nej, får de også muligheden for at sige oprigtigt ja. At få folk til at sige ja handler mest af alt om **rammer**. Men hvis man sørger for at tage sig tiden til at skabe gode, imødekommende rammer for de nysgerrige deltagere, er der næsten ingen ende på, hvor meget de vil engagere sig.

Denne bog

Hvad: Arbejdet med en bogudgivelse, der eksperimenterer med alternative redaktionelle processer, selvudgivelser, crowdfunding og faglige sammenskudsgilder.

Hvornår: Fra februar 2013 til udgivelsen af den bog, du sidder med i hånden i december 2013. Efter udgivelsen fortsætter eksperimentet med indsamling af nye cases, eksempler og projektportrætter, vi kan have med i et eventuelt nyt oplag af bogen.

Hvorfor: Vi ville skrive den håndbog, vi selv manglede, da vi først fik idéen til at starte Borgerlyst.

Den bog, du sidder med i hånden lige nu, er i sig selv et eksperiment. For ligesom Borgerlyst, er også denne bog i **beta**. Den version, du sidder med lige nu, er et snapshot af processen, da vi syntes, vi var nået til en 'acceptabel fejltilstand'. Vi synes selv, den er god, men vi ved også, at den kan blive endnu bedre, mere nyttig, håndgribelig, inspirerende og vedkommende. Derfor har vi brug for din og de andre læseseres hjælp. Du kan hjælpe os ved at fortælle, hvilke dele af bogen, der fungerer bedst for dig, og hvad der skal være mere eller mindre af. Fortæl os om spændende projekter fra hele landet og resten af verden, vi skal fortælle om i den næste version, og gør os opmærksom på gode eksempler.

Idéen til bog-eksperimentet opstod, da vi i februar 2013 var på en uges intensivt arbejdsophold på den nystartede Jyderup Højskole, hvor vi gennemgik alle de eksperimenter, vi havde foretaget og alt det tankegods, vi havde indsamlet gennem de første fire år med Borgerlyst. Det var svært at få overblikket over det hele. For ganske vist har vi løbende blogget, optaget videoklip og skrevet statusopdateringer, men vi har aldrig rigtigt fået samlet op på det hele. Så efterhånden var mange af vores vigtigste pointer druknet i alt det andet materiale på vores forskellige hjemmesider. Vi ved selv, det ligger der et eller andet sted – men ingen andre har en chance for at finde det.

Derfor besluttede vi at samle de vigtigste pointer i en bog, så der var et let, samlet sted at starte for alle, der var interesserede i at lære mere om Borgerlyst. Nadja havde som sædvanlig lige travlt med alt muligt andet, så Andreas brugte et par uger i foråret på at samle de bedste af vores blogindlæg i noget, der mest af alt mindede om en såkaldt 'blogbog', hvor indlæggene stod råt og uredigeret side om side.

I samme periode var vi begyndt at eksperimentere med at holde vores ugentlige **Træffetid**. Og vi kunne se, hvor hurtigt vi kunne hjælpe andre videre med deres borgerlystne projekter, når vi fortalte om vores egne erfaringer, de fejl, vi har begået undervejs og de løsninger, vi er nået frem til. Og det gik op for os, at bogen også ville kunne fungere som en slags langdistancetræffetid for de mange, der ikke lige har mulighed for at komme forbi Nørrebro mandag eftermiddag.

Fra da af begyndte ambitionsniveauet hurtigt at stige. Så selvom det egentlig bare skulle have været en ret enkel udgivelse, endte vi alligevel med at skrive bogen **the long, hard, stupid way** – med masser af omskrivninger, tilføjelser og nye erkendelser undervejs.

I sensommeren 2013 følte vi os så godt som færdige med bogen. Og vi besluttede os for at sætte en **crowdfundingkampagne** i gang. Vi ville gerne udgive bogen selv. Primært fordi vi gerne ville sætte vores eget præg på både indhold, form og visuelt udtryk, men også fordi vi har planer om flere andre udgivelser i de kommende år, så det ville være sjovt at have vores eget lille forlag. Og ikke mindst fordi vi var nysgerrige på, hvordan **crowdfunding** fungerer i praksis, og derfor gerne ville afprøve det, så vi kunne videregive erfaringerne i bogen.

Vi satte som mål, at vi ville indsamle 50.000 kroner på 50 dage. Pengene skulle gå til at finansiere trykningen af bogen, men også bruges til at give grafikerer Jan Rasmussen og illustratoren Kristian Eskild Jensen fra Tombola CPH lidt løn, fordi de i årevis har hjulpet os af ren frivillig borgerlyst uden at få en krone for det, og det ville blive et kæmpe arbejde for dem at designe og illustrere bogen.

Crowdfunding er på mange måder meget enkelt og ligetil – og alligevel ligger der et overraskende stort arbejde at udarbejde en god kampagneside, der forklarer projektet ordentligt. Samtidig skal man som projektmager præsentere sig selv, så man fremstår troværdig og pålidelig. Det er ikke så nemt. Og vi endte med at bruge en del tid på at lave en håndholdt præsentationsvideo, hvor vi hver især fortalte lidt om bogen og om Borgerlyst.

Der lå også et stort arbejde i at finde på forskellige former for belønninger til dem, der støttede. De fleste af vores belønninger var knyttet direkte op på selve bogen. Så udover at forudbestille et eksemplar, kunne man for eksempel melde sig til en betalæser-middag, hvor man kunne kommentere på det seneste udkast til bogen og hjælpe os med at gøre den så relevant og læsevenlig som muligt.

Da vi skød kampagnen i gang, var vi virkelig godt hjulpet af, at vi allerede havde taget en masse lange seje træk med Borgerlyst, **Samtalesaloner** og vores andre eksperimenter i

næsten fire år. Folk kendte os og vidste, hvad vi stod for – og vi opdagede meget hurtigt, at der faktisk var mange derude, der gerne ville støtte os og vores virke. De havde bare ikke haft mulighed for at gøre det tidligere.

Det var utroligt rørende og dejligt. Flere gange om dagen modtog vi beskeder om, at endnu en havde støttet vores projekt, og mange af dem sendte ikke kun penge, men også små opmuntrende hilsner. Desuden var det meget inspirerende at se, hvad andre skrev om Borgerlyst på Facebook og Twitter, når de delte linket til kampagnen og opfordrede deres venner til også at støtte. Det gjorde os utroligt meget klogere på, hvilke dele af Borgerlyst folk satte pris på, noterede sig og ønskede sig mere af. Og dermed også, hvad de ønskede sig af bogen.

Det var ret nervepirrende undervejs. For crowdfunding fungerer efter et alt eller intet princip, hvor man skal betale alle pengene tilbage, hvis man ikke når målet. En uge før deadline havde vi kun lige rundet de 70% af vores målsætning, og var alvorligt bekymrede for, om vi ville nå i mål. Samtidig begyndte det at føles temmelig grænseoverskridende hele tiden at skulle opfordre vores venner til at støtte projektet. Men i løbet af den sidste uge kom der en imponerende slutspurt, og vi strøg langt forbi målet og endte på over 130%!

Men en ting var at nå i mål med kampagnen og modtage pengene og hilsnerne. En anden ting var, at crowdfundingkampagnen efterfølgende også udviklede sig til et af de faglige sammenskudsgilder, vi snakker så meget om.

Der var dem, der sendte gode råd til tryk og distribution. Der var 'betalæserne', der modtog et foreløbigt udkast – en 'betaversion' – af bogen, og mødte op for at give os konstruktiv kritik over en krydret simreret. Det var en meget inspirerende aften, og meget af det, du læser lige nu, er det direkte resultat af deres anbefalinger – for de ville gerne høre meget mere om vores egen proces, eksperimenter og overvejelser, end vi havde med i det konkrete udkast. Der var også alle dem, der meldte sig, da Nadja skrev på Facebook, at hun savnede en korrekturlæser. Mens Nadja var offline i et par timer, selvorganiserede en gruppe redaktører og korrekturlæsere sig. De kendte ikke hinanden i forvejen, men fordelte alligevel korrekturopgaverne mellem sig. Et af Nadjas vennepar, der begge

interesserede sig meget for sprog og korrektur, gjorde det til et 'husstandsprojekt' at læse korrektur på et par afsnit. En anden beklagede, at han ikke kunne læse korrektur, men smed i stedet to af sine hånddrejede træpenne i puljen, "så I har noget ordentligt at belønne korrekturlæserne med".

Korrekturlæserne tog deres opgave alvorligt. Og de kom med meget mere end bare korrekturændringer. Forslag til redigeringer, stramninger, uddybninger, opblødninger. Meget af det har vi knoklet for at nå at få med i den version af bogen, du sidder med i hånden lige nu. Andet bliver nødt til at vente til en eventuel næste version. For vi håber virkelig, at der bliver et nyt oplag, hvor en del af det redaktionelle eksperiment vil være at indsamle mange flere eksempler og projektporætter med jeres hjælp. Men det hører alt sammen til i den næste version...

Så her og nu vil vi gerne benytte lejligheden til at takke alle de dejlige mennesker, der har bakket op om vores drøm, selvom de reelt ikke anede, hvad vi havde gang i. Både de 229 forskellige personer, der har støttet projektet med i alt 65.638 kroner, men også alle dem, der hjalp ved at sprede budskabet og gav deres input i form af betalæsning, korrekturer og gode råd. Vi er dem evigt taknemmelige. Se hvem de er på takkesiderne bagest i bogen.

Crowdfunding

Crowdfunding er en spændende, ny mulighed for at skabe borgerlystne projekter ved hjælp af både faglige og økonomiske sammenskudsgilder. Det kan bogstaveligt talt oversættes som 'flokfinansiering' – og det udtryk kan vi faktisk rigtig godt lide. For det betyder, at det er en samlet flok, der går sammen om at føre en idé, et initiativ, et projekt ud i livet.

At alle dem, der ville ønske, projektet fandtes, går sammen om at støtte projektmagerne, så de kan føre det ud i livet. På den måde kan projektmagerne føre en idé ud i livet, uden selv at risikere deres økonomiske liv og lemmer – og uden at skulle bruge deres energi på at søge fondsstøtte. Med flokfinansiering slipper projektmagerne for at gå på kompromis med deres projekt for at tilpasse idéen til forskellige puljer. Og det giver plads til nogle helt andre typer projekter end dem, der passer ind i støttekasserne.

Samtidig giver det projektmagerne mulighed for relativt hurtigt at få en fornemmelse af, om deres projekt vækker genklang. Og for at rejse finansieringen til det, hvis det gør. Her er projektets relevans, energi og projektmagernes troværdighed i højsædet. Men mindst lige så interessant: alle andre får mulighed for at bidrage og påvirke projektet undervejs i projektet, så det bogstaveligt talt bliver 'flokens' projekt. Man løfter i flok og bidrager med det, man kan. Crowdfunding har allerede vundet stor udbredelse i USA med sider som *Kickstarter.com* og *IndieGoGo.com*, men det er stadig i sin vorden herhjemme. Herhjemme foregår crowdfunding typisk via platformen *Boomerang.dk*, der har været i gang siden 2011.

Kort fortalt fungerer crowdfunding ved, at projektmagerne opretter en kampagneside for deres projekt på en online crowdfunding-platform. På kampagnesiden beskriver de, hvad projektet går ud på, hvorfor det er vigtigt, hvor mange penge, de skal bruge – og hvor længe kampagnen løber. Man udbyder også forskellige belønninger, som tak for støtten.

Belønningerne udløses ved forskellige støttebeløb. Så hvis man for eksempel støtter med 50 kroner får man en e-bog, men hvis man støtter med 500 kroner kan man få en bog og en t-shirt, og ved beløb højere end 1000 kroner, kan man komme med til et særligt arrangement. Priserne og belønningerne bestemmer projektmagerne selv.

Når kampagnesiden er klar, gælder det om at få så mange som muligt til at besøge den, tænde på projektet, så de bliver overbevist om, at de skal støtte. De vælger selv, hvor meget de vil støtte med, og hvilken af de udbudte belønninger, de vil have til gengæld.

Hér ligger det hårde arbejde, for de fleste crowdfunding-platformer kører efter et alt-eller-intet-princip: Hvis projektet når målet inden deadline, får projektmagerne pengene, og alle støtterne får deres belønninger. Men hvis projektet ikke når i mål inden deadline, får alle støtterne deres penge retur, og projektmagerne får ikke andet, end de erfaringer, de så forhåbentlig er blevet rigere. Denne sikkerhedsmekanisme er med til at give eventuelle støtter ro i maven, så de ikke risikerer at miste penge på projekter, der ikke når i mål. Hvis crowdfundingen ikke lykkes, kan de i stedet støtte andre projekter med de samme penge.

Flok-financieringstanken er stadig meget ny herhjemme, og derfor kan det føles sårbart og grænseoverskridende at være blandt crowdfunding-pionererne. På mange måder er crowdfunding den mest ærlige og bæredygtige måde at skaffe penge på. For hvis du kan overbevise tilstrækkeligt mange andre om, at dit projekt fortjener deres støtte, så ved du, at projektet er relevant for andre end dig selv – og så er dit projekt allerede ved at lykkes.

Her er 10 råd til, hvordan du selv kan nå i mål med en crowdfunding-kampagne:

1. Projektet skal være vigtigt og inspirerende – og gøre en forskel for andre, end dig selv

Hvis andre skal støtte dit projekt og hjælpe med at sprede budskabet – og det har du brug for, hvis du skal nå målet inden deadline – er det vigtigt, at de tænker på idéen. De skal føle lige så stærkt for, at idéen bliver ført ud i livet, som du selv gør. Og det kommer de typisk til, hvis dit projekt rækker langt ud over din egen næsetip. Jo mere det projektet gør noget godt for andre, deler perspektiver eller erfaringer, mange har interesse i at høre om – eller 'bare' forskønner eller beriger lokalmiljøet – jo mere vil andre føle for det. Andre skal kunne forstå, hvorfor det er vigtigt, og hvorfor du har brug for deres penge til at få gjort noget ved det.

2. Din og projektets troværdighed er alt afgørende

Det er vigtigt, at du – og dit projekt – fremstår så troværdigt som muligt. Hvis andre skal støtte projektet og sprede budskabet til deres venner, skal det være så let for dem som muligt at forstå, hvad det går ud på, og hvordan man kan hjælpe dig videre. Projektbeskrivelsen og præsentationsvideoen skal være så overbevisende, at man får lyst til at støtte projektet, uden at kende dig personligt. Folk skal kunne tro på, at du er i stand til at føre projektet ud i livet. Derfor skal du virkelig sandsynliggøre, at du er i stand til at gøre det, du siger, du vil gøre. Beskriv, hvorfor du er helt særligt kvalificeret til at gennemføre dette projekt. Hvis du vil skrive en bog, så fortæl om dine erfaringer som skribent og vis eksempler på tekster, du har skrevet. Lav et reality check på dit projekt: Hvis du læste om dette uden at kende dig, ville du så støtte det?

3. Vis, hvad du søger støtte til

Alle er bange for at købe katten i sækken. Vis helt konkret, hvad det er du søger støtte til, og hvorfor du har sat dit crowdfunding-mål til lige præcis dette beløb. Hvad skal pengene bruges til? Du kan med fordel lave et budget-udkast, så alle støtter kan se, præcis hvad pengene går til. Vær opmærksom på, at folk er meget mindre tilbøjelige til at støtte, hvis alle pengene skal gå til din løn, så kunne du jo bare arbejde for pengene ligesom de selv gør. Men hvis du selv lægger masser tid og energi i projektet, og du i stedet søger penge til helt håndgribelige udgifter – tryk, produktion, programmering, design – vil folk som regel være mere villige til at støtte.

4. Tilbyd en bred palette af belønninger i mange forskellige prisklasser

Det er vigtigt at gøre belønningerne ved at støtte projektet så appellerende som muligt. Det er din mulighed for at tilbyde noget, som kun du kan levere. Det kan være særlige limited edition T-shirts, det kan være en middag med dig eller en personlig invitation til lanceringsfesten. En kreativ belønning kan få næsten lige så meget opmærksomhed som selve projektet.

5. Forklar, hvordan crowdfunding fungerer

Vi danskere er efter sigende berygtede verden over for at være nogle af de eneste, der aldrig lægger noget i donationsboksene, når vi besøger museer og udstillinger verden over. Og på samme måde kan crowdfunding virke fremmed for de fleste danskere. Men hvis du forklarer crowdfunding som en slags forudbestilling i stedet for en donation, så kan de fleste bedre forholde sig til det. I den bedste af alle verdener lærer vi lige så stille at støtte gode idéer simpelthen fordi de ellers ikke bliver til noget, og det er en god ny mulighed for at give rum for tanker og idéer, der ikke ellers ville være blevet ført ud i livet. Men i en overgangsfase er det ok at fokusere på muligheden for 'forudbestilling'.

6. Sørg for at få folk med fra starten

Få dine venner og familie og fans til at støtte projektet helt fra start, så der allerede er gang i indsamlingen, når dem, du ikke kender, besøger siden for første gang. For når alle andre kommer ind på kampagnesiden for dit projekt, vil det virke lidt tomt – og meget urealistisk at nå målet – hvis der endnu ikke er nogen, der har støttet projektet. Hvis der allerede på kort tid er samlet et par tusinde kroner ind, virker det straks mere som en succes, man bidrager til.

7. Hold gryden i kog

Det er langt fra nok bare at oprette en crowdfunding-kampagne, og så tro, at folk selv finder frem til den. Det er et ret stort arbejde at holde gryden i kog og vise, at kampagnen stadig kører. Brug din hjemmeside, dit nyhedsbrev, sociale medier, presseomtale, arrangementer og alt, hvad du kan finde på af andre kanaler, til at fortælle om status på kampagnen. Sørg for løbende at dryppe nyt indhold og smagsprøver ud, der kan holde folk interesserede. Det kan være små videoklip, smagsprøver på grafikken, invitationer til en støttefest. Hvad det skal være, afhænger fuldstændig af dit projekt. Det vigtige er, at du viser, at du arbejder hårdt på sagen.

8. Du skal minde folk om det, mange, mange – mange – flere gange end du tror

Vær forberedt på, at det er hårdt arbejde at crowdfunde. Selv de, der rigtig gerne vil støtte, skal mindes om det igen og igen, før de får det gjort. Du skal fange dem på vidt forskellige tidspunkter på døgnet, for at du endelig rammer dem på et tidspunkt, hvor de ikke alene lige har et øjeblik, men også deres kreditkort lige ved hånden. Til sidst kan det føles grænseoverskridende, og alligevel kan du støde på mange, der siger: "Hvad for en kampagne – det har du da aldrig sagt noget om." Det kan være ret grænseoverskridende at blive ved at gentage sig selv. Og man kan let komme til at føle, at man spammer folk. Men hvis du kan vise, at dit projekt ikke handler om dig selv og din egen forfængelighed, men faktisk prøver at gøre en forskel, vil andre være mere tilbøjelige til at tilgive, at du taler så meget om det. På den måde kan målet hellige midlet.

9. Styrk fællesskabet og følg op

I sidste ende handler crowdfunding om relationer. Du får en relation til alle dem, der har støttet dit projekt, og vist dig tillid. Det er ikke bare en masse mennesker, der har købt en bog eller et stykke software af dig. Det er et fællesskab af mennesker, der tror på dig og din idé. Som vil dig det godt. Sørg for at styrke og pleje dette fællesskab, uanset om dit projekt når i mål eller ej. Du skal selvfølgelig ikke spamme dem – men sørg for at fortælle dem, hvordan projektet udvikler sig og at takke dem for støtten. De har vist dig en masse tillid. *Don't let them down.*

10. Det handler om meget andet end penge

Crowdfunding er også en meget følelsesladet proces. Man kan nå at blive rigtig nervøs over, om man mon når målet og have det dårligt ved at blive ved og ved og ved at gentage budskabet. Men man bliver også helt utroligt taknemmelig, hver gang man får en mail om, at nogen har støttet projektet. Det er dejligt at læse de mange hilsner, der ofte følger med donationerne. Og man kan lære rigtig meget om sit projekt ved at se, hvad andre skriver og fremhæver, når de skal anbefale andre at støtte projektet. Samtidig er der gode chancer for, at dem, der ikke kan støtte med penge, i stedet støtter med hjælp og knowhow – så hele dit projekt virkelig bliver til ved hjælp af ét stort sammenskudsgilde.

TAGTOMAT

TagTomat er en taghave og et formidlingsprojekt, som Mads Boserup Lauritsen startede i sin baggård på Nørrebro i København i 2011. Siden da er projektet vokset fra fem plantekasser med tomater på taget af et skraldeskur til 35 kasser med tomater, bønner, radiser og græskar og nogle højbede med krydderurter. Mads er småbørnsfar med fuldtidspendlerjob, så hvis det ikke var fordi projektet lå i hans egen baggård, ville han ikke have haft tid til at dyrke projektet.

Ved et tilfælde kom projektet i Politiken i august 2012, og siden da har opmærksomheden været overvældende. Mads har holdt masser af rundvisninger og workshops, hvor interesserede kan lære at lave lignende projekter i deres egne baggårde. Det har blandt andet ført til, at han er blevet hyret til at bygge en fortovshave på Østerbro som en del af et større *Klimakvarter*-projekt.

Andreas interviewede Mads for at høre mere om hans tanker og baggrunden for projektet: I bund og grund går projektet ud på at dyrke grønt i en baggård.

Vi gør det på taget af vores skraldeskur. Navnet TagTomat opstod, da vi skulle søge penge til en workshop hos Nørrebro Lokaludvalg, og så er det jo altid godt at have et catchy navn.

Til at starte med gjorde jeg det, fordi jeg savnede at have en have.. Jeg gjorde det bare ud fra den kendte devise om, at det er nemmere at få tilgivelse end tilladelse. Så jeg klippede pigtråden op – der var faktisk pigtråd rundt om taget! – så jeg kunne kravle op og slæbe de fem første kasser på plads i juni 2011. I løbet af året gav det en del god respons. Og i oktober, da jeg var ved at smide alle de grønne tomater ud, greb en nabo fat i mig og sagde: ”Mads! De skal syltes!” Og det var den første forbindelse til en anden beboer i gården.

I 2012 var jeg på syv måneders barsel, så jeg havde masser af tid, og jeg havde brug for noget at lave, mens min datter sov. Så der blev taghaven udvidet med tyve kasser, og i år er vi oppe på 35 i alt.

Jeg har brugt rigtig meget tid i gården under min barsel, så jeg har haft lejlighed til at snakke med de andre og minde dem om, at de bare skal gå op og tage nogle tomater. Folk er enormt flinke til at spørge, hvad de kan hjælpe med. Nu er der næsten en i hver opgang, der er aktiv i haven. Der er en, der har lavet en vandingsplan for sommeren. En tager sig af alt det administrative. Da jeg var på barsel sidste år, havde jeg god tid, så da var det ikke nødvendigt. Men nu, hvor jeg har fuldtidsarbejde ved siden af, kan jeg ikke løfte det hele selv.

Selvfølgelig kan du købe tomater for en 10'er nede hos grønthandleren. Og når det er så billigt at købe tomater fra Spanien, giver det ikke økonomisk mening at dyrke sine egne grøntsager. Men det handler om at vise folk, hvor maden kommer fra. At det tager fire måneder at dyrke en tomatklase. Jeg tror, at når vi ser, hvor meget tid det tager at dyrke sine egne grøntsager, begynder vi at smide mindre mad ud.

Man skal faktisk vide rigtig meget for at have sin egen grøntsagshave. Den grundviden har jeg ikke, så jeg laver masser af fejl. Det har faktisk været det sværeste for mig at acceptere, når halvdelen af høsten bliver noget lort. Men jeg har indset, at det her ikke kun handler om at producere fødevarer. Det handler om fællesskabet.

Haven har skabt endnu et sted, vi kan mødes. Nu kan børnefamilierne have deres børn til at sidde i sandkassen, mens de selv kan lave lidt havearbejde. Og vi er begyndt at spise sammen og bruge grøntsagerne fra haven. Det skaber hele tiden nye relationer i vores baggård. Der er jo ikke forskel på folk, når det kommer til at dyrke tomater. Det betyder ikke noget, om du har en ejer- eller andel- eller lejelejlighed. Om det er forældre køb eller ej. Vi mødes, fordi vi bor i en gård og har en fælles interesse. På den måde kan noget så simpelt som tomater få folk, der normalt ikke ville snakke sammen, til at lære hinanden at kende.

Det virker, fordi det er i vores nære hverdag, hvor vi har tid og overskud til at møde andre mennesker, som er enormt forskellige fra os selv. Hvis vi havde en nyttehave på Amager, ville jeg ikke komme derud. For sådan som vores liv er struktureret lige nu med små børn, har vi ikke tid til det. Jeg tager på arbejde klokken halv otte og kommer hjem klokken fem, og skal også hente børn og købe ind. Så er det svært at få tid til at køre til Amager for at dyrke grøntsager, selvom det kun er fem kilometer væk.

Men fordi det er her i vores gård, kan jeg lige tjekke kasserne og vande et par af dem, når jeg går ned med skraldet. Det tager måske et kvarter. Og nogle gange bliver det så en time, hvis jeg lige møder nogen dernede. Så kan vi aftale at mødes torsdag aften og beskære nogle af planterne. Det er totalt ad hoc. En gang imellem arrangerer vi så en haveaften, hvor vi går og hygger og drikker en øl.

En vigtig del er, at man ikke er bange for at spørge andre. For eksempel spurgte jeg fem unge gutter, der sad og drak øl nede i gården en fredag aften: "Vil I ikke lige hjælpe 10 minutter med at bære de her ting?" Og de sagde: "Jo, det vil vi da gerne. Kan man drikke øl samtidig?" Og det kan man jo godt. På den måde 'fik' jeg lige pludselig en times manuelt arbejde, fordi de var fem til at hjælpe. Hvis man spørger på en pæn måde, siger de fleste ja."

Næste skridt for mig er at komme ud over vores baggård og blive en eller form for konsulent for igangsætning af urbane haver. Det kunne være boligforeninger, der har brug for at få lavet krydderurtebede. Eller i folkeskoler, hvor man laver plantekasser sammen med børnene, og de så bagefter får en kasse med hjem og på den måde kan se grøntsagerne vokse i deres hverdag. Det er noget andet end skolehaver, for det handler om at få det helt ind i børnenes hverdag, så de ser det og kan fortælle det videre.

Det er let at gå i gang med at lave sin egen baggårdshave. Start med 2-3 kasser med krydderurter det første år. Og ikke for mange forskellige slags krydderurter. Det kan bare være et bed på en kvadratmeter med timian, purløg, oregano og mynte. For hvis man blander for meget, så er der ikke nok. Krydderurter er let, for der er til alle. Folk har ikke samme berøringsangst for at tage lidt timian som for at plukke tomater eller radiser. Så snart du har et par kasser stående, og du passer dem, vil du møde nogen nede i gården, som siger: ”Nej, hvor ser det spændende ud. Er det purløg?”

I sidste ende handler det om, at når vi bruger tid sammen med mennesker, vi aldrig har mødt før, så sker der noget, som ellers ikke ville være sket. Der opstår nyt fællesskab. Vi bliver bedre til at passe på hinanden.

Lad lysten drive værket

PAS PÅ: At du ikke ender med kun at lave alt det kedelige

Når man er meget engageret i et projekt, kan det være svært at skelne mellem, hvor lysten slutter og pligten begynder. Når ting skal føres ud i livet, er det nødvendigvis forbundet med en vis grad af hårdt arbejde og forpligtelse – det er det, der udgør forskellen på uforløste drømme og ideer – og realiserede projekter. For uanset, hvor lystbetonet dit engagement er, vil du som projektmager også undervejs støde på en masse opgaver, der ikke tænder dig nær så meget som selve idéen. Men som bare skal gøres for at nå i mål. Og som regel vil det være let at tage disse opgaver med også, fordi lysten driver værket, og projektet er så vigtigt og meningsfyldt.

Men det er en hårfin balance. Alle de sjove og afgrænsede opgaver er ofte nemme at få andre til at hjælpe med. Hvorimod de større, tungere opgaver er svære at dele, fordi det som regel kræver en masse tid og energi at overlevere dem. Men efterhånden som projektet vokser, risikerer du kun at lave alle det kedelige og svære arbejde, som andre let kommer til at tage for givet. Og så kan det ende med, at du selv mister gejsten og modet på dit projekt, fordi det kommer til at blive drevet meget mere af pligt end af lyst.

PRØV I STEDET: At fokusere på det, der begejstrer og udvikler dig

Det er altid vigtigt at være opmærksom på, om du ender med at bruge al din energi på pligterne snarere end lysten. Grænsen kan let rykke sig, så du langsomt brænder ud. Hvis du er i tvivl om, hvor lysten stopper og pligten begynder, så prøv at mærke efter din egen begejstring: På det, der gør dig glad. Når du har arbejdet med dit projekt, holdt et arrangement eller nået en milepæl, skal du gerne føle, at du har mere energi, end du havde før.

Også selvom det måske var hårdt undervejs. At du har LYST til mere. Så er du på rette vej. Derfor kan det være vigtigt at stoppe op en gang imellem for at finde ny klarhed og energi – og mærke efter, hvad du virkelig brænder for. Kig på de opgaver, du løser bare fordi, du føler, at du skal. Ofte vil det vise sig, at opgaverne slet ikke er så vigtige, som du føler eller tror. Ind i mellem kan man komme til at sætte sig for at gøre tingene på en bestemt måde, der viser sig at være meget drænende. For eksempel var det med vores **Hverdage**-projekt en rigtig dårlig idé, at vi satte os for at skulle sende blogstafetter ud og rykke folk, hvis de ikke svarede. Det var bare for surt at skulle følge op og rykke folk på den måde, og det drænede vores lyst til at fortsætte. Da det gik op for os besluttede vi, at deltagerne fremover bare selv sender stafetterne videre med et link til en side på *hverdage.dk*, der basalt forklarer, hvordan de kan deltage. Det giver færre, men mere motiverede hverdagsportrætter – men til gengæld bliver hver af dem en glædelig overraskelse i stedet for en surt tilkæmpet pligtudfrielse.

På den måde kan det til tider være ok lige at lade tingene ligge lidt i dvale. For det kan godt vise sig, at der med få justeringer kan komme gang i projektet igen – det kan man bare ikke se lige, mens man sidder og bander over det. Sådan har det været med flere af vores eksperimenter. Især har vi holdt længere pauser fra **Sammens kud** og **Hverdage** undervejs, fordi energien ikke længere var der. Men efter et stykke tid genopstod de alligevel med ny energi og retning. Det er meget bedre at unde sig selv og projektet den nødvendige pause og eftertanke, og give det en chance for at blomstre op igen i stedet for at køre sig selv så træt i det, at man ender med at droppe det.

Efterår: Om at give slip

Begyndelsen af 2011 var en intenst rodet periode i mit liv. Jeg gik fra min kæreste efter tre års forhold. Vores brud betød også, at jeg måtte flytte fra det kollektiv, hvor vi havde boet sammen de seneste to år. Og på den måde var det ikke bare et brud med hende, det var et brud med ni mennesker, som jeg holdt meget af, på én gang.

På mange måder var det en krise. Jeg følte mig rodløs og sårbar, men også meget lettet. Jeg havde brug for at tage væk fra det hele.

Året forinden var jeg sprunget ud som freelance konsulent, så jeg var ikke længere bundet af et fast arbejde. De eneste forpligtelser jeg havde var dem jeg havde tilvalgt gennem fødevarefællesskabet og Borgerlyst. Men midt i al dette følelsesmæssige rod havde jeg mistet følingen med, om jeg var engageret i disse projekter udfra en følelse af lyst eller forpligtelse.

I de løbet af de forgangne to år havde fødevarefællesskabet vokset enormt hurtigt, og fordi jeg havde været med så længe følte jeg mig forpligtet til at have overblik og ansvar for meget mere, end jeg kunne rumme. Jeg var begyndt at føle, at det hele ville falde fra hinanden, hvis jeg ikke var der. Og det sled på mig. Samtidig var Borgerlyst lidt i et vade-sted. Vi havde været i gang i lidt over et år, og vi havde lavet nogle sjove eksperimenter,

men vi stadig usikre på formen og hvad det egentlig skulle ende med. Selvom det føltes vigtigt, var det ikke vigtigt nok til at jeg ville undlade at tage afsted.

Så jeg besluttede mig for at rejse til Mellemøsten i tre måneder. Mest af alt for at komme væk fra hjertesorger og hjemløshed, men ligeså meget for at få skyllet hverdagen af mig og koble fra. Ved at være væk i lang tid ville jeg få lejlighed til at mærke efter hvad jeg savnede ved Danmark, og dermed hvad der var vigtigt for mig derhjemme.

Jeg havde sagt til alle, at jeg ville være tilbage i slutningen af juli, men jeg var afklaret med, at det var en mulighed, at jeg ikke kom tilbage. Mentalt havde jeg behov for at slippe mine forpligtelser, og se, om de projekter, jeg havde været med til at skabe, kunne stå selv. For det ville gøre mig i stand til at komme tilbage på en anden måde end tidligere.

Jeg brugte det meste af min tid i Mellemøsten på at være frivillig i en alternativ kibbutz i Israel. Det var et meget stærkt form for fællesskab, og selvom beboerne gjorde meget ud af at byde udlændinge som mig velkomne, så understregede sproget og kulturen til stadighed, at dette ikke var mit fællesskab. Og selvom jeg lærte meget og nød det simple liv med at passe geder og trimme daddelpalmer, føltes det kun som en pause fra noget større og vigtigere.

Og langsomt gik det op for mig, at det, som jeg savnede mest af alt, var at være en del af et fællesskab, hvor jeg følte, at jeg hørte til. Jeg ville ikke rejse verden rundt og være en kortvarig del af andres liv. Jeg ville være et sted, hvor jeg kunne føle mig hjemme. Hvor jeg kunne føle, at jeg hørte til.

Og jeg begyndte så småt at glæde mig til at komme hjem igen, til alle mulighederne og projekterne. Og jeg nød, at jeg kunne vende hjem utyngtet af de forpligtelser, der før havde fyldt så meget. Jeg kunne komme hjem med ny energi og begejstring og finde en ny rolle og en ny måde at tage del i disse fællesskaber. På mange måder gav denne krise mig en klarhed, som jeg stadig nyder godt af i dag.

Efterår: Alene på skansen

Da vi havde været i gang med Borgerlyst i nogle måneder, kom Andreas pludselig og sagde, at han ville tage nogle måneder til Israel. Dén havde jeg ikke lige set komme.

Det havde krævet mange overvejelser, da jeg besluttede mig for at indgå så tæt et partnerskab med ham om Borgerlyst. Jeg er vant til at leve og arbejde alene, og trives vældig godt med det. Så det havde været ret grænseoverskridende for mig at lukke en anden så tæt ind i kernen af projektet. Og nu havde jeg endelig sænket paraderne og lukket ham helt ind i inderkredsen og syntes, at vi supplerede hinanden helt vildt godt, og at vi arbejdede sindssygt godt sammen. Og vi havde stået som fælles afsendere på det hele. Borgerlyst var virkelig blevet vores projekt – og det var jeg rigtig glad for. Og nu rejste han pludselig lige midt i det hele.

Samtidig syntes jeg selvfølgelig også, at der skulle være plads til den slags. Jeg værdsætter selv min fleksibilitet og frihed så meget, at jeg er hunderød for at komme til at begrænse andres. Og jeg holder selv af at trække nogle måneder ud engang i mellem, og det forestillede jeg mig jo også, at jeg selv skulle gøre masser af gange i fremtiden. Og det var jo også vigtigt, at vi ikke var stavnsbundet – hverken til hinanden, til projektet eller til København. Det ville der jo ikke være meget borgerlyst over. Så selvfølgelig skulle han tage af sted. Det var slet ikke til diskussion.

Men bum. Dér sad jeg helt alene med projektet, netop som det for alvor begyndte at trække tænder ud. Vi var godt i gang, ja, men den første opstartseufori havde for længst lagt sig, og vi stod tilbage med en masse svære beslutninger om, hvilke veje, vi skulle fortsætte ud ad. Vi var ikke i tvivl om, at vi havde ramt rigtigt med en masse. Behovet for at genopdyrke demokratiet. Ønsket om at deltage mere aktivt i samfundet, spirede hos mange

danskere. Længslen efter nye samtaleformater kom tydeligt til udtryk, da vi havde holdt vores første **samtalosaloner**. Navnet Borgerlyst fungerede godt. Civilsamfundet stod på randen til en renæssance. Men folk begyndte også at spørge, hvordan det så egentlig var, de kunne være med i Borgerlyst. Og det havde vi faktisk ikke noget klart svar på. Vi havde troet, vi skulle bruge den første lange tid på at gøre folk opmærksomme på, at der overhovedet var et problem – og så viste det sig, at de fleste sagtens kunne se problemet og havde utroligt meget lyst til at gøre noget. Straks.

Så bum bum. Jeg sad midt i det **iltløse hul**. Nu var det nu, jeg skulle tage vores egen medicin og bare gå efter de lavthængende frugter for at komme videre. Men de eneste lavthængende frugter, jeg kunne se, var ikke nogen, jeg kunne plukke, uden Andreas' velsignelse. For de var jo netop lavthængende for mig, fordi de lå i forlængelse af alle mine særlige kæpheste, erfaringer og kompetencer – så hvis jeg plukkede netop dem lige nu, ville det trække Borgerlyst alt for meget i min retning. Det var sådan, jeg normalt ville have gjort og var vant til at gøre, da jeg arbejdede alene. Men nu var jeg jo netop ikke alene længere. Borgerlyst var et fælles projekt. Så hver gang jeg fandt på noget, faldt handlekraften på, at jeg ikke helt vidste, hvor meget jeg så tillade mig at gå i gang med og føre ud i verden alene, når Andreas stadig var halvdelen af projektet, men bare ikke var der lige nu?

De par måneder er den foreløbig mest stille periode i Borgerlysts udviklingshistorie. Jeg bloggede videre, jeg fik implementeret version 2 af vores hjemmeside, og jeg fandt på at holde superspontane udendørsversioner af Samtalsaloner, hvilket vi også siden har gjort med stor succes. Men ellers var det mest en periode, hvor jeg tænkte rigtig meget over, hvordan vi kunne skabe de rammer, der tilsyneladende manglede, hvis mange flere skulle få mest muligt ud af deres lille ekstra overskud i hverdagen. Men nogen konkrete løsninger nåede jeg aldrig rigtigt frem til.

Det var heller ikke forbi, Andreas havde nogen forkromet løsning, da han vendte hjem fra Israel. Men til gengæld vendte han tilbage med en masse ny energi og lyst til at arbejde videre med Borgerlyst. Og så tog vi i virkeligheden allerede dér fat på et nyt forår i Borgerlysts **kredsløb**. Fuldt af nye idéer, langt klogere på behovet, med et nyt tilvalg af hinanden som samarbejdspartnere og fulde af fornyet handlekraft.

MØDER

—

*Gode møder kan få ting til at ske, bringe nye perspektiver i spil,
styrke fællesskabet og give masser af ny energi.*

Desværre har alt for mange møder i stedet det med at trække tid og tænder ud.

*Derfor er det en god idé at holde færre møder,
men til gengæld sørge for at have forberedt dem så godt,
at hvert møde skaber ny begejstring og styrker sammenholdet.*

En af de ting, vi opdagede meget tidligt i vores arbejde med Borgerlyst var, at når vi snakkede med andre om deres demokratiske engagement – eller mangel på samme – sagde rigtig mange, at de egentlig gerne ville engagere sig mere i frivilligt arbejde eller være med til at søsætte nye projekter, men “at de ikke magter alle de møder”.

Det er ærgerligt. For møder kan være fantastiske anledninger til at samle spændende mennesker, mixe kompetencer og bringe mange forskellige perspektiver i spil. Når møder er gode, er de virkelig gode. Men når de er dårlige, er vi helt enige. Så kan de være virkelig dårlige og lynhurtigt dræne en gruppe mennesker for engagement og energi. Også selvom alle har de bedste intentioner.

Men møder er et af grundvilkårene, når man skal arbejde sammen med andre. Møder er de aksler, vores organisationer og projekter roterer omkring. For hvis man skal reducere begrebet ‘organisation’ til sin mest grundlæggende essens, betyder det bare ‘enighed’ – at vi er nået til enighed om noget, vi i fællesskab søger at føre ud i livet. Men denne enighed opstår ikke af sig selv. Den tager tid, tillid og fælles forståelse. Og det kræver, at vi mødes. Derfor er det her så vigtigt, at vi alle bliver bedre til at holde gode møder.

Gode møder styrker borgerlysten

Tænk bare, hvis vores møder var dér, hvor vi fik energi. Hvor vi i fællesskab blev mindet om, hvorfor vi gør det her sammen. Hvor vi rykker og bliver begejstret for det arbejde, som vi laver mellem møderne. For i sidste ende er det jo formålet med at holde møder: At vi gennem vores fælles arbejde og koordinering bekræfter hinanden i, at det, vi skaber sammen, er vigtigt, og at vi får mod på mere.

Gode møder skaber en samhørighed, et nærvær og en følelse af fællesskab, som emmer af borgerlyst. Og det er bestemt ikke tilfældigt, at mange af vores eksperimenter netop handler om at udvikle nye måder at mødes og snakke sammen på. **Samtalesaloner** handler om at styrke samtalekulturen helt generelt og skabe møder mellem fremmede, der får mulighed for at udforske hinandens perspektiver og personlige erfaringer. **Træffetid** skaber rum for spontan og gensidig mesterlære. **Sammenskud Live** understøtter den faglige krydsbestøvning og nye samarbejdskonstellationer.

Vi oplever, at der er meget stort behov for den slags nye mødeformater. For vi er ikke nær så gode til at holde møder, som vi selv tror. Ifølge mødeforskeren Ib Ravn skyldes det en særligt dansk mødekultur, der er præget af en helt særlig forståelse af, hvad et møde er, og hvordan det foregår: Vi skal sidde rundt om et bord. Der skal være kaffe og kage. Det skal vare ca. halvanden time. Der er måske, måske ikke, blevet sendt en dagsorden ud. Og der bliver lavet et referat bagefter. Vi lærer det allerede i folkeskolen, og vi får hurtigt mange års erfaring i at gå til møder på præcis den samme måde. Og efterhånden er det helt indgroet i os, at det er den måde, vi bør mødes på.

Men møderne drukner ofte i lange, ustrukturerede snakke, hvor man ikke når frem til noget som helst. Man siger, at definitionen på sindssyge er at blive ved med at gøre den samme ting og blive ved med at forvente et nyt resultat. Og alligevel bliver vi ved med at holde møder på den samme, gamle måde. Måske er det på tide at overveje, om det i virkeligheden ikke er måden, vi holder møder på, som der er noget i vejen med?

Netop dette har Ditte Wulff, der tidligere har arbejdet som mødekonsulent, og i dag er leder i webvirksomheden 23, undersøgt nøje. Hun forklarer, at vores forståelse af, hvad et møde skal være, er blevet så fastlåst, fordi vores mødekultur og vores demokratiforståelse er så tæt flettet sammen: "Vi tror simpelthen, at mødet altid skal være et demokratisk forum. Og at demokrati er lig med, at alle siger noget. Og at vi helst alle sammen siger lige meget. I skolen har vi jo lært, at hvis vi blot rakte hånden op, skulle vi nok komme til. Og mødelederen tør ikke afbryde, for det ville jo være udemokratisk."

Men det er ikke alle møder, der er lige demokratiske. Selvom formålet med møder er at skabe noget sammen, betyder det ikke, at vi skal tale os til rette om alting. Ja, der kan være møder, hvor formålet er at skabe en fælles forståelse, og hvor det er vigtigt, at vi bruger lang tid på at lytte og tale for og imod. Men der er også masser af møder, hvor formålet bare er at skubbe nogle ting fremad, fordele nogle opgaver og komme videre. Og det behøver man ikke den store demokratiske fællesånd for at gøre.

Demokratiske modsætninger

Møder er på mange måder demokrati i praksis. For det handler grundlæggende om at tage beslutninger sammen. Men som forfatteren Rune Lykkeberg beskriver i sin bog *Alle har ret*, rummer demokratiet nogle meget tankevækkende modsætninger, som vi ofte overser. For demokrati er fornuft, men demokrati er også følelse. Lykkeberg siger, at der er to typer demokratiske mennesker:

Der er de **rationelle demokrater**, der ser det rationelle som den højeste autoritet. Her handler det om at forhandle sig frem til klart definerede regler og procedurer ud fra almene principper om, hvordan 'man' gør. Den rationelle demokrat i sin yderste ekstrem er Frank fra tv-serien *Klovn*. Han taler altid om, hvad 'man' bør gøre, selv når det gælder ekstremt specifikke og personlige situationer (så som: "Man må aldrig lade sin bedste ven være alene med en sexolog!")

Og så er der de **romantiske demokrater**, der ser det følelsesmæssige som den højeste autoritet. Det handler om at mærke efter og kun handle efter det, som føles rigtigt "for mig i dette øjeblik". Den romantiske demokrat i sin yderste ekstrem er Casper fra *Klovn*. Han gør kun, hvad han har lyst til og handler straks på det. Men omvendt betyder det også, at han ikke længere kan gøre sin pligt i ægtesengen med sin kone Iben, fordi han ikke har lyst til det, som han skal.

Mange demokratiske konflikter opstår således i mødet mellem disse to demokratiske arketyper. Lykkeberg bruger arrangerede ægteskaber som eksempel: Ud fra et rationelt demokratisk perspektiv skal staten gå ind og lovgive for at sikre, at reglerne ikke bliver misbrugt. Ud fra et romantisk demokratisk perspektiv kan staten aldrig gå ind og bestemme over folks følelser. Det er op til folk selv at mærke efter, om ægteskabet er det rigtige for dem.

Der vil altid være situationer, der kræver, at man lader følelserne råde i forhold til bestemte beslutninger, og andre situationer, hvor man bør lade fornuften råde. Dermed bliver udfordringen at finde ud af, hvad der er vigtigst i en given situation.

Lykkebergs pointe er, at det ikke duer at nå til den lighedstrygge, altomfavnende konklusion, at “alle har ret”. For alle kan ikke have ret, når vi skal træffe svære beslutninger sammen. Det er blandt andet derfor, at vi har så svært ved at holde gode møder.

Hvad er formålet?

Møder handler altså ikke kun at nå frem til en beslutning, men også om at finde ud af, hvilken type beslutning der er nødvendig. Er det en demokratisk beslutning eller ej? Er det noget, vi skal forholde os til følelsesmæssigt eller rationelt? Kort sagt, har forskellige møder forskellige formål, og inden i hvert møde kan der være forskellige punkter med forskellige mål. Problemet er, at vi let blander mange forskellige punkter i løbet af det samme møde uden at være opmærksomme på, at vi skal snakke om dem på forskellige måder.

Ditte Wulff fortæller om et møde, hun observerede, hvor et af punkterne på dagsordenen bare hed ”Hjemmeside”. Men ingen af deltagerne vidste, hvad punktet handlede om. Lederen gav et kort oplæg, og så gik snakken i alle mulige retninger. Én begyndte at idéudvikle og vise eksempler på hjemmesider, som de kunne blive inspireret af. En anden diskuterede prioriteringen af at påbegynde arbejdet med hjemmesiden nu, for der var så meget andet, der var vigtigere. En tredje snakkede om deadlines. Og en del sagde slet ikke noget.

“Der opstod hurtigt nogle møder i mødet, som var helt forskellige måder at snakke om det samme punkt på. Det er et fuldstændigt klassisk eksempel på, hvad der sker, når vi ikke definerer formålet med den snak, vi skal have på mødet,” forklarer Wulff. “For så tillader vi, at folk bare tager den i alle mulige retninger. Og alle gør det jo med de bedst tænkelige hensigter. Selv dem, der ikke siger noget, gør det, fordi de tænker, at det er sådan, de bedst bidrager.”

Det viste sig, at i dette tilfælde skulle gruppen bare informeres om, at de højere magter havde besluttet, at hjemmesiden skulle redesignes. Det var slet ikke et oplæg til diskussion, og det betød, at de mennesker, som engagerede sig i punktet ved at komme med idéer

og foreslå en plan, i virkeligheden spildte deres energi. For beslutningen var jo taget. Jo mere uklar dagsordenen er, jo større er risikoen for, at deltagerne bliver skuffede over, hvad mødet handler om, og hvad de kan bidrage med, fordi det ikke svarer til deres forventninger. Derfor handler det om at afstemme deltageres forventninger til, hvad mødet handler om, og hvad de kan bidrage med. Hvis bare punktet på dagsordenen havde lydt "Orientering om nye planer for hjemmesiden", ville alle deltagerne have vidst, de bare skulle orienteres.

Det kræver ekstra forberedelse og omtanke at skrive den slags ekstra detaljer på dagsordenen. Og det er ikke noget, vi er vant til at gøre. Men den form for mødeforberedelse betaler sig. For det kan godt være, at det tager længere tid at forberede mødet, men til gengæld kan man virkelig få følelsen af, at et møde rykker. Konklusionerne står klart, man nåede igennem hele dagsordenen – og slutter ti minutter før tid!

Det handler i høj grad om at ændre forventningerne til, hvad det vil sige at være til et møde. Vi har vel alle prøvet at være til en generalforsamling, hvor folk tror, at de skal tale som en advokat for at blive taget alvorligt ("... så må jeg gøre opmærksom på, at i henhold til paragraf 4, stykke 8 ..."). Det påvirker hele stemningen og hele den holdning, deltagerne går ind til mødet med: Armene over kors. Tilbagelænet. Rynkede bryn. Et udtryk af skepsis og mistillid. De påtager sig det ansvarfulde hverv at være demokratiske vagthunde, hele tiden på udkig efter en detalje, de kan spørge ind til eller bore i.

Og pludselig er der en, der rækker hånden i vejret, får ordet og siger: "Det er ikke så meget et spørgsmål, mere en kommentar", hvorefter vedkommende bruger 10 minutter på at udbrede sig om, hvorfor man burde have grebet tingene an på en helt anden måde. Og det får selvfølgelig bare de ansvarlige til at blive endnu mere formelle og stramme i betrækket. Og imens sidder alle de andre mødedeltagere og fortryder inderligt, at de overhovedet dukkede op.

Vi skal lære at påtage os meget mere ansvar for, at møderne bliver så gode, konstruktive og effektive som muligt

Perspektiver fremfor stemmer

Beviset på, at det har været et godt møde, er, at det kollektive udbytte har været godt. At vi i fællesskab har fået rykket på de ting, vi satte os for at rykke på. “Det handler ikke om bare at sidde og fremhæve sig selv. I stedet handler det om at kunne sætte sig selv lidt mere til side,” påpeger Ditte Wulff. Dette bryder grundlæggende med vores vante opfattelse af mødet som et demokratisk forum, hvor alle altid ikke bare har lige meget ret til – men også en forventning om – at komme til orde. For som Wulff understreger, så handler det ikke om, at alle stemmer skal høres, men om, at vi skal lære at høre alle perspektiver.

Vi skal lære, at det ikke vores stemme, der er vigtig i selv, men de nye perspektiver, som vi bidrager med. Der kan sagtens være en situation i et møde, hvor det kan være helt irrelevant at høre nogen gentage en holdning, som andre allerede har givet udtryk for. For så er det perspektiv kommet til udtryk. Men det er meget relevant at høre alle de forskellige perspektiver, der måtte være på en sag.

Det er selvfølgelig lettere sagt end gjort, for der vil altid være en masse andre hensyn at tage. Nogle mødedeltagere forstår og beslutter sig ud fra følelser, og andre forstår og beslutter sig ud fra rationelle overvejelser. Og så kan det sagtens være, at de når frem til den samme konklusion, men de har hver især brug for at høre og argumentere på forskellige måder for at nå dertil.

På den måde er der altid en risiko for, at nogen kommer til at dominere et møde. Ofte skyldes det, at de mest selvsikre eller ekstroverte ofte virker, som om de ved bedre og derfor taler mest. Men ifølge socialpsykologen Berit Ås sker det også ofte, at mødedeltagere bruger forskellige ‘herskerteknikker’ til – bevidst eller ubevidst – at styrke deres position for at få deres egne holdninger til at stå i et bedre lys og miskreditere andres. De fleste af os kommer til at bruge herskerteknikkerne fra tid til anden uden at tænke over det. Det sker typisk, når vi omgås folk, der umiddelbart ligner os selv. For så glemmer vi helt, at de alligevel kan have helt andre vilkår eller forudsætninger for at deltage i mødet, som slet ikke ligner vores egne. Og så kan vi let komme til at dominere et møde uden at være klar over det.

Men andre gange er der mødedeltagere, der med fuldt overlæg benytter sig af hersker-teknikkerne. En af de vigtigste og farligste af disse er at tilbageholde information, så mødedeltagerne ikke alle har lige mulighed for at forberede sig på og forholde sig til en forestående beslutning. Når den tilbageholdte information så pludselig kommer på bordet, har de svært ved at reagere og argumentere ordentligt på baggrund af den. Og nogle gange kan et par af mødedeltagerne 'klappe beslutningerne af', inden selve mødet går i gang. Hvilket i praksis betyder, at de slet ikke er åbne for de øvrige mødedeltageres perspektiver og argumenter, fordi beslutningen allerede er truffet. Derfor er det vigtigt, at alle deltagere har lige adgang til den nødvendige information og ved, hvornår beslutningerne reelt bliver truffet, så de har mulighed for at give deres perspektiver til kende.

Den bedste måde at undgå, at nogle få mennesker kommer til at dominere et møde, er, at vi hver især giver slip på vores ret til at tale, og i stedet tage mere fat på vores pligt til at bidrage. Det handler om at slippe vores individuelle behov for at komme til orde og i stedet koble ind på gruppens fælles ønske om at nå frem til beslutninger, som alle kan acceptere.

Det handler i udgangspunktet om at acceptere, at vi ikke behøver at være enige om alt. For vi vil ikke nå frem til en måde at træffe beslutninger på, hvor alle altid har ret. I stedet kræver det, at vi er i stand til at lytte til perspektiver, der er grundlæggende forskellige fra vores egne, og at vi sammen kan finde frem til fælles løsninger uden at påtvinge andre vores egne holdninger. I sidste ende vil det gøre os i stand at træffe beslutninger, der – som antropologen David Graeber udtrykker det – handler om fælles løsninger på fælles problemer, fremfor en kamp mellem forskellige interesser.

Mødehuset

For at sikre et godt møde er det vigtigt, at mødelederen påtager sig at skabe rammerne for mødet og holde folk fast på dem. Som vi bemærkede ovenfor, kræver forskellige punkter ikke alene forskellige måder at snakke sammen på, men også forskellige måder at træffe beslutninger på. Og ofte også forskellige måder at være sammen på. Og det er mødelederens fornemste opgave at sørge for, at alle deltagere i mødet forstår, hvordan gruppen i fællesskab snakker om et bestemt punkt.

Ditte Wulff har udviklet redskabet *Mødehuset*, som er en model for, hvordan vi kan opbygge vores dagsordener, så vi giver os selv bedre forudsætninger for at holde gode møder. *Mødehuset* opstod, fordi folk spurgte hende, hvordan de kunne facilitere møder, uden at hun selv var der til at lede mødet, og uden at de skulle på et længere kursus.

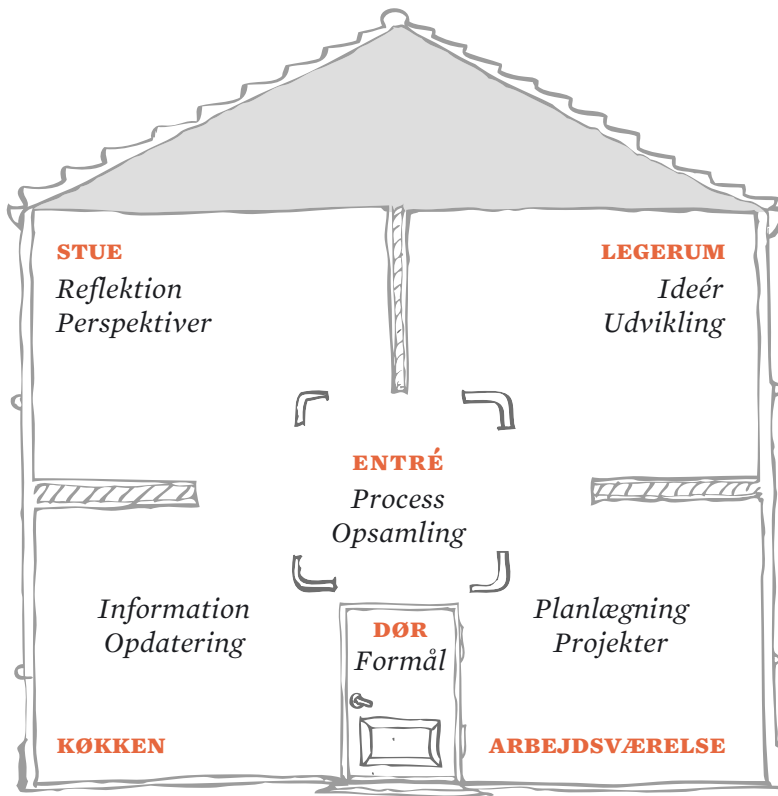
Modellen består af fem rum: Køkken, stue, legerum, arbejdsværelse og entré. Og de fem rum repræsenterer de fem hovedkategorier af snakke, man typisk har på et møde. De er sat ind i fem forskellige rum for at gøre det nemmere at se, hvilke forventninger og forestillinger der er til et punkt, alt efter hvilket rum det er sat ind i.

Hele idéen med *Mødehuset* er at skabe forskellige kontekster for, hvordan vi snakker sammen på et møde, og sætte nogle rammer, der gør det nemt at navigere sammen. Det handler bare om at lege med på metaforen:

Køkkenet er sådan et hverdagslivs-familiekøkken, hvor familien kommer hjem, og nogen er i gang med at lave mad, og man når lige at pakke indkøbsposen ud, mens man spørger, om det har været en god dag, og man finder ud af, om nogen har ringet til tandlægen, ligesom man havde aftalt. Det er et ud og ind-rum. I en mødekontekst vil det sige, at det er der, snakken er informerende og opdaterende. For hvis der var en, der sagde, at de havde haft en forfærdelig dag, ville man nok lige sætte sig ned og snakke om det i stuen i stedet for at blive stående i køkkenet. Så i køkkenet går tingene hurtigt, og man går ikke særligt meget ned i detaljen. Man giver information, og man modtager information. Man bearbejder den ikke. Det er den slags, som i mødeverdenen ofte bliver kaldt 'siden sidst' eller 'bordet rundt'.

Stuen er der, hvor vi sænker tempoet, og hvor vi har tid til at være. Det er der, man har indrettet sig med møbler, der er rare at sidde i i lang tid og med ro omkring sig. Her kan man i en mødekontekst tage de snakke, der kræver lidt mere ro. Der er ikke hele tiden nogen, der er på vej ud eller ind, men alle er samlet i ét rum uden afbrydelser. Stuen egner sig til de punkter på dagsordenen, der kræver, at man når frem til en fælles forståelse. Eller får snakket ordentligt sammen, hvis der er en, der har det svært. Der, hvor der er behov for, at vi tager det seriøst og giver det tid.

Mødehuset

Legerummet er der, hvor man går ind og bare prøver ting af. Hvis det var et fysisk rum, ville legerummet være der, hvor der var ikke var særligt rent, men inspirerende og farverigt med maling på gulvet. Det kan også være, at det mentale billede af et børneværelse giver bedre mening. Der, hvor man kan tage et-eller-andet og kalde det et sværd. Og hvor der ikke er nogen, der kommer og siger, at “det er altså bare et sugerør”. Der går man ind, når man skal idéudvikle. Når man skal finde nogle kreative løsninger på nogle problemstillinger, hvor man godt må tænke lidt stort, og hvor man godt må sige nogle ting, der bagefter viste sig ikke at være rigtige. Det er der, man som gruppe kan udforske sammen uden at gå ned i de praktiske detaljer. Her handler det om at skabe en stemning, der gør, at folk tør ‘kaste med farver’.

Arbejdsværelset er der, hvor man går hen, når man skal udrette noget. Der går man ind, når man er klar til at få ordnet en masse praktiske ting. Det handler om den praktiske planlægning og koordinering. Her er man realistisk og prioriterer, laver aftaler, fastlægger budgetter og fordeler ansvar og opgaver.

Entréen er det eneste rum, hvor man snakker om møde og proces. Hvis vi forestiller os vores møde som et hus, er det klart, at man ikke kan gå igennem væggene. Så derfor har Mødehuset en entré, som man skal gå igennem for at komme fra det ene rum til det andet. Det betyder ikke, at man skal diskutere proces, hver gang man er i entréen. Det betyder bare, at når man for eksempel går ud af stuen og går over til arbejdsværelset, skal man lige huske at sige det. Alle skal være opmærksomme på, at nu starter en anden form for snak. Nu har man sluppet den overordnede diskussion og er klar til at aftale de praktiske detaljer. Så entréen er der, fordi det er den eneste måde, man kan komme videre på. Og man kan ikke komme rundt uden at fortælle, at man bevæger sig.

Som model og metafor kan Mødehuset være med til at tydeliggøre, at I som gruppe ikke skal springe rundt og snakke om tingene på forskellige måder, når der er flere forskellige punkter på dagsordenen. I stedet skal I tage et rum ad gangen. Og blive i det rum – og være sammen på den måde, til I er færdige med dén del af snakken. I kan jo ikke høre hinanden, hvis I befinder jer i forskellige rum. Hvis én er totalt opslugt i en legerumsmentalitet, og en anden snakker budgetter, kan de reelt ikke høre hinanden. Så ender det med, at de taler forbi hinanden, og mødet degenererer til en lang, ustruktureret snak om flere ting på samme tid. Og det er der, man som mødeleder kan bruge *Mødehuset* til at skabe struktur og en fælles forståelse for, hvad der skal snakkes om, og hvordan deltagerne skal snakke om dette punkt lige nu.

Nye mødeformater

Hele pointen med *Mødehuset* og al denne snak om møder er helt basalt, at møder ikke bare er møder. Møder skal tilpasses og skræddersys de emner, beslutninger og samtaler, de skal rumme. Det er kort sagt vigtigt at vide fra starten, hvad formålet med mødet er, for at man overhovedet kan finde ud af, hvordan man skal gribe det an. I *Mødehuset* er mødets formål hoveddøren, som man går ind ad for overhovedet at deltage i mødet. Vi skal være

enige om, hvad vi skal have ud af mødet, for ellers kommer vi til at tale forbi hinanden. Nogle møder er lange snakke i stuen, hvor vi hører alle perspektiver og når en fælles forståelse og en demokratisk beslutning. Andre møder foregår udelukkende i køkkenet og arbejdsværelset og handler om informationer og koordinering. Den slags møder behøver ikke være demokratiske, for de handler mest af alt om at fordele arbejdsopgaver og uddele ansvar til dem, der rent faktisk skal udføre arbejdet. Og så handler det mest om at notere, hvem der gør hvad og give dem frie hænder til at gøre, som de synes. Og andre møder er bare uforpligtende idéudvikling i legeværelset, hvor alle kan bidrage i det omfang, de har lyst.

I virkeligheden egner de færreste møder sig særlig godt til at blive holdt rundt om et bord med blødt brød og kaffe. Nogle møder holdes bedst stående. Andre fungerer godt som walk-and-talk. Nogle fungerer godt med masser af modellérvoks, lego-klodser og tegneredskaber. Og visse møder er det bedst slet ikke at holde, men i stedet bare koordinere online.

Borgerlystne møder

Fordi vi kun er to i Borgerlyst, er vores møder ofte lange gåture. Det er overskueligt og nemt. Men vi har også haft rig lejlighed til at eksperimentere med at udvikle nye mødeformater og genopfinde gamle. Vi har brugt elementer fra vores samtalesaloner til at lave nye formater for borgerinddragelse, netværksmøder, konferencer og idéudviklingsworkshops. Samtaleteknikkerne giver nye muligheder for at blande folk på kryds og tværs og åbne for reelle og ligeværdige samtaler mellem mennesker, der ellers ikke ville få lejlighed til at høre hinandens vinkler på verden.

Vi har for eksempel udviklet en slags **udviklingssaloner** – et helt nyt mødeformat, der er lige dele samtale og idéværksted. Her arbejder hver deltager med sin egen idé, men sparrer undervejs med de andre deltager, så der opstår en masse faglig krydsbestøvning. På den måde kommer alle deltagerne hurtigt fra tanke til handling. For idé til prototype.

Vi har også brugt teknikkerne fra **Samtalsalonerne** undervejs i konferencer til at give deltagerne mulighed for at udveksle tanker, perspektiver og tilgange. Og denne slags

styrede samtalerum har vist sig at være virkelig tiltrængte. For selvom konferencer mest af alt handler om at møde alle de andre, der interesserer sig for det samme emne, og mange ofte smilende siger, at pauserne er det allervigtigste, så sker det bare ikke af sig selv. Alt for ofte er pauserne så korte, at man alligevel ikke rigtigt kan få hul på en ordentlig samtale udover det klassiske: “Nå, hvad laver du så”, når man lige har skimmet hinandens navneskilte. Men ved at mixe forskellige samtaleøvelser ind undervejs, opstår der nogle helt nye rum til at snakke godt med nogle helt nye, og på den måde knytte de relationer, der kan give plads til gode samtaler i kaffepauserne og over frokosten.

Vi har også brugt disse teknikker til at få folk med meget modstridende holdninger til at sætte sig ned sammen og udvikle løsninger sammen. For eksempel var Nadja vært for miljøministerens topmøde om vandmiljøplaner i 2012. Her havde ministeren indbudt alle nøgleinteressenterne fra både landbruget, miljøorganisationerne og forskningsverdenen til et døgns samtaler. Efter 24 timer var deltagerne nået frem til en lang række punkter, de var så enige om, at de fremadrettet kunne koncentrere sig om at finde en løsning på de sidste stridspunkter. Og ikke mindst havde de opnået langt større forståelse for og viden om hinandens standpunkter.

På den måde kan teknikkerne fra **Samtalesalonerne** – som du kan læse meget mere om i eksperimentet **Samtalesaloner** og lynkurset om, **hvordan du holder dine Samtalesaloner** – give nyt liv til gamle mødeformer og trætte diskussioner. For i stedet for at holde fast i de velkendte mødeformater med paneldebatter, håndsoprækning, talerækker og runder er der masser af plads til at prøve nye formater af.

Og der er mange flere idéer at tage fat på. For eksempel ‘pop-up-møder’, hvor man holder møder i midlertidige rammer, ofte i det offentlige rum. På den måde kan man holde mødet på det sted og i den kontekst, som mødet handler om. Eller ‘lyttemøder’, hvor de, der almindeligvis har autoritet og taletid, holder mund og lader andre, der ellers ikke kommer til orde, få lejlighed til at dele deres perspektiver. Det skete for eksempel på Folkemødet i 2011, hvor fagforeningen 3F inviterede arbejdsløse bornholmere til at komme til orde overfor en gruppe folketingspolitikere. Da vi selv holdt *Samtalesalon om Valg* på Københavns Rådhus op til kommunalvalget i 2013, var det også spændende at

se, politikere fra mange partier snakke med vælgerne på helt lige fod. Dette format kan sagtens tilpasses andre sammenhænge, hvor der er en ulige magtbalance: Mellem professorer og studerende, læger og patienter og pårørende – eller arbejdsgivere og ansatte.

Der er så meget plads til kreativitet og nytænkning, når det kommer til den måde, vi holder møder på. Og jo bedre vi bliver til at strukturere og lede vores møder, jo mere energi, begejstring, og jo bedre beslutninger og fremdrift vil det give for vores projekter.

Erhvervsmanden Dee Hock fortæller i sin erindringsbog *One From Many* om en af sine gamle chefer, der altid afsluttede sine møder med at spørge “tjente dette møde jeres formål?” På den måde kunne han sikre sig, at der ikke var nogen, der gik skuffede fra mødet, fordi det ikke levede op til deres forventninger. Hvis vi virkelig bliver gode til at holde møder, så skal vi turde stille os selv det samme spørgsmål, hver gang vi afslutter et møde. Og her skal vi altid huske på, at formålet med et møde ikke bare er de ting, dagsordenen siger, vi skal nå. Det er også at give os mod og energi på at arbejde videre frem til det næste møde.

Læs mere

- Ib Ravn er en grand old man indenfor mødefacilitering. Og hans bog *Facilitering* (Gyldendal Akademisk, 2011) er et godt sted at starte for at få en grundig indføring i, hvordan man holder gode møder.
- Rune Lykkeberg udfolder mange af de underliggende modsætninger, der er i det danske demokrati i sin bog *Alle har ret* (Gyldendal 2012)
- Ditte Wulffs koncept *Mødehuset* er tilgængeligt under en Creative Commons licens på <http://mødehuset.dk>
- David Graeber har arbejdet meget med demokratiske møder i blandt andet Occupy Wall Street, og har skrevet en bog om sine erfaringer: *The Democracy Project* (Spiegel & Grau, 2013)
- Anekdoten om bankmanden, der altid afsluttede sine møder med at spørge, om mødet havde tjent deltagernes formål kommer fra Dee Hock's fremragende erindringsbog *One from many* (Berrett-Koehler Publishers, 2005)

Sammens kud Live

Hvad: To mislykkede forsøg med digitale platforme. Herefter to meget vellykkede live-arrangementer, som vi regner med at holde mange flere af.

Hvornår: Launch af første platformsforsøg i maj 2012. Det første Sammens kud Live-arrangement løb af stablen i februar 2013.

Hvorfor: Vi ville gerne udvikle de optimale rammer for 'faglige sammens kudsgilder', så alle kunne udnytte deres borgerlyst optimalt og bidrage med det, de havde tid, lyst og overskud til.

Det er langt fra alle vores projekter, der har været lige vellykkede. Et af dem, vi har brugt mest tid på, og som vi alligevel aldrig rigtigt har fået til at fungere, er hjemmesiden *Sammenskud.dk*.

Idéen til *Sammenskud* opstod med inspiration fra det hedengangne amerikanske tidskrift *Whole Earth Catalog*. Det var et alternativt opslagsværk, der vandt stor udbredelse i 1970'erne med en mærkelig blanding af helt konkrete redskaber, boganmeldelser, råd og idéer. Kataloget var en slags internet før internettet, hvor alskens sjove og overraskende idéer blev samlet af en dygtig redaktion. Og kataloget blev et samlingspunkt for en hel generation af alternativt tænkende borgerlystne, før det hed borgerlystne.

Tænk, hvis vi kunne lave et lignende inspirationskatalog over koncepter, som kunne inspirere en ny generation med redskaber til at forløse deres borgerlyst. En slags kogebog, hvor alle kunne finde – og dele! – opskrifter som **samtalosaloner** eller **fødevarefællesskaber** og kunne blive inspireret til at starte noget lignende op selv. Det burde tilmed være meget nemmere nu end i 1970'erne. For som vi beskriver i perspektivet om **Sammenskud** har vi alle set, hvordan nye internetplatforme som Facebook gør det let for folk at finde og komme i kontakt med hinanden. Hvordan Wikipedia har gjort det muligt for tusindvis af mennesker at udvikle en fantastisk samling af viden. Og hvordan sider som *Gomore.dk*, *Couchsurfing.org* og *Landshare.net* har gjort det let at finde sammen med ligesindede og deles om ressourcer, som ellers ville stå ubrugte hen.

Tænk, hvis vi kunne bygge en platform, der kunne få folk til at handle sammen på nye måder! Tænk, hvis vi kunne få folk fra hele Danmark (eller hele verden!) til at deltage og bidrage på denne platform! Tænk hvis det her kunne blive den nye Wikipedia for borgerlyst! En fælles værktøjskasse for handlekraft i hverdagen, hvor alle kunne byde ind med deres idéer og erfaringer fra borgerlystne projekter.

Dén ambition var både Andreas og Nadja meget opsatte på at føre ud i livet. Men Nadja havde travlt med alt muligt andet på det tidspunkt, og Andreas allierede sig derfor med sine venner Jacob Rask og Nikolaj Bøcher, der også tændte på idéen. Og sammen gik de i gang med at bygge hjemmesiden *Sammenskud.dk*. Andreas, Jacob og Nikolaj brugte lang

tid på at indsamle opskrifter på koncepter, der kunne indgå i kataloget, og nørdede med mange skøre projekter og metoder fra hele verden. De brugte også lang tid på at undersøge tekniske løsninger og tilpasse plugins og grafik og nulre med detaljerne.

Men da *Sammenskud.dk* endelig var klar til launch, stod det hurtigt klart, at al den bagvedliggende research og arbejdet med at bygge platformen slet ikke var det sværeste. Det svære var at få folk til at bruge den. Og her kom konceptet helt til kort. Det var svært for andre at afkode, hvad *Sammenskud.dk* gik ud på. Al snakken om koncepter og opskrifter var blevet lidt for abstrakt og derfor var det tilsvarende svært at forstå, hvordan man selv kunne bidrage. Så det var der ikke rigtigt nogen, der gjorde, selvom begejstringen for selve idéen var stor.

I bedste **beta**-ånd arbejdede Andreas, Jacob og Nikolaj videre med at udvikle og simplificere siden, så den var nemmere at forstå. Men i virkeligheden var problemet endnu mere grundlæggende end den tekniske løsning og formidlingen af konceptet. Det var, at sidens grundlæggende udformning simpelthen ikke indbød til handling. Det blev aldrig mere end et inspirationskatalog.

Nu skal man ikke kimse ad inspirationskataloger. Nogle af vores andre eksperimenter – som **Folkets Stemmer** og **Hverdage** – er netop inspirationskataloger, og vi får ofte mails fra folk, der skriver for at fortælle os, hvor meget inspiration og borgerlyst, de har fået ud af at udforske dem. De har selv fundet deres egne veje til en mere borgerlysten hverdag i spændingsfeltet mellem de mange sideordnede indlæg, i stedet for at skulle læse én tekst, hvor nogen påduttede dem, hvad de skulle mene. Og på samme måde kunne *Sammenskud.dk* med nogle justeringer sikkert have udviklet sig til et fint og meget brugbart inspirationskatalog, hvis vi bare havde påtaget os at blive ved med at fylde indhold i.

Men nu havde ambitionen med *Sammenskud.dk* fra starten været en anden. Det var meningen, der skulle komme handlinger og konkrete sammenskud ud af det. Men det viste sig, at alle de mange forskellige idéer og projekter på platformen endte med at gøre det sværere snarere end lettere at vælge, hvad man skulle engagere sig i. Det er lidt ligesom netdating: Alle har for travlt, og alle mener, de kan finde noget bedre. Man kigger på en

anden måde, når man ved, at man har masser af muligheder og ikke er forpligtet til at vælge nogen af dem. På *Sammens kud.dk* stod alle idéer og projekter ligestillet, så hvordan skulle man så kunne vælge? Hvorfor skulle man lige vælge dét projekt fremfor alle de andre?

Mens webplatformen blev ved med at drille, skete der til gengæld noget interessant den gang vi holdt launchfest for *Sammens kud.dk*. I stedet for at holde launcharrangementet som en klassisk samtalesalon, havde Andreas arrangeret det som en slags 'menneskelig opslagstavle'. Han havde inviteret en håndfuld projektmagere til på to minutter at fortælle, hvad deres projekter gik ud på, og hvordan man kunne være med i projektet. Det var kort, men nok til, at gæsterne fik et indtryk af de forskellige projekter og hvor forskelligt **sammens kud** kunne komme til udtryk i praksis. Bagefter var der fredagsøl – og det var helt utroligt at se, hvor inspirerede gæsterne var blevet, hvordan oplægsholderne begyndte at udveksle erfaringer og hvor mange, der gik hen til oplægsholderne for at komme med på projekterne. Dét éne arrangement skabte på et par timer langt flere forbindelser, spirende sammens kud og handlinger, end de mange måneders arbejde med webplatformen havde gjort.

Og egentlig er det meget smukt i al sin banale enkelthed: Det handler helt grundlæggende om sociale relationer. Om fællesskaber. Om venner. Det handler om at møde mennesker. Når vi engagerer os i noget, er det oftest fordi, vi bliver trukket med af vores venner, eller fordi vi får det anbefalet igen og igen af mennesker, vi stoler på. Vi engagerer os, fordi vi kan se, at vi kan løse en konkret opgave og gøre en meget konkret forskel og hjælpe vores venner.

Efter lanceringen gik der ikke længe før Andreas, Jakob og Nikolaj slap *Sammens kud.dk*, og platformen lå i dvale et par måneder. Men Nadja og Andreas kunne ikke rigtigt glemme, hvor godt den 'levende opslagstavle' fra launcharrangementet havde fungeret. Så vi besluttede at give *Sammens kud.dk* en chance til. Denne gang i form af en slags online 'opslagstavle' over borgerlystne projekter, hvor man kunne slå projekter op, dele erfaringer og finde ligesindede. Stærkt inspirerede af det flotte amerikanske website *If we ran the world* ville vi gøre det så nemt som muligt at knække projektet op i mikrohandlinger, som de enkelte deltagere hurtigt kunne melde sig til at løse.

Vi kaldte det *Sammenskud - Civilsamfundets udviklingsplatform*, fordi det netop kunne være et sted, hvor man kunne søsætte nye initiativer sammen.

IT-virksomheden Aion lod os bruge deres webplatform som udgangspunkt for et simp- lere website og målet var nu, at platformen helt bogstaveligt skulle være rammen for de faglige sammenskudsgilder, vi havde så gode erfaringer med, og som havde givet siden sit navn. Siden havde et meget simpelt format: Man kunne slå en idé eller et projekt op og efterspørge ligesindede, der ville være med til at få det til at ske. Til hvert projekt kunne man oprette små to-do lister med mikrohandlinger, andre kunne påtage sig at udføre, så projektet hele tiden nåede et skridt nærmere målet. Man kunne efterspørge specifikke kompetencer eller perspektiver. Man kunne efterspørge konkrete ting som en bil, en svensknøgle eller en kasse æbler. Man kunne efterspørge kontakter, idéer eller deltagere. Og på den måde kunne man konstruere sine egne små Egon Olsen-agtige planer for det sammenskud, man gerne ville skabe.

Vi lagde en række af vores egne idéer til sammenskud op. Alt fra at starte samtalesaloner op nye steder i landet til vores idé om at genopfinde foreningsjuraen med et sæt fleksible byggeklodser inspireret af *Creative Commons'* ophavsrettighedslicenser. Og igen inviterede vi andre borgerlystne til at dele deres idéer og starte deres egne sammenskud.

Men den nye version af *Sammenskud.dk* havde kun været i gang i et par uger, da den store civilsamfundsplatform *TagDel.dk* blev lanceret. Den havde samme målsætning og var både teknologisk, ressource- og markedsføringsmæssigt *Sammenskud.dk* langt overlegen. Vi havde løbende sparret med Simon Holmberg og Stefan Tolstrup-Schmidt, der står bag *Tag Del*, og havde en rigtig god relation med dem, så vi overlod gladelig den del af civilsamfundets udviklingspotentiale til dem, lukkede *Sammenskud.dk* som selvstændig opslagstavle og flyttede indholdet over på *TagDel.dk* for at støtte op om dem i stedet. Det dér med webplatforme gjorde de alligevel meget bedre end os.

I mellemtiden blev **Samtalesalonerne** til gengæld ved med at udvikle sig og vise, hvor meget inspiration, netværk, sammenskud og handling, der opstår, når spændende men- nesker mødes ansigt til ansigt. Og vi begyndte at overveje, om ikke vi kunne kombinere

Samtalesalonerne med den menneskelige opslagstavle, der havde fungeret så godt til vores launchfest.

Så i vinteren 2013 resulterede det i nyt eksperiment: **Sammensked Live**. Her var vi inspireret af andre digitale initiativer, der holder live-udgaver af deres online materiale. For eksempel de journalistiske innovatører i *Zetland*, der ikke bare udgiver lange magasin-artikler til e-bøger, men også afholder storstilede ‘pop-up magasin’-arrangementer med stort publikum og live interviews, optrædener og debatindlæg.

På samme måde skulle **Sammensked Live** være en serie af møder, der hver især havde forskellige fokusområder og samfundsudfordringer som omdrejningspunkt. Et arrangement kunne handle om at udvikle nye mødeformater mellem det offentlige og civilsamfundet. Et andet kunne handle om nye former for online politikudvikling. Et tredje kunne handle om, hvordan kommuner og andre offentlige instanser kan skabe eksperimentalzoner, hvor borgerlystne projekter kan forsøge sig uden at skulle overholde alle reglerne fra dag 1.

Sammensked Live skulle altså være en slags **Samtalesaloner** – men med langt mere fokus på idéudvikling og prototyping, så deltagerne sammen kan udvikle helt konkrete løsningsforslag og koncepter. Eller finde ud af, hvordan de kunne hjælpe hinanden videre med de projekter, de allerede var i gang med. Mest af alt minder **Sammensked Live**-arrangementerne om de **Udviklingsaloner**, vi efterhånden ofte bliver hyret til at holde for ministerier, styrelser, organisationer, kommuner og erhvervslivet. Forskellen er bare, at her er det os selv, der sætter et tema på dagsordenen, og at arrangementerne er åbne for alle, der har lyst til at deltage og føler, de har noget at byde ind med.

Ofte er vi stødt på de deltagere, der dukker op til **Sammensked Live**-arrangementerne, i forbindelse med vores **Udviklingsaloner**. Det er mennesker, der udøver en masse borgerlyst i kraft af deres arbejde, men som måske også ofte sidder ret alene med idéerne og virkelysten i deres organisation. Når de så møder hinanden og får lejlighed til at tale med fremsynede embedsmænd, der kender – og gerne vil forandre – systemet indefra og vender deres idéer med iværksættere, kunstnere, programmører og erfarne projektmagere, kan strøtanker og løse idéer på få timer udvikle sig til livskraftige løsninger. Så

live-versionen af *Sammenskud.dk* viste sig at kunne rigtig meget af det, vi forgæves havde forsøgt med webplatformene.

Foreløbig er det kun blevet til to **Sammenskud Live**-arrangementer, men det skyldes bestemt ikke manglende opbakning. Der har været masser af vildt engagerede deltagere til begge arrangementer, der sammen har udviklet en række meget konkrete og implementerbare løsningsforslag.

Så når vi ikke har fået gjort mere ved **Sammenskud Live** er det bare fordi, vi selv har haft for travlt med alt muligt andet. For vi er ikke i tvivl om, at idéen holder og behovet er der: Der er brug for mødesteder, hvor alle de borgerlystne fagpersoner, der til dagligt sidder alene med deres projekter, kan mødes, sparre på hinandens idéer, indgå i nye samarbejder og udvikle nye initiativer sammen.

Det var lige præcis den slags faglige sammenskudsgilder, der kan styrke og modne projekter og inspirere begejstre projektmagere til at udleve deres borgerlyst, vi gerne ville skabe fra starten af. Det tog os bare en lang, lang omvej at opdage.

Læs mere

- Sidste udgave af det oprindelige *Whole Earth Catalog* udkom i 1974. Du kan finde hele samlingen af kataloger på <http://wholeearth.com>
- Deltag i vores Sammenskud Live arrangementer. Vi annoncerer dem løbende på vores hjemmesider og Facebook-sider – men hvis du vil være sikker på at høre om dem, er det bedste at tilmelde dig nyhedsbrevet på <http://borgerlyst.dk>

Hold bedre møder

Det første skridt på vejen til bedre møder er at anerkende, at det ikke bare noget, der sker af sig selv. Det er en kunst, der kræver tid og øvelse – for gode møder forudsætter tillid og en fælles forståelse af, hvordan mødet skal forløbe, og hvad der skal besluttes.

Uanset om I skal holde et bestyrelsesmøde, en generalforsamling eller et uformelt projektmøde, er det derfor vigtigt at afklare rammerne for mødet fra starten. Den bedste måde er at have en mødeleder. Mødelederens opgave er at frigøre alle de andre deltagere, så de kan fokusere på at tage de bedst mulige beslutninger. Mødelederen tager kort sagt ansvaret for, at det bliver et godt møde.

Her er 10 råd til, hvordan du som mødeleder kan holde bedre møder:

1. Tag ansvaret

Mødelederen sætter rammerne for mødet og sørger for, at det bliver afviklet effektivt, produktivt og empatisk. Derfor er det vigtigt, at du som mødeleder har forberedt dig, og at du fra starten viser deltagerne, at du nok skal lede dem trygt gennem mødet. For hvis først deltagerne stoler på, at du nok skal styre mødet, bliver det meget lettere for dig rent faktisk at gøre det.

2. Sæt en klar deadline

Som mødeleder bør du sætte en deadline for, hvornår deltagerne senest kan få sat punkter på dagsordenen. På den måde kan du få tid til at gennemgå dagsordenen på forhånd og vurdere, om det er realistisk at nå alle punkterne. I kan med fordel koordinere dagsordenen før mødet online. Læs mere i lynkurset om **online samarbejdsredskaber**.

3. Spørg ind

Dagsordenen skal så vidt muligt være selvforklarende, så deltagerne ved, hvad punktet går ud på, og alle ved, hvornår det kan betragtes som uddebatteret. Kort sagt: Hvilken beslutning der skal træffes. Derfor kan du som mødeleder med fordel kontakte dem, der har sat et givent punkt på dagsordenen for at høre om tankerne bag. Spørg dem, hvad vil de gerne opnå med punktet og skriv det på dagsordenen, så alle ved, om det er et diskussionspunkt, et informationspunkt eller et idéudviklingspunkt,

4. Vær tidspessimist

Møder tager som udgangspunkt altid længere tid, end man regner med. Det tager bare tid, når folk taler sammen – også selvom du sørger for, at det ikke kører ud af en tangent. Derfor er det en god idé at beregne 25% mere tid ind i dagsordenen, end du umiddelbart tænker er nødvendigt. Når du sammensætter dagsordenen, og allerede på forhånd kan se, at der er punkter, I ikke kan nå, kan du på forhånd spørge vedkommende, om det er i orden at udskyde punktet til et senere møde, eller bryde punktet ned, så det er lettere at forholde sig til på mødet. Hvis I har svært ved at holde tiden på møderne, kan det være værd at kigge på, hvor længe folk bliver hængende efter mødet og snakker om alle de ting, de ikke fik afsluttet på selve mødet. Det kan give et indtryk af, hvor meget du har skudt forbi rent tidsmæssigt.

5. Lad dagsordenen bestemme

Når mødet starter, skal du som mødeleder præsentere dagsordenen og sikre, at alle deltagere er enige om, at dette er slagplanen for mødet. Hvis alle er enige om det, giver de også dig som mødeleder mandat til at styre mødet på en måde, der gør, at I kan nå alt det, der står på dagsordenen. Så kan du som mødeleder bedre tillade dig at afbryde nogen for sikre, at I kan nå alle punkterne på dagsordenen. Mødelederen repræsenterer så at sige dagsordenen – og dagsordenen er mødets vigtigste stemme.

6. Sæt ord på, hvad der sker

Den største mavepine ved at være mødeleder er at skulle afbryde folk. Men hvis du har afstemt forventningerne godt på forhånd, så vil kunne gøre det så lidt personligt som muligt. Når du har fået mandat som mødeleder, er din vigtigste opgave at gøre det rigtige for processen. Og det gør du bedst ved hele tiden at sætte ord på, hvad der sker lige nu. Det kan du også gøre, hvis du er nødt til at afbryde en person: “Jeg afbryder dig her, fordi vi er færdige med det, vi skulle nå på dette punkt ifølge dagsordenen. Men dine pointer er rigtig gode, så måske skal vi sætte dem på dagsordenen for det næste møde?”

7. Svæv over vandene

Som mødeleder er det meget vigtigt, at du ikke lader dig rive med af diskussionen. Forklaret ud fra Mødehuset, skal du så vidt muligt blive i entréen. Du skal hele tiden bevare overblikket og forklare deltagerne, hvilket punkt I er nået til, og hvordan I skal snakke om det. For hvis du ikke styrer mødet, vil der ofte være en anden mødedeltager, der begynder at overtage styringen.

8. Lad alle perspektiver blive hørt

Som mødeleder skal du sikre, at alle forskellige, relevante perspektiver blive hørt, så mødedeltagerne kan træffe de bedst mulige beslutninger. Men perspektiver er ikke det samme som stemmer. Derfor skal du som mødeleder være god til at høre, når deltagerne begynder at gentage sig selv eller hinanden og udtrykker det samme perspektiv. Der skal du være god til at afbryde dem. Forklar, at dette perspektiv er kommet frem, og at du vil tillade dig at give ordet videre, for at andre perspektiver kan komme til udtryk.

9. Brug håndtegn

En måde at gøre det nemmere for flere at give udtryk for deres perspektiver er ved at bruge håndtegn. For eksempel kan man 'twinkle'. At 'twinkle' er at holde hænderne op over over hovedet og ryste dem blidt fra side til side. Det er amerikansk tegnsprog for applaus. Det er en nem måde at give udtryk for sin sympati og enighed uden at larme, og dermed fjerne fokus fra det, der bliver sagt. På den måde kan man sige "hørt!" eller "enig!" uden selv at skulle række hånden op og gentage pointen. Og ved at twinkle kan deltagerne få en hurtig fornemmelse af stemningen omkring et givent punkt eller forslag.

10. Improvisér

Nogle gange kan der være gang i en vildt god diskussion, der vil kunne munde ud i en beslutning, hvis den får lov at køre 10 minutter længere end planlagt. Der står det dig som mødeleder frit for at improvisere. Bare spørg: "Jeg kan se, at der er vildt god energi lige nu, og at vi er ved at være i mål. Skal vi sløjfe de tre sidste punkter og fokusere på det her, så vi kan nå at blive færdige?"

Sådan samarbejder I online

At skabe energi, begejstring og handlekraft når I mødes handler i høj grad også om ikke at holde flere møder end nødvendigt. Rigtigt mange organisationer holder møder med et fast interval ugentligt eller månedligt, uden at der er lige stort behov for at holde et møde hver gang. Og der er ikke noget, der føles som mere spild af tid end et møde, hvor der reelt ikke er behov for at mødes.

Traditionelt har det været svært at afklare på forhånd, hvor meget der er på dagsordenen til et møde, for der har ikke været mulighed for at afklare forventningerne til mødet på forhånd. Men i de seneste år er der kommet en række digitale redskaber, der har gjort det muligt at planlægge og koordinere mellem møderne. Det kan give en helt ny fleksibilitet og frihed – og give gruppen nye måder at samarbejde på.

Der er et hav af forskellige online redskaber at vælge imellem. Her er en håndfuld, som vi har gode erfaringer med:

Doodle

Hjemmesiden *Doodle.com* er en nem måde at finde datoer til møder og andre fælles aktiviteter på. Doodle er allerede blevet så udbredt, at det er blevet både et udsagnsord og et navneord. Man kan både doodle sig frem til en dato, og man kan oprette en doodle. En doodle er en simpel afstemning, hvor afsenderen opretter alle de datoer og tidspunkter, der er i spil, hvorefter hun kan sende et link ud til alle deltagere, så de kan udfylde afstemningen med de dage, de kan. Til sidst vil det være tydeligt, hvilke dage de fleste kan. Det er let og ligetil – og meget nemmere end at sende mails frem og tilbage.

Wiki

En wiki er en samling af hjemmesider, som man kan redigere direkte i sin browser. Det betyder, at det er meget nemt for mange mennesker at lave ændringer i det samme dokument. Den mest kendte wiki er *Wikipedia*, det brugerdrevne leksikon, og det fungerer på præcis samme måde: Alle brugere kan redigere en hvilken som helst side ved at klikke på den lille 'Redigér'-knap, der typisk befinder sig øverst til højre på hver side. Dette gør, at siden bliver 'skrivbar', og man kan rette i sidens tekst. Når man er færdig og tilfreds med sine ændringer, kan man gemme dem, så de bliver lagt ind som en ny version af siden. Wiki-teknologien er så snedigt indrettet, at den gemmer alle versioner af siden, så hvis der er nogen, der skriver fejlagtigt indhold eller sletter noget fra en side, er det meget let at gå ind og rulle siden tilbage til den tidligere version.

Selve teknikken er ret lige til, men konsekvenserne for koordinering og samarbejde er ganske vidtrækkende: Med en wiki kan man for eksempel oprette en dagsorden for et møde, og så kan deltagerne selv redigere den, melde sig til eller fra, og tilføje eller ud-
dybe punkter efter behov. I stedet for at sende en mail ud med en vedhæftet dagsorden, kan mødelederen blot oprette en ny side og sende linket til denne side sammen med mødeindkaldelsen. På den måde kan mødelederen løbende tjekke til- og frameldinger og opdatere dagsordenen til det sidste.

I **Københavns Fødevarefællesskab** bruger de en wiki (kbhff.wikispaces.com) til at koordinere møder, vagtplaner og andre aktiviteter fra uge til uge. Og det har faktisk vist sig at have endnu flere fordele: Dels er wikien offentlig tilgængelig, hvilket gør, at alt indholdet ligger til fri inspiration for andre, der ønsker at starte et fødevarefællesskab, der hvor de bor. Dels betyder det, at rigtig megen information, der ellers ville have været gemt og glemt i e-mails rundt omkring nu ligger tilgængeligt, så nye medlemmer let kan finde den information, de søger, uden at skulle spørge først.

Wiki som teknologi er ikke en ensartet størrelse, og der findes et hav af forskellige wikis derude. En god begynder-wiki er *wikispaces.com*.

Forskellen på at koordinere med emails og med en wiki: Med emails bliver den relevante viden spredt i mange forskellige mails, der bliver gemt i deltagerens indbakker. Med en wiki bliver den relevante viden samlet og synliggjort på ét fælles, let tilgængeligt sted.

Samarbejdsplatforme

Hvor doodles og wikis er simple, men ret fleksible redskaber, så findes der andre samarbejdsplatforme, der prøver at rumme alle behov under ét. Platforme som *Podio.com* og *Trello.com* er den helt store værktøjskasse. Kort fortalt kan I med denne typer platforme oprette jeres eget sociale netværk for jeres projekt eller organisation. Det er en slags intern *Facebook* med profiler, beskeder, kalender og meget mere. Men det, der adskiller disse platforme fra *Facebook* er, at de kan tilpasses og skræddersys, så det passer til den måde, I arbejder på. De består nemlig af en række ‘apps’ eller ‘cards’, som I selv kan designe efter behov. På den måde kan I lave jeres egne interne doodler og wikis direkte på platformen. Fordi disse platforme kan så mange forskellige ting, koster de i udgangspunktet en del penge at bruge, men heldigvis har folkene bag *Podio* en god tradition med at tilbyde platformen gratis til nonprofit-organisationer. Det kræver som oftest blot, at I skriver en god ansøgning og er villige til at have et Podio-logo på jeres hjemmeside.

Kendetegnende for alle disse redskaber er, at de skaber et nyt centralt møderum online. Rigtigt mange organisationer og projekter drukner i mails frem og tilbage på kryds og tværs, hvor det er meget let at miste overblikket over, hvem der deltager i samtalen, og hvad konklusionen er. Med et fælles, online samarbejdsredskab er det meget lettere at holde styr på sådanne udvekslinger mellem møderne: Der er kun ét sted man skal tjekke mødedagsordenen, og det er altid den senest opdaterede. Og samtidig bliver det meget lettere for nye deltagere at slutte sig til mødet eller koordineringen, for al informationen ligger let tilgængeligt online – uden at være gemt bort i gamle mail-udvekslinger. Husk, at jeres arbejde ikke kun finder sted i det tidsrum, hvor I rent faktisk er sammen. Jo nemmere det er at bidrage før og efter jeres møder, jo bedre vil jeres fysiske møder også blive.

MAKROSKOPER

—

Det kan være svært at se sammenhængene mellem alle de mange små handlinger, vi hver især foretager i vores hverdag og den store samfundsudvikling. Men alle vores mikrohandlinger er til sammen med til at forme samfundet. Det kræver bare et makroskopisk blik at se det – og forstå, hvad man selv kan være med til at gøre.

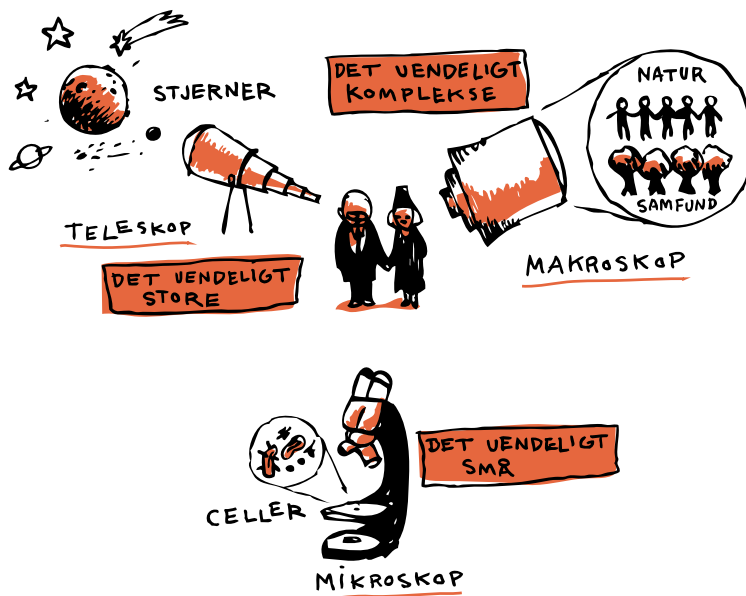
Noget af det sværeste ved at skabe et borgerlystent projekt og bruge sin handlekraft i hverdagen er at bevare troen på, at det nytter. Når vi læser aviserne eller ser nyhederne i tv virker verden fuld af store og uoverskuelige problemer og kriser, og i det perspektiv kan ens egne hverdagsprojekter og bekymringer let virke små og ligegyldige. For hvordan skal vi som en helt almindelige borgere dog kunne gøre nogen som helst forskel?

Denne tvivl og usikkerhed udspringer især af, at det ofte er svært at se sammenhængene mellem de handlinger og valg, vi hver især træffer i vores egen hverdag, og den samlede effekt, disse valg har på samfundet. For der er en effekt. Som forfatteren Leo Tolstoj sagde, er verdenshistorien blot summen af alle de mange små handlinger, helt almindelige mennesker foretager hver eneste dag. Vi påvirker ikke kun historiens gang gennem alle de valg, vi træffer i løbet af hverdagen. For hver gang vi træffer et valg, fravælger vi også en lang række muligheder for, hvordan tingene kunne være anderledes. Og dermed bekræfter vi også den måde, samfundet er indrettet på. Hver gang vi tager bilen på arbejde, bekræfter vi behovet for motorveje. Hver gang vi køber produkter, der er 'Made in China', bekræfter vi behovet for at være på god fod med Kina. Hver gang vi ikke skifter bank, støtter vi op om den måde, vores nuværende bank driver sin forretning på.

Men da mange af hverdagsvalgene og -handlingerne er meget små, er det svært at se, hvordan de tilsammen påvirker samfundets udvikling. Derfor har vi brug for et nyt redskab. Et redskab, der kan hjælpe os med at få overblikket over de små valg og handlingers betydning i den store sammenhæng.

Et mikroskop kan hjælpe os med at se ting, der er for små til, at vi kan se dem med det blotte øje. Et teleskop kan hjælpe os med at se ting, der er meget langt væk. Men vi har også brug for et redskab, der kan hjælpe os med at se ting, der er for komplekse til, at vi kan overskue dem.

Den slags instrument kalder den franske videnskabsmand Joël de Rosnay for et makroskop. Han beskriver det som: "Et redskab, der hjælper os med at se, hvordan den samlede sum af mange små handlinger ser ud." Makroskopet filtrerer detaljer og forstærker sammenhænge. På samme måde som et mikroskop giver os et nyt perspektiv på det uendeligt små, og et teleskop giver os et nyt perspektiv på det uendeligt fjerne, giver et makroskop

os et nyt perspektiv på de ting, som ellers er for store, for langsomme eller for komplekse til, at vi kan overskue dem.

Kort sagt gør makroskopet os i stand til at se de systemer, vi indgår i: Samfundet. Verdensøkonomien. Byen. Klimaet. Medierne. Demokratiet. På sin vis er rollerne byttet om i forhold til en biolog, der kigger på de levende celler i sin tommeltot gennem sit mikroskop. Med makroskopet er det os mennesker, der som små levende celler får mulighed for at observere og overskue hele den organisme, vi er en del af. Makroskopet handler om at synliggøre, hvordan vores individuelle handlinger tilsammen skaber store forandringer i de systemer, vi er en del af.

For eksempel er det ikke en stor bekymring for os, hvis vi smider en karton mælk ud, der har overskredet sidste salgsdato, eller et halvt hvidkål, der har ligget og rynket bagest i køleskabet lidt for længe. Men hvis vi tæller alle de små udsmidninger op, bliver det hurtigt til meget. Miljøstyrelsen anslår, at hver dansker smider 72 kg madaffald ud om året, heraf 42 kilo – især grøntsager, frugt, brød og kager – der stadig kunne være spist. I alt smider vi danskere omkring 237.000 tons spiselig mad ud hvert år!

Et andet eksempel er indbyggerne i Melbourne i Australien, der er meget begejstrede for at bygge små betonterrasser i deres baghaver. Når du ser, at alle dine naboer har en, vil du også selv have en. Men hvis du lægger alle disse kvadratmeter beton sammen, finder du ud af, at terrasserne dækker et større areal end alle Melbournes veje og lufthavnsarealer til sammen. Hver enkelt beboer finder det helt naturligt at bygge en terrasse. Men når alle gør det, får det tilsammen en stor betydning. Summen af små handlinger er bare ofte usynlig for os, fordi vi selv kun ser vores egen andel af det.

I modsætning til mikroskopet og teleskopet, er makroskopet ikke et enkelt instrument, vi bare kan kigge i. Det er svært at være tæt på og langt væk på samme tid. Vi kan enten se det store, fjerne perspektiv i statistikkerne og i medierne. Eller vi kan se vores eget, nære perspektiv, som vi ser det i vores egen hverdag. Men det er svært at sammenholde de to på én gang. Derfor er vi nødt til at håndbygge særligt tilpassede makroskoper til hver enkelt kompleks situation, vi vil undersøge.

Makroskopets funktion er netop at vise sammenhængen mellem det nære og det fjerne. For mange af de udfordringer, vi står overfor som mennesker og som samfund, ligger netop i, at vi har svært ved at se vores egne handlinger i sammenhæng med summen af alles handlinger.

Der findes faktisk allerede en del gode makroskoper. Hvis du vil se et virkelig flot og detaljeret makroskop, så prøv at se en fodboldkamp i fjernsynet. Her får du vist og forklaret alt, hvad der foregår på stadion gennem kameraer, kommentatorer og grafik: tilskuerne, fodboldspillerne, banen, vejret, kampen, trænerne, taktikken. Alle disse faktorer går op i en højere kompleks enhed i kampens forløb.

Fjernsynet bliver et righoldigt makroskop, der giver dig de bedst mulige forudsætninger for at forstå, hvad der sker: Inden kampen bliver du præsenteret for holdopstillinger og taktiske oplæg. Du får at vide, hvilke spillere, der spiller godt, og hvilke, der er tvivlsomme. Du får at vide præcis, hvad der er på spil, og hvad de forskellige slutresultater vil betyde for spillerne og holdene. Og du får en fuld historisk oversigt over, hvordan de to holds tidligere indbyrdes opgør er endt.

Et flot eksempel på et makroskop er et par plakater med titlen *Here and There*, lavet af de engelske designere Jack Schulze og Matt Webb. Det er et forsøg på at lave et kort, der giver en reel følelse af størrelsesforholdet i en by. Du ser det nære og det fjerne – det store og det små – på én gang.

Under kampen vejleder kommentatorerne dig løbende om reglerne, og om hvem, der har bolden. Du får løbende statistik på antal skud på mål, antal succesfulde afleveringer og de to holds procentvise boldbesiddelse – altså indikatorer på, hvilket hold, der har overtaget i kampen. Du får en løbende ekspert-vurdering af, hvordan de to holds taktiske oplæg bliver realiseret. Og hver gang der opstår en betydningsfuld eller uklar situation, bliver den vist igen og igen i langsom gengivelse fra flere kameravinkler sammen med en mere eller mindre poetisk fortolkning af de enkelte spilhændelsers betydning for hele kampens udfald.

Efter kampen gennemgås kampens vigtigste situationer atter. Denne gang med dybere analyse, gerne med ekstra lag af computergrafik, der fremhæver afgørende bevægelser eller fejl og tydeliggør de enkelte spilleres overblik eller mangel på samme. Endelig sættes resultatet ind i den større ramme af den turnering, kampen spilles i, og hvordan det påvir-

*Hvad savner du et
makroskopisk blik på?*

Gå på opdagelse i flere makroskoper på makroskoper.dk

ker stillingen og de enkelte holds muligheder i forhold til deres respektive målsætninger. Alt dette skaber et rigt, makroskopisk billede, der løbende zoomer ind og ud, kombinerer konkrete øjeblikssituationer og statistisk overblik, viser langsomme gentagelser og fremhæver udvalgt indhold. Tilsammen giver det et langt mere fyldestgørende billede af kampen og en langt bedre og lettere forståelse af dens forløb, end hvis man sad på stadion. Tænk hvis vi havde tilsvarende makroskoper, der kunne give os overblik over ting, der ellers foregår uden for vores almindelige fatteevne, fordi de er for store, for langsomme eller for svære at se: Hvor meget er en milliard kroner egentlig? Hvor meget smider vi ud hver uge – og hvad bliver der af det? Hvor kommer vores mad fra?

Det vil nok tage lang tid, før vi får bygget alle disse makroskoper, men vi kan begynde at tænke makroskopisk allerede nu. Vi kan øve os i at have et makroskopisk blik på sammenhængene mellem de problemer, der berører os. For på den måde kan vi bedre forstå, hvordan vores handlinger er med til at forme verden omkring os.

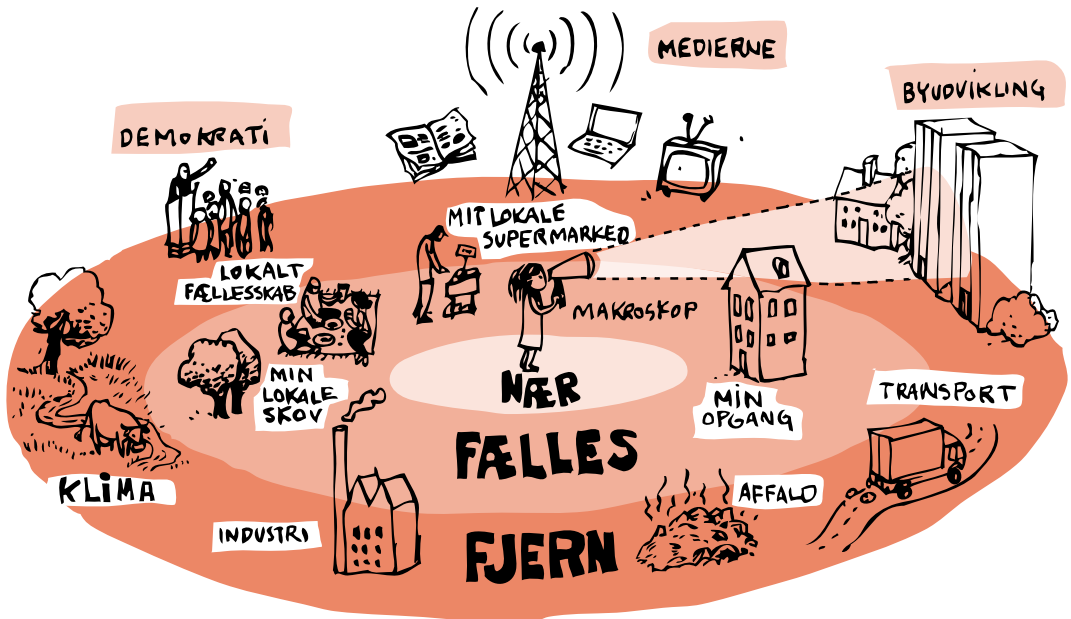
Uartige problemer

Vi savner typisk makroskoper, når vi står over for meget indviklede problemer. Problemer der er flettet så tæt sammen med andre problemer, at de ikke kan skilles ad og løses hver for sig. Den slags problemer kaldes på engelsk for ‘wicked problems’ – et udtryk opfundet af design-teoretikeren Horst Rittel og byplanlæggeren Melvin Webber i 1973.

‘Wicked’ kan oversættes som ondskabsfuld, udspekuleret eller uartig og står i modsætning til ‘tamme problemer’, der er lette at definere og udvikle løsninger til. Horst og Rittel argumenterer for, at ikke alle problemer er født lige:

Et tamt problem kunne være: ”Hvordan bygger vi en bro over Øresund?” Det er selvfølgelig svært og kompliceret, men det er dog til at overskue. For vi har bygget lignende broer før, og vi ved, hvordan man gør. Det kræver bare tilstrækkeligt mange kloge hoveder, penge og know-how.

Et uartigt problem, derimod, kunne være: “Hvordan får vi flere unge til at gennemføre en ungdomsuddannelse?” Det er et langt mere komplekst problem at løse, for her skal der

tages højde for alle de forskellige aktører, organisationer og institutioner, der har en aktie i de unge og ungdomsuddannelserne. Deres adfærd, kultur og historie. Deres gensidige relationer og afhængigheder, og en hel masse andre ting, der ikke er umiddelbart synlige og målbare. For at gøre det ekstra komplekst sker ændringerne i gennemførelsesprocenten på ungdomsuddannelserne kun over lang tid, så det er svært at måle, hvilke tiltag der får flere unge til at gennemføre uddannelsen, og hvilke tiltag der får den modsatte eller slet ingen effekt. Og for at det ikke skal være løgn, bør man starte hele processen med at spørge sig selv, om uddannelse overhovedet er den bedste og rigtigste løsning – både for den enkelte unge og for samfundet som helhed.

Uartige problemer har altså følgende kendetegn:

1. Det er svært at sige, hvad problemet er, og hvor det begynder og slutter.
2. Der er ingen 'rigtig' måde at forstå problemet på, for der er mange involverede parter, og de opfatter alle problemet på deres egen måde, som de mener, er den eneste rigtige.
3. Man kan altid sige, at problemet er et symptom på et andet problem, og det vil ikke være forkert. For problemet er forbundet med en masse andre problemer, og det er nærmest umuligt at skille dem ad. Kort sagt: Det er et forbandet rod!

Klimaforandringerne, uddannelsessystemet og finanskrisen er alle gode eksempler på uartige problemer. Det er kort sagt problemstillinger, hvor folk ikke engang er enige om, hvad problemet er.

Noget af det værste, man kan gøre ved uartige problemer, er at lade, som om man kan løse dem på samme måde som tamme problemer. For så lader vi, som om vi nok skal kunne løse dem, hvis bare vi har kloge hoveder, penge og lommeregnerne nok. Men det vil næsten altid bare gøre de uartige problemer endnu mere uartige.

I stedet må man starte med spørge *hvorfor* – og *om* det overhovedet er et problem. Nogle gange kan uartige problemer ændre sig og blive meget mere overskuelige, hvis man ser dem fra en anden vinkel og udfordrer nogle af de antagelser, der ligger til grund for, at de blev udnævnt til at være problemer. Derfor er det første skridt på vejen til bedre løsninger på uartige problemer, at vi bliver bedre til at identificere dem og tale om dem.

Prøv at forestille dig, hvis man i nyhederne og de politiske debatter delte emnerne op i 'aktuelle problemstillinger' og 'uartige problemer'. På den måde ville politikerne ikke behøve at tale om uartige problemer, som om de ville kunne løses på samme måde som tamme problemer. I stedet kunne vi arbejde med at bygge makroskoper, der ville gøre os i stand til at forstå problemerne bedst muligt, og dermed kunne have bedre debatter om, hvordan vi kan løse dem.

Uartige problemer er svære, fordi det hele flyder mere og mere sammen, jo mere vi sætter os ind i sagen. De er ikke til at skille ad. De er som bække og vandløb, der løber ud i en flod. De hænger sammen i store og komplekse systemer. Så store, at vi slet ikke kan overskue eller rumme dem. Hver gang vi tager en enkelt problemstilling op for at undersøge den nærmere, opdager vi, at den er forbundet med alt andet:

Klimaforandringerne skyldes for stor udledning af CO₂, som skyldes den økonomiske vækst i lande som Indien, Kina og Brasilien, som skyldes en stor, fattig befolkning, der ønsker en højere levestandard, som den de kan se, vi har i vesten, og vores levestandard

skyldes vores egen alt for store udledning af CO₂ i første omgang. Og da vi ikke er villige til at reducere vores levestandard, kan vi dårligt klandre dem for at ville opnå det samme.

Og da vi ikke selv kan reducere vores CO₂-udslip nævneværdigt uden at begrænse vores egen konkurrencedygtighed på et afreguleret verdensmarked, er vi afhængige af at prøve at lave en bindende international aftale med alle verdens lande om at reducere CO₂-udledningen. Eftersom der ikke findes nogen globale politiske organer, hvor man med en flertalsafgørelse kan få alle lande til følge bestemte regler, kan vi kun tage beslutninger nationalt. Men hvis vi som enkeltnation går foran med at reducere vores CO₂-udledning, vil det skade vores økonomi, og det vil alligevel ikke gøre den store forskel for klimaet med mindre, vi får nogle af de meget større lande som Indien og Kina og USA med på vognen ...

Det er forbundne problemer, der ikke kun er økonomiske eller sociologiske eller politiske eller økologiske. De er det hele på én og samme gang. Og det betyder, at løsningerne på dem også skal være både økonomiske og sociologiske og politiske og økologiske. Men alligevel virker det, som om hver af de faglige retninger prøver at tæmme de uartige problemer ved at tage al denne flydende og foranderlige virkelighed og alle disse dybt forbundne problemstillinger og pakke dem ned i klart afgrænsede og let forståelige pakker.

Ydmyg problemløsning

Filosoffen Alan Watts sammenligner det med at prøve at tage et vandløb med sig i en spand. Jo, du kan godt få vandet ned i spanden, men så snart du tager spanden ud af vandløbet og tager den med dig, kan du se, at du ikke har fået vandløbet med. For vandet i spanden løber ikke længere. Det er bare vand og ikke selve vandløbet. Tilsvarende opdager vi, at jo mere vi lærer om verden, jo mere modstår den alle de nemme afgrænsninger og simplificeringer. Vi kan ikke fange den.

Den eneste måde at 'fange' eller 'have' vandløbet er ved at give slip og bare lade det løbe. Det samme gælder alverdens komplekse og uartige problemstillinger. Vi kan ikke mestre dem. I stedet må vi give slip og lade os flyde med. Det er, hvad Alan Watts kalder 'den bagvendte lov': Når du prøver at holde dig på overfladen af vandet, synker du; men når du prøver at synke, flyder du. Når du prøver at holde vejret, mister du det.

På samme måde må vi lære at give slip. Vi må acceptere, at vi ikke kan afgrænse, adskille og kontrollere de uartige problemer. Vi må erkende, at det er håbløst at prøve at tæmme dem i håbet om, at vi ville kunne løse dem på samme måde som de tamme problemer, vi allerede har styr på. For med uartige problemer vil der altid være noget, vi ikke kan forudse eller tage højde for, og derfor vil vi aldrig kunne løse dem fuldstændigt og perfekt. Vi vil kun kunne finde bedre eller dårligere løsninger.

På den måde kræver det stor ydmyghed at finde bedre måder at håndtere uartige problemer på. Faktisk er hele tilgangen til uartige problemer vendt på hovedet i forhold til, hvordan man ville løse et tamt problem: Når vi ikke kender sammenhængen mellem løsninger og effekter på forhånd, må vi prøve os frem, og se, hvad der sker. Vi kan ikke bare regne det hele ud på forhånd og så lave en plan. I stedet kræver det, at vi tør være i **beta**. At vi tør lave løsninger, vi godt ved, ikke er perfekte, og så videreudvikle dem hen ad vejen. Det handler om at være så konkret som muligt og prøve forskellige mulige løsninger af, og så – ydmygt og ærligt – registrere effekterne af hver løsning. Og så vælge den bedst mulige foreløbige løsning. Og så prøve nye variationer af igen. Og igen. Og igen.

Vi skal lære at turde leve i usikkerheden. I forandringen. Vi skal lære, at den usikkerhed, de uartige problemer giver os, ikke er noget farligt, der skal kontrolleres og beherskes, men noget uundgåeligt, vi må leve og forandre os med. Jo mere vi træner vores makroskopiske blik, jo bedre bliver vi til at se sammenhængene og til at træffe de valg, der kan imødegå de uartige problemer, vi står overfor. Jo bedre vi bliver til at være i **beta**, til at eksperimentere og prøve nyt i vores hverdag og i de projekter, vi sætter i gang, jo mere vil vi kunne sprede denne tankegang. Jo mere vi synliggør alle disse store sammenhænge for andre, jo mere kan vi hjælpe dem til at se makroskopisk på disse forbindelser og begynde at handle derefter. På den måde er vi i sidste ende alle med til at bestemme, hvordan samfundet udvikler sig.

Nærhedsprincippet

Hvis vi kigger tilbage gennem historien, kan vi se, at store samfundsforandringer først slår igennem, når tilpas mange mennesker ændrer deres handlemønstre. Og lige så let det er at se effekten af disse store bølger, lige så svært er det at se præcis, hvad der satte

dem i gang. Og hvis man sætter sig for at spore dem, kan man let blive overrasket over, hvor små og ydmyge handlinger, der gjorde udslaget.

Et eksempel på dette er historien om, hvordan indbyggerne i den franske landsby Le Chambon-sur-Lignon hjalp mere end 5000 flygtninge, blandt dem mange jødiske børn, med at undslippe nazisternes forfølgelse under Anden Verdenskrig. Historien om landsbyboernes stille vovemod og næstekærlighed er blevet filmatiseret og genfortalt i utallige bøger, men de færreste af bøgerne forklarer, hvad der fik disse helt almindelige franskmænd til at sætte alt på spil for mennesker, de aldrig havde mødt før.

Mange af beboerne i Le Chambon var huegenotter, en særlig kristen forgrening, der selv har været udsat for religiøs forfølgelse gennem mange hundrede år. Og anført af to veltalende og engagerede lokale præster havde de op gennem 1930'erne hjulpet flygtninge fra diktaturerne i Mussolinis Italien og Francos Spanien. Så på den måde havde landsbyboerne både den rette indstilling og den fornødne erfaring til at hjælpe flygtninge.

Så da strømmen af flygtninge fra Tyskland og resten af Europa tog til, begyndte de to præster at mobilisere de lokale familier til at tilbyde gemmesteder og mad til de gennemrejsende flygtninge. Da tyskerne overtog kontrollen over Sydfrankrig, blev begge præsterne arresteret og sendt i koncentrationslejre. Præsternes koner overtog organiseringsarbejdet og fortsatte, hvor præsterne havde sluppet. Men det er én ting at hjælpe flygtninge, når man ikke selv risikerer at bringe sig selv og sin familie i fare. Det er noget ganske andet, når man risikerer at få besøg af det tyske politi og blive straffet for at hjælpe jødiske flygtninge. Så landsbyboerne turde ikke længere hjælpe af frygt for at komme til at dele de to præsters skæbne. Forpligtelserne overfor deres familier vejede tungere end den mere abstrakte moralske forpligtelse til at hjælpe de jødiske ofre. De slog blikket ned og takkede nej, når de to kvinder kom forbi for at bede om hjælp.

Men flygtningene kom alligevel, uanset om landsbyen var klar til dem eller ej. Og inden længe stod præsternes koner med flere flygtninge, end de havde plads til.

Så gik de to kvinder ud igen. For eksempel kunne de besøge en landmand, som tidligere havde takket nej til at huse flygtninge. Men til forskel fra sidst, tog de denne gang en ældre jødisk mand med. Sulten og træt, og dårligt klædt til at modstå vinterkulden. Og de spurgte landmanden: "Vil du ikke give vores ven et varmt måltid mad og en vinterfrakke, og vise ham vej til den næste landsby?" Eller de tog en lille familie med, og spurgte, om ikke landmanden ville give familien et tæppe, en skål suppe og lade dem sove i laden et par dage, før de tog videre mod den schweiziske grænse.

Landmanden stod nu overfor rigtige, levende mennesker. Desperate mennesker på flugt uden mad eller tag over hovedet. Mennesker, der så ham i øjnene og afventede hans dom. Og landmanden vidste med sig selv, at disse menneskers skæbne afhang af hans villighed til at hjælpe.

Når landsbyboerne mødte disse flygtninge ansigt til ansigt, var der kun få, der afviste at hjælpe. Det var ikke mindre farligt end før, men først da de havde set, hvem de hjalp, besluttede de sig for at gøre det.

Når først de enkelte familier i landsbyen havde hjulpet én gang, var de som regel villige til at hjælpe igen. Og igen. Det var først, da de begyndte at handle, at de begyndte at følge deres overbevisning. De blev så at sige overbevist af deres egne handlinger, snarere end gennem en abstrakt moralsk erkendelse om, hvad der var det rigtige at gøre. Det var først, da flygtningene holdt med at være en abstraktion – en statistik eller en nyhed i avisen – men blev til rigtige, levende mennesker ved deres dør, at landsbyboernes sympati og engagement blev vakt. Det var først dér, de fandt modet til at handle på deres overbevisninger.

Handling kræver nærhed. Det er nemt at være tro mod sine værdier, når det bare er brede erklæringer og store armbevægelser. Men det er først, når det bliver konkret, nært og specifikt, at ens værdier virkelig kommer på prøve. Som digteren William Blake sagde: "Den, som vil gøre godt mod andre, må gøre det i små og specifikke dråber. At sige, at man gør noget til alles bedste, er kun en undskyldning for slynglen, hykleren og smigreren."

Det er gennem små, konkrete handlinger snarere end gennem abstrakte erkendelser, vi finder modet til at følge vores overbevisninger. Og når vi først er begyndt at handle, bliver det meget lettere at fortsætte. For handling vækker håb. "Det er kun, når vi føler, at vi kan gøre noget selv, at vi kan håbe," skriver forfatteren Rebecca Solnit: "Håb er ikke en lotto-kupon, som du kan sidde og føle dig heldig med i sofaen. Håb er en økse, som du kan bryde døre ned med. Håb kalder på handling."

Det var præstekonernes vedholdenhed, der vækkede bølgen af mange små, gode handlinger i landsbyen. Men hver af disse handlinger var med til at forstærke og fastholde bølgen, og inspirere til nye handlinger. Og efterfølgende kræver det et særdeles finmasket makroskop at se, hvor de enkelte små handlinger sluttede og den store samfundsforandring begyndte. For når det kommer til stykket, er det en og samme ting.

Hvis du vil sætte en bølge af gode, håbefulde handlinger i gang, og dermed skridt for skridt trække samfundet i en positiv retning, så gør som de to præsters koner: Gør det selv. Og gør det nemt, nært og konkret for andre at gøre det samme.

Læs mere

- Citatet fra Leo Tolstoj kommer fra John-Paul Flintoff's fantastisk borgerlystne lille bog *How to change the world* (Pan MacMillan, 2012)
- Ordet makroskop er opfundet af den franske forsker og systemtænkner Joël de Rosnay. Han udfolder begrebet til fulde i sin bog *The Macroscope* (Harper & Row, 1979)
- Vi stødte først på ordet 'makroskop' i designeren Matt Webb's præsentation Scope på Reboot-konferencen i 2009: <http://video.reboot.dk/video/486775/matt-webb-scope>
Jack Schulze og Matt Webb's plakater *Here and There* kan findes og købes på <http://berglondon.com/products/hat/>
- Tallene om madspild er indsamlet af *Stop Spild Af Mad*: <http://stopspildafmad.dk/madspildital.html>
- En af de bedste indføringer i at opøve sit makroskopiske blik er systemtænkneren Donella Meadows' *Thinking in Systems – A Primer* (Chelsea Green Publishing, 2008).
- Der er lang række gode, konkrete eksempler på, hvordan man kan bruge sit makroskopiske blik i bogen *Global Citizen* (Island Press, 1991), der opsamler Donella Meadows' avisklummer op gennem 1980'erne.
- Begrebet 'Wicked Problems' blev først introduceret af Horst Rittel og Melvin Webber i deres artikel *Dilemmas in a General Theory of Planning* i (Policy Sciences 4: 155–169, 1973)
- Alan Watts' pointer om usikkerhed kommer fra hans lille bog *The Wisdom of Insecurity* (Vintage, 1951)
- Historien om huegenotterne, der gik sammen om at redde jøderne i den franske landsby Le Chambon-sur-Lignon bliver fortalt i James C. Scotts *Two Cheers for Anarchism* (Princeton University Press, 2012)

*Gå på opdagelse i flere makroskoper på
makroskoper.dk*

Træn dit makroskopiske blik på makroskoper.dk

Folkets Valg

Hvad: En alternativ valgkampagne, hvor deltagerne hver dag klokken 11 modtog en SMS med et spørgsmål, de kunne snakke med kolleger og familie om i frokostpausen.

Hvornår: Under valgkampen op til Folketingsvalget 2011.

Hvorfor: Vi ville sætte gang i nogle alternative samtaler om politik, demokrati og de handlinger og valg, borgerne foretager i deres egen hverdag.

I sensommeren 2011 var vi taget op i Nadjas sommerhus i nogle dage for at udvikle nye projekter og eksperimenter. Dengang var der ca. et halvt år tilbage af den borgerlige regerings valgperiode, og i medierne havde der længe været spekulationer om, hvornår Lars Løkke Rasmussen mon ville udskrive folketingsvalg.

På det tidspunkt snakkede vi rigtig meget om **makroskoper** og behovet for at træne **det makroskopiske blik**. Kort fortalt handler dét om, hvordan summen af borgernes små hverdagshandlinger påvirker samfundet som helhed.

Samtidig ville vi gerne 'hacke' den folketingsvalgkamp, der var under opsejling. Vi havde længe selv været frustrerede over mediernes dækning af valgkampene – og fra vores research til eksperimentet **Folkets Stemmer**, vidste vi, at der også var mange andre, der egentlig gerne ville sætte sig mere ind i valgmulighederne og kandidaternes synspunkter, men måtte give fortabt. Dels fordi medierne typisk fokuserede meget mere på kamp end på valg. Dels fordi de verbale boksekampe gjorde det svært at finde ud af, hvad politikerne egentlig mente – og derfor også gjorde det svært at gennemskue, hvem man med sindsro kunne afgive sin stemme til.

Vi ville gerne udvikle et eksperiment, der kunne bringe alle borgernes små hverdagsvalg frem i lyset og skabe debat om alt det, man som borger selv kan være med til at påvirke. Og det måtte meget gerne køre samtidig med folketingsvalgkampen, så vi kunne belyse samspelet mellem de store politiske linjer og borgernes egne handlinger.

Derfor gik vi i gang med at udvikle vores egen valgkampagne. Den bestod af 20 spørgsmål, vi ville stille under valgkampen. Et hver dag fra valget blev udskrevet til selve valgdagen. Vi ville stille spørgsmål, der handlede om alt det, der aldrig rigtigt bliver diskuteret i valgkampen: Alt det vi selv kan gøre som borgere. Og hvad det er for et samfund, vi sammen ønsker at skabe.

Vi kaldte kampagnen Folkets Valg, for at understrege, at vi ikke bare påvirker samfundet, når vi sætter vores kryds hvert fjerde år, men også gennem alle de små valg vi træffer i hverdagen.

Vores mål var at give frisk inspiration til frokostsamtalerne landet over, så danskerne ikke længere bare diskuterede, hvem de ville stemme på, og hvem der havde gjort det bedst i gårsdagens dueller – men i stedet ville begynde at snakke om meget mere grundlæggende samfundsspørgsmål og forholde sig til deres egne valg i hverdagen. Derfor fik vi en aftale i stand med firmaet SMS Press, så folk kunne melde sig en SMS-service og modtage et nyt spørgsmål på mobilen hver dag klokken 11. Sad man ikke på sin arbejdsplads, kunne man bruge spørgsmålene til at starte spontansamtaler i togkupéer, på caféer, til middags-selskaber, på bybænke og til sommerfester landet over. Eller til selv lige at få tænkt lidt ekstra over tingene.

Mobilspørgsmålet skulle være kort og godt – ikke så mange dikkedarer. Bare en fyndig tankevækker henvendt direkte til modtageren med fokus på den enkeltes egne vaner, livsvalg og hverdag. Hvis man havde lyst, kunne man klikke sig videre ind på et blog indlæg, hvor man kunne læse vores tanker bag spørgsmålet til yderligere inspiration eller provokation.

Den dag, vi fandt på 'Folkets Valg', var vi var totalt oppe at køre. Vi brugte timer på at vælge de helt rigtige spørgsmål. På at formulere introteksten. Sørge for, at det hele lå klar, så vi kunne udskrive Folkets Valg, det øjeblik Lars Løkke Rasmussen udskrev folketingsvalg.

Så skiltes vi. Glade og veltilfredse. Og Andreas tog langt ud på landet for at deltage i et kursus om permakultur, hvor han skulle have fingrene rigtig meget i jorden og lægge sin telefon meget langt væk.

Men et par dage før Andreas skulle komme tilbage, opsnappede Nadja, at der skulle være pressemøde på Marienborg. Og at det næsten var sikkert og vist, at der ville blive udskrevet valg.

Det var noget skidt. For godt nok havde vi gjort det meste klar. Men vi var ikke i nærheden af at være klar til at udskrive Folkets Valg. Vi havde ikke nået at offentliggøre idéen endnu, så kampagnen kunne nå at sprede sig, og deltagerne kunne modtage de første SMS'er helt fra starten. Vi havde kun i store træk besluttet os for, hvad spørgsmålene

skulle være. Og baggrundsteksterne havde vi slet ikke formuleret endnu. Vi havde godt været klar over, at der ville blive udskrevet valg snart – men vi havde alligevel ikke været forberedt på, at det var SÅ snart.

Dén formiddag arbejdede Nadja alt, hvad remmer og tøj kunne holde. Hun fik afsluttet aftalen med SMS Press, så de kunne være klar til at sende de første SMS'er, så snart, der blev udskrevet valg. Hun fik finpudset introteksten til Folkets Valg og lagt den ud på hjemmesiden og Facebook. Hun tog en rask beslutning om, at vi måtte skrive baggrundsteksterne til hvert spørgsmål undervejs, så vi på skift havde ansvaret for at lægge et spørgsmål ud hver anden dag. Og da statsministeren udskrev valg klokken 11, var hun faktisk klar nok til også at udskrive Folkets Valg.

Trods den snublende og overrumplende start, gik det faktisk ret godt med Folkets Valg. Ca. 200 deltagere nåede at tilmelde sig SMS-servicen, mange flere fulgte med på nettet og vi fik mange tilbagemeldinger om, at spørgsmålene havde sat gang i gode samtaler.

Men det var ærgerligt, at vi ikke havde kunnet nå at sprede budskabet inden valget, så flere havde kunnet være med på SMS'erne fra start og følge den naturlige udviklingskurve, vi havde bygget ind i spørgsmålene – alt for mange kom først på til sidst i valgkampen og fik derfor ikke det hele med.

Desuden var det svært at skabe nogle samlede kommentarspor om de enkelte spørgsmål. Der var relativt mange kommentarer – men de kørte parallelt på Facebook og hjemmesiden, så der kom aldrig rigtigt nogen samling på det.

Så idéen var god, men den kommer forhåbentlig til at fungere endnu bedre ved et fremtidigt valg, hvor langt flere vil være med fra start, fordi der i dag er langt flere, der følger med i Borgerlyst og vores eksperimenter.

Det har vi helt klart mod på at forsøge os med igen engang. For det største succeskriterium blev i virkeligheden opfyldt hver eneste gang, modtagerne tog spørgsmålene op ved et frokostbord og deltog i diskussionerne.

Helt konkret kunne vi se, at det virkede, da vi en af dagene spurgte deltagerne, hvilket spørgsmål de syntes, der manglede at blive stillet, og en deltager skrev: "Hvad er du i tvivl om?" For det hun savnede mest af alt var plads til tvivl, til at begå fejl, til at forbeholde sig retten til at blive klogere. Ikke bare i valgkampen og hos politikerne, men også hos alle os andre og til hverdag. For hvis der ikke er plads til tvivl, hvordan skulle vi ellers kunne lære noget? Og i sidste ende var det præcis denne form for tanker, som vi havde håbet, Folkets Valg kunne inspirere til.

Efter valgkampen har vi samlet de 20 spørgsmål på deres egen hjemmeside – *folketsvalg.dk* – så man let kan finde sig en tankevækker eller et diskussionsoplæg. Spørgsmålene er jo aktuelle at vende med sig selv og hinanden, også når der ikke er valgkamp.

Spørgsmålene fra Folkets Valg er stadig blandt noget af vores yndlingstankegods, og vi har ofte spørgsmålene med som samtalestartere til vores mere uformelle **Samtalesaloner** og arrangementer. På de følgende sider kan du se alle 20 SMS-spørgsmål, samt et par håndplukkede eksempler på, hvordan vi reflekterede over de enkelte spørgsmål på vores blog. Du kan finde baggrundsteksterne til alle 20 spørgsmål og de efterfølgende debatter på *Folketsvalg.dk*.

FOLKETS VALG SPØRGSMÅL

HVORFOR BLANDER DU DIG IKKE LIDT MER?

HVORNÅR ER DU EGENTLIG BLEVET SÅ KRÆSEN?

HVILKE MULIGHEDER HAR DU UDELUKKET?

HVOR MEGET ER DU VÆRD?

HVOR NÆRVÆRENDE ER DU LIGE NU?

HVEM VIL DU GLÆDE I DAG?

HVAD TAGER DU STILLING TIL?

HVILKEN FEJLTAGELSE HAR DU LÆRT MEST AF?

ER LYKKEN ÆGTESKAB, BØRN OG FAST EJENDOM?

HVADSYNES DU, VI SKAL SNAKKE OM I DAG?

HVORFOR BLIVER DU ALDRIG KAR?

HVORNÅR HAR DU FÅET NOK?

HVOR NÅR BEKENDER DU KULØR?

ER DU EN BYRDE ELLER EN RESSOURCE?

HVILKE GRUNDLOVE LEVER DU EFTER?

HVOR TÆT SKAL DU VÆRE, FOR AT DU FØLER ANSVAR?

HVORFOR TOG DU PÅ ARBEJDE I DAG?

HVAD ER DU VILLIG TIL AT GIVE AFKALDPÅ?

HVORDAN SYNES DU DEMOKRATIET HAR DET?

HVORDAN HAR DU DET, NÅR DU AFGIVER DIN STEMME?

Hvilke muligheder har du udelukket?

Livet består af en række hændelser, som vi ikke helt er klar til, men som vi bliver nødt til at forholde os til alligevel. Dårligt vejr, vand i kælderens, sygdom, forelskelser, skænderier, inspiration, bedrag, fejltagelser, fristelser, forvirring, fyring, begejstring og meget andet. De sætter hverdagen ud af kraft og giver dermed plads til noget nyt.

Når de ukontrollerbare hændelser rykker os ud af vores vante rammer, bliver vi konfronteret med alle de valg, vi har truffet gennem tiden. Alle de valg, vores hverdag bygger på. Var det nu også de rigtige beslutninger?

Det er i disse usikre øjeblikke, vi med et sug i maven oplever livets fulde dybde. Hvor alt er muligt igen, og vores valg står ligeværdigt side om side med muligheder, vi havde glemt eller opgivet for længe siden. Som blomster på en solbeskinnede eng, uplukkede og afventende.

Men selvom vi er aldrig klar til dem, er der stor forskel på, hvordan vi reagerer, når de usikre øjeblikke indfinder sig. Vores første indskydelse er som oftest at skyde det fra os med en hovedrysten eller et stille gys: Tænk at skulle forholde sig til alle disse valg igen. Al den usikkerhed! Og vi kaster os straks ud i at få vores sikre hverdag tilbage på sporet igen. Men somme tider er vores stræben efter den vante hverdags sikkerhed forgæves, uanset hvor hårdt vi prøver, og vi må forholde os til, at vores liv er i forandring – nok engang. Og vi bliver nødt til at leve i usikkerheden hvad enten vi vil eller ej.

Det er sundt at prøve at konfrontere sin usikkerhed engang imellem, også når man ikke er tvunget til det. Så lige nu og her er vores opfordring til dig: Prøv at leve i dette usikre øjeblik for en stund og kig ud over de mange blomstrende muligheder derude:

Hvilke muligheder har du udelukket?

Hvilke grundlove lever du efter?

Én ting er grundloven-grundloven. Den der fine gamle sag, der med laksegl og skrøbeligt pergament opbevares yderst forsvarligt, fejres hver 5. juni og kun opdateres ved meget sjældne lejligheder.

Én helt anden ting er de grundlove, vi hver især lever efter. Dem, der gør os til dem, vi er. For det er jo vidt forskelligt, hvordan vi hver især definerer kriterierne for at være et 'godt menneske' og sætter barren for, hvad det vil sige at behandle andre 'ordentligt' og gøre 'det rigtige'. Vi ved især godt, hvad vi "aldrig kunne finde på at gøre", hvad der "aldrig ville falde os ind", og "hvornår vi overskrider vores egne grænser". Og har det meget hurtigt med at sige 'man' om de ting. "Det kan MAN da ikke", siger vi – og mener i virkeligheden, at det ville vi aldrig selv drømme om at gøre.

Men vi kender ikke nødvendigvis de andres udgangspunkter, verdenssyn og standpunkter. Og derfor bliver vi ofte overraskede over, at de tænker og handler, som de gør. "Hvordan kan de dog finde på dét?", "Dén havde jeg slet ikke set komme" eller "Hvad tænker de dog på?", spørger man hovedrystende, uforstående, forfærdet sig selv og sine meningsfæller. Og glemmer helt, at dem man er uenig med i lige så høj grad prøver at gøre det rigtige og det gode ud fra deres eget verdenssyn. At de handler helt korrekt efter deres egne grundlove. Og synes, man selv gør en masse uforståelige ting.

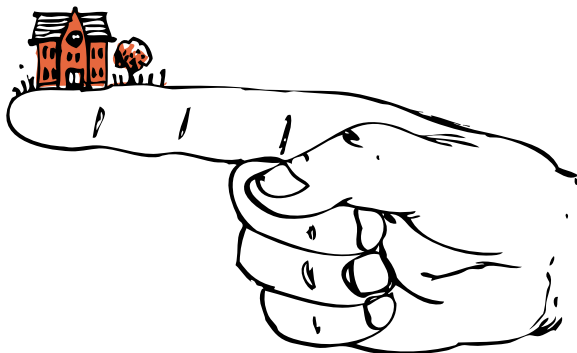
Men hvor kommer de fra – de der grundlove, ideologier eller verdenssyn, vi hver især handler efter? Hvorfra vor verden går?

Hvilke grundlove lever du efter?

Har de ændret sig med alderen?

Har du nogen sinde brudt en af dine egne grundlove – og hvad skete der så?

Brug Folkeskolen

Brug Folkeskolen blev stiftet af forældre på Nørrebro i 2003 for at arbejde for mere socialt og etnisk blandede folkeskoler i deres bydel. På det tidspunkt havde flere folkeskoler på Nørrebro over 80 % tosprogede elever, hvilket virkede selvforstærkende, så stadig flere ressourcestærke forældre – både med dansk og med anden etnisk baggrund – valgte de lokale folkeskoler fra.

Brug Folkeskolen søger derfor at engagere flere forældre i at vælge folkeskolen til og dermed gøre de københavnske folkeskoler til københavnske forældres naturlige førstevalg. Foreningens medlemmer er forældre, der har valgt at sætte deres børn i folkeskolen, hvilket afspejles i foreningens slogan: “Brug Folkeskolen sammen med os!”

Initiativtagerne mener, at folkeskolen skal afspejle den by, den er en del af, og at skolerne derfor også må være socialt og etnisk blandet. Samtidig mener de, at folkeskolen skal være blandet på en bæredygtig måde, der skaber lokal sammenhængskraft. Fordi mere etnisk og socialt blandede skoler også betyder mange flere anledninger til at møde og tale med danskere, der ikke ligner os selv. Og det er først, når vi har anledninger til at møde hinanden åbent og ligeværdigt, at vi kan komme nogle af de mange fordomme til livs.

Andreas interviewede Mette Kirk, der er projektleder for *Brug Folkeskolen*. Hun har været med fra starten – først som menigt medlem af foreningen, derefter som formand og nu som ansat projektleder for foreningens sekretariat. Hun fortæller:

“Jeg er mor til tre piger, som vi valgte at sætte på den lokale folkeskole, Blågårds Skole på Nørrebro. Vi var meget, meget glade for skolen og for klassen og for undervisningen og det faglige niveau. Men samtidig var der enormt meget negativ omtale af skolen og andre tilsvarende skoler, som vi slet ikke kunne få til at stemme overens med vores indtryk af skolen. Og på den anden side faldt procenten af danske børn på skolen, så skolen til sidst var helt oppe på 86 % børn med minoritetsbaggrund.

Det er ikke, fordi det er et problem i sig selv, men vi kunne se, at det ikke kunne blive ved med at gå. For så ville det ende med, at skolen blev en skole helt uden danske børn. Det ville ikke være okay overfor mit eget barn. Og det ville bestemt heller ikke være okay overfor alle de tosprogede børn, at de bor i Danmark, men at der ikke er nogen, der vil gå i skole med dem.

Så blev skoleledere, forældrebestyrelsesmedlemmer og andre aktive forældre inviteret til et møde for alle ni skoler på Nørrebro. Og der sad forældre som mig fra alle de andre skoler med de samme frustrationer og bekymringer. Vi mødtes nogle gange og blev enige om, at vi måtte stifte en forening. Men det var et meget større stykke arbejde, end vi havde forestillet os. For vi var jo både småbørnsforældre og havde fuldtidsarbejde og sad typisk i skolebestyrelsen eller andre bestyrelser. Der var simpelthen ikke tid til det. Så i løbet af nogle få måneder gik vi fra at være en frivillig forening til at etablere et sekretariat, som kunne facilitere vores arbejde. Og efter et halvt år sendte vi ansøgninger ind og fik midler til projektet.

På den ene side arbejder vi med at lave opsøgende arbejde og dialog med forældre om skolevalg for at overbevise flere forældre om, at folkeskolen er et godt tilbud på Nørrebro og for at få mere viden og information ud om det. På den anden side arbejder vi med at facilitere forældresamarbejdet og motivere forældrene, når børnene er startet i skole, så der bliver bygget et stærkt socialt sammenhold op i den enkelte klasse og på den enkelte årgang.

Vores aktive forældre har typisk mindre skolebørn og endnu yngre børn. De er mest motiverede. Men det er nok også de mennesker i Danmark, som har aller mest travlt. Derfor har vi prøvet at tage den letteste foreningsmodel overhovedet for at bruge forældrenes kræfter der, hvor det giver mest mening: Ude blandt andre forældre, hvor de kan fortælle om deres erfaringer med skolevalg og – hvis de ikke selv har barn i skolen endnu – kan tage ud i børnehaverne for at prøve at samle en gruppe børn, der kan søge skole sammen.

I forældresamarbejdet med skolen fokuserer vi meget på at nedbryde barrierer mellem forældre, så de møder hinanden og snakker sammen på kryds og tværs. På mine egne børns skole har vi en morgencafé, der er mor-møder, og vi holder nogle fester i løbet af året. Det betyder også, at de andre forældre nogle gange spørger mig, hvis de har modtaget et brev fra kommunen, de ikke forstår. De ved jo godt, at jeg er god at spørge, fordi jeg har taget en lang uddannelse og er god til dansk. Men der er en ligeværdighed i, at vi alle sammen er der, fordi vores børn går på skolen.

Derudover er det totalt fantastisk for mig og mine børn, fordi det bidrager så meget både til mit liv og til deres liv. Vi får simpelthen så utroligt mange gode venner med alle mulige forskellige baggrunde, og vi laver alle mulige forskellige ting sammen. Det er en stor berigelse.

Nu hvor jeg har en datter i 3.G, er jeg rigtig glad for, at vi har opnået det, vi gerne ville, da vi valgte den skole. Hvor vi - altså min generation og ældre - hele tiden tænker i "integration" og "vi skal også huske at inkludere", tænker min datter i stedet "jamen altså, hvor svært kan det være? Vi er her jo bare." Det synes jeg er fedt. Både for hende, men også for samfundet. Problemet er så, at mange på hendes alder ikke har det sådan, fordi de har gået på skoler, der er mere opdelte.

Det er lidt trist og problematisk, for jeg møder alt for ofte børn, der er totalt overraskede over, at jeg som mor med dansk etnisk baggrund giver en mor med et tørklæde et knus, og at vi står og snakker sammen. Så længe nogen bliver overraskede over det, synes jeg, vi har et problem som samfund. Og det er lige dér, vi løser nogle rigtig vigtige opgaver med Brug Folkeskolen."

Sommer:

Lockoutskolen

Da lærerne blev lockoutet fra skolerne i 2013, havde jeg vildt travlt i de første uger af konflikten. Så jeg fulgte kun sporadisk med fra sidelinjen, selvom jeg egentlig rigtig gerne ville bidrage til det akutte pasningsbehov, mange børnefamilier pludselig uforskyldt stod overfor. Men da konflikten nærmede sig sin tredje uge, fik jeg lidt mere luft i kalenderen og skrev – ret spontant – på Facebook, at hvis der stadig var lockout om mandagen ville jeg holde klippeklistreværksted for de lockout-ramte unger. Hvis det bare var mig, kunne jeg tage ansvaret for fire børn oppe i min lejlighed. Hvis vi blev flere voksne, ville jeg rykke det ned i andelsforeningens fælleslokale, og så kunne vi have plads til langt flere børn.

Få minutter senere var jeg selvbestaltet skoleinspektør for en lilleskole på 15 elever i forskellige aldre. Men nok så overraskende – og dejligt – mønstrede jeg en lærerstab bestående af 10 vidt forskellige voksne, der bød ind med kurser i alt fra landskabsarkitektur, indianerskjolde, kannelsneglebugning, animation og journalistik. Andre ville gerne være gårdvagter eller hjælpe med det praktiske. Og ud på eftermiddagen dukkede en større teenager op, der holdt et parkour-kursus i gården, netop som de største drenge trængte til at få fyret noget energi af.

Det blev en fantastisk dag for alle parter. Alle følte, at de bidrog med en masse godt. Alle lærte noget nyt. Alle tog sig af hinanden. Og alle lærte nogle nye dejlige mennesker at kende.

Om aftenen var jeg godt brugt – og mens jeg stenede i sofaen, slog det mig, at sådan ville jeg simpelthen aldrig have gjort før Borgerlyst. Idéen ville jeg måske nok have fået, og jeg ville måske også nok have haft fire skønne unger til klippeklistrehygge oppe i lejligheden.

Men når det faldt mig så nemt, naturligt og overskueligt at skalere idéen op og føre ud i livet uden særligt meget besvær, skyldtes det ene og alene alle de erfaringer, jeg havde gjort mig gennem Borgerlyst og **Samtalesaloner** og al vores snak om mikrohandlinger og sammenskud.

Helt konkret var det stærkt inspireret af vores Borgerlyst-erfaringer, at jeg meldte tid og sted ud fra starten uden at lade dét være op til diskussion. Enten kunne man eller også kunne man ikke. Konceptet var skalérbart, så rigtig mange kunne være med – men det ville også have fungeret fint, hvis det bare havde været mig og fire børn.

Jeg lagde også op til faglige sammenskudsgilder ved at give et par eksempler på, hvad andre kunne byde ind med – men lade det være op til dem selv, om de ville bygge videre på noget af det, jeg havde foreslået. Klippeklistre-værkstedet blev til en modelby under kyndig vejledning fra to landskabsarkitekter. Skrivekurset blev til journalistkursus. Madlavningsøvelserne blev til kanelneglebaging. Men det stod os alle frit for selv at byde ind med noget, de brændte for eller syntes manglede. Så som et kursus i indianer-skjold-maling, animation og parkour.

Inspireret af vores **Udviklingssaloner** indrettede jeg lokalet, så der var forskellige zoner til forskellige typer aktiviteter. Et langt spisebord til morgenmad, frokost og de knap så pladskrævende aktiviteter. Et andet langbord til byværkstedet, der som den gennemgående aktivitet bare skulle have lov at stå og udvikle sig og ikke skulle ryddes væk hele tiden. Gården til de vildere udfoldelser. En hygge-stille-zone med bøger og lænestole. Og da alle var på udebane den dag lagde jeg stor vægt på, at alle fik en varm velkomst. Dels havde jeg opstartsaktivitet klar, som de førstankomne kunne hjælpe mig med at lave et velkomst-skilt og de sentankomne startede med at dekorere deres egne navneskilte. Jeg havde også nogle nybagte boller klar, så ungerne lige få sidde i ro og mag med deres forældre og vænne sig til de nye omgivelser.

Og samtidig sørgede jeg for at fralægge mig ansvaret for alt det, jeg ikke havde kunne overskue at have ansvaret for: Alle skulle selv have madpakker med, så børnene var sikre på at få noget til frokost, de kunne lide, og der ikke ville opstå en krise på den konto – og

jeg selv kunne koncentrere min serveringsindsats om morgenboller og kanelnegleeks-travaganza om eftermiddagen. Jeg fralagde sig også på forhånd ansvaret for dyrt legetøj, iPads, telefoner og fint tøj. Og jeg erklærede hele lockoutskoledagen for 'skærmfri zone', så det hele ikke endte med, at alle ungerne sad med hver deres iPad, når nu der var så mange andre sjove tilbud. Det affødte nogle abstinenser lige i starten – men i praksis gav det meget mere ro, intensitet og samvær. Bare fordi man påtager sig et ansvar, behøver man ikke at påtage sig ansvaret for alt. Bare alle kender reglerne fra start. Men så klart ville jeg ikke have formået at melde ud få år tidligere.

Den allervigtigste ingrediens, der fik det hele til at gå op i en højere, magisk enhed var selvfølgelig selve sammenskuddet. Og alle de dejlige mennesker, der hjalp mig til at få det til at ske. Mange af dem anede jeg ikke, hvem var i forvejen. De deltog bare, fordi de syntes, det var en sjov idé og det var nemt at koble sig på og byde ind med det, man kunne.

Det viste mig virkelig, hvor meget Borgerlyst og **sammenskud** kunne, når det var bedst. Og faktisk viste det sig at være så nemt i praksis, at der ikke er nogen grund til kun at gøre den slags, når vi er presset til det på grund af lockouter, strejker eller kriser. Det er faktisk alt for sjovt, nemt og inspirerende til at lade være.

Sommer: Ikke en fusker

I april 2013 blev jeg inviteret til Fakse Ladeplads af en gruppe lokale borgere, der havde startet initiativet *Liv i Ladepladsen* med det formål at styrke det lokale fællesskab, udvikle lokalsamfundet og i det hele taget gøre deres landsby til et endnu dejligere sted at bo.

Fakse Ladeplads er en skøn landsby med ca. 2500 indbyggere helt ude ved vandet på det sydøstlige Sjælland, og det er en by med stolte traditioner og masser af engagement. Hvert år afholder den lokale Borger- og Erhvervsforening den store Riviera-fest – en fire dage lang byfest med musik, kunst og fest. Det har de gjort hvert år i 55 år.

Men kommunesammenlægninger og økonomisk krisetid har sat lokalsamfundet under pres. De lokale borgere var bekymrede for, at skolelukninger og for få kulturtilbud ville gøre det svært at lokke yngre tilflyttere til byen. Og derfor var de gået sammen om at gøre deres landsby til et attraktivt sted at bo. Som Almer fra initiativgruppen spidsformulerede det: “Enten så udvikler vi byen, eller også så lader vi den blive afviklet.”

Lykke fra initiativgruppen havde gennem en veninde hørt om Borgerlyst, og skrev til os, og spurgte om vi ikke kunne være interesserede i at hjælpe dem i gang. Så jeg tog ned og spærrede med dem og hjalp dem med at planlægge en række på tre borgermøder, der skulle sætte gang i en positiv udvikling i byen.

Da mødet var ved at være slut kiggede Almer anerkendende på mig og sagde, ”du er slet ikke så slem, som jeg frygtede at sådan en københavner-akademiker ville være. Du brugte kun et par ord, som jeg ikke forstod.”

Jeg havde slet ikke overvejet, at det havde været en bekymring for gruppen, og spurgte hvad det så var for nogle ord, som han havde haft svært ved. ”Udfordringer!” svarede han bestemt, ”du bliver ved med at snakke om udfordringer. Hvorfor kan vi ikke bare kalde det problemer?!”

Jeg smilede og sagde, at det kunne vi såmænd også godt. Jeg har lært at kalde det udfordringer, fordi det udtrykker at det er noget man selv er en del af, og dermed noget som man selv kan være med til at løse. Hvorimod det at kalde det for et problem antyder, at det er noget udefrakommende, som man ikke selv har en andel i.

Jeg kunne godt se på Almer, at det var en skelnen, der lød lidt for opstyltet i hans ører, men han lod være med at forfølge det yderligere. Men det fik mig til at tænke over, hvad det egentlig er, jeg har lært på universitetet. I de første mange år på universitetet var jeg dybt frustreret over, at konklusionen på alle undersøgelser og alle forskningsresultater altid sluttede med at sige noget i retning af ”disse resultater er kun foreløbige eller af begrænset gyldighed. Det er meget mere komplekst end som så.” Denne afslutning gik igen så ofte, at det nærmest blev en stående vittighed. Alt er så komplekst, at det lammer os. På universitetet kan vi ikke sige noget som helst med sikkerhed.

Den engelske matematiker og filosof Bertrand Russell sagde engang, at et af de store problemer her i verden er, at uvidende mennesker altid er så selvsikre, mens de, der har større viden altid er fyldt med usikkerhed og tvivl. Pudsigt nok er denne både kæphøje og triste observation siden blevet videnskabeligt bevist af de to amerikanske psykologer, David Dunning og Justin Kruger.

Dunning-Kruger effekten, som de så ydmygt har valgt at kalde den, er kort fortalt, når vores uvidenhed begrænser vores evne til at erkende vores egen uvidenhed. Et klassisk eksempel er Florence Foster Jenkins, en kvinde, der trods udtalt mangel på sangtalent alligevel troede fuldt og fast på sin vokal og udgav adskillige plader (indspilningerne blev finansieret af hendes velgørere) og holdt adskillige koncerter for et først måbende og siden hysterisk leende publikum.

Dunning og Kruger lavede adskillige forsøg, hvor de testede forsøgsdeltagere i spørgsmål om grammatik, humor og logik. Derefter interviewede de de 25% af deltagerne, der havde klaret testen dårligst for at høre om deres forventninger til deres resultat. Og det viste sig, at deltagerne ganske ofte overvurderede deres egne evner. Altså: Selvom du staver dårligt, så er det ikke ensbetydende med, at du er klar over, at du staver dårligt.

Da jeg læste om *Dunning-Kruger-effekten* gik det op for mig, at det vigtigste som jeg har fået ud af at gå på universitetet ikke så meget et bestemt sæt kompetencer, men måske i endnu højere grad, at jeg er blevet bevidst om alt det, jeg ikke ved.

Jo, jeg har lært en masse, men for hvert felt jeg har snuset til eller er dykket ned i, har der været hundrede andre, som jeg har valgt fra. Nogle fordi de ikke tiltalte mig, andre fordi jeg ikke havde tid og prioriterede andet højere. Men bare det, at jeg har hørt om dem og bevidst har valgt dem fra, har gjort at jeg ved, at der en utrolig masse jeg ikke ved. For eksempel så var det først da jeg i forbindelse med mit speciale interviewede computer-programmører, at jeg fandt ud af, hvor helt utroligt meget jeg ikke ved om hvordan en computer virker. Og at IT er et felt som så mange andre, hvor vi i stadig højere grad forlader os på nogle få eksperteres viden for at kunne tage vores brug af computere og internet for givet. Det var først da jeg lærte lidt, at jeg fandt ud af, hvor meget jeg ikke ved.

Det havde den bagvendte effekt, som Bertrand Russell påpegede, at jo mere jeg lærte, jo mere usikker blev jeg. Da jeg var færdig på universitetet led jeg som så mange andre akademikere af *'the imposter syndrome'* – altså følelsen af, at man ikke er kvalificeret eller kompetent nok til at løse den opgave, som man har fået. At man bare er en fuskler, der lader som om. Det er en følelse, som er meget let at få efter syv år på universitetet, hvor jeg ikke havde lavet noget, der har haft nogen indflydelse på den virkelige verden. Jeg havde bare lært at bruge fine ord til at påpege hvor komplekst alting er, og hvor svært det er at lave noget-som-helst om.

Grunden til, at jeg fortæller denne historie er ikke for at sige, at jeg ved en masse, som Almer ikke ved. Tværtimod! Almer er en utrolig klog og handlekraftig mand, der hvert år forlader Fakse Ladeplads et par uger og tager på valsen som vagabond og lever det

frie liv. Han lader sig ikke gå på af kompleksiteten, og han er ikke bange for at kalde en spade for en spade og et problem for et problem — og så gå i gang med at finde en løsning. Almers bekymring var, at sådan en københavner-akademiker som mig sad fast i al den kompleksitet og ikke var i stand til at finde håndfaste løsninger og rykke på at føre dem ud i livet, men bare ville komme med en distanceret analyse fyldt med højtragende begreber som ‘diskurs’, ‘konstruktivisme’ og ‘paradigme’.

Og det er rigtigt, at hvis han havde mødt mig fire år tidligere, så ville jeg unægteligt have været meget mere akademisk abstrakt og fjern i blikket. Men noget af det vigtigste, jeg har lært gennem Borgerlyst er at kunne rumme al denne tvivl og kompleksitet uden at lade den begrænse min handlekraft. Det fik jeg bekræftet da jeg i juni 2013 igen var i Fakse Ladeplads for at sætte samtalerne i gang til det første af *Liv i Ladepladsens* tre borgermøder. 85 borgere i alle aldre mødte op på den lokale skole til en meget livlig aften, hvor de sammen udviklede deres idéer til, hvad de gerne ville forandre i deres by, og gav hinanden sparring på, hvordan det kunne komme til at ske. Der var så megen god energi og borgerlyst i lokalet, at det var en fryd at se.

Der var mange forskelligartede idéer: Til indretningen af et nyt lokalt kulturhus, til udviklingen af stranden, som i 1930’erne og 1940’erne havde været den danske Riviera, hvor de rige Københavner-familier tog ned om sommeren, til at revitalisere den nedslidte bymidte, til bedre samarbejde på tværs mellem byens foreninger.

Aftenen sluttede med en åben mikrofon, hvor borgerne fik lejlighed til at komme op og præsentere deres idéer for forsamlingen, så de efterfølgende kunne finde sammen og arbejde videre. Og det var virkelig dejligt at se, hvor længe folk blev hængende bagefter og snakkede videre om, hvordan man kunne gå videre med de forskellige idéer og projekter.

Jeg var meget opløftet, da jeg satte mig i toget på vej hjem mod København. Ikke bare fordi, at mødet var gået godt og deltagerne havde været glade. Men fordi, at jeg følte, at jeg var nået til et punkt, hvor jeg rent faktisk kan bruge mine erfaringer til at handle og hjælpe andre til at handle — uden at lade mig lamme af tvivl, usikkerhed og utilstrækkelighed.

NYBRUD

—

Mange af samfundets systemer og institutioner er under forandring. Forandringerne bliver ofte kaldt 'kriser', for det er foruroligende at tænke på, at alt, hvad vi har taget for givet, er i gang med at forandre sig. Men forandring er ikke farligt i sig selv.

Det åbner bare nye muligheder, hvis vi tør se dem.

Borgerlyst byder forandringen velkommen.

For tiden føles det, som om verden forandrer sig hurtigere og hurtigere. Bølge efter bølge af forandring skyller ind over os. Intet når at blive fast eller konsolideret. De sociale normer og institutioner, vi før fandt tryghed i, er ikke længere sikre referencerammer, vi kan planlægge vores liv efter. Det er foruroligende, at alt, hvad vi har taget for givet, skulle være under opbrud og forandring. Derfor kalder vi det ofte for en krise. Og lige nu er det, som om vi er omgivet af kriser.

Klimakrise, eurokrise, bankkrise, råstofskrise, fødevarekrise, Muhammed-krise, økonomisk krise, vækstkrise, jobkrise, uddannelseskrise, dannelseskrise, velfærdskrise, kulturkrise, engagementskrise, alderskrise, opmærksomhedskrise, ideologisk krise, visionskrise ...

Der er så mange kriser. Så hvis du har læst så langt i denne bog, at du er nået helt hertil, har du måske undret dig over, hvorfor vi slet ikke har sat fokus på dem. Hvorfor vi kun har fokuseret på den nære handlekraft, hvor borgerne selv-organiserer for at løse konkrete problemer og skabe synlige forbedringer i deres hverdag. Hvorfor har vi slet ikke udfoldet den dimension af handlekraft i hverdagen, der finder sted i de politiske partier og i de folkevalgte forsamlinger rundt om i landet? Hvorfor har vi ikke fokuseret mere på de traditionelle måder at engagere sig politisk?

Det er der flere grunde til, men de kræver hver især lidt forklaring:

For det første har det stadigt mere åbne og globaliserede verdensmarked betydet, at meget beslutningskraft er blevet forskubbet fra de folkevalgte politikere til virksomheder og investorer, fordi alle lande konkurrerer om at skabe de mest tiltrækkende vilkår for virksomheder, kapital og højtuddannet arbejdskraft. Derfor kan politikerne ikke længere frit gennemføre deres politik i et dansk perspektiv uden at tage hensyn til, hvordan det vil påvirke vores relationer med resten af verden. Dette har ledt til, hvad samfundsforskeren Ove Kaj Pedersen kalder 'konkurrencestaten'. Her er den dominerende politiske kurs en form for 'nødvendighedens politik', hvor politiske tiltag skal afvejes i forhold til effekten på landets konkurrencedygtighed: Økonomien skal trimmes, og først og fremmest skal arbejdskraften være produktiv og stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Det er kort sagt meget begrænset, hvad politikerne kan gøre og beslutte på landsplan, når de samtidig skal have blikket på det større europæiske og globale niveau.

Og borgernes muligheder for at bruge deres handlekraft i hverdagen inden for det politiske systems rammer virker derfor også ret begrænset.

Derfor fokuserer vi i Borgerlyst i stedet på de forandringer, vi hver især selv kan være med til at skabe. Her, nu og ved egen handlekraft.

For det andet er kompleksiteten i den offentlige forvaltning steget voldsomt. Både i forhold til lokal lovgivning og til de mange forskellige internationale lovgivningsrammer, som Danmark indgår i både gennem EU, FN og forskellige handelsaftaler. Det stiller stadig større krav til politikernes faglige viden. Det at være politiker er blevet en selvstændig karrierevej i modsætning til tidligere, hvor politikere så deres hverv som folkevalgte som en overbygning på en anden karriere. Ungdomspolitik er blevet et grundlæggende uddannelsesforløb i mediehåndtering, debatteknikker og realpolitisk taktisk positionering.

Og ungdomspolitikere vælger i stigende omfang at studere forvaltningsfag som økonomi, statskundskab og jura, som kan ruste dem til at navigere i den stadig mere komplekse lovgivning. Denne udvikling kaldes 'DJØFisering', opkaldt efter forvaltningsfagernes primære fagforening DJØF. Efter folketingsvalget i 2011 er andelen af Folketingets medlemmer, der har en uddannelse i DJØF-fagene jura, økonomi eller statskundskab på ca. 40 %, mens den andel af befolkningen, der har disse uddannelser ligger på ca. 1%. Denne tendens har vist sig at være selvforstærkende, for det tiltrækker ambitiøse unge med blik for magten og interesse for forvaltning, mens andre unge borgerlystne, der ikke er tiltrukket af den slags magtspil, eller som har andre bærende interesser end politik og forvaltning, bliver afskrækket eller ligefrem frastødt.

Med Borgerlyst fokuserer vi derfor på at udvikle alternativer, der kan give alle dem, der ikke vil være forvaltere eller politikere, mulighed for alligevel at deltage aktivt i samfundsudviklingen.

For det tredje er vores formelle demokrati et helt økosystem af gensidigt afhængige institutioner: De politiske partier, medierne, interesseorganisationerne, den offentlige administration, domstolene og de folkevalgte forsamlinger. Alle disse institutioner er under

et voksende forandringspres. Da vi interviewede folketingspolitikeren og iværksætteren Uffe Elbæk i forbindelse med hans beslutning om at blive løsgænger i Folketinget, fremhævede han det paradoksale i, at hvor alle andre organisationstyper og virksomhedstyper har udviklet sig markant over de sidste hundrede år, kører Folketinget stadig efter den samme uændrede 'forretningsmodel'.

Men denne forretningsmodel er under voldsomt pres. For hele verden omkring den er i forandring. For hvis vi kigger på de forskellige relationer og flows af viden, indflydelse og penge i det demokratiske økosystem, er det tydeligt, at de forskellige institutioner er under forandring – og at relationerne mellem dem derfor også forandres:

- Borgerne og de folkevalgte kan tale direkte til hinanden gennem sociale medier.
- Medierne presses på deres indtægter, efterhånden som borgerne kan skaffe og skabe nyhederne selv.
- Interesseorganisationerne mister medlemmer og indflydelse i takt med, at borgerne selv kan organisere sig uden om de traditionelle organisationsstrukturer.
- Det offentlige embedsværk presses til større åbenhed og transparens i takt med, at normerne for åbenhed og tilgængelighed forandres.

Disse forandringer har generelt betydet, at institutionerne forekommer mere defensive. Partierne er blevet mere topstyrede. Politikerne markerer sig selv stadigt skarpere. Medierne er blevet mere forsigtige med deres penge, og dermed med deres journalistiske satsninger. Interesseorganisationerne kannibaliserer hinandens tilbageværende medlemmer. Embedsværket bliver endnu mere omhyggeligt i deres nulfejlskultur. Det er, som om alle frygter og forskanser sig mod forandringerne.

I den situation foretrækker vi i Borgerlyst at fokusere på de muligheder og nybrud, kriserne skaber. Vi hilser nybruddene velkomne og opfatter dem som kærkomne udviklingsmuligheder. Vi fokuserer på at udforske, skabe, understøtte og udvikle dette nybrud. Og det mener vi bedst vi kan gøre ved at arbejde udenfor de eksisterende institutioner.

Kriser er de bedste afsæt for forandringer

Ordet 'krise' er blevet brugt så meget på det seneste, at det nærmest er helt slidt op. Men hvad betyder det egentlig?

I ordbogen defineres krise som "en vanskelig situation, som betyder et vendepunkt, og som kræver en afgørende beslutning eller handling". Det er som oftest en afbrydelse af, eller en undtagelse fra, hverdagen – det vante, sikre og velkendte. Krisen opstår netop, som det går op for os, at tingene ikke bare kan fortsætte som før. At vi ikke længere kan se verden på samme måde, som vi hidtil har gjort.

Som vi beskrev i perspektivet om **Kredsløb**, er kriser kendetegnet af forandring og pludselig frigivelse. De er – nærmest i deres essens – foruroligende, skræmmende og uventede. Men når først krisen er indtruffet, og vi er blevet opmærksomme på den, virker det samtidig helt utroligt, at vi ikke så den komme. Tegnene var der hele tiden, mere eller mindre tydelige. Det var bare, som om vi ikke kunne – eller ville – se dem.

Hvis noget tyder på, at en krise nærmer sig, er vi tilbøjelige til at slå det hen. Som oftest vil det virke lidt fjernt og abstrakt. Og alt er jo godt her og nu. Hvorfor skulle det ændre sig? Måske bliver det slet ikke så slemt endda.

Selv når krisen indtræffer, lukker vi øjnene, fordi den er for svær og for smertefuld at forholde sig til. Det vil kræve for meget arbejde, for mange tanker og for mange kampe at lave om på. I stedet bliver vi ved, som vi plejer, så længe vi kan. Kan det hele ikke bare fortsætte som før?

Derfor anerkender vi først meget sent, at krisen overhovedet er der. Og dermed begynder vi også først meget sent at forholde os aktivt til den som et vendepunkt, "som kræver en afgørende beslutning eller handling".

Når vi oplever alle disse kriser i vores samfund, er det i høj grad symptomer på, at mange af de institutioner, vores samfund bygger på, er under forandring. Vi føler i stadigt mindre grad, at de kan tilbyde gyldige og tillidsvækkende løsninger på de forbundne,

uartige problemstillinger, vi står overfor. Men det lader til, at vi endnu ikke har modet eller viljen til at erkende disse kriser og afklare, hvilke beslutninger eller handlinger der skal til for at løse dem.

Krisestyring

Spørgsmålet er så: Hvad kan vi gøre for at være bedre til at genkende forestående kriser, så vi kan reagere og handle i tide?

Det første er at erkende, at kriser er uundgåelige. Der vil altid opstå situationer eller omstændigheder, der vil ændre på det nuværende. Det eneste, vi kan være helt sikre på, er, at verden vil blive ved med at forandre sig på nye og uforudsigelige måder, og at det uundgåeligt vil give anledning til kriser på kort eller lang sigt.

Det andet er at forstå, hvad der forårsager kriser, og dermed prøve at forstå, hvordan vi bedst muligt kan håndtere dem – og skabe rammer og samarbejdsprocesser, der tillader meget større fleksibilitet og mulighed for omstilling, efterhånden som verden omkring os forandrer sig.

Netop dette spørgsmål har historikeren og antropologen Joseph Tainter beskæftiget sig indgående med. I sin bog *The Collapse of Complex Societies* undersøger han, hvilke faktorer, der historisk set har givet anledning til krise og kollaps i en række forskellige samfund, blandt andet Romerriget, Mayariget og Anasazi-indianernes rige. Alle disse samfund havde rige traditioner, avanceret teknologi og komplekse sociale strukturer, men trods alle disse fortrin gik de under, og kendes i dag nærmest udelukkende som arkæologiske fund og ruiner, der giver et lille indtryk af fordums storhed. Tainter undersøgte, hvilke fælles træk der var ved disse vidt forskellige samfunds pludselige kollaps.

Hans konklusion var ret overraskende: De gik ikke under på trods af deres viden og komplekse samfundsstrukturer, men på grund af dem. Tainter viser, hvordan kompleksitet i et samfund skaber mere kompleksitet, og at denne kompleksitet til sidst bliver så stor, at det uundgåeligt forårsager en krise.

Hvad mener Tainter med kompleksitet? Han definerer det som et problemløsningsværktøj. Samfund bliver mere komplekse, fordi det er en måde at løse problemer på. Det kan de gøre på to måder:

Specialisering – at have mange forskellige funktioner og erhverv i samfundet, der alle løser deres specialiserede opgaver med deres specialiserede teknologi. For eksempel bruger både landmanden, arkitekten og lægen særlige færdigheder og redskaber til at udføre deres erhverv.

Organisering – at organisere alle de forskellige specialiserede erhverv og funktioner sammen i ét fungerende hele. For eksempel kan folk i et offentligt bureaukrati ikke bare gøre, hvad der passer dem. De udfører nogle klart definerede opgaver og opfører sig i forudsigelige og velorganiserede mønstre. De gør, hvad de får besked på.

Tainter fandt, at de tre riger alle havde det til fælles, at de gennem forskellige omstændigheder – typisk ved at bekriige og erobre andre riger – havde et overskud af ressourcer. De brugte dette overskud til at øge kompleksiteten i deres samfund: Mere specialisering og mere kompleks organisering. Til at begynde med medførte denne forøgelse af kompleksitet en endnu større forøgelse af værdi: Bedre veje, bedre sundhedsvæsen, bedre uddannelse.

Men efterhånden som kompleksiteten i samfundet voksede, fulgte værdiforøgelsen ikke længere med i samme tempo. Og til sidst var al yderligere kompleksitet bare ekstraomkostninger. Tainters teori er, at en krise opstår, når et samfunds ledere øger kompleksiteten – for eksempel i form af yderligere bureaukrati eller mere komplekse regelsæt – i sådan en grad, at de begynder at trække al værdi ud af deres omgivelser. Og at denne krise bliver til et kollaps, når disse samfund er blevet så uflexible i al deres kompleksitet, at de ikke kan svare igen.

Tainter mener, at disse samfund til sidst var blevet så komplekse og så uflexible, at de til sidst ikke længere var i stand til at forandre sig, da kriserne kom. Et samfund er et stort, komplekst system med et enormt antal højt specialiserede og sirligt organiserede enheder, der er forbundet og gensidigt afhængige på kryds og tværs. Der er ikke nogen

let og smertefri måde at skære fra og mindske kompleksiteten igen. For alle de interesser og behov, der er tæt knyttet til den nuværende version af systemet vil kæmpe imod forandringen. Det klassiske eksempel er, at bureaukratiet i store organisationer ofte prøver at løse problemerne ved at gøre processerne endnu mere komplekse. I stedet for at fjerne krav og forenkle procedurerne, indfører de i stedet nye krav og procedurer.

Et helt konkret eksempel er den måde, de fleste af verdens regeringer reagerede på terrorangrebene 11. september 2001: De oprettede nye, specialiserede organisationer til at håndtere terrortruslen – i USA var det for eksempel Homeland Security. De indførte nye krav, der lagde nye restriktioner på de rejsende, så de opførte sig mere ensartet og forudsigeligt i lufthavnen – for eksempel forbød man tændstikker, væsker og vandflasker. Resultatet var, at man øgede kompleksiteten for at sikre mod terror – både gennem specialisering og organisering. Og selvom der er snak om at ophæve væskeforbuddet snart, er der ikke udsigt til, at det samlede lag af ny kompleksitet og nyt bureaukrati i forbindelse med flyrejser bliver indskrænket til niveauet fra før 11. september lige foreløbig.

Tainter mener ikke, vi kan undgå at øge kompleksiteten – hverken i samfundet eller institutionerne. Før eller senere vil kompleksiteten vokse, og det vil blive sværere og sværere at reagere og tilpasse sig, indtil det punkt, hvor der opstår en krise, den ikke kan modstå. Og så bliver kollapset den eneste mulige, og meget voldsomme, måde at simplificere – og dermed mindske kompleksiteten.

Derfor opfordrer Tainter til, at vi ikke indfører nye procedurer, nye regler, nye funktioner, nye systemer, der øger kompleksiteten uden at spørge os selv: Hvad får vi egentlig ud af at gøre dette? Er det i virkeligheden bedre at bevare noget af vores fleksibilitet, så vi bedre kan håndtere en uventet krise?

Når krisen kommer, vil det som regel være de uimponerede **nybegyndere**, der klarer sig bedst. For de er i stand til at arbejde simpelt, men effektivt og fleksibelt. Det er sværere for de eksperter, der har specialiseret sig i at navigere gennem de komplekse institutioner, der nu står for fald.

Et aktuelt eksempel er den krise, tv-stationer og aviserne befinder sig i. De er blevet udfordret af internettet, som giver markant nye muligheder for at distribuere indhold hurtigere, billigere og enklere end tidligere. Med udgangspunkt i Tainters tanker spår internetforskeren Clay Shirky, at de store medieselskaber vil kollapse på samme måde som mayaerne og romerne. For medieorganisationerne er afhængige af store indtægter, fordi de kun kan finde ud af at lave indhold på dyre og komplekse måder. De er ude af stand til at reducere deres egen kompleksitet. Derfor prøver de i stedet at oprette betalingsmure og sagsøge kopipirater for at fastholde deres eksisterende forretningsmodel. For, som Shirky opsummerer det: "Institutioner vil altid prøve at bevare det problem, som de er sat i verden for at løse."

Et systems formål er, hvad det gør

Sat på spidsen er Tainters og Shirkys konklusion, at vores institutioner er i krise, fordi de ikke vil acceptere, at verden omkring dem forandrer sig. De har ikke længere de bedste løsninger på de problemer, de søger at løse. Al den kompleksitet, de har opbygget til at håndtere problemerne med, er ikke længere en styrke, men en begrænsning. Faktisk er de ofte med til at forværre de kriser, de er en del af, fordi de i stedet er med til at gøre dem endnu større, endnu mere komplekse. Endnu mere **uartige**.

Men det er vigtigt at understrege, at institutionerne ikke er i stykker. Det er ikke derfor, de er ude af stand til at løse problemerne. De fungerer faktisk i bedste velgående. Som organisationsforskerne Ronald Heifetz, Marty Linsky og Alexander Grashow fremhæver: "Virkeligheden er den, at ethvert socialt system (det kan være en organisation, et land eller en familie) fungerer på den måde, den gør, fordi aktører i det pågældende system (eller i hvert fald de aktører med mest indflydelse i systemet) ønsker, at det skal fungere på den måde."

Det kan lyde helt sort, at vores institutioner og organisationer primært er ude af stand til at løse de problemer, vi står overfor, fordi de ikke vil. For alle organisationer har jo flotte formålsparagraffer og forklarer beredvilligt, hvor stor en forskel de gør for samfundet. Ledere i de store organisationer i erhvervslivet, i det offentlige og i civilsamfundet fremhæver hele tiden, hvor meget de gør, og hvor gode hensigter de har.

“Institutioner vil altid prøve at bevare det problem, som de er sat i verden for at løse”

Clay Shirky

Men desværre er der langt fra altid overensstemmelse mellem, hvad organisationerne siger, de gør – og hvad de rent faktisk gør. Det kan man afprøve med en god læresætning, der er udviklet af den engelske organisationsforsker Stafford Beer. Den lyder: “The Purpose Of a System Is What It Does”. På dansk kan det oversættes til “et systems formål er, hvad det gør”.

Med ‘et system’ mener Beer alle former for komplekse systemer. Det kan både være biologiske kredsløb, såvel som økonomiske, sociale og organisatoriske systemer. Sætningen bruges ofte til at understrege, at man ikke kan læse et systems formål ud af de hensigter, som systemets designere, byggere, ledere, medarbejdere eller fortalere tillægger det. Hvis man ønsker at forstå, hvordan en givent system – det kan være en virksomhed, en arbejdsmarkedspolitik, en skole eller en familie – fungerer, er det bedre at undersøge selve systemets adfærd, end at forlade sig på andre forklaringer af systemets formål, der kan bygge på alt fra gode hensigter, fordomme, forventninger, moraldomme til ren og skær uvidenhed.

Et eksempel: Hvis man læste DDRs forfatning, måtte det gamle, kommunistiske Østtyskland være det mest åbne, demokratiske og frie land i verden. Så højstemt og begejstret var statens formål og værdier beskrevet. Men alle, der besøgte landet, kunne let se, at formålet ikke stemte overens med, hvad staten rent faktisk gjorde. Systemets formål var at sikre den upopulære og korrupte stats overlevelse gennem massiv overvågning og totalitær magtudøvelse – uanset, hvilke smukke ord magthaverne ellers selv satte på det.

Et andet eksempel: Hvis et lands uddannelsespolitik knytter betalingen af universiteternes undervisningsmidler til antallet af studerende, der består deres eksaminer, bliver systemets formål at få de studerende til at bestå deres eksaminer – om nødvendigt også ved at sænke pensumkravene og forventningerne til de studerendes faglige kunnen. Uddannelsespolitikernes begrundelser og overvejelser desuagtet.

Et tredje eksempel: Verdens lande introducerer CO₂-kvoter i et forsøg på at sætte begrænsninger på CO₂-udslip. Men dermed skaber de også et marked for køb og salg af CO₂-kvoter, hvor virksomheder med fordel kan sælge overskydende CO₂-kvoter videre

til andre CO₂-udledere. Men da mængden er kvoter er større end efterspørgslen, falder prisen på kvoterne, hvilket betyder, at selvom du sparer på strømmen, så dit elselskab ikke udleder så meget CO₂, så kan elselskabet bare sælge deres overskydende CO₂-kvoter videre til andre, mere forurenende, selskaber. På den måde er systemets formål ikke at sikre, at der bliver udledt mindst mulig CO₂, men derimod at sørge for, at der bliver brugt så mange CO₂-kvoter som muligt.

Stafford Beers pointe er, at hvis man vil påvirke og ændre de store systemer, skal man prøve at forstå de store, komplekse systemer i deres helhed. Ligesom med uartige problemer, kan man ikke skille de forskellige dele af et system ad. For hvad nytter det, at uddannelses-taxameter-ordningen eller CO₂-kvotesystemet fungerer upåklageligt, hvis de er ved at løse det forkerte problem – og i værste fald er med til at forværre det problem, de har til formål at løse?

Jo mere man kigger på vores institutioner ud fra Stafford Beers læresætning, jo flere af denne slags uoverensstemmelser opdager man. Institutionernes løsningsforsøg viser sig ofte at have uventede bivirkninger, fordi de ikke har taget højde for systemet som helhed. De prøver at behandle symptomerne i stedet for sygdommen. Det kan der være mange årsager til, men ifølge Tainter er den primære årsag, at institutionerne er blevet så specialiserede og så komplekst organiserede, at de er blevet ude af stand til at gøre det, de siger, de vil gøre.

Kriseøjeblikke

En sjælden gang imellem ryster store kriseøjeblikke os ud af vores hverdagsforestillinger. Der bliver åbnet for en ny virkelighed, en ny måde at se verden på, en ny måde at handle på. Det bliver umuligt at slå det hen, lukke øjnene og lade som ingenting. Terrorangrebet på World Trade Centre i New York d. 11. september 2001 er et godt eksempel på sådan en krise. Det var så uventet og voldsomt, at den amerikanske befolkning måtte stille sig selv nogle grundlæggende spørgsmål: Hvem kunne dog have grund til at angribe dem og hvorfor? Krisen samlede den amerikanske befolkning på en ny måde. Den gjorde, at de var villige til at ændre deres hverdag og opgive ting, de ellers havde taget for givet. De var klar til at skifte retning.

I stedet opfordrede præsident Bush dem alle til at gå ud og svinge kreditkortet for at holde økonomien i gang. For ham handlede det ikke om at skifte retning. Han søgte at mane i krisen i jorden, så verden hurtigst muligt kunne vende tilbage til 'business as usual'. For at genskabe denne sikkerhed brugte han de kommende år på at indføre stadigt mere drakoniske sikkerhedsforanstaltninger og stadigt mere indtrængende overvågningssystemer, som vi endnu kun er begyndt at kende omfanget af.

Det er en meget almindelig reaktion. I kriser er vores første reaktion at falde tilbage på det, vi kender. Det vi har indlært. På de ting, vi tager for givet. Og vi bliver skræmt ved tanken om, at det skulle ændre sig. Derfor vender vi ofte mod vores ledere. Vi har brug for at blive forsikret om, at det nok skal gå alt sammen. Men når vi først er blevet overrasket eller skræmt af en krise, begynder vi også at tænke nyt. Hvis Bush havde været mere modig, kunne han have inspireret amerikanerne til at gå i en anden, mindre paranoid og defensiv retning. Det valgte han ikke at gøre. I stedet bekræftede han den længsel efter lederskab, som ofte bliver ytret i disse år. At de politikere og forretningsfolk, der leder landets store organisationer ganske vist er ansat til at lede, men at de mangler format. At de bør udvise lederskab.

Når vi holder **Samtalesaloner** om helte, lyspunkter og beslutninger, taler gæsterne ofte om, at de længes efter 'rigtige ledere' og 'rigtige helte'. Folk med store visioner, klare fortællinger og gode planer. Folk, der gik foran og var det gode eksempel, som satte bølger af positive handlinger i gang, som alle kunne tage del i. Folk som Mohandas Gandhi, der samlede millioner af mennesker på tværs af sprog og religioner i passiv modstand mod det britiske overherredømme i Indien. Folk som Emmeline Pankhurst, der trodsede fordomme og fordømmelse og gik forrest i kampen for at sikre kvinders rettigheder i England. Folk som Martin Luther King, der samlede sorte og hvide på tværs af et splittet USA med sin drøm om en fremtid uden raceskel.

Det var ledere, der kunne forveksles med helte. Det er der vist ikke megen fare for, med de ledere vi har i dag.

Men i virkeligheden handler det om noget andet og dybere end, at vores ledere ikke er så heltmodige og skarptskårne som i gamle dage. For vi vil næppe nogensinde igen få en leder, der vil kunne forveksles med en helt. Der er sket det forunderlige, at verden i dag er blevet så kompleks, at den ikke længere kan forklares let. Det betyder på den ene side, at vores behov for forklaringer, for tryghed og for lederskab aldrig har været større. Men på den anden side betyder det også, at det ikke længere er troværdigt, når en leder stiller sig frem og siger, at han har en plan, der nok skal løse alle problemerne.

Det er ikke længere muligt at have alle svarene på forhånd. Der er ikke nogen, der kan tænke for os. Vi bliver nødt til at tage stilling til tingene selv. Og det er både forunderligt og nødvendigt – og en smule skræmmende. Men når det kommer til stykket, så har det altid været sådan. Som Diane Nash, der som ung kvinde deltog i den amerikanske borgerrettighedsbevægelse, forklarer:

”Martin Luther King var ikke leder. Han var talsmand. En meget dygtig og veltalende talsmand. Han var en stor mand. Men hvis folk tror, han var en supermand eller en helgen, så er de tilbøjelige til at sige, ’gid vi dog havde en leder som Martin Luther King i dag’. Men folk skal vide, at det var helt almindelige mennesker lige som dem selv, der udtænkte strategierne og styrede bevægelsen. Veltalende ledere har ikke og vil aldrig kunne befri os. For frihed er, per definition, når folk indser, at de er deres egne ledere.”

Der findes ingen overmenneskelige ildsjæle, der er gjort af et særligt helte-stof. Der er bare helt almindelige mennesker, der handler og får ting til at ske. Og i sidste ende er det også derfor, vi er utilfredse med de ledere, vi har. For de minder os om, hvad godt lederskab i virkeligheden er. Ella Baker, der var en anden af drivkræfterne i borgerrettighedsbevægelsen, sagde det godt: “Lederskab handler helt grundlæggende om at give andre muligheden for at udvikle og realisere deres evner, så de selv kan være ledere.”

Kunsten at skabe nybrud

Vi kan ikke længere vente på et af disse store kriseøjeblikke, hvor en heltmodig leder vil komme og samle os og skabe fælles forandring i vores samfund. For selv om der nok skal komme nye kriseøjeblikke, så kan vi ikke længere regne med, at der er nogen, der vil være i stand til at lede os igennem dem.

I stedet må vi påtage os at være vores egne ledere. Vi må skabe vores egne små kriser: Situationer og oplevelser, der bryder med folks forventninger. Nybrud, der overrasker, og som ikke er til ignorere. Som giver anledning til eftertanker. Nybrud, der viser nye muligheder. Der stiller spørgsmål og udfordrer folk til at svare noget andet, end det, de plejer at svare. Nybrud, der skaber en fælles bevidsthed om de kriser, vi må løse sammen. Nybrud, der fanger folks fantasi og lader dem udfylde hullerne selv. Der lader dem bygge videre i nye retninger, som de kan gøre til deres egne. Nybrud, der giver dem mulighed for at være ledere. Nybrud, der giver lyst til at handle.

I deres bog *Disclosing New Worlds* fremhæver erhvervsmanden Charles Spinosa, filosofen Hubert L. Dreyfus og politikeren Fernando Flores tre forskellige måder, hvorpå man kan skabe sådanne nybrud. Tre forskellige måder at forme og forandre samfundet i forlængelse og udvikling af det, der er gået forud. Alle tre måder har potentialet til at skabe store forandringer, fordi de netop – enten direkte eller indirekte – giver anledning til, at folk gentænker deres egen hverdag og deres egen handlekraft:

1. Italesættelse

Den måde vi taler om verden, former verden. Og hvis vi ændrer den måde, vi taler sammen, kan vi også ændre verden. Italesættelse handler om “at gøre det implicitte eksplicit”. Altså: At italesætte, artikulere, udtrykke vores prioriteter og ønsker på nye måder. Enten ved at genoplive gamle identiteter og historier eller ved at bygge nye fra nogle af de mange dele, der findes omkring os.

Når vi opfinder et ord som borgerlyst er det netop et forsøg på at italesætte noget, som vi mener, det er vigtigt at sætte fokus på. Et stort historisk eksempel er den måde, John F. Kennedy genopfandt USA som en nybygger- og pionérlation ved at italesætte rum-

programmet og måne-missionen som en forlængelse af landets tradition for at erobre nyt land. Et mindre eksempel kunne være at sætte ord på den stress, vi oplever med smartphones, der både gør os og al information tilgængelige hele tiden – en udtalt frustration, som kan italesættes og dermed påbegynde samtalen om en fælles løsning.

I vores samtaler kan vi blive bedre til at italesætte ting på nye måder. Og derigennem kan vi få en fælles historie eller vision, som samler os – og som kan forandre vores forståelse af, hvad vi er, og hvor vi er på vej hen.

2. Krydstilegnelse

Krydstilegnelse handler om at overføre brugbare handle-mønstre fra et domæne til et andet, hvilket dermed grundlæggende forandrer domænet. For eksempel da mobiltelefoner gik fra at være noget, man udelukkende brugte i forretningssammenhæng til at være noget, man også brugte i familien. Når børn og ægtefæller pludselig kan ringe når som helst, ændrer det forventningerne og dermed balancen mellem hjemmeliv og arbejdsliv.

På den måde åbner krydstilegnelse nye handle-mønstre for nye grupper, hvilket ofte medfører endnu mere fundamentale forandringer. Det kan tage form som en slags remixing af nye og gamle handle-mønstre for at skabe en praksis, der bedst passer til en gruppes behov. Det er det, der er sket med vores **udviklingssaloner**, hvor ansatte i kommuner og styrelser så potentialet i **samtalosalonerne** og inviterede os til at overføre dem til et helt nyt domæne. Tilsvarende opstod **Københavns Fødevarerfællesskab** da de mixede do-it-yourself mindsettet fra Nørrebros aktivist-miljø med lokale fødevarer fra økologiske landmænd gennem en helt ny organisationsform, der kom i stand ved hjælp af online redskaber inspireret af open source software-bevægelsen.

Gennem faglige sammenskudsgilder, hvor nybegyndere og gamle mestre mødes og krydstilegner hinandens handle-mønstre, kan vi forandre selvforståelsen og magtbalancen imellem forskellige grupper i samfundet, og dermed åbne helt nye muligheder for forandring.

3. Omformning

Hvor italesættelse handler om at tale om eksisterende ting på nye måder, og krydstilegnelse handler om at overføre og remixe eksisterende handlemønstre til nye domæner, handler omformning om at omforme praksisser, som lige nu er marginale, så de appellerer til flere. Et letgenkendeligt eksempel her kunne være Apple, der tog eksisterende pc-teknologi og omformede den på en måde, som forandrede, hvordan folk bruger computere og opfatter det digitale i det hele taget. Et andet eksempel kunne være den socialøkonomiske virksomhed Bybi, der gør det lettere for folk at forstå blomsternes og biernes betydning for byens planteliv og dermed omformer vores opfattelse af byrummet. Et tredje eksempel kunne være rygeloven, som har været med til at omforme opfattelsen af, hvor det er i orden at ryge. Omformning åbner kort sagt for nye handle- og tankemønstre – for eksempel gennem nye produkter eller ny lovgivning – som forandrer vores muligheder for at handle, og dermed også vores opfattelse af, hvad der er muligt.

Borgerlystne nybrud

Italesættelse, krydstilegnelse og omformning er måske en lidt abstrakt måde at tænke forandring på. Men det er den samme tre-delning, der ligger til grund for Borgerlysts ambitioner om at skabe bedre samtaler, fri krydsbestøvning og mod på forandring. For tilsammen mener vi ligesom Spinosa, Flores og Dreyfus, at de tre tilgange tilsammen skaber rigtig gode forudsætninger for nybrud.

Med bedre samtaler kan vi skabe nye anledninger til at møde folk med andre perspektiver, baggrunde og viden og give dem lejlighed til at tale om alt det, der ellers ikke er plads til at tænke og snakke om i hverdagen. Hvor der er plads til at 'afselvfølgeliggøre selvfølgelighederne', og finde frem til nye fælles forståelser og historier om, hvad vi er, og hvor vi er på vej hen som samfund.

Med fri krydsbestøvning kan vi gøre det lettere at finde andre, der kan noget andet end os selv – og lære af hinanden. Skabe muligheder for at overføre viden, idéer og handlemønstre på tværs af siloer, brancher, styrelser, sektorer, afdelinger, politiske holdninger, landsdele og aldersgrupper. Og på den måde kan vi ikke alene blive klogere sammen, men vi kan også sætte initiativer igang, som ingen af os ville have kunnet løfte alene.

Med mod på forandring kan vi sætte os for at forandre samfundet sammen, i stedet for at vente på, at vores omgivelser og omstændigheder ændrer sig. Vække modet til at forestille os andre muligheder. Lære af fortidens fejl og rette dem. Eksperimentere med det, som er marginalt lige nu – og gøre det til et spændende og blomstrende alternativ til det vante og velkendte.

Bedre samtaler, fri krydsbestøvning og mod på forandring. Det er de tre måder, vi gennem Borgerlyst prøver at skabe vores egne små konstruktive nybrud. Nybrud, der kan udfordre vores opfattelser af, hvordan verden hænger sammen, og som på den måde kan skabe plads til, at vi kan – og tør! – forestille os andre muligheder. Og dermed kan give plads til, at vi kan forandre samfundet til det bedre – sammen.

Læs mere

- Ove Kaj Pedersen har skrevet bogen *Konkurrencestaten* (Hans Reitzel, 2011)
- Et let tilgængeligt interview med Joseph Tainter om hans bog *Collapse of complex societies* (Cambridge University Press, 1990) kan findes på podcasten The Conversation: <http://findtheconversation.com/episode-nineteen-joseph-tainter/>
- Internettænkeren Clay Shirky's videreudvikling af Tainter's tanker til mediebranchen kan findes i hans blogindlæg *Collapse of complex business models* på <http://shirky.com/weblog/2010/04/the-collapse-of-complex-business-models/>
- Organisationsforskerne Ronald A. Heifetz, Marty Linsky og Alexander Grashow's bog hedder *The Practice of Adaptive Leadership* (Harvard Business Press, 2009)
- Stafford Beer's diktum *The Purpose of a System Is What It Does* forklares i artiklen *What is cybernetics?* (Kybernetes 31: 209–219, 2002)
- Citatet fra Diane Nash kommer fra John-Paul Flintoffs *How to change the world* (Pan MacMillan, 2012)
- Citatet fra Ella Baker kommer fra Chris Crass' essay *Organizing Lessons from Civil Rights Leader Ella Baker* fundet på <http://anarkismo.net/article/7645>
- Charles Spinosa, Fernando Flores og Hubert L. Dreyfus beskriver de tre forskellige former for nybrud i deres bog *Disclosing New Worlds* (The MIT Press, 1999)

EPILOG

FREMTIDEN

—

Tidligere generationer har altid kunnet fortælle deres børn, at de ville have flere muligheder og bedre vilkår end deres forældre. I 1930 skrev den økonomen John Maynard Keynes et kort essay om, hvordan fremtiden ville se ud for hans børnebørns generation. Han forudså, at til den tid ville teknologien i veludviklede lande som Storbritannien, USA og Danmark være så fremskreden, at vi ville kunne nøjes med at arbejde 15 timer om ugen og alligevel fastholde en høj levestandard.

Tilbage i 1960'erne så det stadig ud til, at Keynes ville få ret. Man talte med stor forventning om en fremtid med flyvende biler, månebaser, chartertoure til Jupiter og robot-tjenere. Nu er vi, Keynes' oldebørns generation, blevet voksne. Men vi har ikke fået en 15-timers arbejdsuge. Vi har ikke fået månebaser og flyvende biler. I stedet har vi fået smartphones, computerspil og lykkepiller. Og selvom den ugentlige arbejdstid for et fuldtidsarbejde er faldet fra 45 timer i 1960 til 37 timer i dag, arbejder vi faktisk mere per husstand end på Keynes' tid, fordi både mænd og kvinder nu har lønnet fuldtidsarbejde udenfor hjemmet.

Jo, vi er blevet meget rigere. Vi kan rejse kloden rundt, købe bøger, mens vi sidder på toilettet og tage for givet, at der er friske mangoer og bananer i supermarkedet. Men samtidig er vores samfund blevet så usikkert, kortsigtet og midlertidigt, at ingen ved, hvordan verden ser ud om bare fem eller ti år. Det anslås, at vi oplever 17 gange så meget i løbet af et liv, som vores tipoldeforældre – men vi har ikke fået bedre redskaber til at fordøje og forstå oplevelserne. Det har fået antropologen Thomas Hylland Eriksen til at bemærke, at det virker som om, ”den mest troværdige fortælling om vor samtid handler om tabet af kontrol, grundlæggende usikkerhed og retningsløs, accelereret forandring”. Hvad nytter al vores rigdom, hvis vi har så travlt, at vi ikke har tid til at tænke over fremtiden? Hvis vi ikke har overskud til at drømme om den fremtid, vores børn kommer til at opleve – om den verden, vores børnebørn kommer til at arve?

I hverdagen er der så mange ting at holde styr på – aftaler, møder, deadlines og andre forpligtelser – at vi for det meste bare fokuserer på at holde snuden i sporet for at nå alt det, vi har sat os for. Det er sjældent, vi har tid til at stoppe op og tænke over fremtiden som mere end bare i morgen, i næste uge, i næste sommerferie. Det er svært at finde tid til at overveje, hvor vi er på vej hen på længere sigt.

Det bliver endnu mere udtalt, når man får børn. For børnefamilierne er blandt de allertravleste mennesker i Danmark. Ikke alene skal de arbejde meget for at tjene penge til familien, men de har også travlt med at passe børnene og sørge for, at de får en tryk, sund og stimulerende opvækst. Mange har så travlt med at sørge for, at børnene har det godt lige her og nu, at der ikke bliver tid eller energi til at se længere ud i fremtiden.

Det er paradoksalt, for det er jo netop børnene, der skal leve i fremtiden. Hvad nytter det, at vi sørger for, at vores børn har det godt nu, hvis vi ender med at efterlade dem en planet og et samfund, der er ved at gå op i limningen?

Vi hører sjældent børnenes egne tanker om fremtiden. Men deres perspektiv kom tydeligt til udtryk til FN's store konference om *Bæredygtig Udvikling* i Rio De Janeiro i 1992. Her var det ikke en politiker, en forretningsmand eller en garvet aktivist, der gjorde det største indtryk. Det var en 12-årig pige.

Fra konferencens talerstol fortalte hun, hvordan hun sammen med tre jævnaldrende piger havde indsamlet penge til at rejse fra Canada til Brasilien for at tale til alle de voksne, der var forsamlet for at tage beslutninger på deres og kommende generationers vegne: "Jeg kommer her i dag for at kæmpe for min fremtid. Jeg er her for at fortælle jer voksne, at I er nødt til at ændre kurs. Jeg taler på vegne af alle de kommende generationer. På vegne af alle de dyr og planter, der uddør over hele verden. I må ikke glemme, hvorfor I er her. I må ikke glemme, hvem det er, I gør det her for. Vi er jeres børn. I bestemmer, hvilken verden, vi kommer til at vokse op i. Forældre skal kunne trøste deres børn og sige, at alt nok skal blive godt. At I gør det så godt, I kan. Men det kan I ikke længere sige til os. Tænker I overhovedet på os? Min far siger altid, at 'du er, hvad du gør, ikke hvad du siger. Men det I gør, får mig til at græde. I voksne siger, at I elsker os. Så jeg beder jer: Vis det med handling og ikke kun med ord."

Pigen hed Severn Suzuki. Hun er nu i starten af 30'erne. Og hun er nu selv blevet mor. Hvilken verden hendes søn vil vokse op i? Hvilken tale vil han kunne holde i 2022, når han fylder 12?

Fremtiden starter med dig

Vi har brug for at tage os tid til at stoppe op og spørge os selv og hinanden, hvilken fremtid vi har lyst til at skabe og være en del af. Vi har brug for at skabe nye fortællinger om, hvor vi er på vej hen. Fortællinger om, hvordan vores samfund kan blive bedre. Fortællinger, vi kan fortælle vores børn. Fortællinger, vi selv kan tro og håbe på.

I Borgerlyst tror vi, at alle fortællinger om fremtiden starter i dag. Her og nu og med hver eneste af os. Vi kan ikke længere udlicitere fremtiden til eksperterne. De kloge hoveder, politikerne, de kreative og beslutningstagerne. Fremtiden er ikke noget, som kun kan skimtes af mænd i hvide kitler i kliniske laboratorier, af fuldmægtige i finansministeriet eller til produktlanceringer fra Apple. Vi skal alle være med til at drømme om fremtiden. For vi er alle en del af den.

De borgerlystne frø, vi hver især sår i dag, rummer kimen til en bedre fremtid. Vi tager de første vigtige skridt hver gang, vi går fra at tænke, “nogen burde gøre noget” til at tænke, “det her vil jeg være med til at gøre bedre.” Fremtiden gror ud af vores fælles borgerlyst. Den spirer, når vi begynder at bruge vores egen handlekraft til at skabe forandringer i vores egen hverdag.

Og i sidste ende er det jo det, borgerlyst handler om: At tro på, at det nytter. At tro på, at vores gode handlinger smitter. At hver enkelt handling kan være med til at sætte lignende handlinger i gang andre steder. At det gode eksempel kan inspirere hundredevis af andre gode tiltag. At jo flere, der gør det – jo større forskel gør det.

Vi synes, der er god grund til at være håbefuld. For selvom problemerne står i kø, har der aldrig været så mange mennesker, der har brugt deres handlekraft som nu. De finder sammen i civilsamfundets nye fællesskaber og forløser den energi, begejstring og borgerlyst, som er så afgørende for at vise nye muligheder og veje til at udvikle samfundet. De laver byhaver i København, fødevarefællesskaber i Odense, bæredygtige banker i Aarhus, vindmøllelaug på Samsø eller byttefestivaler i Kolding. De peger i nye retninger, udstikker nye veje og giver mod på mere. Online projektkataloger som tagdel.dk, underradaren.dk

og voresomstilling.dk bugner af inspirerende og borgerlystne projekter, der sår frøene til en blomstrende fremtid. En fremtid, man har lyst til at fortælle sine børn om.

Og på den måde kan vi alle være med til at skabe en fortælling om fremtiden, vi kan give videre til vores børn. Det er en fortælling om alle de små handlinger, vi foretager sammen. En fortælling om at bruge sin handlekraft i hverdagen.

Denne fortælling starter med dig. Med din handlekraft. Med din lyst til at skabe det samfund, du gerne vil leve i.

Så uanset, hvordan du vælger at gå videre herfra, så snak med andre om dine tanker – gerne folk, der ikke ligner dig selv – og hav modet til at kaste dig ud i noget, du ikke helt ved, hvordan vil ende.

Det skal nok blive godt.

Tak til...

Vores venner og familier for inspiration og tålmodig opbakning under hele arbejdet med Borgerlyst. Alle de nye gode venner, faglige legekammerater og sparringspartnere, vi gennem Borgerlyst har fundet i lignende projekter og borgerlystne projektmagere. Og ikke mindst alle jer, der gennem tiden har bidraget med stort og småt til det kolossale sammenskudsgilde, der tilsammen udgør Borgerlyst. Uden alle jer havde det simpelthen ikke været muligt.

I forbindelse med bogen vil vi gerne sige særligt tak til:

Design og illustrationer

Jan Rasmussen og Kristian Eskild Jensen fra Tombola CpH, der har designet og illustreret hele bogen og været nogle meget inspirerende sparringspartnere undervejs i hele skriveprocessen. De skal samtidig have stor tak for at have hjulpet os med at 'klæde Borgerlyst visuelt på' siden den allerspædste opstart. Borgerlyst havde bare ikke været det samme uden det patchworktæppe.

Vores beta-læsere, der over en hyggelig middag gav os uvurderlig feedback på vores første fulde udkast til bogen

Louise Scheele Elling, Tommy Krabbe, Sille Schirmer, Erik Schrøder og Elisabeth Toubro.

Dem, der har taget et stort træk med redigering, sproglige stramninger og korrekturlæsning til allersidst i processen:

Jenny Anneberg Olesen, Katrine Dahl Clement, Renée Jessen, Le Lyby, Bolette Nyrop, Jeppe Haugaard, Katia Dupret, Bethina Louise Røge – og til Gunnar Langemark, der ikke læste korrektur, men smed to hånddrejede træpenne i belønningspuljen.

Oversættelse af bogen til forskellige e-bogsformater til online distribution

Michael Holm

Alle, der støttede vores crowdfunding-kampagne:

Abekongen, Alexandra Lundbaek, Amalie Ørsted, Anders Danielsen, Anders Pollas, Anker Toklum, Anna Rønne, Anna Sofie Bach, Anna Vallgård, Anne Hodal, Anne Kofod, Anne Marie Hviid, Anne Sofie Fischer, Anne Storgaard Larsen, Annegrete Mølhav, Annemarie Holm, Annie Rasmussen, Ask Hybel, Astrid Dahl, Bente Ben-Hamadou, Berit Viuf, Birgitte Prytz Clausen, Birte Poulsen, Bitten Jensen, Bjarne Gantzel Pedersen, Bolette Nyrop, Brett Patching, Brian Frandsen, Bue Thastum, Camilla Gammel, Camilla Nielsen-Englyst, Caroline Beck, Carsten Hjort, Carsten Ohm, Carsten Theede, Cathrine Lærke Schmidt, Cecilia Terkildsen, Christel Thrane, Christel Thrane, Christian Hede, Christian Hermansen, Christian Ingemann, Christian Poll, Christian Villum, Christina Matthiesen, Christina Tønder Bell, Christine Lind Ditlevsen, Christine Vad Majgaard, Chriz Gadegaard, Claus Dahl, Dagmar Øye, Daphne Bidstrup-Hjorth, Ditte Bergstrøm, Dorte Hyldstrup, Dorte Winther, Dorte Chakravarty, Dorte Pedersen, Elisabeth Toubro, Erik Schrøder, Esther Juel Jepsen, Eva Diekmann, Eva Tufte, Finn Hartvig Nielsen, Francisca Nacht, Frederikke Oldin, Frida Jensen, Gertrud Christensen, Gry Bauer, Hanne Dagmar Raaberg, Hanne Fink Ferdinand, Hanne Fink Ferdinand, Hanne Klintøe, Heidi Laura, Heidi Vanparys, Helle Bjerregaard, Helle Westphal, Henriette Melchiorsen, Henriette Stausholm Larsen, Henrik Chulu, Indira Hasimbegovic, Inge Hougaard, Ivan Normann Andersen, Jacob Andersen, Jacob Laursen, Jacob Tornbjerg, Jakob Bo Claumarch, Jakob Bohr, Jakob Garde, Jane Hahn, Jane Jensen, Janus Agerbo, Jeanette Hedegaard, Jenny Anneberg Olesen, Jens Warnez, Jens Winther, Jeppe Kabell, Joachim Juel Vædele, John Bjerregaard, Jørgen Skovgaard Nielsen, Kaj Olsen, Karen Gøgsig Jensen, Karen Mardahl, Karen Siercke, Kargondine Hyldeblomst, Karin d'Hermilly, Karin Korsgaard, Kasper Kofoed, Kathrine de Place Bjørn, Kathrine Grell, Kathrine Sørensen Bech, Katrine Roelsgaard, Katrine Thielke, Kerstin Skovgaard, Kirsten Sydendal, Kollektivet Maos Lyst, Kristine Marie Berg, Kristine Meldal, Lauge Vagner Rasmussen, Lene Buchtrup, Lene Krogh Jeppesen, Lene Krogh Jeppesen, Line Munkholm Hansen, Line Thastum, Lisa Ott, Lisbet Kjær Johansen, Lise Lotz, Lone Kaas, Lotte Lund Larsen, Lotte Skadborg Hansen, Louise Murman Spanning, Louise Scheele Elling, Luna Sofie Høj, Lærke Malmbak, Mads B. Lauritsen, Majken Felle, Maria Bernhard, Maria Lindhardt, Marie Hertz, Marie Holt Richter, Marie Louise Blauenfeldt, Marie Ravnmark, Marie Tarpø, Martin Christensen, Martin Savery, Martin von Haller Grønbæk, Mattias Andersson, Mette Hansen, Mette Mikkelsen, Mette Mynthe Johnsen, Mette Thorn, Michael Gaardsøe, Michael Hammel, Michael Sørensen, Mikael Eriksen, Mikael Krog, Mikael Pass, Mirja Døssing Overheu, Morten Høybye Frederiksen, Morten Sigsgaard, Nana Clemensen, Nene La Beet, Niels-Simon Larsen, Nikolaj Bøcher, Nille Skalts, Nina J. Spaabæk, Ole Palnatoke Andersen, Pedro BaconBrother, Per Zimmermann, Pernille Bærendtsen, Pernille Jespersen, Peter Brodersen, Peter From, Peter Madsen-Mygdal, Peter Ström-Søeberg, Pil Bredahl, Rene Lloyd, Richa Richardsdóttir, Rikke Oberlin Flarup, Rune Mejlvang, Rune Wingård, Sandra Villumsen, Sascha Amarasinha, Sidsel Koordt Vogensen, Sidsel Lykke af Rosenborg, Signe Tonsberg, Sille Schirmer, Sine Just, Siri Ljungberg, Sisse Ramholt, Sofie Bjerring, Sofie Jakobsen, Sofie Steenberger, Sophie Labeau, Steen Bonne Rasmussen, Stine Jensen, Stine Kendal, Stine Laforce, Susanne Hoff-Clausen, Suzette Frovin, Sylvester Roepstorff, Søren Andersen, Søs Lykke Sloth, Thomas Hermansen, Thomas Madsen-Mygdal, Tina Kaas Andersen, Tina Scheftelowitz, Tine Toft Jørgensen, Tolv Byer Tolv Måneder, Tommy Krabbe, Torben Olander, Tore Vind Jensen, Trine Beckett, Trine Krebs, Trine Larsen, Trine-Maria Kristensen, Troels Olsen, Ulla Tønner, Vibe Weng, Winnie Nielsen, Zakia Elvang.

Borgerlyst, København 2013
Andreas Lloyd og Nadja Pass

Design Jan Rasmussen

Illustrationer Kristian Eskild Jensen

Tryk Narayana Press, Gylling

Printed in Denmark 2013

1. udgave. 1. oplag.

Version 1.0 – se seneste version af bogen på <http://borgerlyst.dk/bog>

ISBN 978-87-996667-0-6

–

Dette værk er udgivet under en Creative Commons Navngivelse

–IkkeKommerciel– DelPåSammeVilkår-licens.

Det betyder:

Navngivelse. Du må kopiere, distribuere, vise og anvende dette værk

– og afledte værker baseret på det – men du skal kreditere værket som angivet i licensen.

Ikke-Kommerciel. Du må ikke anvende værket til

kommercielle formål – som angivet i licensen.

Del på samme vilkår. Du må remixe, ændre og bygge videre på materialet i dette værk.

Men hvis du gør dette, skal du distribuere dine ændringer og tilføjelser under den samme Creative Commons licens.

Besøg <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/dk/legalcode>
hvis du vil se en kopi af licensen, eller send et brev til:

Creative Commons, 543 Howard Street, 5th Floor
San Francisco, California, 94105, USA.

